AZERBAYCAN ÂŞIKLARI VE HALK ŞAİRLERİ

İKİNCİ CİLT

Hazırlayanlar
Doç. Dr. Saim SAKAOĞLU
Yrd. Doç. Dr. Ali Berat ALPTEKİN - Esma ŞİMŞEK

Halk Kültürü

AZERBAYCAN ÂŞIKLARI
ve
HALK ŞAİRLERİ

İKİNCİ CİLT

Hazırlayanlar:
Doç. Dr. Saim SAKAOĞLU
Yrd. Doç. Dr. Ali Berat ALPTEKİN - Esma ŞİMŞEK

HALK KÜLTÜRÜ
İstanbul
1986

Halk Kültürü Yayınları: 10
Aşık Edebiyatı Dizisi: 2

Doç. Dr. Saim SAKAOĞLU
Yrd. Doç. Dr. Ali Berat ALPTEKİN — Esma ŞİMŞEK

AZERBAYCAN ÂŞIKLARI VE HALK ŞAİRLERİ (2. cilt)

Halk Kültürü Yayınları
P.K. 147
34432 Sirkeci - İSTANBUL
Tel: 338 90 47

Dizgi - Baskı: ESKİN Matbaası Sirkeci - İSTANBUL
Kapak Baskısı: Usta Matbaacı
Tel: 512 18 71

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ
5-6
GÜLŞAD
Hayatı: 7
Şiirleri: 8
MİSKİN ABDAL
Hayatı: 9
Şiirleri: 10
ÂŞIK ABDULLAH
Hayatı: 11
Şiirleri: 12-15
ÂŞIK ALİ
Hayatı: 16
Şiirleri: 17
ÂŞIK AHMET
Hayatı: 18
Şiirleri: 19
ÂŞIK AYDIN
Hayatı: 20
Şiirleri: 21
ÂŞIK BESTİ
Hayatı: 22
Şiirleri: 23-25
MİRZA BEYLER
Hayatı: 26
Şiirleri: 27 - 28
MOLLA CUMA
Hayatı: 29-31
Şiirleri: 32-38
ÂŞIK ELESKER
Hayatı: 39-43
Şiirleri: 44-72
ÂŞIK KAHRAMAN
Hayatı: 73
Şiirleri: 74-75
ÂŞIK MİRZE MEHEMMED KATİP KARABAĞİ
Hayatı: 76
Şiirleri: 77
ÂŞIK KASIM
Hayatı: 78
Şiirleri: 79
FATMA HANIM KEMİNE
Hayatı: 80
Şiirleri: 81
ŞAİR KURBAN
Hayatı: 82
Şiirleri: 83-85
MAH HANIM
Hayatı: 86
Şiirleri: 87
DERVİŞ MAHMUT
Hayatı: 88
Şiirleri: 89
ÂŞIK RECEP
Hayatı: 90
Şiirleri: 91-92
ŞAİR SEMED
Hayatı: 93
Şiirleri: 94
ZEYNEP
Hayatı: 95
Şiirleri: 96
ZOD'LU USTA ABDULLAH
Hayatı: 97
Şiirleri: 98-99
ÂŞIK AHMET
Hayatı: 100
Şiirleri: 101-102
ÂŞIK ALİ
Hayatı: 103
Şiirleri: 104-106
HASTA BAYRAMALİ
Hayatı: 107
Şiirleri: 108-110
ÂŞIK BİLÂL
Hayatı: 111
Şiirleri: 112-113
ÂŞIK HÜSEYİN BOZALGANLI
Hayatı: 114-115
Şiirleri: 116-125
CAHANSUZ
Hayatı: 126
Şiirleri: 127
ÂŞIK HÜSEYİN CAVAN
Hayatı: 128-129
Şiirleri: 130-133
DİLŞAD
Hayatı: 134
Şiirleri: 135

ÇOBAN EFGAN
Hayatı: 136
Şiirleri: 137
ÂŞIK EKBER
Hayatı: 138
Şiirleri: 139-140
ÂŞIK ESED
Hayatı: 141-142
Şiirleri: 143-146
NÖVRES İMAN
Hayatı: 147
Şiirleri: 148-149
ÂŞIK İMRAN
Hayatı: 150
Şiirleri: 151-152
SEVDALI HASAN
Hayatı: 153
Şiirleri: 154-155
ÂŞIK KADİR
Hayatı: 156
Şiirleri: 157
ÂŞIK HINDI MEHMET
Hayatı: 158
Şiirleri: 159
ŞAİR MEHEMMET
Hayatı: 160
Şiirleri: 161
ÂŞIK MEHMED AĞA
Hayatı: 162
Şiirleri: 163
ÂŞIK MESİM SEFEROV
Hayatı: 164
Şiirleri: 165
ÂŞIK AĞALAR MİKAİLOV
Hayatı: 166
Şiirleri: 167
ÂŞIK MİSKİN HASAN
Hayatı: 168
Şiirleri: 169-170
VELİ MİSKİNLİ
Hayatı: 171
Şiirleri: 172
HEYYAT MİRZA
Hayatı: 173
Şiirleri: 174-176
ŞAİR NEBİ
Hayatı: 177
Şiirleri: 178-179
ÂŞIK NECEF
Hayatı: 180
Şiirleri: 181-187
SALAHLI PAŞA
Hayatı: 188
Şiirleri: 189
ÂŞIK PENAH
Hayatı: 190
Şiirleri: 191-192
ÂŞIK PENAH
Hayatı: 193
Şiirleri: 194
PERNAZ
Hayatı: 195
Şiirleri: 196
HÜSEYİN SANI
Hayatı: 197
Şiirleri: 198-201
SEFİL SEFDER
Hayatı: 202
Şiirleri: 203-204
YETİM SEYİD
Hayatı: 205
Şiirleri: 206
ÂŞIK ŞEMŞİR
Hayatı: 207
Şiirleri: 208-211
ÂŞIK TEYMUR
Hayatı: 212
Şiirleri: 213-214
ÜLKER (Himmet Elizade)
Hayatı: 215
Şiirleri: 216-222
ŞAİR VELİ
Hayatı: 223
Şiirleri: 224-228
ESMER
Hayatı: 229
Şiirleri: 230
MİNA
Hayatı: 231
Şiirleri: 232-233
SÖZLÜK
235-251
DOĞRU-YANLIŞ CETVELİ
252-256

ÖNSÖZ

Âşık edebiyatı, Türk halk edebiyatının üzerinde en çok durulan konularından biridir. Gerek Anadolu sahasında, gerekse Türk dünyasının diğer bölgelerinde âşık edebiyatı üzerinde değerli çalışmalar yapılmıştır. Bağrından birçok kahraman çıkaran yüce milletimizin, kahramanlıklarını destanlarda, sevgilerini koşmalarda anlatabilmesi için bir temsilci çıkarması gerekiyordu. İşte bu temsilciler âşıklardır...

Tarihin bir devrinde ozan, bir devrinde halk şairi, saz şairi, âşık gibi isimlerle anılan bu geleneğin temsilcilerinin değişmez bir musiki âleti vardır: saz. Yine âşıklarımızın Türk cemiyeti içinde değişmez bir görevi vardır; o da halkın sözcüsü olmalarıdır.

Yukarıda, bu geleneğin temsilcileri hakkında çalışmalar yapıldığını söylemiştik. Anadolu sahasında âşık edebiyatı ile ilgili çeşitli araştırmalar yapılırken, onun hemen doğu sınırında olan Azerbaycan'da da ilgi çekici çalışmalar yapılmıştı. Ne yazık ki bu iki komşunun birbirinden pek haberi yoktu. Bunda, siyasî sebeplerin yanında, biraz da ilim adamlarımızın meseleye yaklaşmak istemeyişinin rolü olmuştur.

Bu sahadaki eksikliği gördüğümüz için geçen yıllarda Azerbaycan'da hazırlanan bir antolojiyi günümüz Türk alfabesine çevirmiştik. Antolojide 23 âşık ve halk şairine yer vermiştik. Kitap 1985 yılının Şubat ayında piyasaya sürüldüğünde büyük ilgi gördü. Kısa zamanda Türkiye Üniversitelerinin Fen - Edebiyat, Edebiyat ve Eğitim Fakültelerinin ilgili bölümleri kitabı adeta paylaştı. Hatta bazı fakültelerde kaynak ders kitabı olarak okutulmasına bile başlanmıştı. Kitapta bulunan 23 âşık ve halk şairi bize göre çok azdı. Bunun genişletilmesi gerekiyordu. Bu işi ise üzerine alacak kişilerin yine bizler olduğumuzu çok iyi biliyorduk. Kollarımızı sıvadığımızda elimizde bir tek antoloji vardı. Bir derken, iki derken, kaynak sayısı da yavaş yavaş artıyordu. Bu saha ile ilgilenen arkadaşlarımıza mektup yazarak kaynak istedik. Bu arkadaşlarımızdan ancak birkaç tanesi müsbet cevap verdi.

Antoloji hazırlanırken büyük ölçüde Prof. Dr. Abbas Zamanof'un Atatürk Üniversitesi Fen - Edebiyat Fakültesi Araştırma Kütüphanesine bağışladığı kaynaklardan istifade edilmiştir. Prof. Dr. Abbas Zamanof'un bağışları arasında edebiyat, musiki, tarih, gibi konularda yüzlerce eser vardır. Sayın Zamanof'un bu bağışları sayesinde Anadolu Türklüğü Azerbaycan sahasını daha yakından tanıma imkânına sahip olmuştur. Kendisine bu önsözde teşekkürü vicdani bir borç biliriz.

Bu çalışmamızda 59 âşık ve halk şairinin eserlerinden örneklere yer verilmiştir. İkinci cildimize 19 ve 20. yüzyılların âşık ve halk şairlerini almayı planlamıştık. Ancak ilgili bölümlerde de görüleceği üzere 16., 17., ve 18. yüzyıllardan da bazı âşıkların şiirleri bu cildimizde yer almaktadır. Birinci cildimizde Ahundov ve arkadaşlarının çalışmasına bağlı kaldığımız için onların yer vermediği âşık ve halk şairlerini biz de almadık. Bu cildimizde ise plânımıza uygun olarak 19. ve 20. yüzyılların âşık ve halk şairleri ile

beraber, 16., 17., ve 18. yüzyılların âşık ve halk şairlerinden olup da Ahundov ve arkadaşları tarafından alınmayanlara da yer vermeyi uygun bulduk. Böylece 16. yüzyıldan başlamak üzere günümüze kadar olan birçok âşık ve halk şairi antolojimize dahil edilmiştir. Ancak Himmet Elizade'nin daha önce hazırladığı **Azerbaycan Âşıkları** isimli kitaptan aldığımız bazı âşıkların o yıllarda çok genç olduğunu tesbit ettik. Fakat bizim incelediğimiz daha yeni tarihli antolojilerde bunlara yer verilmediği için onların bugün hayatta olup olmadıklarını maalesef tesbit edemedik.

Antoloji hazırlanırken çeşitli kaynaklardan istifade edilmiştir. Metinlerde de görüleceği gibi, bir kelimenin birkaç çeşit yazılışı ile karşılaştık. Biz Azeri Türkçesinin geçirdiği safhaların görülmesi açısından kaynaklardaki imlâya bağlı kaldık.

Bu çalışmamızın adında yer alan «İkinci Cilt» ibaresi, ilk anda okuyucularımızda birinci kitabın devamı intibaını uyandırabilir. Ancak, o kitap Ehliman Ahundov, Tehmasib Ferzeliyev ve İsrafil Abbasov tarafından hazırlanmıştı; biz ise onu günümüz Türk alfabesine çevirmiştik. Bu çalışma ise tamamı ile tarafımızdan hazırlanmıştır. Ancak birinci cildin dışında kalan âşık ve halk şairlerinin şiirlerine yer verildiği için «İkinci Cilt» denilmesi uygun bulunmuştur. Ayrıca birinci ciltte eserin adına sadık kaldığımız için «Azerbaycan Âşıkları ve El Şairleri» demeyi uygun bulmuştuk. Tarafımızdan hazırlanan bu cilde ise «Azerbaycan Âşıkları ve Halk Şairleri» adının daha uygun düşeceği kanaatine vardık.

Çalışmalarımız boyunca «Yeter ki Türk kültürüne hizmet esas olsun, hiçbir karşılık beklemeyiz» diyerek yardımcı olan sevgili talebelerimiz Fatma Nihan Altunok, Feride Atalayın, Mustafa Can Onaran ve Hüseyin Duman'a teşekkür ederiz. Ayrıca elde edemediğimiz bir kitabı bulup vermek inceliğini gösteren Cumhur Turan'a da teşekkür ediyoruz.

Erzurum, 18 Mart 1985

Doç. Dr. Saim SAKAOĞLU

GÜLŞAD

Tahminen 16. yüzyılın sonu ile 17. yüzyılın birinci yarısında yaşamıştır. Doğum ve ölüm tarihi kesin olarak belli değildir. Elimizde «Tasnifi Gülşad» adlı eserinden başka kaynak yoktur. Gülşad'ın ekteki şiirinden anladığımıza göre o, Türkiye'ye kaçırılmış olan beş kızdan birisidir.

Beş gız idik bir arada, bir yerde,
Ya İlahi, derman ele bu derde,
Canım durna, her vetende her elde,
Bizden salam olsun Ecem eline.

Çok az sayıda şiiri toplanabilen Gülşad, bu şiirlerinde daha çok esirlerin derdini dile getirmiştir.

KAYNAK

Azerbaycan'ın Aşıg ve Şair Kadınları, Bakü 1974, 17 - 18.

ELİNE

Göyden öten bölgü bölgü durnalar,
Bizden salam olsun Ecem eline,
Yaşıl geymiş sarı telli durnalar,
Bizden salam olsun Ecem eline.

Bizi gönderdiler şahserden,
Rum ölkesi varid oldu yesirden,
Ol Şam u Heleb, Şehr-i Misir'den,
Bizden salam olsun Ecem eline.

Ahan çaylar yesirlerin yaşıdır,
Ah u nalem göyde melek eşidir,
Canım durna çerh ü felek kişidir,
Bizden salam olsun Ecem eline.

Bizi ayırdılar ata, anadan,
Ye Rebbim, sen gurtar bu gemhanadan,
İstanbul şehrinden, Gostantina'dan,
Bizden salam olsun Ecem eline.

Bizi apardılar Tatar hanına,
Fitva verdiler yesirin ganına,
Bir name gönderdim Meşhed kanına,
Bizden salam olsun Ecem eline.

Beş gız idik bir arada, bu yerde,
Ya İlahi, derman ele bu derde,
Canım durna, her vetende, her elde,
Bizden salam olsun Ecem eline.

Budur geldi yesirlerin karvanı,
Çağırıram, ya mövlana, ya geni,
Gara geydi Ecem pir ü cavanı,
Bizden salam olsun Ecem eline.

Bu sözü söyleyen yanar özünden,
Yaş yerine gan töküler gözünden,
Melik, gan Gülşad'ın sözünden,
Bizden salam olsun Ecem eline.

MİSKİN ABDAL

16. yüzyıl âşıklarındandır. Doğum ve ölüm tarihi belli değildir. Sözlü rivayetlerden öğrendiğimize göre Gedebes'in Büyük Garamurad köyünde doğmuştur. Gerek Anadolu, gerekse Azerbaycan sahasında şiirlerini bulabildiğimiz ilk âşıklar 15. ve 16. yüzyıla aittir. Ancak bunların hakkında fazla bilgi yoktur. Hatta, şiirler bile fazla değildir. Birkaç koşmanın dışında fazlaca bir şey bulamamaktayız. İşte Azeri sahasında Kurbani'den sonra şiirlerine rastladığımız ikinci âşık Miskin Abdal'dır.

Halk şiirinin geraylı, koşma ve divani gibi şekillerinde şiirler söyleyen Miskin Abdal daima iyilerle dost olunmasını, kötülere yaklaşılmamasını öğütlemektedir. O, dünyadaki bütün kötülüklerin sebebini, cahil, bilgisiz kimselere bağlamaktadır.

Namerd ile yoldaş olma,
Uzun ağrı çeker başın,
Halal ile erseye çat,
Daş galalar söker başın.

O, şiirlerinde kendisi için kullandığı «üstad» ifadesini hak edecek bir başarıya ulaşmıştır.

Aşig olup ders alanlar, söz desin sözüm kimi
Miskin Abdal, meğrur iste hamını özün kimi,
Arifi metleb gananı bilirem gözüm kimi,
Sinen üsten merd yeridi, nadana yol vermedin.

Kendisinden sonraki birçok âşık onun te'siri altında kalmıştır.

KAYNAK

Sazım Sözüm, Bakü 1978, 12 - 13.

GERAYLI

BAŞIN

Namerd ile yoldaş olma,
Uzun ağrı çeker başın,
Halal ile erseye çat,
Daş galalar söker başın.

Hain bahma yaradana,
Giblegahdı ata ana,
Arhalanma, beye, hana,
Goy sağ olsun nöker başın.

Hag'dan iste beht-i igbal,
Yaradanı yadına sal,
Söz gövherdi, **Miskin Abdal**,
Sahla, dürdü, töker başın.

KOŞMA

DAĞLAR

Meğribden meşrige sef çekib durub,
Güdretden çatıbdı baş başa dağlar,
İtaet boynuna salıb hemayıl,
Misl-i pesend, hotkar, han, paşa dağlar

Ağ çeşmen serinden car eler seli,
Yaşıl tirme gurşar edağa beli,
Dağıstan kölgesi, zabite yeli,
Serin sefalıdı hemişe dağlar.

Nes illerden satın aldın pis günü,
Çağırdın dumanı, tökdün çiskini,
Gözü yaşlı goydun cüda **Miskin'i**,
Eyle güle güle tamaşa dağlar.

DİVANİ

VERMEDİM

Hoş beyanlıg virdim oldu, böhtana yol vermedim,
Şirinsühen endelibem, hedyana yol vermedim,
Nifrin edib, le'net dedim haine, iblislere,
Gelbimi ayna sahladım, şeytana yol vermedim.

Bir beşeri incitmedim, kendimi şah saymadım,
Dost sirrini söyleyib, men dilden dile yaymadım,
Ömür gısa, dünya esel, az yaşadım, doymadım,
Dür metaha meydan açdım, tek cana yol vermedim.

Aşig olub ders alanlar, söz desin sözüm kimi,
Miskin Abdal, meğrur iste hamını özün kimi,
Arifi, metleb ganamı bilirem gözüm kimi,
Sinem üsten merd yeridi, nadana yol vermedim.

AŞIK ABDULLAH

17. yüzyılda yaşamış usta âşıklardandır. Doğum ve ölüm tarihi kesin olarak belli değildir. Hayatı hakkındaki bilgileri halk rivayetlerinden ve hakkında teşekkül eden «Cahan ve Abdullah» hikâyesinden çıkarabiliyoruz.

Halk şiirinin hemen hemen bütün türlerinde söyleyen Âşık Abdullah'ın bugün elimizde geraylı (8'li koşma) ve koşmaları vardır. Geraylı ve koşmaları akıcı ve tatlı bir üslupla söylenmiştir. Şiirlerinde felekten şikâyet, talihsizlik, sevgiliye kavuşamama gibi konuları işlemiştir. Zaten şiirlerinde görüldüğü gibi onun tek derdi sevgilisi «Cahan» dır. «Cahanım Görünmez» redifli şiiri bunun en güzel örneğini teşkil eder.

Bilirsen mi hansı bağın barıyam,
Almasıyam, hayvasıyam, narıyam,
Abdulla'yam, men Cahan'ın yarıyam,
Lele, hanı bes Cahan'ım görünmez.

Edebî sanatlardan ustalıkla istifade eden Âşık Abdullah bilhassa teşbih ve telmih sanatlarında oldukça başarılıdır.

Fatma'nın gözleri, Zöhre'nin gaşı,
Vurubdur sineme yanar ateşi,
Leyli'nin ve'desi, çeşmenin başı,
Cecnun tek gözlerem men de il, Cahan.

Anadolu sahasında değişik şekilde söylenen «Seyre Vardım» redifli koşması Anadolu ile Azeri sahasının birbirinden etkilendiğini göstermesi bakımından önemlidir.

KAYNAKLAR

İnayet Akyüz, **Iğdır Azerilerinin Halk Edebiyatı Örnekleri,** Erzurum 1968, 84 - 88; 148; 141. (tez)

Himmet Elizade, **Azerbaycan Aşıkları II,** Bakü 1930, 61 - 66.

Aşıglar, Bakü, 1960, 33 - 39.

Ahmet Tekin, «Azerbaycan Halk Edebiyatından Derlemeler», **Azerbaycan,** 2 (1/13) Nisan 1953, 12; 2 (4/16) Temmuz 1953, 16.

GERAYLILAR

DAD FELEK

Dad felek senin elinden,
Ahır getdin zara meni,
Elden aldın nazlı yarı,
Gıldın bahtı gara meni.

Lelem meni goyub getmez,
Yanaram tütünüm tütmez,
Uzag düşüb elim yetmez,
Hesret goyma yara meni.

Abdulla, çağır Sübhan'ı.
O zalımda mürvet hanı?
Yar özün eyle fermanı,
İncidir bu yara meni

GEYİNİBDİR

Gülbüller gonub budağa,
Gül gırmızı geyinibdir,
Sevdiyim başdan ayağa,
Al, gırmızı geyinibdir,
Ezelden men geldim size,
Mayil oldum ala göze,
Yar gonag gelecek bize,
Yol gırmızı geyinibdir.

Öyün, öyün, könül öyün,
Sineme çekilib düyün,
Sonalar çimecek bugün,
Göl gırmızı geyinibdir.
Haşa sevdiyim haşa,
Deyilenler geldi başa,
Ağ üzünde goşa goşa,
Hal gırmızı geyinibdir.

Cahan töker ganlı yaşın,
Yandırdı bağrımın başın,
Çekdin **Abdulla**'nın dişin,
Dil gırmızı geyinibdir.

DİLBER

Sallanıban geden dilber,
Dedi: get sen, gelirem men,
Dedim: gözel, derdim çohdur,
Dedi: derman bilirem men.

Gölden uçurdum sonanı,
Bu yerde goydug binanı,
Günde gördüyüm cananı,
Görmeyende ölürem men.

Vefası olmaz yalanın,
Ağlı olmaz çoh gülenin,
Abdulla'yam, derd bilenin,
Yüz il keçse guluyam men.

SEYRE VARDIM

Seher seher seyre vardım,
Ne bağ bildi, ne bağban,
Gızıl güllerin derdim,
Ne bağ bildi, ne de bağban.

Bağın barısından aşdım,
Süşen, sünbüle dolaşdım,
Öptüm gucdum, halallaşdım,
Ne bağ bildi, ne de bağban.

Men Cahanam, ohum atdım,
Külli İran'ı oyatdım,
Gem, hicrandan yüküm tutdum,
Ne bağ bildi, ne de bağban.

KOŞMALAR

BELLİDİR

Sallana sallana gelen salatın,
Keklik kimi yerişinden bellidir,
Yel atdı rübendin, göründü üzü,
Canım alan bahışından bellidir.

Hesretin çekir Heleb, Bağdad, Çin,
Camalı bir güneş, özü göyerçin,
Ağ üzünde siyah zülfü çin be çin,
Terlan ovun alışından bellidir.

Sinen benzer Savalanın garına,
Deyişmem dünyanın külli varına,
Yumrulugda ohşar Kurdaş narına,
Dik memeler, duruşundan bellidir.

O görünen zenahdanda ne haldı?
Gaşların garası canımı aldı,
Öldürsen de ganım sene halaldı,
Müjganların vuruşundan bellidir.

Abdulla'nın ağlın sen aldın elden,
Siyah tel içine cumubdu gerden,
Var ilahım, özün sahla nezerden,
Bir ay doğub, doğuşundan bellidir.

NAZLI BEHTEVER

Ereş mahalında, Kür kenarında,
Yohdur senin kimi nazlı behtever,
Bir elinde tutub gelem kağızı,
Menim dediklerim yazdı behtever.

Bir oba görmüşem tamam alaçıg,
Siyah teller dal gerdende dolaşıg,
Gışın çillesinde bel, buhun açıg,
Deyesen bahardı, yazdı behtever.

Abdulla'yam, men de düşdüm dillere,
Mecnun kimi gezdim çölden çöllere,
Sona kimi mesken salıb göllere,
Dedim bes ördekdi, gazdı behtever.

SALATIN

Sallana sallana gelen Salatın,
Sallanıban nazlı yardır bu gelen,
Bir gıya bahanda aldı canımı,
Ölkelere beraberdir bu gelen.

Geldim, gördüm yar çeşmede oturmuş,
Bize şirin şirin söhbet getirmiş,
İçib serhoş olub özün itirmiş,
Aşiginden biheberdir bu gelen.

Abdulla da hagdan aldı payını,
Çıhdaş olsun ortalıgdan halını,
İtirmerem yarın haggı, sayını.
Köhne yardır, vefadardır bu gelen.

İSTER

Bu gedd, bu gamet ki, var sende, dilber,
Geyib sallanmağın bir camal ister,
Aman canan, sende galdı ihtiyar,
Bu sınıg könlümü bircem al, ister.

Eser dan yelleri, eser seraser,
Gümüş kemer nazik belde seraser,
Yar sevenler canın goyar seraser,
Yar sevmeyen geder, birce mal ister.

Abdullah mehmandır ona indiler,
Derd bir iken yetdi ona indiler,
Menim sınıg könlüm ona indiler,
Saginin destinden bir cam al, ister.

CAHANIM GÖRÜNMEZ

Başına döndüyüm mehriban lele,
Lele, hanı bes Cahanım, görünmez,
Alışıb oduna büryan olduğum,
Lele, hanı bes Cahanım, görünmez.

Gevvas olub deryalara daldığım,
Şirin canım eşg oduna saldığım,
Zülfünün müyundan nişan aldığım,
Lele, hanı bes Cahanım, görünmez.

Bilirsen mi hansı bağın barıyam,
Almasıyam, heyvasıyam, narıyam,
Abdulla'yam, men Cahan'ın yarıyam,
Lele, hanı bes Cahanım, görünmez.

GEL GEL

Çekerem gılıncı, girrem meydana,
Gelirsen meydana, gel, indi gel gel,
Bezerem meydanı zerafşan gana,
Gelirsen meydana, gel indi gel gel.

Şeki, Şirvan, getl-i ferman ya menim,
Ezberimdir gırhlar piri ya menim,
Cahan Hanım ya senindir, ya menim,
Gelirsen meydana, gel indi gel gel.

Abdulla gızıban şirivar oynar,
Galhan gumbuldayar, şemşirdar oynar,
Baş kesiler, meydan, gızıl gan oynar,
Gelirsen meydana, gel indi gel gel.

GÜL, CAHAN

Seher seher gefil çıhdın garşıma,
Sandım sensen bağçalarda gül, Cahan,
Keklik kimi sen gehgehe çalanda,
Hoşa gelir o sendeki dil, Cahan.

Fatma'nın gözleri, Zöhre'nin gaşı,
Vurubdur sineme yanar ateşi,
Leyli'nin ve'desi, çeşmenin başı,
Mecnun tek gözlerem men de il, Cahan.

Canım goydum yar yolunda sadaga,
Bal beleşib dile, dişe, dodağa,
Gel köçek, gel köçek serin yaylağa,
Sene gurban olsun bizim el, Cahan.

Bahar olcag enek gedek bağlara,
Sağ gezeni sağ yetirer çağlara,
Men çohdan heyranam sen tek ağlara,
Ağ gabagda eser sonra tel, Cahan.

Abdulla'yam, eşg oduna galannam,
Malım töker, dost yolunda talannam,
İzin versen men kölgende dolannam,
Ü uzunu ollam sene gul, Cahan.

CAHAN DERDİDİR

Başına döndüyüm gül üzlü ana,
Ana, menim derdim Cahan derdidir,
Derdinden olmuşam deli, divana,
Ana, menim derdim Cahan derdidir.

Farağat farağat otduğum yerde,
Ohuyub dersime çatdığım yerde,
Şirin hab içinde yatdığım yerde,
Ana, menim derdim Cahan derdidir.

Abdulla uymadı dünya malına,
Zibasına, gumaşına, alına,
Her guş uçdu gondu dallı dalına,
Ana, menim derdim Cahan derdidir.

OLSUN

Mö'teber gözeldir, ilgarı bütün,
Olur onun kimi gözel yar olsun,
Ayrılmazdım onun gül camalından,
Yamanların evi tarımar olsun.

Bir alma gönderdim men sene, nig
Gözüm yollardadır, könlüm intizar,
Derd-i gemi varsa, mehebbeti var,
Bir nişana gönder yadigar olsun.

Bizi ayrı salan çerh-i felekdir,
Şirin canım yar yolunda helekdir,
Atma **Abdulla**'nı, sene gerekdir,
Sirr sözün yadlara, aşikar olsun.

DE GELSİN

Name, geder olsan yarın yanına,
Sen Allah, sen Tarı, yarı de gelsin,
O uymasın fani dünya malına,
Sinem oldu gem düçarı, de gelsin.

Yazı gelsin, payız ayı işlesin,
Gışı gelsin, o goynumda gışlasın,
Ne tagsırım varsa, de bağışlasın,
Menem onun günahkarı, de gelsin,

Name, yetiş birce dindir o yarı,
Tagsırım ne ise söylesin barı,
Bele olar aşnaların ilgari,
Menem onun vefadarı, de gelsin.

GÖNLÜM

İsterem gi, yön çevirem vetene,
Sen de menimle varlı gönlüm,
Heyri varsa da zereri de var,
İncime çegende zereli gönlüm.

Nişana veriben, nışana alan,
Girib yar koynunda gülistan olan,
Ezelden seninle can ha can olan,
İndi neçin düşdün aralı gönlüm.

Abdulla'yam budur sözün gütahı,
Yetişsin dadına şahların şahı,
Sidkile getirdim hakka penahı,
Cahan'nan bir yerde kalalı gönlüm.

AŞIK ALİ

18. yüzyıl âşıklarındandır. Doğum ve ölüm tarihi hakkında elimizde kesin bilgi yoktur. Azerbaycan'ın Karacadağ bölgesindendir. Onun hayatı hakkındaki bilgileri de kendisinden sonraki âşıklardan öğrenmekteyiz. Âşıklar arasında «Üstad âşık» olarak bilinen Ali, devrinin ünlü aşığı «Molla Penah Vagif'e» yakınlığı ile bilinmektedir.

Söylediği şiirlerin büyük çoğunluğu kaybolmuştur. Elimizde çok az sayıda gerayh (8'li koşma) ve koşması vardır. O, şiirlerinde sevgilisinden, ayrılıktan, kavuşamamaktan ve talihinden şikâyet etmiştir. «Ayrılanın» redifli gerayhsında sevgiliden ayrılmayı şöyle dile getirmektedir.

Dağlardan duman çekilir,
Gedib ümmane tökülür,
Onbeş yaşında bükülür,
Beli yardan ayrılanın.

Gerek divan gerekse halk şiirinde şairler ve âşıklar her zaman kendi sözlerini inciye benzetirler. Biz bu sahanın en iyisiyiz derler.

Bu esirde şairlerin hanısan,
Müderrise berabersen, ye'ni sen,
Elmin me'denisen, gövher kanısan,
Eşidenler sözün demine gelmiş.

Yukarıdaki dörtlükte de bunun güzel bir örneğini görmekteyiz.

KAYNAK

Telli Saz Üstadları, Bakü 1964, 27 - 29.

GERAYLI

AYRILANIN

Ay ağalar bele mi olur?
Halı yardan ayrılanın,
Gayıdıb sarpa düşermiş,
Yolu yardan ayrılanın.

Dağlardan duman çekilir,
Gedib ümmane tökülür,
Onbeş yaşından bükülür,
Belli yardan ayrılanın.

Dağdan duman ötmez imiş,
Gül tikansız bitmez imiş,
İşe, güce getmez imiş,
Eli yardan ayrılanın,

Eli deyir, alır imiş,
Derdi cana salır imiş,
Söylemekden galır imiş,
Dili yardan ayrılanın.

KOŞMALAR

GELMİŞ

Bu gövher sözlerin, ey alicenab,
Tamam aşıgların sem'ine gelmiş,
Fesahetde, belağetde senin tek,
İnanma ki, ruy-i zemine gelmiş,

Bu esirde şairlerin hamısan,
Müderrise berabersen, ye'ni sen,
Elmin me'denisen, gövher kanısan,
Eşidenler sözüm demine gelmiş.

Aşig oldum bir gameti re'naya,
Onu sevdim, canım düşdü belaye,
Vallah, billah, sen düşdüyün bu gezye,
Artıg men fegirin serine gelmiş.

Eli çeker gece gündüz ah u zar,
Kesildi müdare, getdi ihtiyar,
Vagif olsun bu me'nadan heberdar,
Medine kuyine Sekine gelmiş.

OLMUŞAM

Ne saatda geldim dünya evine,
Şümsitara gara bahtlı olmuşam,
Taleyim bed, günüm gara, cefakeş,
Hicran evli, derd otaglı olmuşam,

Felek goymadı ki, birce yarıyam,
Gözüm açdım gördüm üzü garayam,
Derd ü möhnet, hicran, gem serdarıyam,
Bu dünyada derd sınaglı olmuşam.

Eli'yem, çoh çekdim derd ü beladan,
Gem el götürmedi men mübteladan,
Alem-i ervahda gal ü beladan,
Hof ciyerli, gara dağlı olmuşam.

ÂŞIK AHMET

19. yüzyıl âşıklarındandır. Doğum ve ölüm tarihi hakkında elmizde kesin bilgi yoktur. Çarlık rejiminin aleyhinde şiir söyleyip yazdığı için «Piristav»lar (karakol bekçisi) onun daima peşinde olmuşlardır. Bu takipten kurtulamadığı için evvelce de başka örneklerini gördüğümüz «kaçak»lar gibi yaşamaya başlamıştır. Kaçak olması münasebetiyle onun meskeni dağlar olmuştur. Bir omuzunda saz, bir omuzunda silah yıllarca o dağ senin, bu dağ benim diyerek gezmiş dolaşmıştır. Sonunda diğer kaçaklarda olduğu gibi o da öldürülmüştür.

Azebaycan'ın Güvendik köyünden olan Âşık Ahmet devrinin usta âşıklarındandır. Kaçak olarak dağlara düşmesi sebebiyle şiirleri toplanamamıştır. Elimizde bulunan şiirleri de diğer usta âşıklardan tesbit edilebilmiştir. Halk şiirinin değişik türlerinde çalıp söylemişlerdir.

Yukarıda onun meskeninin dağlar, memleketinin Güvendik olduğunu söylemiştik. Bu durumu aşağıdaki dörtlükte de açık olarak görülmektedir:

Eslim Güvendik'li, Şemseddin elim,
Gem salıbdı meni buraya dağlar,
Her terefden kesibsiniz yolumu,
Pilleken düşübdü araya dağlar.

O, da şiirlerinde bahtından, küçük yaşta düştüğü sevdadan, isteklerine, arzularına, bir türlü kavuşamamaktan şikâyet etmiştir.

KAYNAK

Telli Saz Ustadları, Bakü 1964, 87 - 89.

KOŞMALAR

DAĞLAR

Eslim Güvendikli, Şemseddin elim,
Gem salıbdı meni buraya dağlar,
Her terefden kesibsiniz yolumu,
Pilleken düşübdü araya dağlar.

Gaşları celladdı, kirpiyi almaz,
Haramdan ohlansam, oram sağalmaz,
Tebib-i Loğman da derdimi bilmez,
Merd igidler gelsin çaraya dağlar.

Terlan guşu ovunu almaz mı sardan,
Deli könül el götürmez dilbardan,
Yazıg **Ehmed** ayrı düşübdü yardan,
Onun üçün batıb garaya dağlar.

KÖNÜL

Ay hazarat gelin size söyleyim,
Gabagdan kesilmiş tel ister könül,
Men neylerem horyat üzen gonçanı,
Yarpağı solmamış gül ister könül.

Seherden gülşenin gülünü derim,
Camalın görmeye teseddüg verim,
Tamaşana gelsin Hind ile Urum,
Emmeye lebinden bal ister könül.

Üzün çoh nazikdi dişe dodağa,
Sene gurban canım, serim sadağa,
Yusif-i Ken'an'a vermiş gadağa,
Gırmızı yanagda hal ister könül.

Hüsnün kitabı gelmez nezere,
Meh camalın meni salıb azara,
Arif serrafıyam, girim bazara,
Cevahir goynundan le'l ister könül.

Gözleri humarsan, gameti er'er,
Tamaşana gelsin Şems ile Gemer,
Ehmed deyer, yarın sinesi mermer.
Serv boylu, ince bel ister könül,

VAR'MOLA?

Derya-yı ummanda gerg oldu gemim,
Aşnadan adımı anan var'mola?
Soldu gülüstanım, yohdu hemdemim,
Yareb, bu sevdayı ganan var'mola?

Menim rehimimdi Hüda-yi ezim,
Eyyub kimi derde düşmüşem özüm,
Meclis yığılıban düşende sözüm,
El dizine vurub yanan var'mola?

Men Ehmed'em sığınmışam Mövla'ya,
Tifil iken felek saldı sevdaya,
Bu dünyada yetirmedi ügbaya,
Menim kimi bahtı dönen var'mola?

ÂŞIK AYDIN

19. yüzyıl âşıklarındandır. 1825 yılında Göyçe bölgesinin Şişgayalı köyünde doğmuştur. 1915 yılında 90 yaşında iken ölmüştür. 17 - 18 yaşlarında şiir söylemeye başlayan Âşık Aydın'ın ömrünün büyük bir kısmı sürgünde geçmiştir. Ünlü âşık Elesker'in muasırı olan Aydın geraylıları ile tanınmaktadır. Koşma şeklinde de şiirler söyleyen Aydın'ın şiirlerinin büyük bir kısmı zamanında derlenemediği için kaybolmuştur.

Şiirlerinde, tabiat, sevgili, ayrılık gibi konuları işlemiştir. Âşık Aydın kendinden sonraki âşıklar tarafından taklit edilmişse de onun kadar güçlü olamamışlardır.

KAYNAKLAR

Himmet Elizade, **Azerbaycan Âşıkları II**, Bakü 1930, 53 - 54.
Telli Saz Ustadları, Bakü 1964, 85 - 86.

GERAYLILAR

YARALIDI

İki dostun arasından,
Keçen bir cüt maral ıdı,
Biri eşgin havasından,
Biri yardan yaralıdı.

Hına vurub ellerine,
Şana vurub tellerine,
Gümüş kemer bellerine,
Heyif menden aralıdı.

Esme bad-i seba, esme,
Yarın meylin menden kesme,
Biri Dursun, biri Mesme.
Aydın deyer haralıdı?

GELİN

Gedirdim yoldan eyledi,
Bir gırmızı Tatar gelin,
Ahır bir gün kul eyleyer,
Meni baha satar gelin.

Cavahır götdü deryadan,
Meni gefletden oyadan,
Sen gibi bir ag mayadan,
Düzdüreydim katar gelin.

Aydın deyer kal yanımda,
Kaldı Hakkın divanında,
İntizar kalmaz canında,
İstediğin alar gelin.

KOŞMALAR

DÜŞDÜ

Ay ağalar, gelin size söyleyim,
Yahşı dostlar bizden aralı düşdü,
Aylar naçağlıydım, iller hestesi,
Baygu kimi sinem yaralı düşdü.

Besleyirdi sinesinde, döşünde,
Oyandırdı kirpiyinde, gaşında,
Seher seher, ser çeşmeler başında,
Yadıma dağların maralı düşdü.

Bizim dağlar zemistandı, garlıdı,
Dostun bağı heyvalıdı, narlıdı,
Yazıg **Aydın**, könlün ne gubarlıdı,
Bizim bağlar bu il goralı düşmüş.

AY GELİN

Sallana sallana gelen salatın,
Dodakların kaymak senin, ay gelin,
Hesretin çegmegden üzülür canım,
Mehmanındı konak senin, ay gelin.

Bülbül gibi budağında dal gezim,
Ne vakta tan danışmayım, lal gezim,
Arı gibi leblerinden bal gezim,
Bal mendedi, peteg senin, ay gelin.

Aydın bu sözleri deyer özünden,
Bakıram kametine igi gözümnen,
Eger incimesen menim sözümden,
El menimdi, eteg senin, ay gelin.

ÂŞIK BESTİ

19. yüzyıl kadın âşıklarındandır. Tahminen 1836 yıllarında Kelbecer bölgesinin Levi köyünde doğmuştur. 1936 yılında 100 yaşında iken vefat etmiştir.

Besti fakir bir ailenin çocuğu olmasına rağmen asalet ve feraset sahibi birisidir. 19. yüzyılın üstad âşıkları Elesker ve Ağdaban'lı Kurban'ın meclislerine katılmıştır. Onun yetişmesinde bu iki âşığın büyük te'siri olmuştur. Halk şiirini onlardan öğrenmiştir.

Besti 17 - 18 yaşlarında bir çobanı sever. Fakat bu sevgi onun felaketine sebep olmuştur. Zamanının hazırcevap, ağzı laf yapan kişilerinden birisi olduğu için Çoban, beyler tarafından öldürülmüştür.

Besti, bu acıya dayanamadığı için çareyi sazında, gezmede bulmuş il il, köy köy dolaşarak çalıp söylemiştir. Bu arada doğum yeri olan Levi'den ayrılarak Başkesen bölgesinin Gabagtene köyünde yaşamaya başlamıştır.

Mani, geraylı (8'li koşma) ve koşmalarını daima ağlayarak söylediği için gözleri kör olmuştur. Bu sebepten halk arasında «Kör Besti» adı ile de tanınmıştır.

Uzun süre Basarkeçer, Başkesen, Gedebey, ve Samuh bölgelerinde âşıklık yapan Besti çok sayıda âşık yetiştirmiştir.

Halk şiirinin hemen bütün türlerinde çalıp söyleyen Besti geraylı, koşma ve manilerinde daha başarılıdır. Bu şiirleri akıcı ve sadedir. Kelimeleri ve edebî sanatları yerli yerine kullanmıştır.

Görüldüğü gibi Besti Azerbaycan'ın çok güçlü kadın âşıklarından birisidir.

KAYNAK

Azerbaycan'ın Aşıg ve Şair Gadınları, Bakü 1974, 111 - 118.

GERAYLILAR

LALE

Yarın ganlı köyneyi tek,
Gızarır yol üste lale,
Han Çoban'ı getir dile,
Bir şiirin can iste, lale.

Derdim dönüb hekayete,
Canım dözer bu zillete,
Yar mezarın ziyarete,
Gelib deste deste lale.

Hara getsen, gelerem men,
Ahu kimi melerem men,
Besti deyer, ölerem men,
Bu dağlardan getse lale.

DÜŞSÜN

Mühenete can deyenin,
Dili düşsün, dili düşsün,
Ve'desiz göy zemisine,
Dolu düşsün, dolu düşsün.

Dil dedim ağladı cahan,
Bir sirrim galmadı nehan,
Yurdun olsun yerle yeksan,
Üsten elin yolu düşsün.

Düşmenle kim peyman bağlar,
Sinemden getmeyib dağlar,
Bu **Besti**'ni yoyub ağlar,
Zalım beyin golu düşsün.

ÇOBAN DAĞI

Senden ahır ab-i kövser,
Suyun baldı Çoban dağı,
Bezenmisen gelin kimi,
Ne calaldı, Çoban dağı.

Kekliklerin gonur daşa,
Gaggıldaşa, gaggıldaşa,
Her gören eyler tamaşa,
Bir heyaldı Çoban dağı.

Her dürlü çiçek sinende,
Tapılmaz geyri çemende,
Bahar fesli **Besti** sende,
Gonag galdı, Çoban dağı.

DAĞLAR

Dağ üstünden çekdin dağı,
De, neydi günahım, dağlar,
Sen mene kesildin yağı,
Tutsun seni ahım dağlar.

Gara gelibdi dövranım,
El vurma, töküler ganım,
Hanı menim Han Çoban'ım,
Oydu giblegahım, dağlar.

Niye bele yazdı felek,
Ayrılığa dözmür ürek,
Besti kimi sen de gal tek,
Olmasın penahın, dağlar.

MENİ

Sene gurban olum, ata,
Verme, bir ağyala meni,
Gulag as ah u naleme,
Verme bir ağyala meni,
Salma geyl ü gala meni.

Adımı goydular Besti,
Gardaş keleyimi kesdi,
Öldürmekdi meni gesdi,
Atam bilmir bala meni,
Salıb yaman hala meni.

Yaşı keçib olub elli,
Ağ tükü gaşından belli,
Acı sözlü, zeher dilli,
Dile tutma, hala, meni,
Ana, verme çala meni.

Gün çıhanda günden durram,
Tendir sallam, hana gurram,
Üste getsem, igid yorram,
Bibi, çekme ala meni,
Salma geyl ü gala meni.

Gurbanam gohum, gardaşa,
Rehm et gözden ahan yaşa,
Puç ömrü vurmadım başa,
Ana, verme çala meni,
Salma geyl ü gala meni.

Oğlan, de bir nedir adın?
Bilmedim eşgimin dadın,
Allah'ım versin muradın,
Salma geyl ü gala meni.
Atam verir çala meni.

Besti deyer, yandım yandım,
Allah adı olsun andım,
Zeher şerbetinden gandım,
Atam saymır bala meni,
Salma geyl ü gala meni.

KOŞMALAR

KİMİ

Ay bey, ne gezirsen hallı havalı,
Süleyman mülkünün yiyesi kimi,
Nedendi yahşının başın kesmeye,
Hazırsan hencerin tiyesi kimi.

Güvenmeynen dövletine, yarına,
Le'net olsun geyretine, arına,
Hahdan zefer deysin burcu barına,
Lüt galginen palaz iynesi kimi.

Ağladım doyunca, gülmedim haşa,
Bir ah çeksem, dağlar geler başa başa,
Besti deyer, seni de düş ataşa,
Yan novruz damının piltesi kimi.

BİLGİNEN

Yahşı tanı Elesger'i, Gurban'ı,
Neçe bele ner aşığı bilginen,
Giymet goysan gerayhya, goşmaya,
Nezmindeki yaraşığı bilginen.

Vahtsız daşım gürbet ele atıldı.
Ne derd desen menim üçün tapıldı,
Ağlamagdan gözlerim de tutuldu,
Getdi gözün nur işığı bilginen.

Heç bilmirem neler yatır sinemde,
Men çekeni, çekmez, Esli, Kerem de,
Şirin can çürüdü möhnet ü gemde,
Besti görüb Sen'an dağı bilginen.

A GURBAN

Acı rüzgar döydü ömür gapımı,
Gara döndü ağ dövranım, a Gurban,
Dağlarımı duman aldı, çen aldı,
Zülmet oldu asimanım, a Gurban.
Ter şamama bu tağlardan kesildi,
Ömür ağacı bulaglardan kesildi,
Tütek sesi bulaglardan kesildi,
Hayıf oldu Han Çoban'ım, a Gurban.

Bu yazıg canımı getirdi cana,
Edaletsiz divan, zalım zamana,
Ateşe pervane, oha nişana,
Pilteye şam oldu canım, a Gurban.
Aylarım bed gelib dillerim nesdi,
O azca ülfeti felek de kesdi,
Dünya zindan oldu, mehbusu **Besti,**
Yaşamağa yoh gümanım, a Gurban.

BU DÜNYA

Meleyke boyludu, şirin lehçeli,
Ezelden tamaşa olan bu dünya,
Goca cadugerdi, aldadar seni,
Cavanlıg donunda galan bu dünya.

Gananı eyleyib talahsız, bahtsız,
Eyibdi geddini, gocaldıb bahtsız,
Çohlarını goyub eyvan, otagsız,
Varlının derdine galan bu dünya.

Gemden pay götürdüm, naleden gismet,
Görmedim bir lezzet, çekdim eziyyet,
Canda eşg ataşı, dilde mehebbet,
Besti'ni odlara salan bu dünya.

AY OLMAZ

Zülmü şebahetde beylerin tayı,
Olmaz bu dünyada, olmaz, ay olmaz,
Ne yar yara yeter, bir murad alar,
Bir kimse vay olmaz, olmaz, ay olmaz.

Her ne görse deyer, külli, var menim,
Alme menim, heyva menim, nar menim,
Söndürdü çırağım bi-ilgar menim,
Çeşmim kimi bir çay olmaz, ay olmaz.

Çoh ahtardıg, tapammadıg bir çara,
Beyler günümüzü eyledi gara,
Bunlar ki, var **Besti** daha dağlara,
Ne yaz gelmez, ne yay olmaz, ay olmaz.

DEYMEMİŞ

Var mı üreyine zalım dövranda,
Feleyin elinden zede deymemiş,
Namerdin ucundan, nadan dilinden,
Çatıb gulağına hede deymemiş.

Demirem meleyem, ne de ki, göyçek,
Sözümde yalan yoh, gerçeyem, gerçek,
Ötmeyib büyrümden bir erkek milcek,
Astanama soltan, gede deymemiş.

Besti'yem odlara galandı canım,
Bu te'neye nece dözüm dayanım,
Gelmedi ağ günüm, teze dövranım,
Düşmen ağzın yummaz pede deymemiş.

DÜŞMÜŞEM

Mecnunsuz çöllerin Leylisiyem men,
İtkin yarın sorağına düşmüşem,
Yahşı, Aşig ile gezir çemende,
Tekerinin gırağına düşmüşem,

Şirinin beyninde eşgin eseri,
Ferhad gayalara vurur düseri,
Kirpik gatlamıram, o günden beri,
Yatabilmem, gem dağına düşmüşem.

Esli'ni yandırıb gözleyen felek,
Namerdlik megamın gözleyen felek,
Besti'ni ölünce izleyen felek,
Öldür gurtar, ayağına düşmüşem.

MİRZE BEYLER

19. yüzyıl âşıklarındandır. 1837 yılında Göyçe bölgesinin Zod köyünde doğmuştur. 1919 yılında vefat etmiştir. Babası Kâzım, devrinin ileri görüşlü, aydın bir kimsesi olduğu için, oğlu Beyler de onun izinden yürümüştür. Mirze Beyler Azeri Türkçesinin dışında, Arapça, Farsça, Rusça ve Fransızca'yı da bilecek bir güce sahiptir. Bu dil ve edebiyatlar üzerinde tahsil yapmıştır. Tahsilini tamamladıktan sonra devletin çeşitli kademelerinde görev almıştır. Bilhassa deftarlıkta kâtip ve tercüman olarak çalışması ona «Mirze» adının verilmesine sebep olmuştur.

Beyler şiir yazmağa 15 yaşlarında başlamıştır. Halk şiirinin koşma, geraylı ve tecnis gibi şekillerinde çok başarılıdır. Bunun dışında klasik edebiyat yolunda yazmış olduğu gazel ve muhammesleri de dikkate değerdir.

Mirze Beyler âşık şiiri ile çok yakından ilgilenmiştir. Bu sebeple devrinin ünlü âşıkları Elesker ve Şemkir'li Âşık Hüseyin ile dostluk kurmuştur. Şiirlerimiz arasında bulunan 13 dörtlükten meydana gelen «Elesger» redifli koşması bu dostluğu gösteren en güzel bir belgedir.

Yukarıda onun dört dilde tahsil yaptığını söylemiştik. Bu durum ister istemez onun şiirlerine de aksetmiştir.

İlmi sevmesi, aydın bir kimse olması pek çok âşığın onun yolunda yürümesinin sebebi olmuştur.

KAYNAK

Telli Saz Ustadları, Bakü 1964, 98 - 102.

KOŞMALAR

DEYİL Mİ?

Ne bahırsan hezin hezin, şikeste,
Ezizim, bu canlar senin deyil mi?
Gece gündüz emek çekib tikdiyin,
Dolu hanımanlar senin deyil mi?

Haggın kereminden hazır tapılmış,
Plan çekib başı başa çatılmış,
Teze teze can-i dilden yapılmış,
Bu köşk ü eyvanlar senin deyil mi?

Sensen bizim üçün cennet hurisi,
Ya da göyde meleklerin birisi,
Bu görünen mal ü goyun sürüsü,
Hesabsız heyvanlar senin deyil mi?

Laleyi hemralar, gül ü yemenler,
Müetterdi gül ü reyhan, süsenler,
Yaz gelende çiçek açan çemenler,
Cennet-i rizvanlar senin deyil mi?

Tazaca ağaclar ulduz sanında,
Göyermiş her biri öz mekanında,
Sağında solunda, evin yanında,
Bağça, gülüstanlar senin deyil mi?

Ucadan alçağa suyun yendiren,
Tahılı, gelleni una dönderen,
Araba araba taylar gönderen,
Goşa deyirmanlar senin deyil mi?

Her gün sail hirmeninden pay alar,
Dolu samanlıglar, goşa tayalar,
Sarıhlı yüzdükler, halal mayalar,
Sahlanan pünhanlar senin deyil mi?

Hidmetinde duran can-i dil ilen,
Gelem tutan birbirinin elilen,
Öz evinde dörd milletin dililen,
Ohuyan oğlanlar senin deyil mi?

Nece ki hestesen, hesteyik bizler,
Allah'dan gözümüz şefalar gözler,
Gulluğunda duran gelinler gızlar,
Cemi növcavanlar senin deyil mi?

İnşallah bularsan şefa canında,
Durarsan, gezersen hanimanında,
Atalı oğullu senin yanında,
Boynunu bükenler senin deyil mi?

Allah'dan dileyen dad ü feryadlar,
O ismi, e'zemler, mügeddes adlar,
Gohumlar, gardaşlar, bigane yadlar,
Hagga yalvaranlar senin deyil mi?

ELESGER

Güşe-yi sehrada, tenha nişinde,
Sen ki yazdın bu ünvanı Elesger,
Çillenin gününde, gış mövsümünde,
Bahar etdin zimistanı, Elesger!

Nameniz gelbimi heyli oyatdı,
Metlebi mövzundu, hub kelamatdı,
Yusif'in köyneyi Yegub'a çatdı,
Abad etdi bu Ken'an'ı, Elesger!

Aşigem men senin ihtilatına,
Nezmine, ferdine, hoş ebyatına,
Aferin, aferin, esli zatına,
Sen isen Hafiz-i sani, Elesger!

Gerçi mülebbisen ev libasında,
Şahidem, şaribsen haggın tasında,
Bu Azerbaycan'da Türk arasında,
Senin kimi şair hanı, Elesger!

Hazıram durmağa men gulluğunda,
Gezmemişem namerd sağı, solunda,
İmtahandan çıhan dostun yolunda,
Esirgemem, billah canı, Elesger.

Biraz mehebbete sedagetim var,
Şövgile hevese iradetim var,
Sana bir helvetce şikayetim var,
Yahşı sahla o pünhanı, Elesger!

Nesihet sahla sen gel, bu sözleri,
Her bir ad tez almaz esl cövheri,
Çoh ucuz satırsan le'li, gövheri,
Vesf edirsen her sözmanı, Elesger!

Eceb nezm hoş efradı yazıbsan,
Vesfe layig müemmanı yazıbsan,
Legebi burahıb adı yazıbsan,
Unutmaram bu zebanı, Elesger.

Tevegge edirem salma geyl ü gal,
Bu gelen gelmeden olma keçheyal,
Eger ohumasan şüğlüzümme gal,
Her meclisde bu dastanı, Elesger!

Yetene refiğ ü yoldaş deyirsen,
Keçene sirr verib sirdaş deyirsen,
Üzüne gülene gardaş deyirsen,
Yahşını yamanı tanı, Elesger!

Sehv etdim legebim seyre sığışmaz,
Lefzi segil salar, behre sığışmaz,
İnşallah gezebe, gehre sığışmaz,
Efv eyle sen bu nögsanı, Elesger!

Ohusan kelamı, barı ehsen de!
Eger beyenmesen, bir dehi sen de!
Beş özünden desen, bir de menden de!
Tek almaynan bu meydani, Elesger!

Men bele senete mahir deyilem,
Bahma öz özüme fahır deyilem,
Herşend ki, yazıram, şair deyilem,
Bağışlarsan bu **Mirza**'nı, Elesger!

MOLLA CÜMA

19. yüzyıl âşıklarındandır. Doğum ve ölüm tarihi hakkında değişik görüşler ileri sürülmüştür. Bazı kaynaklar onun doğum ve ölüm tarihini vermezlerken (Himmet Elizade, **Azerbaycan Âşıkları**, II Bakü 1930, 48 - 52; **Âşıglar**, Bakü 1960, 171) bazıları, 1853 - 1920 (**Telli Saz Üstadları**, Bakü 1964, 90) ve 1854 - 1920 olarak vermektedir. (**Sazım Sözüm**, Bakü 1978, 131).

Görüldüğü gibi Cüma'nın hayatında da mübhemiyetler kendisini göstermektedir. Bazı kaynaklara göre Gah bölgesinde, bazılarına göre ise Şegi'de doğmuştur. Oğluna ithaf ettiği aşağıdaki şiir onun hayatına ışık tuttuğu için aynen almak istiyoruz:

Minüçyüz otuziki,
Tarihdedir indi gene,
Altmışa çatmış yaşım,
Sevda serde durur yene...

Üzülüb burcu beden,
Üstden gedir günden güne,
Tapşırır Molla Cüma,
Oğul sene döne döne.

Sidginen yahşı tutub,
Göz yetir deftere Hesen,
Yazdığım bu defteri,
Sahla yadigar Hesen.

Parçada gösterilen hicri tarih miladiye çevrildiği zaman 1914 yılı ortaya çıkmaktadır. Demek ki, 1914 yılında Cüma'nın yaşı 60'tır. Buradan hareketle âşığın 1854 yılında doğduğunu söyleyebiliriz. Başka bir şiirinde ise âşık, doğum yeri ve ailesi hakkında şu bilgiyi vermektedir.

Aşıg anasıyam, şairler kökü,
Gezerem dünyada divane teki,
Mahalım Göynükdür, şeherim Şeki,
Layisgi kendinin binasıyım men.

Cüma ilk tahsilini medresede yapmıştır. Kısa bir süre içinde Arapça ve Farsça'yı mükemmel bir şekilde öğrenmiştir. Ancak o, medreseden kısa bir süre sonra ayrılmıştır. Bilgili, âlim bir âşık olan Molla Cüma'nın şöhreti Şeki'de olduğu gibi bütün Azerbaycan'da kısa bir zamanda yayılmıştır.

Birçok Azeri âşığı onun tesirinde kalmıştır. O'nun şiirleri Salman Mümtaz ve Himmet Elizade gizi araştırıcılar tarafından derlenmiştir. Bilhassa Himmet Elizade, Molla Cüma'nın şiirlerini değişik âşıklardan toplamıştır. Bunun dışında onunla alâkalı bir el yazmasından da istifade etmiştir. Fakat yazmadaki şiirlerin tamamı yayımlanmamıştır.

Cüma, kendi şiirleri ile klasik Azerbaycan şiirini —bilhassa Vagif, Vidadî, Zakir, Nebatî gibi şairlerin şiirlerini— birleştirmiştir. Yukarıda onun Arapça ve Farsça'yı bildiğini belirtmiştik. Bu husus aşağıdaki dörtlükte çok güzel anlatılmıştır.

Ganaram, ustaddan almışam dersi,
Ohumuşam, Ereb, Türkinen Farsi,
Fikrim seyr eleyer, erşinen kürsü,
Derin kitapların, me'nasıyam men.

Cüma, Gatı, Zagatala, Balakan gibi bölgelerde dolaşmıştır. Onun şiirlerinde İsmi Pünhan'dan sık sık bahsedilir. Rivayete göre genç yaşlarında zengin ve dindar bir ailenin kızına âşık olur. Fakat Cüma fakir olduğu için kızı ona vermezler. O, bir dörtlüğünde bu hususu şu şekilde anlatmaktadır.

Molla Cüma gam hicrana batıbdır,
Ah-ı zarı asimana çatıbdır,
İsmi Pünhan sende gerar tutubdur,
Ohşayırsan lap cennete, Layisgi.

«Hayif Oldu» redifli koşmasında ise sevgilisinin ölümüne üzülmektedir. Bazı şiirlerinde de tabiat güzelliklerini işlemiştir.

Gediben zimistan bahar yetişdi,
Ab-i leysan yağıb, dağlar bezenir,
Bülbülün canına geher ilişdi.
Açılıb gönçeler, bağlar bezenir.

Şiirlerinde sık sık kendisini bülbüle benzeten Cüma onun gibi ah, figan eder durur.

Birce ohu gördüm nece sesin var,
Gızıl gül üstüne hoş hevesin var,
Ne peşman durursan, yohsa yasın var,
Meşegget mi gelib il sene bülbül.

İçtimaî hadiselere de temas eden Cüma sık sık fakirlikten haksızlıklardan şikayet eder.

Arif olan heç bilmirem, neyleyim,
O keder derdim var, gereli yohdur.

Cüma'nın şiirlerinde hicviyenin ayrı bir yeri vardır. Bunları «Cavad Ağa», «Ahsag Laçın», «Dellek Salam», «Almalı İsa Dellek» redifli koşmalarında bulabiliriz.

Onun hayat ve insanlarla olan münasebetini konu alan şiirleri de vardır. Bu şiirlerde âşığın dünya görüşünü bulmamız mümkündür. «Dünyadır» redifli koşmasında Molla Cüma'nın insanlara verdiği kıymeti ve hayata olan bağlılığını bulabiliriz.

Altun sefalıdır, me'den sefasız,
Tebib sefalıdır, heste şefasız,
İnsan vefalıdır, dünya vefasız,
Elbet yahşı, bi-hebere dünyadır.

Âşığın içtimâî konularda da şiirleri olduğunu yukarıda söylemiştik. «Ay Arvad» redifli koşmasında halkın ağır vergi yükü altında cefa çektiğini anlatmaktadır.

Meşedilerin üstümüzde borcu var,
Saldag pulu, bir de mirze herci var,
İki koha, otuz manat töycü var,
Az demirem hele yohdu ay arvad.

Tecnis, koşma şekillerinde şiirler söyleyen Cüma'nın «Sallama geraylı» şeklindeki şiirleri de koşmaları kadar mühimdir:

Aşıg me'şugdan ayrılsa,
Canı yanar,
Tezene vurar,
Simin gırar,
Saz vay eyler.

Yarı yadla gezen görse,
Bir ah çeker,
Geddin büker,
Yaşın töker,
Göz vay eyler.

Cüma, tecnis şeklinde söylediği şiirlerinde de başarılıdır. Bunun güzel bir örneğini «herif üste» redifli koşmasında bulabiliriz:

Zaval yohdur sene ördek, sene gaz,
Zaman keçir, ya hovzündan yüz ha yüz,
Zenbur avazına dönübdür, avaz,
Ziyanım var, çek boğazım, yüz ha yüz.

Şiirlerinde sık sık halk hikâyesi kahramanlarından da istifade eden Cüma şöyle demektedir:

Zöhre dedi bu dünyada,
Tahir ömrün verdi bada,
Ahıban getdi deryada,
Eli dolana dolana.

Cavan iken geddin eyib,
Gizlin sirrin halga yayıb,
Kerem yandı Esli deyib,
Dili dolana dolana.

Kendisini bu kahramanlarla aynı sayan Cüma, geraylısını şöyle tamamlamaktadır:

Molla Cüma binasını,
Bilir eşge yanasını,
İsmi Pünhan hanasını,
Galı dolana dolana.

Cüma'nın sevgi konulu muhammesleri Azerbaycan âşık edebiyatının en güzel örneklerini teşkil eder. «Amandı», «Gelin», «Peri», «Oynayır», «Demişem», «Kağız» ve diğer muhammesleri bu şeklin güzel örnekleri arasındadır.

Cüma'nın çırağı Âşık Mehmed Hesretov'un anlattıklarından öğrendiğimize göre o, «Cüma ve Könül», «Seyyad ve Seyalı» isimli halk hikâyelerini de anlatmaktaydı.

KAYNAKLAR

Aşıglar, Bakü 1960, 48 - 51.
Himmet Elizade, **Azerbaycan Âşıkları II,** Bakü 1930, 48 - 52.
Paşa Efendiyev, **Azerbaycan Şifahi Halg Edebiyyatı,** Bakü 1981, 206 - 211.
Salman Mümtaz, **Azerbaycan Edebiyatı El Şairleri,** Bakü 1927, 274.
Sazım Sözüm, Bakü 1978, 39 - 45.
Telli Saz Üstadları, Bakü 1964, 90 - 94.

GELSEN

Dostluğun bilen,
Sen bize gelsen,
Derdinden öllem,
Sen bize gelsen.

Yolun pusaram,
Döşe basaram,
Guca gısaram,
Sen bize gelsen,

Ağlayıb güllem,
Göz yaşım sillem,
Gurban kesilem,
Sen bize gelsen,

Getme küserem,
Yel tek eserem,
Gurban keserem,
Sen bize gelsen.

Cüma fanaram,
Deyme sınaram,
Fikrin ganaram,
Sen bize gelsen,

GERAYLILAR

ZÜLFÜN

Her seherden sığallayıb,
Cerge düzdün yüze zülfün,
Gah darayıb, gah yağlayıb,
Hoş gösterdin göze zülfün.

Zülfün çekende şanaya,
Dönüb yaşılbaş sonaya,
Batırıban el hınaya,
Boyadıbsan teze zülfün.

Zülfün kemendin atmağa,
Gece - gündüz oynatmağa,
Müşteriyem, gel satmağa,
Birin allam yüze zülfün.

Zülfün kimi ilan olmaz,
Şair sözü yalan olmaz,
Burda gedrin bilen olmaz,
Dur, aparag bize zülfün.

Zülfün gerdenine yayıb,
Görenleri bi-huş goyub,
Molla Cüma te'rif deyib,
Götürübdür söze zülfün.

VAY EYLER

Aşig me'şugdan ayrılsa,
Canı yanar,
Tezne urar,
Simi gırar,
Saz vay eyler.
Yar yad ile gezen görse,
Bir ah çeker,
Geddin büker,
Gan, yaş töker,
Göz, vay eyler.

Giymeti yoh bir maçının,
O müşk-i enber saçının,
Behti dönende ovçunun,
Ovu uçar,
Dağdan aşar,
Ceyran gaçar,
Düz vay eyler,

Felek meni yetir kama,
Heç dözmerem bu siteme,
Dost boynuna **Molla Cüma**,
Golun dolar,
Gurban olar,
Buse alar,
Yüz vay eyler.

KOŞMALAR

GETİRDİM

Bu sefer ayının dördüncü günü,
Lal olan dilimi söze getirdim,
Söyledi könlümün dağı, düyünü,
Özümü nezere, göze getirdim.

Çıhardım garadan ağlara könlüm,
Gönderdim seyrana bağlara könlüm,
Mecnun tek düşmüşdü dağlara könlüm,
Gaytarıb enişden düze getirdim.

Cuma'da durandı bu yarım limon,
Yar veslin görendi bu yarım limon,
Dost mene verendi bu yarım limon,
Men de layig bilib size getirdim.

BU YERLER

Mat galmışam bu feleyin işine,
Gumral gözlüm seken yerdi bu yerler,
Serhoşlanıb, dönüb tavuz guşuna,
Canıma od töken yerdi bu yerler.

Bahar fesli irmag kimi çağlayıb,
Eşg oduna ciğerimi dağlayıb,
Mensur kimi gollarımı bağlayıb,
Meni dara çeken yerdi bu yerler.

Molla Cüma, bahmağ düşer güle, ter,
Derdim çekmez deve olsa yüz gater,
İsmi Pünhan Şeyh Sen'andan beş beter,
Elif geddim büken yerdi bu yerler.

DEMİŞEM

Hesretini çekdiyim, gel gözleyirem,
Zülmle hicrana geher demişem,
Men senin vesfini gerib ellerde,
Her ahşam ohuyub, seher demişem.

Gaşların gelemdir, gözlerin büllur,
Dodağın meyinden badeler dolur,
Yanağın göngedir, el deyse solur,
Yüzüne, alnına gemer demişem.

Dişlerin incidir, dürdür, zeberced,
Dehanın şirindir, bal ile şerbet,
O dilin, damağın şekere nisbet,
Sinenin üstüne mermer demişem.

Yahın dur, boynuna golum dolayım,
Sinenin üstüne bi-huş galayım,
Ol nazik canına köynek olayım,
Serv tek geddine er-er demişem.

Dolanım başına, a buğdayi yar,
T'apmaram dünyada sene beraber,
Cuma'yam, eşgine oldum giriftar,
Hansı gün ayrılsam mehşer demişem.

SERASER

Ey ağalar, itirmişem leylanı,
Mecnun tek gezirem dağı seraser,
Bir eh çeksem yahar erşi - e'lanı,
Heç galmaz sol ile sağı seraser

Behtever yaranmış yüz el içinde,
Baharsan tek durar gözel içinde,
Galıbdır şamama hezel içinde,
Bağban tek gezirem tağı seraser,

Cüma'nın sevdası çuş verir dem, dem,
Bu fena dünyada hoş dile bendem,
Gorhuram göngeme har ola hemdem,
Bülbül tek dolanam bağı seraser.

DİDARINA

İsmi Pünhan, ol gözellik sende var,
Şuh gezel danışır dil didarına,
Süsen, sünbül, lale, nergiz bağda var,
Heç biri benzemez gül didarına.

Dostdan dönmek layig midir şanına,
Mehebbet heşiri dursun canına,
Her yeten eğyarı goyma yanına,
Gorhuram degdire el didarına,

Serinde sövdadır hazır **Cüma**'ya,
Yıgıbsan derd-gemi, azar **Cüma**'ya,
Bir buse verginen nezir **Cüma**'ya,
Bu mezlum aşıgdır, bil, didarına.

BİR DE Kİ...

Ey canan, men sene aşig olmağı,
Bir men bilim, bir de sen bil, bir de ki...
Sen mehbub da mene me'şug olmağı,
Bir men bilim, bir de sen bil, bir de ki...

Könlüm ister her an seni görmağı,
Sarmaşıban gol boynuna salmağı,
Gara gözün menin Mecnun etmağı,
Bir men bilim, bir de sen bil, bir de ki...

Molla Cüma bednam oldu arada,
Loğmanımsan et derdime çara da,
Ya kes başım, ya da yetir murada,
Bir men bilim, bir de sen bil, bir de ki...

KİMDİR?

Herrendim meclisde, deydi gözüme,
İtirdim özümü, bu cavan kimdir?
Şikva gılsam yetişer mi erzime,
Bu erze bahmasa, bes divan kimdir?

Hublugda bu kimi var mı bir aher,
Eşgine, düşeni yandırıb yaher,
Alemi özüne etmiş müsehher,
Bu ki Süleyman'dır, Süleyman kimdir?

Süzgün bahmasından fikir yandırır,
Şirince söhbeti gül dehandadır,
Cüma'nın derdine derman bundadır,
Neylerem Loğman'ı, ol Loğman kimdir?

OYNAŞIR

İsmi Pünhan ele şirin danışır,
Ay gabagda gelem gaşlar oynaşır,
İki lebi birbirine sarmaşır,
Gül ağzında gövher dişler oynaşır.

Meclise çıhanda durur bey kimi,
Yese getse eyler bayram, toy kimi,
Danışanda şaggıldayır göy kimi,
Havanın üzünde guşlar oynaşır.

Molla Cüma, şad könlünü yıhanda,
Müştag, müştag yollarına bahanda,
Herden gelib gabağımdan çıhanda,
Cigerimde eşg ateşler oynaşır.

HERİF OLDU

Evvelinci getdim ustad yanına,
Ohudum süreni, dört herif oldu,
Bir gözelin eşgi düşdü serime,
Soruşdun ismini dörd herif oldu.

Bir herif reydi, rühsarı hoşdu,
Röyadan ayırdı, bir gelem gaşlı,
Rizvandan artıgdı, huriden başdı,
Dinimin imanı dörd herif oldu.

Bir herifin seydi, sürahi belli,
Söylesin tuti tek o şirin dilli,
Susadım men sene ay fitne felli,
Canımın cananı dörd herif oldu.

Bir herifi teydi, teze, növreste,
Tağdan yeni düşmüş bir gül-i beste,
Te'rifin etmekden olmuşam heste,
Derdimin dermanı dört herif oldu.

Bir herifi mimdi, melegden artıg,
Möhnetden, hicrandan, dilekden artıg.
Mislide çövğundan, külekden artıg,
Öldüren **Cüma**'nı dört herif oldu.

DÜNYADI

Daha mene medh eyleme dünyanı,
Ha bu dünya bir bekara dünyadı,
Hele Adem Peygamberden gabağa,
Bir üzü ağ, biri gara dünyadı.

Altun sefalıdı, me'den sefasız,
Tebib şefalıdı, heste şefasız,
İnsan vefalıdı, dünya vefasız,
Elbet yahşı bi-hebere dünyadı.

Ağır suya girme, geçebilmezsen,
Yıhar seni, çıhıb gaçabilmezsen,
Gırar ganadların, uçabilmezsen
Şahin, şongar dönen sara, dünyadı.

Dünyaya düşenler gismetin yeyer,
Kamiller agahdı, cahiller uyar,
Sehrikardı, işin bilenler duyar,
Vefasızdı, hem mekkara dünyadı.

Deryalar bulanmaz daş düşmeyinen
Gevvaslar gerg olmaz su daşmağınan,
Arifler anlayar danışmağınan,
Elarife yek işare dünyadı.

Ovçu maral sözün gıraga goyag,
Bir menden, bir senden gel indi, deyeg,
Eyri oturuban dogru söyleyek,
Söhbet gatan zehrimara dünyadı.

Heç ohşar mı güne lampa ışığı,
Garın doymaz yalamagla gaşığı,
Molla Cüma, senin kimi aşığı,
Kemend ile çeken dara dünyadı.

YA İKİ

İsmi Pünhan, nöçün menden küsürsen,
Dost, mehriban ya bir olar, ya iki,
Bugün ölsem hamı deyer hayıfdı,
Candan yanan ya bir olar, ya iki.

Sen şö'lesen, etrafında fanaram,
Bülbülünem, gülşeninden kenaram,
Her meclisde od tutuban yanaram,
Derdim ganan ya bir olar, ya iki.

Hilal gaşa ne layıgdı o sürme,
Meylin menden kesib üzün çöyürme,
Cüma deyer her yetene sir verme.
Sirri bilen, ya bir olar, ya iki.

DAVALAR

Namerdinen merdden heber söyleyim,
Namerd öz könlünde menlik davalar,
Merd olan al geyse, yekelik bilmez,
Namerd şile geyse hanlıg davalar.

Ayıb olmaz merdin heç neresinde,
Eslinde betinde ne zerresinde,
Namerd çavuş olsa kend arasında,
Geder padışahdan donlug davalar.

Cüma'nın goftarı arife busat,
Merdinen dolanmag asandır, asand,
Namerdin eline keçse bir fürsat,
Gepiyin yerine onlug davalar.

GARA PUL OLDUM

Evvel gümüş idim serraf elinde,
Serrafdan ayrıldım, gara pul oldum,
Zerrin yeher idim köhlen belinde,
Himar arhasında eskik çul oldum.

Gırhların elinden bir bade içdim,
Tulladım namusu, heyadan keçdim,
Turab teki ayag altına düşdüm,
Her yeten tapdalar, şehre yol oldum.

Men **Cüma**'yam bir murada irmedim,
Ha ki, cefa çekdim, sefa sürmedim,
Bu dünyada yahşı bir gün görmedim,
Haggın dergahında bedbeht gul oldum.

DÖNDÜ

Yarın hesretinden, dünya geminden,
Eyilib gametim koğıya döndü,
Heyif oldu yarın şirin söhbeti,
Zehere, zegguma, ağıya döndü.

Üreyim geminden üzüm gülmedi,
Aradım, derdime derman olmadı,
İnsana da e'tibarım galmadı,
Dostlarım canıma yağıya döndü.

Ezelinden oldum eşge delalet,
Sirr verdim namerde, etdi edavet,
Yolunda çekmekden hiffet, hecalet,
Eriyib bu **Cuma** çağaya döndü.

ADEMİN NERESİ

Aşıglıg Adem'den iycad olubdur,
Ol, Adem Atanın nevesiyem men,
Ne geder dünyaya aşıg gelibdir,
Külli aşıgların anasıyam men.

Aşıg anasıyam, şairler kökü,
Gezerem dünyada divane teki,
Mahalım Göynük'dür, şeherim Şeki,
Layiski kendinin binasıyam men.

Binem Layiskiye düşübdür mehman,
Pederim Saleh'dir, maderim Reyhan,
Veledim Hasen'dir, adım Süleyman,
Familim Molla Oruc ednasıyam men.

Aşnayam, gederem doğru yolunan,
Bülbülem, söhbetim olar gülünen,
Danışsalar yetmişiki dilinen,
Ol geder arifem, ganasıyam men,

Ohuram, ustaddan almışam dersi,
Ohumuşam Ereb, Türkinen Farsi,
Fikrim seyr eler, erşinen kürsi,
Derin kitabların me'nasıyam men.

Me'nada Mollayam, **Molla Cuma**'yam,
İsmi Pünhan oda şuh pervaneyem,
Gelmişem cahana, bir gün fenayem,
Ahırda Kerem tek yanasıyam men.

DÜŞDÜM

Zenn eledim, indi eğyar hab eder,
İgbalım bed oldu, ayağa düşdüm,
Gelin, görün, kim bu derde tab eder,
Pervaneyem, şamda ayağa düşdüm.

Eşg oduna müdam yanan ya tendir,
Cismim kimi alovlanmaz ya tendir,
Tutub gohum kesme demez ya tendir,
Turab tek yaslanıb ayağa düşdüm.

Adet budur, yar haberin yar alar,
Menim yarım zeif canım yaralar,
Yer be yerden sızıldaşır yaralar,
Rehm ele **Cüma**'ya ayağa düşdüm.

ÜREYİM

Bu iş Tanrı'dandır, deyil insandan,
Bir gözele mehribandır üreyim,
Dilimin ezberi, ismi pünhandan,
Eyzen möhnet, gem, hicrandı üreyim.

Bir derd ehli hiç tapmadım burada,
Nahag yere rüsvay oldum arada,
Ne ölmedim, ne yetmedim murada,
Ah çekmeden gızıl gandı üreyim,

Cuma'yam, çekdiyim fikr-i hiyaldı,
Ciyerim pürhundu, gametim daldı,
Felek de canımı yanğına saldı,
Od tutdu cesedim, yandı üreyim.

CELLAD MİSALİ

Gördüm camalını, düşdüm teşvişe,
Alıbsan canımı cellad misilli,
Firgetinden elim getmez bir işe,
Gezirem didergin seyyad misilli.

Felek yıhsın seyrağıbın öyünü,
Üreyine çeksin dağı, düyünü,
Üzü gara olsun giyamet günü,
Yansın oda Seddi, Şeddad misilli,

Gel barış **Cuma**'yla, servi boylu yar,
Men senin eşginden tapmıram gerar,
Bir neçe vaht bele keçerse ruzgar,
Öldürrem özümü Ferhad misilli.

YIHAR GİDER

İsmi Pünhan, zeyifiyem ya Davud,
Gah bahmaz yarama, gah bahar geder,
Bir elinde sudur, bir elinde od,
Gah verib içirder, gah yahar geder.

Ne üzünü az görmürem, ne de çoh,
Ne garnımı ac eylemez ne de toh,
Ne insafı var, demirem, ne de yoh,
Gah durur yanımda, gah çıhar gider.

Hündür açag degil, orta boyludur,
Deyesen menimle ekiz taylıdır,
Cüma'nın sevdiyi ceyran hoyludur,
Gah alar gönlümü, gah yıhar geder.

MOLLA CUMA'NIN KIZ VE GELİNİN AĞZINDAN DEYİŞMESİ

Gelin:

Bir kız ile bir gelinin cengi var,
Gelin deyer, ince belim var menim.
Her gesile birce gelme danışsam,
Derde derman şirin dilim var menim.

Gelin:

Gelin deyer, birce baksan o yana,
Yatan guşlar seda çege oyana,
Aç gözün bah o yana bu yana,
Şö'le veren şuh camalım var menim.

Gelin:

Gelin deyer, şamamayam baglarda,
Yüzüm gören sinesini daglarda,
Gönçe gülem yeni yetme bağlarda,
An içinde çok bülbülüm var menim.

Gelin:

Gelin deyer, mennen girme gel cenge,
Toyda, şanda oynayaram her henge,
Şegi'ye, Şirvan'a Hind'e, Fireng'e,
Seda salan her elimim var menim.

Gelin:

Gelin deyer, gel söyleme çok diller,
Sesime ses verer şeyda bülbüller,
Tellerime tay olamaz sünbüller,
Kolu baglı şimşad kolum var menim.

Gelin:

Gelin deyer, kız çok sen etme güman,
Ag sinemdi her hesteye min derman,
Her bakışım cellad tegin alan can,
Gerdenimde eşgharım var menim.

Gelin:

Gelin deyer, uçar erşe hıyalım,
Deryadan götrülüb derin gamalım,
Molla, seyyid, ahund, arif hem alim,
Arzım çeger bu minvalım var menim.

Kız:

Kız deyer, sen çok öyünme özüne,
Logman teki hud gamalım var menim,
Her bezegim, her düzegim düz pergar,
Gözelligde Cem selalım var menim.

Kız:

Kız deyer, hey deli gönlüm huylanır,
Neçe aşig dört yanımda toplanır,
Yel esdigce etir tegin iylenir,
Süsen sünbül reyhan telim var menim.

Kız:

Kız deyer, ay gelin bir bak sözüme,
Çokları aşikdi süzgün gözüme,
Tuti kumru, müştag olub yüzüme,
Zenahtanda koşa halım var menim.

Kız:

Kız deyer, bu sinem bağdır, hem bostan,
Meni gören gesler çıkmaz heç yastan,
Tebriz'den, Tehran'dan, Hoy'dan, Salmas'tan,
Harac alan bir gamalım var menim.

Kız:

Kız deyer gi, menem hubların şahı,
Çok aşıklar çeger her zaman ahı,
Mühteser sözümün budur gutahı,
Her gözümde yüz min fe'lim var menim.

Kız:

Kız deyer, sen bilemezsin işlerim,
Köynegden baş verib yumru döşlerim,
Yer-be-yerden bir bir gelir müşterim,
Obalarda kalmagalım var menim.

Molla Cüme:

Men **Cüme**'ni sizsiz salan bu derde,
Derdleriniz kaldı gemli sinemde,
Seyyad olub dolanıram her gende,
Sizin tegin cüt maralım var menim.

ÂŞIK ELESKER

1821 yılında Agkilise köyünde dünyaya gelmiştir. (Bu tarih bazı araştırıcılara göre 1822'dir) Şiir sever bir ailenin çocuğudur. Elesker'in kendisinden başka üç erkek ve iki kardeşi vardır. Baba «Elimemmed» oğlunu 13 - 14 yaşlarında Kerbalayı Kurban'a hizmetçi olarak verir. Kerbalayı Kurban'ın Şehnebanı isimli bir kızı vardır. Baba tek kızını Elesker'e vermek isterse de Kurban'ın kardeşi «Pullu Meherrem» bu işi bozar ve kızı oğlu Mustafa'ya alır. Bu olaydan çok etkilenen Elesker 15 - 16 yaşlarında şiir söylemeye başlar. Baba bu defa oğlunu devrinin usta âşığı «Alı»nın yanına verir. İşte Elesker'in asıl ustası Ali'dir. Usta çırak zaman zaman düğünlere, nişanlara giderler. Bu düğünlerden birsinde usta ile çıkar atışırlar. Uzun süren atışmadan sonra Elesker «A yağa yağa» redifli tecnisini söyler. Bunun üzerine Âşık Ali çırağı Elesker'e mat olur. Bu hadiseden sonra Elesker ustasından ayrılarak kendi başına çalıp söylemeye başlar.

Elesker, Âşık Hüseynalı, Âşık Mustafa, Âşık Necef ve Âşık Esed gibi usta âşıklar yetiştirmiştir. Onun bir dörtlüğünden anladığımıza göre 12 çırağı vardır.

Adım Elesger'di, merd ü merdane,
Oniki şakirdim işler her yana,
Tülküsen, aslanla, girme meydana,
Danasan, sürtünüb baldan danışma.

Sağlığında, Gence, Garabağ, Nahçıvan, Kelbecer, Şamhor, Şerür, Dağıştan gibi bölgeleri gezip dolaşan Elesker buralarda birçok âşıkla karşılaşmıştır.

Sevgilisi Sehnabanı'dan zorla ayrılan Elesker 40 yaşına kadar evlenmemiştir. Daha sonraki yıllarda Kelbecer bölgesinin Yanşag köyünde yaşayan Kalvaz'lı Zeynal'ın kız kardeşi Anahanımla evlenmiş ve mutlu bir aile reisi olmuştur. Fakat şiirlerinde yine de ilk sevgilisini anmadan geçememiştir. Elesker'in bu evlilikten dördü erkek, ikisi kız altı çocukları dünyaya geldi.

Türk İstiklâl Savaşı ile ilgili olarak söylemiş olduğu «Türklerin» redifli koşması yüzünden Rus'lar tarafından hapse atılmıştır. Tahliye edildikten sonra Türkiye'ye gelmek istemişsse de izin verilmediği için bu arzusuna kavuşamamıştır.

Birçok koşma, geraylı (8'li koşma), tecnis, divani ve halk hikâyesini ezbere bilen Elesker değişik makamları da sazıyla icra edebilecek bir güce sahiptir.

Elesker 1918 - 1919 yıllarındaki hâdiselerden sonra memleketinden göç etmek zorunda kalmıştır. Bir müddet de değirmencilik yapan âşık, bunu bir dörtlüğünde şöyle anlatır:

Dad senin elinden, çerh-i gecmedar,
Üreyimde yüz dermansız yaram var,
Aşığ deyirmançı, ağa çarvadar,
Serraf gelsin, bu bazara dolansın.

Ömrünün sonuna doğru Ağkilise'ye gelen Elesker 7 Mart 1926 tarihinde 106 yaşında iken vefat etmiştir. Kabri Ağkilise'dedir.

Elesker, sağlığında şiirlerini bir araya toplamak istemişse de bunu gerçekleştirememiştir. Onun çeşitli konularda yazılmış yüzlerce şiiri vardır. Fakat bu şiirlerin büyük bir kısmı zamanında yazıya geçirilmediği için kaybolmuştur. Elesker'in bugün elimizde olan şiirleri yaşayan âşıklardan derlenebilmiştir.

O, şiirlerinde daima halkın arzu ve istekleri doğrultusunda yazıp söylemiştir. Bu sebepten onun şiirlerinde yine halkı bulabiliriz. Şiirlerinde haksızlıklara karşı isyan etmiş olup bu konuyu sık sık işlemiştir.

Mühennes zemane, bi-mürvet felek,
Şamı Sübhe, Sübhü Şama çekirsen,
Lehzeder açırsan, min cüre kelek,
Gahdan eyib, gah nizama çekirsen.

Sık sık idarecilere de çatan Elesker bir dörtlüğünde şöyle demektedir:

Bi-vefanın, mühennesin, nakesin,
Doğru sözün, düz ilgarın görmedim,
Namerdin dünyada çoh çekdim behsin,
Namusun, geyretin, arın görmedim.

Âşık, sevgi konusunda söylediği şiirlerinde hayattan, zamandan şikâyet etmiştir. O, şiirlerinde «Gul Elesger», «Elesger tek bi-vefa», «Yazıg Elesger». «Elesger'em şad olmadım dünyada», «Men fağırı gem ateşi yandırır», «Könül gemgin, ürek dertli, veremli», «Heste könlüm», «Ezel gara gendi igbalım menim», gibi mefhumları sık sık işlemiştir.

Elesker, daima halkın yanında, onun arzu ve isteklerine cevap veren birisi olmuştur.

Elesger metlebin elinden iste,
Kerem olmaz, mühennesde, nakesde,
Beylik, göylük, seylik olan meclisde,
Gaç ki, orda heyir bereket olmaz.

Şiirlerinde devrindeki bazı siyasî hâdiselere de yabancı kalmayan Elesker 1905 yılındaki bir hâdiseyi aşağıdaki mısralarla dile getirmiştir.

Erzeler atgaz gayıtsa, şahdan imdad olmasa,
Fenadan köçmek lâzımdır, ol üğbaye dalbadal.

O, 19. yüzyılın sonlarında Azerbaycan'da kahramanlıklar gösteren Molla Nur, Adı Gözel, Yareli, Gondan Nağı, Gara Tanrıverdi, Deli Alı, Gaçag Nebi gibi kahramanlar için de şiirler söylemiştir.

Namerdler elinden çekirler haşa,
Namuslu igidsen seni yüz yaşa,
Tüfengin güllesi işleyir daşa,
Tek gaytarır yüz düşmeni Deli Alı!

Bunun dışında Deli Ali'ye ithaf ettiği iki muhammesi daha vardır. Hecer Hanım adlı bir de halk hikâyesi tasnif etmiştir.

Elesker ahlâkî sahada da şiirler yazmıştır. Bu şiirlerde dostluk, vefa, sadakat gibi konular hep ön plânda tutulmuştur.

İyid odur namusunu atmasın,
Dost ölünce dosta yalan satmasın,
Bir baş ki, ilgara gurban getmesin,
Onu bir garpıza deyişmek olar.

Elesker'e göre insanı birbirine yaklaştıran şefkattir, sevgidir. Bu hususu en güzel şekilde aşağıdaki dörtlükte anlatmıştır:

«Can» demekle candan eskik olmaz,
Dostları daima mehriban eyler,
«Çor» demeyin nefi nedir dünyada,
Abad könül yıhar, perişan eyler.

Elesker herşeyden evvel tabiat ve vatan âşığıdır. Onun şiirlerinde tabiat, renk renk açan çiçekler, ovalar, pınarlar, «lâleli yamaçlar» çok güzel bir şekilde işlenmiştir.

Bahar fesli, yaz ayları gelende,
Süsenli, sünbüllü, lalalı dağlar,
Yohsulu, erbabı, şahı, sedanı,
Tutmaz birbirinden aralı dağlar.

Heste üçün tepesinde gar olur,
Her cür çiçek açır, lalezar olur,
Çeşmesinde ab-i heyat çar olur,
Dağıdır möhneti, melalı dağlar.

Elesker, şiirlerinde Azerbaycan'ın temiz, namuslu, saf ve güzel kızlarını da işlemiştir. Bunlar «Gülendam», «Hurşud», «Hecer», «Melek», «Şeker Hanım», «Beyistan Telli», «Müşkinaz», «Gülhanım» gibi köylü kızlarıdır. Elesker bu güzellerin şahsında Azarbaycan kadınını sembolleştirmiştir.

Elesger'em, doğru yoldan azmaram,
Hercayi gözele te'rif yazmaram,
Yüz il keçse elim senden üzmerem,
Çekseler dilimden dara, Beyistan.

Elesker'e göre dış güzellik hiç bir zaman mühim değildir. Mühim olan iç güzelliğidir. O dünyadaki bütün sevenlerin birbirine kavuşmasını arzulamaktadır. Daima kötülüğe karşı çıkmıştır.

Ustad derin, kamal derin, söz derin,
Goy sinem üste eşgin gözlerin,
Gabiliyyetsiz, me'rifetsiz gızların,
Yüzü bir derdimend dul olabilmez.

Âşık Elesker, tecnisleri ile şöhret kazanmıştır. O, Azerbaycan'da tecnis dalında zirveye ulaşmıştır. Bu zirveyi onun dışında kimse zorlayamamıştır.

Elesker'in kendisinden sonraki Azerbaycan âşıkları üzerinde büyük te'siri vardır. Ona, Şair Veli, Âşık Hüseyin Bozalganlı, Mirze Beyler, Usta Abdullah, Âşık Teymur, Âşık Musa ve Âşık Hasan gibi ustalar nazire yazmışlardır.

Elesker'in ölümünden sonra birçok Azeri âşığı onun hayatı hakkında halk hikâyeleri tasnif etmişlerdir. Bunlardan bazıları şunlardır: Elesger'le Şehrabanı, Elesger'le

Deli Âli, Eelsger'in Karabağ'a Toy Seferi, Anahanımın Küsmesi, Elesger'in Nahçivan Seferi, Elesger'le Âşık Hüseyin Hakkında Rivayet, Elesger'le Şair Nağı...

Elesker, hem halk şiiri nazım şekillerinde, hem de divan şiiri nazım şekillerinde söylemiş olduğu şiirlerinde çok başarılıdır. Geraylı (8'li koşma) ve koşmalarının lirizm bakımından yüksek seviyede olması, rahat söylenmesi yüzünden bugün, Azerbaycan ve Doğu Anadolu'da sevilmiş ve dillerde söylenmiş durmuştur.

Elesker Azerbaycan'ın yetiştirdiği en büyük âşıklardandır. Azerbaycan edebiyatında bir mektep yaratmış olan Elesker genç yaşlarında bazı araştırıcıların dikkatini çekmiş ve onun hakkında bazı araştırmalar yayınlanmıştır: (Kavgaz Gezeti, 1851, nu: 1 - 2) Onun şiirleri, **Dan Ulduzu**, **Yeni Kend** ve **Edebiyat Gezetesinde** yayınlanmıştır.

Elesker'in ölümünden sonra şiirleri Nizami Adına Edebiyat Enstitüsü tarafından toplanmış ve 1963 yılında yayınlanmıştır. Burada âşığın hayatı, çeşitli kaynaklardan istifade edilerek zenginleştirilmiştir. Bunun yanında çeşitli kaynaklardaki şiirlerin de mukayesesi yapılmıştır. Yine Âşık Elesker'in doğumunun 150. yılı münasebetiyle de 1972 yılında onun hatırasına iki ciltlik bir eser yayınlanmıştır. Bunların dışında E. Ahundov, H. Araslı, F. Gasımzade, M. Ibrahimov, M. H. Tehmesib, M. Hekimov, İ. Eleskerov, O. Sarıvelli gibi araştırıcılar Elesker hakkında çeşitli makaleler yazmışlardır.

Usta âşık Elesker ve şiirleri üzerinde Türkiye'de de çalışmalar yapılmıştır. M. Fahrettin Kırzıoğlu, Pertev Naili Boratav, Vahap Yurtsever gibi araştırıcılar Elesker hakkında birer ikişer cümlelik bilgiler vermişlerdir. Nizamettin Onk, Zeynelâbidin Makas ve Haver Aslan ise Elesker hakkında kitap yayınlayan araştırıcılarımız arasındadır. Başta Fikirler, Hazer, Karseli ve Türk Dünyası Araştırmaları gibi dergilerde de Elesker hakkında makaleler yayınlanmıştır. Hikmet Dizdaroğlu'nun, birkaç sayı süren ve Elesker'i tanıtıp onun yeni şiirlerine yer veren **Fikirler** dergisindeki yazılarını özellikle anmak yerinde olur.

Kaynaklar bölümünde bu araştırmalardan büyük çoğunluğu verildiği için burada tekrar vermeyi uygun görmedik.

KAYNAKLAR

Celâl Abdullayef, «Aşıg Elesger'e Kayıtmak Şerti ile», **Dil ve Edebiyat Dergisi**, 1 (5), Bakü 1972.

Musa Adilof, «Aşıg Elesger'in Anadan Olmasının 150. İlliyi», **Dil ve Edebiyat Dergisi**, Bakü, 1972.

İnayet Akyüz, **Iğdır Azerileri'nin Halk Edebiyatı Örnekleri**, Erzurum 1968. (Tezin muhtelif sahifelerinde Elesker'le ilgili bölümler vardır.)

Hamid Araslı, **Âşıg Yaradıcılığı**, Bakü 1960.

Haver Aslan, **Âşık Elesker**, İstanbul 1984.

Aşıg Elesger, Bakü 1963. (Heyet tarafından hazırlanmıştır).

Aşıg Elesger, 2 cilt, Bakü 1972. (Elesker'in doğumunun 150. yılı münasebetiyle bir heyet tarafından hazırlanmıştır.)

Aşıglar, Bakü 1960.

Aşıglar, II. hisse, Bakü 1937.

İ. Babayev, İ. İmran Aşrafoğlu vd., **Azerbaycan Şifahi Halg Edebiyyatı**, Bakü 1970.

Pertev Naili Boratav, **Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği**, Ankara 1946.

Hikmet Dizdaroğlu, «Âşık Elesger (1837 - 1926)», **Fikirler**, İzmir, S. 266 - 267, 31 Mart 1944.

Hikmet Dizdaroğlu, «Âşık Elesger'in Neşredilmemiş Şiirleri», **Fikirler**, S. 304 - 305, 310 - 311, 311 - 312, 316 - 317, 320 - 321, 322 - 323, 1 Ocak 1946 — 1 Ekim 1946 (6 sayı).

Paşa Efendiyev, **Azerbaycan Şifahi Halg Edebiyyatı**, Bakü 1981, 211 - 222.

İslam Elesgerov, **Aşıg Elesger**, Bakü 1956.

İslam Elesgerov, **«Âşıg Elesger Sen'etkârlığının Be'zi Hususiyetleri,»** Dil ve Edebiyat **Dergisi**, Bakü 1971.

Himmet Elizade, **Azerbaycan Aşıkları I**, Bakü 1929; **II**, Bakü 1930.

M. İbrahimof, **Aşık Poeziyasında Realizm**, Bakü 1966.

F. Kasımzade, **Azerbaycan Edebiyatı Tarihi II. Cilt**, Bakü 1960.

Zeynelâbidin Makas, **Aşık Elesger (Hayatı, Sanatı, Şiir ve Hikâyeleri)**, Erzurum 1974. (mezuniyet tezi)

Nizamettin Onk, «Büyük Ozanımız Göğçeli Elesker'in Hamayil Adına Deyişi», **Azerbaycan** 13 (10 - 11 - 12/154 - 155 - 156) Ocak - Şubat - Mart 1965, 11 - 12.

Nizamettin Onk, «Göğçeli Âşık Elesker,» **Türk Dünyası Araştırmaları**, (27), Aralık 1983, 269 - 284.

Nizamettin Onk, **Göğçeli Âşık Elesker**, Adapazarı 1964.

Osman Sarıvelli, **Kudretli Şair Usta Sanatkâr**, Bakü, 1971.

Sazım Sözüm, Bakü 1978.

M. H. Tehmasıb, **Aşıg Elesger, Seçilmiş Şiirleri**, Bakü 1972.

Telli Saz Ustadları, Bakü 1964.

Türk Dili ve Eedbiyatı Ansiklopedisi 3, 21 - 22. (Madde Yavuz Akpınar tarafından yazılmıştır)

GERAYLILAR

OLA

Allah'tan dövlet isterem,
İravan'da bağım ola,
İçinde mermer havuzu,
Etrafı konağım ola,

Kara kalkan dağ havası,
İçinde var gümüş tası,
Ellibin Haleb şişesi,
Altmış bin de sagum var.

Gocor'da var Terekeme,
Goyun gelir dem ha deme,
Gümüş kemer Lezgi gama,
Gevherden kolçağım ola.

Çıkam konakta oturam,
Her ne deseler getirem,
Üzümü yara getirem,
Kara kalkan dağım ola.

Sagu doldur ver içelim,
Dostu düşmanı seçelim,
Koca Tiflis'ten geçelim,
Gocor'da yaylağım ola.

Kolçağı giyem koluma,
At binem düşen yoluna,
Günde bir akçe elime,
T'eze cevan yarım ola.

Elesger malı neylerem,
Dünyada varı neylerem,
Ezel ahır ki ölümdür,
Üç beş arşın ağım ola.

DÜNYA

İleri gel heber alım,
Süleymandan galan dünya,
Çokları aldatdın getdin,
Ahırında yalan dünya.

Yüce yüce dağlar gördüm,
Yeni yeten bağlar gördüm,
Her geleni ağlar gördüm,
Hani sende gülen dünya,

Gel görem kime kalıbsan,
Dersini kimden alıpsan,
Sekseninde boşalıpsan,
Doksanında dolan dünya.

Elesger göçek çar naçar,
Her adam ektiğin biçer,
Gelen konar, konan göçer,
Hani sende gülen dünya.

ARTIKDI

Çiğitten ağdır gözlerin,
Soğandan şirin sözlerin,
Ay gız senin ağ dizlerin,
Kerme basmadan artıkdı.

Bu payda kimin payıdır,
Eşitse yoldan gayıdır,
Tumanın farmaç tayıdır,
Bağı kendirden artıkdı.

Sirkeden seçilmez saçı.
Olupsan ziyankar keçi,
Ay gız senin koynun için,
Pokhlu peyeden artıkdı.

Elesger de diyer sözü,
Çıksın namerdlerin gözü,
Ağ ürbendin farmaç yüzü,
Bağı kendinden artıkdı.

DEDİ

Dedim telin ne güzeldir,
Yok yok ona değme dedi,
Dedim gonag gelim size,
Kapımızı döğme dedi.

Dedim nedir bu işve naz,
Dedi, yeri şeyri niyaz,
Dedim ay gız bele olmaz,
Üregime değme dedi,

Dedim devreyle rüzgaram,
Dedi senle yoktur aram,
Dedim **Aşıg Elesger**'em,
Çok özünü öğme dedi.

YERİDİ

Bir gözel geçti karşımdan,
Sallandı yana yeridi,
Kirpik alttan oğrun baktı,
Ok saldı kana yeridi.

Hani bele huri, gılman,
Eyleme derdime derman,
Uçurttu yuvadan terlan,
Yaşılbaş sona yeridi.

Sallanıban yana durdu,
Kaşlarından keman kurdu,
Müjganın sineme vurdu,
Gamzesi cana yeridi.

Özün de getme amandı,
Elesger oduna yandı,
Dedi goca firanıdı,
Merdi merdana yeridi.

KİMİ

Ey ağalar bir güzel var,
Dolanır pervane kimi,
Ağ üzünde goşa hallar,
Dönmüştü harmana kimi.

Budur derdimin ilacı,
Kaşların Kabe mihracı,
Ala gözlüm koynun içi,
Emerem kıyama kimi.

Elesger bu bahre dalır,
Aşkın girdabında kalır,
Mah cemalin aklım alır,
Gözleri piyala kimi.

BİLMİREM

Küsme a bî-mürvet gözel,
Derdim çoh dözebilmirem,
Üz bürüyüb kaçma menden,
Men sensiz gezebilmirem.

Salmırsan üstüme saya,
Cavan ömrüm gedir zaya,
Gavvaz tek düşüb deryaya,
Çalhanıb üzebilmirem.

Dilberin kasdine girdim,
Ala gözlerini gördüm,
Govr eyledi köhne derdim,
Olubdur, teze, bilmirem.

Elesger'in melul çağı,
Könül olup gam dustağı,
Sinemin dohsandı dağı,
Yetişer yüze bilmirem.

CEYRAN

Durum dolanım başına,
Gaşı gözü gara Ceyran,
Hesretinden heste düşdüm,
Eyle derde çara, Ceyran.

Söz eşidib, erzim gansan,
Men yanıram, sen de yansan,
Özün bir tülek terlansan,
Niye uydun sara, Ceyran.

Elesger'em, abdal oldum,
Eşgin girdabında galdım,
Küsdürmüşdüm, könlün aldım,
Yalvara yalvara Ceyran.

DAĞLAR

Bahar olsa erir karın,
Sökülür sellerin dağlar,
Mor benövşe, lale, sümbül,
Hoş olur güllerin dağlar.

Düzdür senin bu ilgarın,
Gün vurunca erir karın,
Çohdur senin vefadarın,
Vardır bol çimenin dağlar.

Deste deste gelir eller,
Methini eyleyir diller,
Her dalınca şen bülbüller,
Hoş keçer günlerin dağlar.

Göllerinde öter kazlar,
Sularından içer kızlar,
Elesger'em yaram sızlar,
Sendedir dermanım dağlar.

DAĞLAR

Payız oldu eller köşdü,
Çekildi yığnagın dağlar,
Eser rüzgâr, yağar karın,
Çoh yamandır halın dağlar.

Bülbüller gülde işlemez,
Küheylanların kişnemez,
Karın çoh kimse kışlamaz,
Perişan halların dağlar.

Hanı sendeki gözeller,
İnci - mercanı düzeller,
Kol kola verib gezenler,
Getdi gülüzarın dağlar.

Döküb bağında gazeller,
Bulağa gelmez gözeller,
Gedib aranda gezenler,
Hanı mevsim çağın dağlar.

Elesger geder yoluna,
Bülbüller konmaz dalına,
Senin bu müşkül halına,
Sızıldar üreyim dağlar.

EYRİ

Helbette düşer kendisi,
Kim ki kuyu kazar eyri,
Bir doğruya tay olammaz,
Yığılsa sed-hezar eyri.

Herkesin suçu özünden,
Salam verib geç üzünden,
İyid düşse hak gözünden,
Kimse bahmaz nazar eyri.

Elesger mindi eşg atı,
Gedib gördü kayameti,
İyidin ..... olmaz zatı,
Leyl i nahar gezer eyri.

GELMEDİ

Yaralandım yar elinden,
Gözlerem yarı, gelmedi,
Mehmer köynek, gızıl kemer,
Heç bize sarı gelmedi.

Men yazık çekdim cefanı,
Mehennet sürdü sefanı,
Görürsen mi bi-vefanı,
Kesdi ilgarı gelmedi.

Elesger'em men neyledim,
Dosta müdam «can» söyledim,
Yolunda kurban eyledim,
Bu küll-i varı, gelmedi.

GELSİN

Gidin deyin o geline,
Ölürem yanıma gelsin,
Gelse belke tapam şefa,
Batmasın kanıma gelsin.

Deryada çoh olar balık,
Metlebini versin halık,
Çit tuman, atlaz arhalık,
Yar geysin yanıma gelsin.

Deryaların adası var,
Elesger'in sedası var,
Merdin ne ki gedası var,
Namerdin canına gelsin.

GÖRENDE

Köhne derdim tezelendi,
Alagöz yarı görende,
Canım odlara kalandı,
Nazlı nigarı görende.

Garşı geldi kalem kaşdı,
Ay gabaglı, siyah saçlı,
Nuş dağıldı, ağlım çaşdı,
Çeşm-i humarı görende.

Görceyin gözel leylini,
Beyendim şirin dilini,
Aşka bülendim, meylini,
Bil, bize sarı görende.

Hüsnü teki yoh tamaşa,
Çekdim men elinden haşa,
Ferhad aşkı vurdu başa,
Çeşm-i humarı görende.

Kurbanıyam bu dilberin,
İnce bel, gümüş kemerin,
Könlü güldü Elesger'in.
Dürüst ilgarı görende.

GÖZEL

Ne bahırsan pencereden,
Humar gözün süzen gözel,
Seyragubla aşna olub,
Bağrın başın ezen gözel.

Billur buhak, beyaz gerden,
Ağlımı apardın serden,
Yahasına herden herden,
İnci, sedef düzen gözel.

Kalbimi yandırdın oda,
Sirr sözümü verme yada,
Uyupsan zalım horyada,
Menden kenar gezen gözel.

Gümüş kemer ince belli,
Ağ bilekli nazik elli,
Ağ gabağlı siyah telli,
Üreyimi üzen gözel.

Heyalın çaşır gülende,
Pünhan derdimi bilende,
Elesger size gelende,
Sığallanıb bezen, gözel.

KEÇDİ

Pencereden gafil bahdım,
Karşıdan bir sona keçdi,
Bir oh atdı kaş oynatdı,
Müjganları cana keçdi,

Ala gözlerini gördüm,
Tezelendi köhne derdim,
Yolunda car gurban verdim,
Bahmadı gurbana keçdi.

Selvi boylu melekzada,
Camalından içdim bada,
Elesger'i saldı oda,
Goydu yana yana keçdi.

MEN

Gözel sana me'lum olsun,
Alışmışam, yanıram men,
Ala gözler süzülende,
Canımdan usanıram men,

Hansı dağın maralısan,
Hayıf, bizden aralısan,
Sen de yardan yaralısan,
Duruşundan kanıram men.

Kaşki gözel olmayaydın,
Saralıban solmayaydın,
Mennen aşna olmayaydın,
Ayrılanda ölürem men.

Menim adım **Elesger**'di,
Derdim dillerde ezberdi,
Halların dürr ü gövherdi.
Serrafıyam, tanıram men.

NAZLANA NAZLAMA

Bizden ayak kesen gözel,
Dur gel nazlana nazlana,
Aşığından küsen gözel,
Dur gel nazlana nazlana.

Men senin kadrini billem,
Sensiz çetin deyib güllem,
Sen gelmesem, özüm gellem,
Dur gel nazlana nazlana.

Aşık söhbet, sazsız olmaz,
Gözel gelin nazsız olmaz,
Dost arası sözsüz olmaz,
Dur gel nazlana nazlana.

Boyun uca, belin ince,
Heç kim sever seni mence,
Söz verdin, gelmedin gece,
Dur gel nazlana nazlana.

Tülek terlan, keklik, fere,
Ohuyur yarı ezbere,
Yazık **Aşıg Elesger**'e,
Dur gel nazlana nazlana.

YERİDİ

Bir gözel keçdi garşıdan,
Sallandı yana yeridi,
Kirpik çahdı, oğrun bahdı,
Od saldı, cana yeridi.

Hanı bele huri-gılman?
Eylemir derdime derman,
Çeşmim yaşı olub umman,
Yaşıl baş sona yeridi.

Ovçu tek berede durdu,
Kaşlarından kaman kurdu,
Müjganın sineme vurdu,
Gamzesi kana yeridi.

Camalın benzettim aya,
Ehsen kudret veren paya,
Endirib salmadı saya,
Dost meribana yeridi.

Dedi kız getme amandı,
Elesger oduna yandı,
Dedi, kocadı pirandı,
Merd ü merdana yeridi.

GÜLHANIM

Seher seher sığal verir,
Ayna gabağa Gülhanım,
Tay olmaz dağlarda lala,
Gülgez yanağa Gülhanım.

Vesfin yayılıb mahala,
Maşallah o hettü hala,
Müştağam gülgez camala,
Gaymag dodaga Gülhanım,

Melekzada, huri gılman,
Geza geddim gılıb keman,
Menim hesret guyma aman,
Büllur buhağa Gülhanım.

Hub çekilib geddi dallar,
Ağ üzünde gara hallar,
Medhin eşiden cahallar,
Düşüb sorağa Gülhanım.

Elesger'em gadan allam,
Getmerem yanında gallam,
Pervanayam gurban ollam,
Şama, çırağa Gülhanım.

KEKLİK

Hesretini çeke çeke,
Derdim yetdi yüze keklik,
Gız sen Allah'ı seversen,
Rübend tutma üze keklik.

Dostdan dosda bu ne fenddir?
Zülfün boynuma kemenddir,
Dişin dürdür, dilin genddir,
Dodagların meze keklik.

Geydiyin yaşıl elvandır,
Eylediyin nahag gandır,
Elesger sene gurbandır,
Sen gelende bize keklik.

KOŞMALAR

USTADNAME

Aşıg olub terk-i veten olanın,
Ezel başdan pürkamalı gerekdi,
Oturub, durmagda edebin bile,
Me'rifet elminde dolu gerekdi.

Halga hegigetden metleb gandıra,
Şeytanı öldüre, nefsin yandıra,
El içinde pak otura, pak dura,
Danışınca hoş sedalı, gerekdi.

Danışdığı sözün giymetin bile,
Mecazı danışa, mecazı güle,
Kelmesinden le'l-i gövher süzüle,
Tamam sözü müemmalı gerekdi.

Arif ola, ey hanıman söz gana,
Namehremden şerm eyleye, utana,
Saat kimi meyli Hagga dolana,
Hegigi gelbli, düz yollu gerekdi.

Elesger hümsünen zekatın vere,
Emelin melekler yaza deftere,
Her yanı istese, bahanda göre,
Terigetle bu sövdalı gerekdi.

ÇIHMIŞDI

Ay hezarat, gelin size söyleyim,
Keçmişlerin heyanatı çıhmışdı,
İnsaflar az idi, mürvetler gödek,
Gazıların mazarratı çıhmışdı.

Ellerimiz aparardı sert ayaz,
Ruzumuz olurdu günden güne az,
Molla şeytan idi, ahund şeydbaz.
Meşedi, kablayı, lotu çıhmışdı.

Goçular, guldurlar gatar tahardı,
Fagır füğaraya yan yan bahardı,
Kimi isteseydi vurar yıhardı,
Beşatlanın çata çatı çıhmışdı.

Pristav, naçalnik gelende kende,
Obanı oymağı curardı bende,
Herc üste çohları düşdü kemende,
Gamçıda belinin gatı çıhmışdı.

Gezerdi havalı ağalar, beyler,
İşlerdi gan, terde nahırcı, nöker,
Mühteserin deyir, **Aşıg Elesger,**
Kohanın kattanın zatı çıhmışdı.

KAMİL OVÇU

Kamil ovçu ölmeyince usanmaz,
Elden goymaz bele serhoş maralı,
Eşg oduna yanan aşkara yanmaz,
Pünhan pünhan menim kimi saralı.

Yolunda keçmişem şirin canımdan,
Öldürseler gohum yohdu ganımdan,
Terk oldum vetenden, hanımanımdan,
İnsaf deyil, gezme menden aralı.

Aşıg Elesger'em söylenir adım,
Budur üreyimde metleb muradım,
Senin erin ölsün, menim arvadım,
Gezek her ikimiz yaslı yaralı.

A BİVEFA

A bivefa, a bi-mürvet, nainsaf,
Keçen günler heç yadına gelmez mi?
Unudubsan meni heyli zamanda,
Dost da öz dostuna yada salmaz mı?

Ayrılıg bizlere oldu mügerrem,
Hicrandan ciyerim bağladı verem,
Guldan heta geler, ağadan kerem,
Me'şug aşigine kerem gılmaz mı?

Elesger'em, düşdüm elden avara,
Ahtardım, derdime olmadı çara,
Bir igidin eli yetmese yara,
Gocalıb bazına güller olmaz mı?

ÖLDÜRÜR

Derdim çohdu, dindirmeyin hezarat,
Meni bir alagöz ceyran öldürür,
Gılıncsız, tüfeksiz alır canımı,
Kimse bilmir, pünhan pünhan öldürür.

Heç bilmirem neylemişem, neyleyim,
Hencer alım, gara bağrım teyleyim,
Bir canım var, yara gurban eyleyim,
El de desin, aşıg gurban öldürür.

Elesger'em, bir gözele mehmanam,
Ölmeyince çetin dönem, usanam,
Ezrail'i ganlı tutmasın anam,
Meni bir kirpiyi peykan öldürür.

DÜŞDÜ

Çerşenbe gününde çeşme başında,
Gözüm bir alagöz hanıma düşdü,
Atdı müjgan ohun, keçdi sinemden,
Naz ü gemzeleri ganıma düşdü,

İşaret eyledim, derdimi bildi,
Gördüm hem gözeldi, hem ehl-i dildi,
Başını buladı, gözünden güldü,
Gülende gadası canıma düşdü.

Elesger'em, her elmden halıyam,
Gözel, sen derdlisen, men yaralıyam,
Dedi, nişanlıyam, özge malıyam,
Sındı gol ganadım yanıma düşdü.

ZÜLFLERİN

Ay nazenin, hatirine deymesin,
Gerdenden ayrılmış gara zülflerin,
Ala gözlerine mayıl olmuşam,
Günahkaram, çekdi dara zülflerin.

Gözel sen de muradına çatmadın,
Benna olub sınıg könül yapmadın,
Terlan idin, öz tayını tapmadın,
Getdi, gismet oldu sara zülflerin.

Elesger de eşge düşüb ohuyur,
Müjganların sinem üste tohuyur,
Endamından gızıl güller gohuyur,
Goyma dağılmağa, dara zülflerin.

ŞİRİNDİ

Bir gözel görmüşem Çaygılışlı'da,
Toy, busatı, her növrağı şirindi,
Deste boyu, ağ endamı, gül üzü,
Bahdıgca gaşının tağı şirindi.

Hesret bahan doymaz ay gabağından,
Şahmar zülf tökülüb sol u sağından,
Öpen ölmez onun gül yanağından,
Emmek üçün dil, dodağı şirindi.

Cida düşüb ulusundan, elinden,
Engebut tek can asılır telinden,
Yazık **Elesger'e**, nazik elinden,
Merhemet eylesen ağı, şirindi.

VAR

Göz göze bahanda mehebbet ile,
Ciger alışmağın ne damağı var..
Gözellerde işve olar, naz olar
Süzgün bahışmağın ne damağ- var.

Guşnarov tütündü, anonov kağız,
Büke paprosunu bir növreste gız,
Bir men, bir sevdiyim, bir otag yalgız,
Deyib danışmağın ne damağı var.

Elesger'em, görmeyenler, göresiz,
El uzadıb gonça gülün deresiz,
Herden küsdüresiz, könlün alasız,
Sonra barışmağın ne damağı var.

GÖYNEYİNE

Gülebetin gıyı, ter sinen üste,
Ne gözel yaraşır, gız, köyneyine,
Sinen Ke'be, köynek Ke'be örtüyü,
İzin versen sürtem üz köyneyine.

Gözel yaranıbsan gal ü beladan,
Yanağı göyçekdir gülden, laladan,
Zerger gül doğrasın zer ü tiladan,
Elinden geldikce düz köyneyine.

Gul Elesger dost yolunda sürünür,
Sinen üste derde derman görünür,
O köyneye nar memeler bürünür,
Onunçün gurbanıg biz köyneyine.

DOLANIR

Ahşam, sabah, çeşme senin başında,
Bilirsen mi nece canlar dolanır,
Billür buhag, alma yanag, ay gabag,
Şahmar zülfü, perişanlar dolanır.

Meni gördü, gözelliyin bildirdi,
Gaş oynadıb, hesteleri güldürdü,
İşvesi, gemzesi adam öldürdü,
Gemzesinde nahag ganlar dolanır.

O gözel Huda'nın haggı, sayına,
Camalı benzeyir bayram ayına,
Bele bir gözelin hak-i payına,
Menim kimi çoh gurbanlar dolanır,

Adım **Elesger**'dir, Göyçe mahalım,
Dolanım başına, gadanı alım,
Senin hesretine heste heyalım,
Pervanadı, biyabanlar dolanır.

SİNEMDE VAR

Bilirsen könlümün nedir davası,
Neçe yaraların, yar sinemde var,
Yandırır cismimi eşgin havası,
Bi-mürvet, demirsen, gar sinemde var.

Gelirem, altıma papaz atmırsan,
Sebeb nedi, meni alıb, satmırsan,
Ahşam olur, gelib yerde yatmırsan,
Mehlim, gocalıgdan kar sinemde var?

Olmaz bir bu geder işve, gemze, naz,
Payız keçdi, gış dolandı, oldu yaz,
Allah'a hoş geder, dilin gurumaz,
Ne olar deyesen, nar sinemde var.

Yazıg **Elesger**'em, yorgun naçağam,
Bele işlerinden evden gaçağam,
Çoh da gocalmışam, hele ki, çağam,
Bir az namus, geyret, ar sinemde var.

YAR SALAMATDI

Pasibani oldum men dost rahinin,
Soruşdum, öyrendim, yar salamatdı,
Bele me'lum olur şahlar şahının,
Mene merhemeti var, salamatdı.

Çoh eziyyet verib yağmur, boran, bad,
Het(i)rine gelmeyib ne düşmen, ne yad,
Gözün aydın olsun, könlün olsun şad,
Çoh da çekme intizar, salamatdı.

Çoh obadan, ağır elden keçibdi,
Peleng ejdahalı koldan keçibdi,
Coşgun derya, daşgın selden keçibdi,
Öldürmeyib boran, gar, salamatdı.

Teb deyişib, haldan hala dönübdü,
Cilvelenib bir marala dönübdü,
Leblerinin şehdi bala dönübdü.
Goynundaki bir cüt nar salamatdı.

Elesger'em, bahtı gara çek meni,
Gul adına sat, bazara çek meni,
Gülleynen öldürme, dara çek meni,
Dil deyir, gülleden dar salamatdı.

EYLEMİŞEM

Ala gözlüm, senden ayrı düşeli,
Hicranın gemiyle kef eylemişem,
Günüm ah, vayınan keçdi dünyada,
Derd alıb, gem satıb, nef eylemişem.

Hesret goyma gözü göze, amandı,
Yandı bağrım, döndü göze, amandı,
Keçen sözü çekme üze, amandı,
Hedyan danışıban, laf eylemişem.

Senden ayrı danışmıram, gülmürem,
Canımdan bezmişem, öle bilmirem,
Ne müddetdi gulluğuna gelmirem,
Bağışla tahsırım. sehf eylemişem.

Ne insafdı, güle hemdem har ola,
Tülek terlan oynağında sar ola,
Elesger isteyir bir bazar ola,
Seçmişem gövheri saf eylemişem.

DÜŞDÜ

Sevdiyim hanı gözeller hanı,
Güzarımız sizin otağa düşdü,
Buyursan fermanı, ararlar canı,
Püşk atdıg, can sana sadağa düşdü.

Sallan gelem gaşdı, yanı yoldaşdı,
Galmışam ataşdı, men başı daşdı,
Huş başımdan çaşdı, dilim dolaşdı,
Gözlerim sataşdı, buhağa düşdü.

Atlazdan, gebalı belinde şalı,
Göherden bahalı, üzünde halı,
Geydi yaşıl ali, yıhdı mahalı,
Eyri teller ayna gabağa düşdü.

Yeriyirdi sana, yaşıl baş sona,
Yaraşır canana, ağ nazik cuna,
Tellerinde şana, elinde hına,
Yemen, yagut, ehmer dodağa düşdü.

Çoh çekmişem cefa, gelsin insafa,
And olsun Mushaf'a, olmam bi-vefa,
Gelmişem tevafa, veresen şefa,
Elesger hestedir, ocağa düşdü.

DAĞLAR

Bahar fesli, yaz ayları gelende,
Süsenli sünbüllü, lalalı dağlar,
Yohsulu, erbabı şahı, gedanı,
Tutmaz birbirinden aralı dağlar.

Heste üçün tepesinde gar olur,
Her cür çiçek açır, lalezar olur,
Çeşmesinden ab-i heyat car olur,
Dağıdır möhneti, melalı dağlar.

Yazın bir ayıdı çoh yahşı çağın,
Kesilmez çeşmeden gözel yığnağın,
Ahtarma motalın, yağın, gaymağın,
Zenbur çiçeyinden bal alı, dağlar.

Yayın evvelinde dönür bir hana,
Son ayında benzer yetgin bostana,
Payızın havası goyur virana,
Dağılır üstünden celalı, dağlar.

Gahdan çiskin töker, gah duman eyler,
Gah gelip gedeni peşiman eyler,
Gahdan geyze geler, nahag gan eyler,
Dinşemez haramı halalı dağlar.

Ağ helet bürüner, zer nişan geymez,
Heç kesi dindirib keyfine deymez,
Serdara bac vermez, şaha baş eymez,
Güdretden sengerli, galalı dağlar.

Köçer eller, düşer senden aralı,
Firgetinden gül, nergizin saralı,
Elesger Mecnun tek yardan yaralı,
Gezer sende derdli, nalalı, dağlar.

DAĞLAR

Bir ay yarım novbahardan keçende,
Car olur köysünden sellerin, dağlar,
Çalhanır deryalar, çığrışır gazlar,
Zem zem zümzümeli göllerin, dağlar.

Sarı nerden top tüfengin atılı,
Gısır Murguz, Şah dağına çatılı,
Bir emliyin min tümene satılı,
Hezel olub yene pulların dağlar.

Hanı men gördüyüm gurğu, busatlar,
Derdimendler görse tez bağrı çatlar,
Meleşmir sürüler, kişnemir atlar,
Onçun perişandı halların dağlar.

Hanı bu yaylagda yaylayan eller,
Görende gözümden car olur seller,
Seyr etmir köksünde türfe gözeller,
Sancılmır buhağa güllerin, dağlar.

Kepes, Murov, Müşov bir neçe dağ var,
Üstünde nur yağsın ay deli Goşgar,
Yayın ortasında yağdırırsan gar,
Sef çekmir üstünden serdarın dağlar.

Yetiyem Elvarın var cümlesinden,
Gece yatmaz bir birinin besinden,
İyid ne'resinden, gülle sesinden,
Deymemiş tökülür kalların dağlar.

Gözeller çeşmenden götürmür abı,
Dad vere dahanda kövser şerabı,
Haçperestle düşdü pünd ingılabı,
Onunçün bağlandı yolların dağlar.

Ele ki, çen geldi garaltı gaşı,
Dumana gerg olur dağların başı,
Düşende gürg ile kelbin savaşı,
Uzag çekir geyl ü galların, dağlar.

Hanı merd igidler, boş galıb yurdu,
Sehavetde Eldar nurelen, nurdu,
Erkek kesib, ağır meclis gururdu,
Şülen çekilerdi malların dağlar.

Hesen Dede, Hesen Baba goşadı,
Haçbulag yaylağı hoş tamaşadı,
Aşıg elden ayrı niye yamandı?
Ölsün **Elesger** tek gulların, dağlar.

BİLMEZ

Serraf yüz bezese sengi siyahi,
Üzden mütelladır,le'l olabilmez,
Mekes fegan eyler, zenbur sövt ile,
Günhi yoh, feminde bal olabilmez.

Gafil olma, dilim düşme hevesden,
Hercayı sözünen incime dostdan,
Müşler peleng olmaz, tülküler aslan,
Danalar meydanda kel olabilmez.

Könül doğru yoldan gel olma kenar,
Eyri işe geden bir gün utanar,
Bu bir müemmadı, arifler ganar,
Nadan bu elmden hal olabilmez.

Ustad derin, kamal derin, söz derin,
Goyma sinem üste eşgin köz derin,
Gabilyetsiz, me'rifetsiz gızların,
Yüzü bir derdimend dul olabilmez.

Müddetdi hesretem camalın görem,
Metlebimi Mürteza'dan dilerem,
Mühennesde seha, nakesde kerem,
Namerdin cibinde pul olabilmez.

Elesger'em, cem elerem defteri,
Merdlerin vesfidi dilim ezberi,
Nahçıvan hanları, Şerur beyleri,
Sehada, Semed'e gul olabilmez.

DÜNYADA

Gafil könül, bu ne yoldu tutubsan,
Serf edirsen ne kamaldı dünyada,
Dövlete gul olub, gül tek açılma,
Çoh senin tek güller soldu dünyada.

Küfrden gelbinde berkitme barı,
Top deyer, dağılar burcu, hesarı,
Yüz senin tek ahu, gözel şahmarı,
Felek kemendine saldı dünyada.

Guşumda sırğadı, sineme dağı,
Ağıllı unutmaz nece ki, sağdı,
Dövletden gismetin beş arşın ağdı,
Çekdiyin govğadı, galdı dünyada.

Felek berhem edip çoh nizamları,
Zülmnen söndürüb yanan şamları,
Hayıf cavanların gül endamları,
Mara, mura gismet oldu dünyada.

Yığılar mehlugat, gurular mehşer,
Boyunlarda kefen, ellerde defter,
Onda vay halına, yazıg **Elesger**,
Özün getdin, sözün galdı dünyada.

AY ÜZE ÜZE

Ay nazenin, derdin menim canımı,
Az galıb incelde, ay üze üze,
Alıbsan elimden din, imanımı,
Müştag eyleyibsen ay üze, üze.

Yar meskenim astanadı, derdi mi?
Kamil bağban gül ü bağın derdi mi?
Ay bi-mürvet, derdin menim derdimi,
Artırıb yetirib a yüze yüze.

Yazıg **Elesger**'i oda salıbdı,
Felek gözden salıb o da salıbdı,
Çeşme kenarında oda salıbdı,
Cumub sona kim ay üze üze.

AY SİNE SİNE

İbtida ustaddan dersim alanda,
Ohuyub yetişdim ay sine sine,
Sıratın sualın yada salanda,
Ne deyim gedende ay sine sine.

Ovsunçular ellerine mar alı,
Zenbur, gonar, şagayıgdan bar alı,
Kamil ovçu yegin görüb maralı,
Gedir beresine ay sine sine.

Elesger'em, sene erzim bud(u) ağa,
Yuyar gessal, geddim büker bud(u) ağa,
Mecnun könlüm mesken salıb bu dağa.
Müştagdı Leyli'nin ay sinesine.

MENDEN

Mühennes seyragıb, o hain hebis,
Ne yaman gandırıb a yara menden,
Le'netullahlein, şeytan iblis,
Ne dedi, dost kesdi ay ara menden.

Mecnun Leyla deyip bu dağı biler,
İçen zehrin dadın, budağı biler,
Açan üreyimde bu dağı biler,
Sağalmaz bu düyün a yara menden.

Elesger, tagsırın oldu ne, aya?
Kim inansın, gesem edim ne aya,
Bu ahim galmasın ile, ne aya,
Bir heber aparın a yara menden.

TEK TEK

O serhoş yerişin, bu sallanışın,
Yetirdi derdimi a yüze tek tek,
Camalın şövgünden artıbdır derdim,
Efşan ele zülfün ay üze tek tek.

Mesken etdim astananda, derinde,
Dost bağını becerin de, derin de,
Gövher olar deryalarda, derinde,
Gevvas çeker onu ay üze tek tek.

Elesger'in az ömrünü üzgile,
Sona sensen, deryalarda üzgüle,
Bir salhımda peyvend olar yüz gile,
Kamil bağban gerek ay üze tek tek.

BAH BAH

Sağ elinde gızıl şana, sevdiyim,
Darar zülfün, töker bu dala, bah bah,
Bülbül müştag olub gül gönçesine,
Gonub mesken salıb bu dala, bah, bah.

Eyleş meclisinde, kelmesini gör,
Sağrı başmag geyib, kelmesini gör,
Bimürvet gözelin gelmesini gör.
Gasd eler canımı budala, bah, bah.

Elesger semendin yayın da mine,
Sagın seyrağıbdan, yayın meni ne?
Merd verer sinesin yayın demine,
Mühennes gizlener bu dala, bah, bah.

GIJ GIJ

Geyz eyleyer çen çekiler dağlara,
Gehrinden yelleri ay eler gıj gıj,
Garşı gelse hesret çeken yar, yara,
Ağlı çaşar, gelbi ay eler gıj gıj.

Aşıg çaşsa dilde gara gargalar,
Dağlar sinesinde gara gar galar,
Geşte çıhsa, erşe gara gargalar,
Çalar ganadların ay eler gıj gıj.

Elesger, yetişse elin ne nara,
Ne insandır, sengi salır ne nara,
Ne hesret çek, ne ah ele, ne nara,
Gaynadar derya tek ay eler gıj gıj.

YANA YANA

Garlı dağlar geldi düşdü araya,
Galmışam gürbetde, a yana yana,
Tebib yohdu, derman etsin yaraya,
Sızıldaşır yaram ay ana, ana.

Men gurban demişem yara canımı,
Götüre doğraya, yara canımı,
Alıb tepe dırnag yara canımı,
Bilmirem dermanı aya ne, ya ne?

Geyibdi geddine yar alacanı,
At müjgan ohunu, yarala canı,
İster **Elesger**'den yar ala canı,
Tökende zülflerin a yana yana.

İNCİMEREM

İster dara çekdir, ister gul eyle,
Goymuşam emrine gol, incimerem,
Hesretinden Mecnun oldum sehrada,
Can alırsan, canım al, incimerem,

Hesretinden saralıban solanam,
İzin versen, yar, başına dolanam,
Elin yol çapılam, yüz yol talanam,
Bir şey deyil dövlet, mal incimerem.

Elesger'em, yandım eşg ataşında,
Gözüm galdı senin gelem gaşında,
Gazdır mezarımı çeşme başında,
Sal sinem üstünden yol, incimerem.

HOŞ GELDİN

Terlan tamaşalı, maral bahışlı,
Gedem goyub asta asta hoş geldin,
Yolun sadağası can ile başdı,
Gurban senin kimi dosta, hoş geldin.

Biz ki, ilgar keçirmişik aradan,
Amin desen, tez düzelder yaradan,
Könlüm yasdan çıhdı, gelbim karadan,
Güle güle, bu hevesde, hoş geldin.

Gözeller sultanı, ay melekzada,
Senin kimi gözel yohdu dünyada,
Sen ki, **Elesger**'i salıbsan yada,
O sebebden gözüm üste, hoş geldin.

BÜRÜME

A bimürvet, hesretini çekmekden,
Yetişmişem cana, üzün bürüme,
İller ayrısıyıg, fürset düşende,
Çekilib pünhana üzün bürüme.

Yusif kimi meni saldın avara,
Tebibimsen, eyle derdime çara,
Ya buyur cellada, ya çekdir dara,
Ya yetir dermana, üzün bürüme.

Yazıg **Elesger**'em, men sene gurban,
Hesteyem, derdime gel eyle derman,
Sen melekzadesen, ay huri-gılman,
Gelmişem gurbana, üzün bürüme.

OLA

Can gurban eylesen layigdir, layig,
Bir yar ki, metlebi tez gana ola,
Gaş ile, göz ile işaret bile,
Özüne dememiş söz gana ola.

Canım gurban olsun o ehl-i dile,
Gaşların oynada, gözünden güle,
Dilim terpenmemiş derdimi bile,
Gurbanam gözüne, göz ganan ola.

Elesger söyleye söz mühteseri,
Ağlı kamil ola, kamalı derin,
Hamı bir ağızdan deye, aferin,
İsterse meclisde yüz gana ola,

AMANDI

Gözeller sultanı, melekler şahı,
Alagöz cananım, getme, amandı,
Derdinden hesteyem, çekirem ahı,
Ölürem, loğmanım, getme, amandı,

Camalın göyçekdir bayram ayından,
Gören doymaz saçlarının buyundan,
Layig deyil gurban kesem goyundan
Sene gurban canım, getme, amandı,

Sen melekzadesen, ey mina gerden,
Kesme mehebbetin gel, **Elesger**'den,
Günahkar gulunam, salma nezerden
Keremli sultanım, getme, amandı.

AY NEDEN OLDU

Yerin, göyün arşın kürşün, insanın,
Kühnü bünövresi ay neden oldu?
Yeri, göyden, göyü yerden kim secdi
Hikmetin deryası ay neden oldu?

Yeddi gat göy ne növünen guruldu?
Neçe kandil, neçe sütun vuruldu?
Sen kimsen, mem kimem kimden soruldu?
Ustadlar ustadı ay neden oldu?

Neden loh yarandı, nedendi kalem?
Neçe huruf o meclisde oldu cem?
Alem-i ervahda gurulan elem,
Ayesi, şükkesi ay neden oldu?

Mansır'ın tohmağı İsrafil'in suru,
Kebe'nin zemzemi, Musa'nın turu,
Nıtkımın güyası, didemin nuru,
Serimin sevdası ay neden oldu?

Yazıg **Elesger**'em intizarım var,
Alimsense meni eyle haberdar,
İlmi hardan tabdı cümle aşıglar?
Şi'ri muamması ay neden oldu?

BİLESEN

Tarikatla ma'rifete kulag ver,
Şeriatde yol erkanı bilesen,
Hegigette neden helg eyledi Hagg,
Arşı, kürşü ol asmanı bilesen.

Onları helg eden Hüda'm, ganidi,
Sehavet ehlidi, kerem gamıdı,
Esaf-ı kef neçe nefer can idi?
Atları neyidi onu bilesen?

Şeceret-il yegin harda bitipdi?
T'eşbihi düynada neye yetibdi?
Neçe kökdü, neçe budag atıbdı?
Neçedi yarpağın sanı bilesen?

Süleyman, İskender, Zülgerneyn hanı?
Dolandı ne geder gezdi her yanı?
Bele karar koyub keremin kanı,
Vacibdi dünyanı fani bilesen.

Yazıg **Elesger**'em sene gulam men,
Nurun hörmetinden ehl-i dilem men,
Buyurasan hidmetine gelem men,
Serimdeki bu sevdanı bilesen.

DANIŞAG

Hikmet meclisinde eyleşen alim,
Gel seninle yol erkandan danışag,
Elest eleminden gali beladan,
Nur-u Ehmed yaradandan danışag,

Temusah balığın gederi nedi?
Ne yeyir, ne içir, medarı nedi?
Hegiget kapısının açarı nedi?
Onu açıp bağlayandan danışag.

Kürsü loh-ü gelem neden yarandı?
Neçe min il gerdiş vurdu dolandı?
Ne emr oldu gerar tapdı dayandı?
Evvel ne hett yazdı ondan danışag,

Eğer Hagg aşıgsan «meydana gel» de,
Ehl-i ruhsan sözlerinde «gözel» de,
Farsiyet bilirsen şiir ü gazel de,
Ereb hansan gel Gur'andan danışag.

Elesger gam çekme Hüda kerimdi,
Yetmişiki yolun hansı gedimdi?
Hazreti Musa'nın anası kimdi?
Bir haber ver o dövrandan danışag.

DÜNYANI

Bizden salam olsun arif olana,
Hagg ne günde helg eyledi dünyanı?
Yer ile göy ne sahatda behs etdi?
Yer ne üste bende saldı asmanı?

Ne-ab ile orda kaldı destamaz,
Neçe ülket eda eyledi namaz,
Neçe kimseneye oldu pişnamaz,
Onlar bağidi mi olubdu fani.

Asman ne istedi bar-i Hüda'dan,
Hüda ne emr etdi arş-ı aladan,
Kimdi geldi kim apardı haradan?
Ne süretde gördü mescid-aksanı.

Tez veresen bu sözlerin isbatın,
Nedendi binası ab-ı hayatın?
Hardadı makamı melek-el motun,
Ne tövr ile alır insandan canı.

Bu teze kalamdı olsun yegini,
Ke'be gıblem, dinim Mehemmed dini,
Atam Al Memmed'di Göyçe sakini,
Adım **Elesger**'di yahşı bil, tanı.

YEDDİDİ

Meğrurlug eyleyib ustadam deme,
O hansı ağacdı tağa yeddidi?
O ağacda bir kuş yuva salıbdı,
Çarpaz sinesinin dağı yeddidi.

Bir hikmet görmüşem heyalım çaşıb,
Huş başımdan gedip dilim dolaşıb,
Şahın gulluğunda bir gul eleşib,
Beden birdi, el-ayağı yeddidi.

Bir ali meclisde var yeddi sagi,
Dolanır dövr edir yoh el ayağı,
Ne piltesi vardır, nede ki yağı,
Şö'le çeken şuh çırağı yeddidi.

Onun gerdişinde bir azca leng var,
Eleme ayandı görünür aşgar,
Bir kasa içinde onber ineng var,
Garası yeddidi, ağı yeddidi.

Elesger sözlerin ne müddesildi,
Ne oldu dehneden suyu çekildi?
İl uzunu ona bahar feslidi,
O hansı bağdandı, bağı yeddidi?

DAĞITSIN

O cellad gaşların gehri, zahmeti,
Gesd eller cismimden canı dağıtsın,
Gözün talan salıb Azerbaycan'a,
Dilin ister Al'Osman'ı dağıtsın,

Zülfü şahmar, mina gerden mö'tedil,
Zeberced kelmeli, misal-i bülbül,
Seversen Allah'ı birce danış gül,
Derdi, gemi, bu sevdanı dağıtsın.

Uruhum, cismanım, nezmim hayatım,
Zinetim, ziberim, adım isbatım,
Lisanından gelmeyende baratın,
Nalem ister bu dünyanı dağıtsın.

Elesger'em, yandım aman, el aman,
Bele mürvet olmaz, ay gaşı kaman,
Her kim dostdan, dosta gandırsa yaman,
Tufanasın kerem kanı dağıtsın.

OLMAZ

Gabil(i)yyetde, ma'rifetde, kamalda,
Bu cahanda senin kimi can olmaz,
Camalını gören tapar imanı,
Görüb ayrı düşen Müselman olmaz,

Seni gören aşıg düşmez hevesden,
Gözü doymaz bu söhbetden, bu behsden,
Mühteseri, meylin dönse herkesden,
Gözünde nur, cesedinde gan olmaz.

Güdretden çekilip gamet-i şahbaz,
Sen gelen yollara üzüm payendaz.
Men ölüm, aç üzün, çoh eyleme naz.
Göz göze bahmasa mehriban olmaz.

Elesger'em, yandım, yandım alışdım,
Pervane tek ateşlere sarışdım,
Pünhan derdim derdbilmeze danışdım,
Sensiz bu derdime bir derman olmaz.

TAPILMAZ

Yazıg aşıg, verme ömrünü zaya,
Gedir bilen can bu yerde tapılmaz,
Kişide abır yoh, arvadda haya,
Ne adil divan bu yerde tapılmaz.

Çarh-ı felek meni saldı kemende,
Bunların oduna düşmüşem men de,
Adları bendedir, özü şermende,
Esl Müselman bu yerde tapılmaz.

Bugün tapıb, azdan çokdan alırlar,
Sabah günün gaygısına galırlar,
Gırıg gurug, fetir fütür salırlar,
Ac doyuran nan bu yerde tapılmaz.

Bica işdir men bu sözü demeyim,
Dağılıbdır arham, ölüb kömeyim,
Yohdur ağ otağım, ipek döşeğim,
O şevket-i şan bu yerde tapılmaz.

OLMAZ OLMAZ

Aşig olan eşge düşer, derd çeker,
Menim kimi derdi yüz olmaz, olmaz,
Her agacdan sendel, her yarpagdan gül,
Her toprağın tamı duz olmaz olmaz.

Sözün yeri geldi, goy deyim barı,
Eşidenler meni görmesin karı,
Aşığın nisyesi, kürdün ilgarı,
Deseler inanma, düz olmaz olmaz.

Zikirsiz mö'münü şeytan aldadar,
Saygısız iğidi düşman aldadar,
Ağılsız cahalı kirşan aldadar,
Günü keçmiş garı gız olmaz, olmaz.

Elesger, serrafsan gövheri tanı,
Dosta gurban olsun düşmenin canı,
Çömerdin kisesi, merdlerin nanı,
İnşallah ölünce az olmaz, olmaz.

ÇEKMEYE

İnsan payız öle, yazda dirile,
Zimistanda boran garı çekmeye,
Günü günden işi düşer müşgüle,
Herkes namus, geyret, arı çekmeye.

İncik olma goca aşıgın yaşından,
Vagif ol könlümün eşg ataşından,
Bülbül gül yolunda keçer başından,
Eger gül köysüne harı çekmeye.

Eşg ucundan tapdı hatalar meni,
Gul deye Hebeş'de satalar meni,
Goyub top ağzına atalar meni,
Belke canım bu azarı çekmeye.

Heste könül gezir bu temennada,
Merdlerin mövlası, sen yetiş dada,
Merd igide ölüm hagdır dünyada,
Yoksul olub ah ı zarı çekmeye.

GÖZELLER

Gözüm gördü, könlüm gemden ayrıldı,
Çıhdınız garşıma deste gözeller,
Camalın şö'lesi nuri, tecalla,
Görse sefa tapar heste gözeller.

Gemgin idim, sizi görüb gülürem,
Gaşınız gibledir, secde gılıram,
İkram ile size sarı gelirem,
Siz de gelin asta asta gözeller.

Mineş güne benzer, Esli bir aya,
Şems olub aleme salıbdır saya,
İncimerem, gesem olsun Huda'ya,
Gedem bassa gözüm üste gözeller.

Sizi gördüm çaşdı ağlım, kamalım,
Güllüye gurbandır devletim, malım,
Olmayaydı bir gocalıg bir ölüm,
Yaşayaydı bu hevesde gözeller.

Perzad melakedir, Gövher bir hanım,
Gören kimi yandı dinim imanım,
Yazıg **Elesger**'em, sergerden canım,
Gurban sizin kimi dosta gözeller.

GÜLPERİ

Tanrı seni güdretinden yaradıb,
Gözelliğine yok behana, Gülperi,
Dodagların batıb bala, gaymağa,
Gend ezilib dil dehana Gülperi.

Ay gözel elinden çekirem aman,
Senden ayrılalı halımdır yaman,
Kirpiklerin ohdur, gaşların keman,
Gözlerin gesd eyler cana, Gülperi.

Sızıldar hemişe, şan çeker arı,
Gövheri ahtarıb tapar hirdarı,
Vallah, senin kimi vefalı yarı,
Değişmem sultana, hana, Gülperi.

Ay gözeller hası, eziz mehriban,
Olmaz beraberin huriyü gılman,
Oğrun bahıb güldün yaşmag altından,
Bir od saldın din - imana, Gülperi.

Tovuz kimi serde telin oynaşır,
Onda eşgin behri gaynayıb daşır,
Yazıg **Elesger**'em heyalım çaşır,
Getme göz önünden yana Gülperi.

MÜŞGÜNAZ

Seher çağı mah camalın görende,
Heste könlüm geldi saza, Müşgünaz,
Sona tek silkinib, gerden çekende,
Benzeyirsen guba gaza, Müşgünaz.

Könül gemgin, ürek derdli, veremli,
Seni gördüm sehavetli, keremli,
Bir mirze lazımdır, eli gelemli,
Men deyem vesfini yaza Müşgünaz.

Camalın görende aya benzeyir,
Sallanışın Züleyha'ya benzeyir,
Gabag ayna, gaşın yaya benzeyir,
Giymet yohdur ala göze, Müşgünaz.

Dörd terefin benövşeli bağ olsun,
Hemişe yediyin bal, gaymag olsun,
Sağ, solunda gardaşların sağ olsun,
Corabları yahşı beze, Müşgünaz.

Utgün sözüm, keskin bahtım olaydı,
Ağ otağım, zer irahtım olaydı,
Elesger'em cevan vahtım olaydı,
Geddim eğib gehri geza, Müşgünaz.

HAYIFSAN

Danışdıg barışdıg merhemet ile,
İnciklik araya gatma, hayıfsan,
Sen tacir olmazsan bir manat ile,
Namusu geyreti atma hayıfsan.

Eller meni nezerinden salmayıb,
Huşum cemdir, ağlım heç azalmayıb,
Fani dünya Süleyman'a galmayıb,
Oyan bu gefletden, yatma hayıfsan.

Siz telaş eylersiz iğne biz ile,
Bizimki de gelir gedir söz ile,
Eğri ol eğrile, düz ol düz ile,
Her yeteni sen aldatma, hayıfsan.

Düşende meclise, ağır yığnağa,
Mene hörmet eyler irencber, ağa,
Söz uzansa, hecv çıhar gursağa,
Sözün dalın çoh uzatma, hayıfsan.

Gesem olsun hudkeşlerin serine,
Yalan söz igidi salar derine,
Köhne dağarcığı tumaş yerine,
Aşıg Elesger'e satma, hayıfsan.

CAN DESİN

Novruzda bahara deyerler beli,
Gah kamala yeter, gah olar deli,
Gün vuranda güneylerden sel geli,
Guzey ister zimistana can desin.

Yazın bir ayında hoş keçer iller,
Baş verib rişeden açılar güller,
Gışın zehmetini çeken bülbüller,
Şeyda olsun, gülüstana can desin.

Kükrer dağlar birbirinden deyini,
Seçmek olmaz gedasını, beyini,
Perverdinde sebze libas geyini,
Göğden yağan ağ neysana can desin.

Aranda galanlar meyl eler bağa,
İsti vurar, bürkü dolar otağa,
Bezenib gözeller çıhar yaylağa,
Menzilgahlar o mehmana can desin.

Yaylag müntezirdir yolların gözler,
Boyun eğer benöfşeler nergizler,
Çeşmeye yetende gelinler, gızlar,
Göllerde çalhanan sona can desin.

Olar gözellerin ehd-i peymanı,
Alaçıg guruncag keser gurbanı,
Elesger şe'nine desin dastanı,
Fehr elesin doğan ana, can desin.

DANIŞMA

Bir adamsan, bir adama name yaz,
İncidib mahalı, elden danışma,
Ara garışdırıb, seyragub olma,
Kar çıhmaz, govgadan, galdan danışma.

Göyce'nin gonağa çohdur hörmeti,
Geyseve, gayganag verir lezzeti,
Plov, dolma, kebab emliyin eti,
İnsaf ele, tek motaldan danışma.

Eger şair isen, gel eyleyek behs,
Bir sözüne min söz deyim desbedes,
Himarın dünbünde lağeri meges,
Zenbur menem deyib, baldan danışma.

Kalman çarıg bize adeti - nasdır,
Müselman'a persoy deyen hennasdır,
Uşağın eşşekdir, yükün kerbasdır,
Ebrü, etles, tirme şaldan danışma,

Neçe aşıg gaçırmışam meydandan,
İsteyirsen bir bir keçirim sandan,
Gemirib kengerden, içib ayrandan,
Coçub, kergadandan, filden danışma.

Adım **Elesger**'dir merd ü merdana,
Oniki şayirdim işler her yana,
Tülküsen, aslanla girme meydana,
Danasan, sürtünüb kaldan danışma.

ÇEKİRSEN

Mühennet zamana bi - mürvet felek,
Şamı sübhe, sübhü şama çekirsen,
Lehzede açırsan neçe cür kelek,
Gah pozursan, gah nizama çekirsen.

Çoh hesretler görmür o kimsesini,
Vaya dönderirsen şadlıg behsini,
Tereggi, tenezzül kemençesini,
Gah zilleyib, gah da beme çekirsen

Rehimsen, kerimsen, edl ü edalet,
Könülden heberdar, her dile beled,
Seyidden, molladan, beyden hecalet,
Bu ne dağdır sen sineme çekirsen.

Altmış il gurğuna gıldım tamaşa,
Sende bir itibar görmedim haşa,
Heçkes dövran sürüb, çıhmadı başa,
Ekmez kotan kimi hama çekirsen.

Berhem olsun tegdir, pozulsun yazı,
Bu gurğuya heçkes olmaz irazı,
Eşşeğe çullayıb ebrü atlası,
Köblen deyib şahlıg dama çekirsen.

Arpadan incikdim, bitmedi gendüm,
Darıynan daragan heç değil fendim,
Candan bezdim öz özümden iğrendim,
Ahırımı ne hengame çekirsen.

Elesger gelbine saldın işığı,
Meclisler zineti, el yaraşığı,
Ezizlikle sahladığım aşığı,
Zelillikle intigama çekirsen.

GOCA BAHTIM

Ne sevda tapıbsan, neye talıbsan,
Hansı gefletdesen gel, goca bahtım,
Ya menden küsübsen, ya gocalıbsan,
Bu sınıg könlümü al, goca bahtım.

Çekilib pünhana deyirsen, sen döz,
Giyamet odundan pisdir te'ne söz,
Gümüşüm tunc oldu zer ü zibam bez,
Gelb çıhır - aldığım mal, goca bahtım.

Özüm aşıg oldum, oğlum gülleçi,
Bildim ki galacag devletin üçü,
Gırıldı mal, goyun, galmadı keçi,
İndi de yıhılıb kel, goca bahtım.

Tegdir üçün yahşı değil bu adet,
Gah çoh sevir, gah da verir hecalet,
İgidler at vermiş, gözeller helet,
Gelmir tenbekiyle bal, goca bahtım.

Mardan şire çekib, daşdan keçerdin,
Deryalardan le'l ü gövher seçerdin,
Pervazlanıb Gaf'dan Gaf'a uçardın,
Keçen günü yada sal, goca bahtım.

Sekseni, dohsanı ötübdür yaşım,
Govgaya düşübdür belalı başım,
Ezrayil hemdemim, mezar yoldaşım,
Daha köç teblini çal, goca bahtım.

Elesger kesilib sebr ü aramdan,
Ohlayıbsan, ganlar ahır yaramdan,
Hagg ile gıl sevda, el çek haramdan,
Halaldan metlebin al, goca bahtım.

HANIMA DÜŞDÜ

Çerşenbe gününde çeşme başında,
Gözüm bir alagöz hanıma düşdü,
Atdı müjgan ohun, keçdi sinemden,
Nazı, gemzeleri ganıma düşdü.

İşaret eyledim derdimi bildi,
Gördüm hem gözeldi, hem ehl-i dildi,
Başını buladı, gözünden güldü,
Gülende gadası canıma düşdü.

Elesger'em her elmiden halıyam,
Gözel sen derdlisen, men yaralıyam,
Dedi «nişanlıyam, özge malıyam.»
Sındı gol ganadım yanıma düşdü.

LEZZET ÇEKER

İki sevgi bir araya gelende,
Hesret gucaglaşar, gol lezzet çeker,
Ortalıgda işve, gemze, naz olar,
Zenehdan terine hal lezzet çeker.

Gelin geli, teze gerdek gurulu,
Oğlan öper, elden düşüb yorulu,
Aralıgda şuh memeler gırılı,
Şevgden düşende, el lezzet çeker.

Elesger de eşg oduna alışı,
Göz göze bahanda halın soruşu,
Yar ki, yara hesret ile govuşu,
Dodag buse içer, dil lezzet çeker.

SENE GURBAN

Bir sözüm var sene pünhan demeli,
Gayıl olsan deyim, gül, sene gurban,
Ne müddettir hesretini çekirem,
Söyleyim, derdimi bil, sene gurban.

Cunun olduğumu her mahal bildi,
Derd meni söyletdi, düşmenler güldü,
Bi - vefa gızlardan elim üzüldü,
Eylerem canımı dul, sene gurban.

Elesger'i gözden goyma irağa
Könül tab getirmez derde ferağa,
Leyli kimi ve'de versen bulağa,
Mecnun'am gözlerem il, sene gurban.

EYLE TAMAŞA

Getme göz önünden ay Şeker Hanım,
Könül mail olub o gelem gaşa,
Gel eyleş meclisde, sen menim canım,
Men saz çalım, sen de eyle tamaşa.

Men aşığam yasag yohdur dilime,
Şükr eylerem senden gelen zülüme,
Senin kimi gözel keçmez elime,
Yüz il gezsem bu dünyanı baş başa.

Gözeller sultanı, melekler hanı,
Gaytarmazlar pire gelen gurbanı
Öldür **Elesger**'i gurtarsın canı,
Vay heberin gönder gohum gardaşa.

ZİYANA DÜŞMÜŞEM

Hercayının dil bilmezin ucundan,
Döne döne ne ziyana düşmüşem,
Doymag olmaz gözellerin muyundan,
Pervane tek yana yana düşmüşem.

Devletim çoh oldu, gıymadım pula,
Kör oldu gözlerim yapışdım dula,
Ne ölür, ne itir, canım gurtula,
Mecnun kimi bi-yabana düşmüşem.

Yazıg **Elesger**'em budur yarımdan,
Alem yatmaz menim ah-ı zarımdan,
Boşasam, gorhuram oğlanlarımdan,
Boşaya bilmirem, gana düşmüşem.

GOYMADI

Heçkes menim kimi keçip serinden,
Sinesin ohlara nişan goymadı,
Könül pervazlandı yarı görmeye,
Gar kesdi yolları, boran goymadı.

Yar çıhdı garşıma yaman halımda,
Gözüm galdı o nainsaf zalımda,
Soynalı başını goydu yolumda,
Hüseyin pel vurdu, Hasan goymadı.

Ağ çit dizlik geyib köbesi ala,
Gör nece çinleyib gabağa dala,
Endamın guyrugdur, asta çalhala,
Aldı, bizde dini, iman goymadı.

GÜLLÜ

Tovuz kimi galhdın çeşme başından,
Bütün gözellerin gözeli Güllü,
Almadır yanağın, billur buhağın,
Dodagların meyli, mezeli, Güllü.

Gıya bahdın, meni saldın firgete,
Yusif kimi nece düşdün gürbete,
Hicran gemi meni salıb zillete,
Seni görsem derdim azalı Güllü.

Elesger gurbandır, ay boyu mine,
İnciden, mercandan düzüb köysüne,
Tersa üzün görse, tez geler dine,
Alim görse, geder saz alı Güllü.

BEYİSTAN

Dodağın göncedir, dehanın sedef,
Gaşların güdretden gara, Beyistan,
Gel ele süzdürme ala gözleri,
Vurma üreğime yara Beyistan.

Eşg ehliyem, derd çekmekden üzüllem,
Esilden meleksen, neslini billem,
Bir saat camalın görmesem öllem,
Görsem de yanaram nara, Beyistan.

Elesger'em doğru yoldan azmaram,
Hercayı gözele te'rif yazmaram,
Yüz il keçse, elim senden üzmerem,
Çekseler dilimden dara, Beyistan.

SIĞIŞMAZ

Bahtım tereggide, işim tenezzül,
İki sifet bir igbala sığışmaz,
Şerieti anla, me'rifeti bil,
Şerü böhtan doğru yola sığışmaz.

Nadansan ganmırsan heyir şerini,
Terse ohuyaram hoş defterini,
T'anı adamını, bil müşterini,
Gargı mızrag gıl çuvala sığışmaz.

Elesger'e satma sen erkinazı,
Heçkes olmaz bele işden irazı,
Tökerem hörmeti, götürrem sazı,
Şişer başın, bu mahala sığışmaz.

YARA DEĞMEMİŞ

Dad senin elinden, a ganlı felek,
Könül hesret galdı yara değmemiş,
Köhne yaram gövr eyledi tezeden,
Tebib neşter vurdu yara değmemiş.

Gözün galdı elif, beyde, yasında,
Yaradanım kömek eyle ya sında,
Galdım semender tek gem deryasında,
Yandı bal u perim nara değmemiş.

Elesger, üsyanın keçibdir sandan,
Öldürsen zenburu el çekmez şandan,
Hercayıdan, mühennesden, nadandan,
Ne söz galdı senetkara değmemiş.

GAŞLARIN

Ay nazenin, ay gabağın altında,
Ne göyçek çekilib gara gaşların,
Gözlerin süzüldü, canım üzüldü,
Vurdu üreğime yara gaşların.

Eslin melekzade, cismin gılmandı,
Camalın şohundan ciğerim yandı,
Edalet hakimdi, adil divandı,
Rehm elemir günahkara gaşların.

Gözlerin görenin canını alır,
Hesretini çeken, vahtsız gocalır,
Serdarı sultanı tahtından salır,
Berhem vurur ürüzgara gaşların.

Gözüm galdı hilal gaşın tağında,
Mecnun oldum, galdım Leyli dağında,
Yazık **Elesger'i** cavan çağında,
Zülm ile çekdirir dara gaşların.

GEDİBDİR

Eşidin meclisde arif olanlar,
Serrafam, gövherim, kanım gedibdir,
Ah çekiben yar yoluna bahmagdan,
Yegin bilin, yarı canım gedibdir.

Nazig barmaglıdır, şümşad ellidir,
Ayna gabaglıdır, siyah tellidir,
Şeker söhbetlidir, şirin dillidir,
Tuti kimi hoş zebanım gedibdir.

Müddetdir, gözümden olubdur irag,
Eridib üreyimi derd ü gem, ferag,
Billur buhag, lala yanag, ay gabag,
Ala gözlü Sehnebanım gedibdir.

İş sana agahdır, gadir ilahi,
Eşg elinden itirmişem irahi,
Elesger'em, budur sözün kütahi,
Yar gedende din, imanım gedibdir.

Bilmirem ki ne belalı gul oldum,
Ezel gara geldi igbalım menim,
Ne zaman ki, nezerime sataşır,
İtir ağlım, huşum, kamalım menim.

Esli, Kerem kimi men oda yandım,
Eşge düşdüm öz canımdan usandım,
Bi-mürvetin ateşine galandım,
Bir soruşan yohdur ehvalım menim.

Ateş tutub, öz özüme yanaram,
Mecnun'uyam Leyli günün sanaram,
Ölene dek sevdiyimi anaram,
Dönmez cananımdan heyalım menim.

Siyah zülfün dal gerdende höresen,
El uzadıb, gönçe gülün deresen,
İstesen ki, **Elesger**'i göresen,
Göyçe mahalıdır, mahalım menim.

OLACAGDI

Dedim könül, içme eşgin camını,
Bu gen dünya sene dar olacagdı,
Ne zehmetden inci, ne bele dost ol,
Dost yolunda boran, gar olacagdı.

Gel, könül gel uyma sen bu dünyaya,
Halaldan kesb ele özüne maya,
Zülmkar, haramhor yetişmez boya,
Dosta hain bahan kor olacagdı.

Elesger bilmedin sen dünya sirrin,
Garanlığa işıg, acıya şirin,
O zaman harayla merdlerin pirin,
Dar gününde sene yar olacagdı.

YAHŞIDI

Arif olan, gelin size söyleyim,
İgid sözü merd merdana yahşıdı,
İgid gerek dediyinden dönmesin,
Bi-ilgardan bir zanana yahşıdı.

Gelbi düz olanın evi hac olu,
Gonşuya kec bahan özü ac olu,
İki arvadlılıg mardan acı olu,
Bes geydirsen bir canana yahşıdı.

Elesger dostunnan bade içende,
Geşt eyleyib merd, namerdi seçende,
Güzaran hoş olub, gün hoş keçende,
Bir sen, bir yar, bir de hana yahşıdı.

YAMAN AT

Bu dünyada üç şey başa beladı,
Yaman oğul, yaman arvad, yaman at,
İsteyirsen gurtarasan elinden,
Birin boşla, birin boşa, birin sat.

Ov keçdi bereden ata bilmezsen,
Uçdu getdi elden tuta bilmezsen,
Yerisen, yüyürsen çata bilmezsen,
Görürsen ki, bahtın yatdı, sen de yat.

Gılma **Elesger**'i mehrum-i didar,
Terehhüm et mana bir buse, ey yar,
Üç herfle ismini eledim aşkar,
Biri Kaf'dı, biri Lam'dı, biri Sat.

GÖRMEDİM

Bi-vefanın mühennesin, nakesin,
Doğru sözün, düz ilgarın görmedim,
Namerdin dünyada çoh çekdim behsin,
Namusun, geyretin, arın görmedim.

Namerdi özüme men dost eledim,
Yolanda canıma çoh gesd eledim.
Söyüdden bağ saldım, peyvest eledim,
Almasın, heyvasın, narın görmedim.

Nefs aldattı, her yetene han dedim,
Bihude kollara gülüstan dedim,
Ebes yere beyvefaya can dedim,
Zehmetin çoh çekdim, karın görmedim.

Elesger, elminde olma nabeled,
Doğru söyle sözün çıhmasın gelet,
Şahidde insaf yoh, beyde, edalet,
Gazıların düz ilgarın görmedim.

AD OLMAZ

Bu dünyanı men tecrübe eyledim,
Namerd körpü salsa onda ad olmaz,
Bir merd ile ağı yesen şirindi,
Yüz namerdle şeker yesen dad olmaz.

Yadın oğlu yağı aşa mehmandı,
Dar gününde bahırsan ki, usandı,
Düşen günü düşmen ile düşmandı,
Yüz il keçse gohum senden yad olmaz.

Elesger'em, sözüm yetir nisaba,
Serf edenler sebt elesin kitaba,
Heç namerdin adı gelmez hesaba,
Merd bir olur, onda iki ad olmaz.

GEREKDİ

Aşıg olub diyar diyar gezenin,
Ezel başdan pürkemalı gerekdi,
Oturub, durmagda edebin bile,
Me'rifet elminde dolu gerekdi.

Halga hegigetden metleb gandıra,
Şeytanı öldürüb, nefsin yandıra,
El içinde pak otura, pak dura,
Dalısınca hoş sedalı gerekdi.

Dediyi sözlerin gedrini bile,
Mecazi danışa, mecazi güle,
Kelmesinden le'l, gövhar süzüle,
Tamam sözü müemmalı gerekdi.

Elesger, hümüsünen, zekatın vere,
Emelin melekler yaza deftere,
Her yanı isterse bahanda göre,
Terigetde bu sevdalı gerekdi.

EYLER

Can demekle candan can eksik olmaz,
Mehebbet artırar, mehriban eyler,
Çor demeyin nef'i nedi dünyada,
Abad könülleri perişan eyler.

Nakes adam danışıgdan saz olar,
Keremden kem, sehavetden az olar,
Nütfede garışan şeyidbaz olar,
Merd de sığışdırmaz nahag gan eyler.

Men isterem e'yan, alim yüz ola,
Gözü hag yolunda doğru, düz ola,
Dahanında sözü üz be üz ola,
Elesger yolunda can gurban eyler.

GÖRDÜM

Gedirdim, güzarım düşdü bu lağa,
Ovçu beresinde maralı gördüm,
Yatır, inildeyir, durub boylanır,
Bir neçe yerinden yaralı gördüm.

Zalım ovçu onu goyub nişana,
Delib üreyini, boyayıb gana,
Yıhılıb çevrilir o yan bu yana,
Kesilibdi sebri, geralı gördüm.

Tebib olsam, yaraların bağlaram,
Sinem üstün düyünlerem dağlaram,
Elesger'em, çaylar kimi çağlaram,
Anamı baladan aralı gördüm.

SEÇİLMİŞ

Hublar meclisinde güzer eyledim,
Gördüm, gözellerin, hası seçilmiş,
Bahdım diggetnen nezer eyledim,
Gül endami, ter libası seçilmiş.

Olum sadağası bu gözellerin,
Merfetde kamildi, kamalda derin,
Esel, müseffadı, şehd leblerin,
Esel baldı, müseffası seçilmiş.

Deme, **Elesger**'in ağlı zayıldı,
Şems ü gemer meh camala mayıldı,
Gözüm gördü, könlüm gemden ayıldı,
Şikeste könlümün pası seçilmiş.

DALDALA

İsmim üç herf ile eylerem beyan,
Mimdir, nundur, sin yazılıb dal dala,
Men aşıgam daldala,
Bayğu gezer daldala,
Açılıb yahan bendi,
Çek turuncun daldala,
Sedrin üste şuh memeler görünür,
Bed nezerden pünhan ele daldala.

Sürme çek gaşına ne gara yahşı,
Ağ üstden yazıla ne gara yahşı,
Men aşıgam ne gara,
Gözlerindir ne gara,
Hesretinden Mecnun'am,
Günüm olub ne gara.
Saçların görende ne gara Yahşı,
Ondört hörük çin çin düşüb dal, dala.

Elesger'em men de nişana goydum,
Temiz ad sahladım, nişana goydum,
Men aşıgam nişana,
Zülf üzünde nişana,
Sineme dağ çekilib,
Galdı elde nişana.
Başımı garşına nişana goydum,
Esirgeme, at ohların daldala.

DEYİŞMELER

AŞIG ELESGER ve ZÖHRE'NİN DEYİŞMESİ

Aşıg Elesger:
Söyle, gasid, mühteseri vesselam,
Erzimi canana dedin, ne dedi,
Bülbül tek asmana yetişib nalam,
Sehni gülistana dedin, ne dedi?

Zöhre:
Gedib erz-i halın yara söyledim,
İncimesin menden, canana dedi,
Zülm eliyle meni yada verirler,
Viran galsın bele zamana dedi.

Aşıg Elesger:
Salanda yadıma boy busatını,
Heste könlüm minir eşgin atını,
Gah ahtarır yerin yeddi gatını,
Gah çıhır asmana, dedin, ne dedi?

Zöhre:
Nakes, mühennetin boynu vurulsun,
Vay düşsün evine, şiven gurulsun,
Meherremin oğlanları gırılsın,
Galmasın yurdunda nişana, dedi.

Aşıg Elesger:
Aşig oldum bir na-insaf millete,
Golu bağlı meni verdi cellede,
İncil'e, Zebur'a, Söhfe, Tövret'e,
And verrem Kur'an'a, dedin, ne dedi.

Zöhre:
Seyragublar aralığı gatdılar,
Zülm ile boynuma kemend atdılar,
Atam, anam meni pula satdılar,
Onlar yetişmesin imana dedi.

Aşıg Elesger:
Kec dolandırmasın ham heyalını,
Can goyan istemez dünya malını,
Yazıg Eleger'in erz-i halını,
Serv-i huramana dedin, ne dedi.

Zöhre:
Zöhre'yem, gelbimde derd ü gem çohdur,
Sineme tökülen peykandır, ohdur,
Dünyada edalet, hagg divan yohdur,
Yetire derdimi dermana, dedi.

AŞIG ELESGER ve HECER HANIM'IN DEYİŞMESİ

Aşıg Elesger:
Sen bilirsen subay gezmek günahdır,
Şeriete, yol erkana ne dedin,
Her könül özüne bir padişahdır,
Sındırdın, dönderdin gana, ne dedin?

Hecer Hanım:
Arif olan bu sözlere inansın,
İzin versin ata, ana deyirem,
Anlamaz anlasın, ganmayan gansın,
At sürmesin bu meydanda deyirem.

Aşıg Elesger:
Geldi meşed ise seni görmeye,
Kimin güdreti var gelbine deye,
Baş eğmez serdara, sultana, beye,
Söyle görüm, o terlana ne dedin?

Hecer Hanım:
İşim yohdur devlet ile var ile,
Ehdim var Huda-yi kirdigar ile,
Gül har ile uymaz, terlan sar ile,
Garğa gonmaz gülistana deyirem.

Aşıg Elesger:
Yüz igidin birin beğen, boyun ey,
Gelenin gedenin az gelbine dey,
İmirze, Mehemmed, Dünyamalı bey,
Az galıb eşginden yana ne dedin?

Hecer Hanım:
İnanma hedyana, laf-i kezzafa,
Bu sevdaya düşen heç tapmaz şefa,
Elac hagga galdı, insaf serrafa,
Yetirsin gövheri kana, deyirem.

Aşıg Elesger:
Aşığam gedirem her heyre, şere,
Eşitdim veslini, yazdım deftere,
O gümüş vezneli gelen beylere,
Bilirsen mi, sen zenane ne dedin?

Aşıg Elesger:
Bilmirsen, erz edim, olasan halı,
Onlara möhtacdır Göyçe mahalı,
Sene müştag oldu bey Molla Balı,
İskender tek ac aslana ne dedin?

Aşıg Elesger:
Kesemenli ne cür geyir papağı,
Sene ne dehli var, bi-insaf yağı,
Onların köysüne çekibsen dağı,
Heç gurtarmaz o nişana ne dedin?

Aşıg Elesger:
Elesger de her elmden halıdır,
Mövla baratıdır, öz kemalıdır,
Çekdiyim özgenin giyl ü galıdır,
Ahırında men cavana ne dedin?

Hecer Hanım:
Hecer deyer ebrü etles geymenem,
Öz özüne sultan menem, bey menem,
Şevg ehlisen, hetirine değmenem,
Sehv düşübsen sen pirana, deyirem.

AŞIG ELESGER ve GOZGARA KÖTÜYÜN DEYİŞMESİ

Aşıg Elesger:
Arpadan, buğdadan çıhmışdı elim,
Zehmet çekdim, dedim biraz darı olsun,
Yolmasın yolmagdan gırıldı belim,
Bundan gelen heyir zehrimar olsun.

Kötük:
Aşıg, ne meydanı yalgız alıbsan,
Söz deyim, sözüne barabar olsun,
Nahag gandır ortalığa salıbsan,
Ele iş tut ondan heyirhar olsun.

Aşıg Elesger:
Bel ile bu yeri ekdim bir ayda,
Sulamagdan su da galmadı çayda,
Biçdim döydüm, darım oldu bir bayda,
Goy söyleyim, mahallarda car olsun.

Kötük:
Efsana sözleri danışma barı,
Eşidenler seni görerler karı,
Sen ora sepmişdin bir istil darı,
Ümidliydin ondan bir tağar olsun.

Aşıg Elesger:
Herkese gösterdim, dediler göydü,
Eşidib görenler çoh mene söydü,
Den tutan yerini sağsağan döydü:
Gargayla siçanın üzü gara olsun.

Kötük:
Eşidenler gınamasın bizleri,
Sen de sal bordağa kel, öküzleri,
Goş kotanı, çevirginen düzleri,
Günlüğün birinden bir ambar olsun.

Aşıg Elesger:
Elesger başına gehetdi peşe?
Darı ekib yemeyibsen hemişe,
Sazı bas sinene, tecnisden döşe,
Yığ urzunu veren eller var olsun.

Kötük:
Gara Kötük deyer, tükensin sözün,
Bu ilki işlerden ne gorhub gözün,
Bir gızındır, bir arvadın, bir özün,
Üç adamla dünya sene dar olsun.

AŞIG ELESGER İLE VELİ'NİN DEYİŞMELERİ

— I —

Elesger:
Esselamünaleyküm saları sukhan,
Aşığı möhtekam benadem Veli,
Arif'i fehminde sahibi ikrar,
Maksut mecidimdir üstadım Veli.

Aşıg Veli:
Aleykümeselam şir'i babında,
Eceb arif iptidasan Elesger,
Suvara, benara nezm i sadünde,
Sen ziyade iptidasen Elesger.

Elesger:
Aşgın meydanında acaip ersen,
Katibi deftersen derin hünersen,
Seddi İskendersen, bab-i Heybersen,
Khop'un kenarı değil edadan Veli.

Aşıg Veli:
Aşıg meydanında libası fahir,
Sensin bu mahalda ey derin mahir,
Arşta mahir, alemde oldun zahir,
Sen ziyade iptidasan Elesger.

Elesger:
Göyçeli **Aşıg Elesger** de zarıdı,
Türabın içinde be ikrar idi,
Gülçü eda, çek zülbünde var idi,
Hata eskik olmaz gededen Veli.

Aşıg Veli:
Veli her şairin hak-i payıdır,
Tamamen sözlerim bögür yayıdır,
Sürurunda çek zülbünde var idir,
Sen ziyade iptidasan Elesger.

— II —

Elesger:
Kada vurdu bahtım taptı tenezzül,
İkbalım şikara döndü ne döndü,
Can diyen dostlarım, şuh gözellerim,
Afsun almaz mara döndü ne döndü.

Veli:
Gam bezirganıydım derde giriftar,
Dünya bana kara döndü, ne döndü,
Bu miskin derdimin dermanı mı var?
Yandı bağrım nara döndü, ne döndü.

Elesger:
Dad senin elinden çarhı çeşmedar,
Günüm kara geldi işim ah u zar,
Hay vurdum, kuy vurdum getirmez şikar,
Terlan bahtım sara döndü, ne döndü.

Veli:
Sana kurban olam şahım, şahbazım,
Senin isteğinle gazeller yazım,
Şahin kimi şikar alan şahbazım,
Küsüb avdan tora döndü, ne döndü.

Elesger:
Yazıg Ferhad sevdi Şirin cemalın,
Şirin dost elinden şirin cam alım,
Şirince devletim, şirince malım,
Ahır zehrimara döndü, ne döndü?

Elesger:
Aşıg Elesger'em budur cevabım,
Her bir hal ehline bellidir halım,
Ahır kem talihim lokman kemalin,
Gada vurdu kara döndü ne döndü.

Veli:
Veli'ye gam kahardı bu gürbet iller,
Bağımsız bahçede açılmaz güller,
Uçtu yuvasından şeyde bülbüller,
Gül evleğin hara döndü, ne döndü?

— III —

Veli:
Ağşam sabah çeşme senin başına,
Bilirsen mi nice canlar dolanır?
Alma yanag billur buhag, ay gabag,
Şahmar zülfü perişanlar dolanır.

Elesger:
Ahşam sabah başın olur bahar, yaz,
Bülbül kimi coşa gelir hoş avaz,
Deste deste beri gelen selvinaz,
Selvi boylu ne gılmanlar dolanır.

Veli:
Konağımdır yaşılbaşlı sonalar,
Cellat kimi gıya bakıb can alar,
Cinsi insan, cismi melek-simalar,
Her tarafdan zer nişanlar dolanır.

Elesger:
Meni goca görüb peçesin açdı,
Alagözlerine gözüm sataşdı,
Us başımdan geddi hayalim şaşdı,
Tor kuruptur Al'Osmanlar dolanır.

Veli:
Meni görüb gözelliğin bildirdi,
Kaş oynatıb hasta könlüm güldürdü,
Cilvesi, nazından adam öldürdü,
Gemzesin de nahag ganlar dolanır.

Elesger:
Men oğradım gözellerin suyuna,
Benzetdim camalın bayram ayına,
Bir neçe gözelin hak-i payına,
Menim kimi çoh gurbanlar dolanır.

Veli:
Ab-ı hayat verir onlar nacağa,
Var mı seyrangahı ayna gabaga,
Yahşıya, yamana kıymet koymağa,
Veli kimi gövher kamlar dolanır.

Elesger:
Aşıg Elesger'em Göyçe mahalım,
Dolanım başına gadan men alım,
Camalın şovgundan hasta hayalım,
Pervanedir şemistanlar dolanır.

GIFILBENDLER

DEYİLİR

Bugünleri bir hikmete tuş oldum,
Adı sanı her alemde deyilir,
Şeriyet etini haram buyurub,
Halal olan sümükleri yeyilir.

Müdam ayağından kesilmez abı,
Abını kesenden heç olmaz tabı,
Çoh eziz yaradıb kerem sahabı,
Tohmağınan tepesine döyülür.

Elesger erz eyler arifler kana,
Üç ayda, dört ayda o gelir cana,
Letifdi horeyi karışır kana,
Dermanı var cesedinde yayılır.

OLUR

İki beden gördüm altmış başı var,
Müttesildi onda gayrı sır olur,
İki uruf gerdiş vurub dolanır,
Gahdan iki olur, gahdan bir olur.

Birisi sultandı gezir taht üste,
Biri gah sağ olur gah olur heste,
Gocaldıgca olur teze növreste,
Cavanlıgda goca olur, pir olur.

Yüzseksen kolu var oynar abınan,
Üçyüz kulağı var san hesabınan,
Beş kelme danışır afitabınan,
Kelmesinden gövher olur, dür olur.

Aşıg Elesger (bu) hesaba yetişdi,
Onu cem eyleyen bir neçe kuşdu?
Gahdan bezirgandı, gahdan dervişdi,
Gah padişah olur, gah vezir olur.

SÜPHANDI

Sübhün çağı bir hikmete tuş oldum,
Desem inanmazlar sırrı süphandı,
Yeddi kat kaladı daşsız kerpicsiz,
O kalada bir ejdaha pünhandı.

Ne gadar bahıram yohdu gözleri,
İki boynuzu var behr-i şeşberi,
Ne el ayağı var ne bal ü peri,
Seyr eleyir, ne gerdiş-i dövrandı.

Ne zaman ki serin çıhardır derden,
Yeddi gat galanı terbedir yerden,
Galdım aciz zelil heyran sergerdan,
Bilmedim çin idi ya istekandı,

Dindirrem dillenmir yohdu zebanı,
Ona tertib verib keremin kanı.
Özü dincdi hec incitmir insanı.
Hayıf ismi doğrulara düşmandı.

Seherden sehere edir seyranı,
Götürür kalanı gezir her yanı,
Aşıg Elesger'em bu muammanı,
Herkes tapsa canım ona gurbandı.

ÂŞIK KAHRAMAN
(Aşıg Gehraman)

19. yüzyıl âşıklarındandır. Doğum ve ölüm tarihi belli değildir. 19. yüzyılın üstad âşıklarından olan Kahraman halk şiirinin geraylı, koşma, tecnis, divani gibi şekillerinde çok güzel şiirler söylemiştir.

Onun şiirlerinde, bahar ayları, ötüşen bülbüller, etrafa koku saçan nergiz ve laleler, yaylalar, coşkun akan pınarlar, göllerde yüzen yeşilbaşlı sonalar, pınarlardan su dolduran güzelleri görürüz. Bu yönleri ile onda bir Karacaoğlan tesiri başka bir deyişle benzerliği kendişini göstermektedir.

Yukarıdaki konuların dışında, kötüler, namertler, ahlâksızlar onun sazının tellerinde hicvedilmiştir.

Canım gurban olsun merd oğlu merde,
Me'rifet dilinde kamalı serde,
Nagah bir gulluğun düşse namerde,
Çalı gabana döner, başı namerdin.

Âşık Kahraman, namertlerden başka sevgiliden de şikâyet etmektedir. Onun belinin bükülmesinin tek sebebi sevgilidir.

Kahraman'ın şiirleri hecenin 8 ve 11'lisi ile söylenmiş olup adeta küçük bir destan uzunluğundadır.

KAYNAK

Telli Sas Ustadları, Bakü 1964, 75-79.

GERAYLI

AĞIR ELLER

Gelip çatır yaz ayları,
Köç köç olub ağır eller,
Her yanda ses sese verib,
Ötüşürler tuti diller.

Obalar düzülüp yola,
Gefle işler sağa, sola,
Etir verir nergiz, lala,
Açılıb gonçalar, güller,

Gözeller gedir bulağa,
Batıblar yaşıla, ağa,
Çıhıblar elvan yaylağa,
Sayrışırlar siyah teller.

Hublar yeriyerler sana,
Ala gözler susar gana,
Çalhanır yaşılbaş sona,
Bulanır dalğalı göller.

Gızlar gelir deste deste,
Geddi elif, boyu beste,
Gehraman alıb gol üste,
Hoş saz çalır şümşad eller.

KOŞMALAR

DANIŞAR

Ezelden olmaya bedesil övlad,
Avara söyleyer, başdan danışar,
Öyredersen, ganmaz heyir, şerini,
Dindirende yal yamacdan danışar.

Aybına kor olub, bilmez arını,
Tanımaz, dost, düşmen, öz simsarını,
Meclise girende bilmez yerini,
Ayagda oturub, başdan danışar.

Özünde kişilik görebilmeyen,
Bir kor gıza cavab verebilmeyen,
Uçug heyetini höre bilmeyen,
İmaret gurdurub, daşdan danışar.

Men üzmerem merd elinden elimi,
Yohdu bedesile Tanrı ölümü,
İlde onca gepik olmaz gelimi,
Yük yığanda beş farmaşdan danışar.

Gayda deyil dost üzünü açmağa,
Layig deyil gonşuya dolaşmağa,
Bir tay ulağı yoh çüte goşmağa,
Elden gabag durub köçden danışar.

Danışır yalandan sözü olmayan,
Çöreye tökmeye duzu olmayan,
Evinde beş arşın bezi olmayan,
Dindirende el gumaşdan danışar.

Dost tutaram men herkesi, düşende,
Sen getginen dava sesi düşende,
At, ineyin, gelib behsi düşende,
Çohu bir elenge leşden danışar.

Yaranmış insanda çohlu avara,
Gandıra bilmirem, gelmişem zara.
Var yohunu verib üç dörd davara,
Toğluya tum deyib, goçdan danışar.

Gehraman, igbalın terse dolanmaz,
İnsan var ki, ondan gelbin bulanmaz.
İnsan var evinde elek bulanmaz,
Dindirende teşden, meşden danışar.

NAMERDİN

Dinleyin ağalar te'rif eleyim,
Heç yaza çıhmasın gışı namerdin,
Kor olsun gözleri, batsın oylağı,
Ala garğa olsun guşu namerdin.

İstemez yanında yarı, yoldaşı,
Heç gelmez evine gohum, gardaşı,
Nagaf gonag gelse salar taraşı,
Açılmaz gabağı, gaşı namerdin.

Ahşam olur, molla verir azanı,
Heç gaynamaz ocağında gazanı,
Gınamayız bu sözleri yazanı,
Bundan beş beterdi işi namerdin.

Obçunun içinde yeyer çöreyi,
Ganıdan çağırsan titrer üreyi,
Gurusun meyvesi, bağı, teneyi,
Heç aşa deymesin dişi namerdin.

Canım gurban olsun merd oğlu merde,
Me'rifet dilinde, kamalı serde,
Nagah bir gulluğun düşse namerde,
Çal gabana döner, başı namerdin.

Men adımı bildirmerem ellere,
Namerd düşsün çalay veten çöllere,
Gazandığı ne'met getsin yellere,
Galmasın daş üste daşı namerdin.

DÜŞÜBDÜ

Bir sonam galhıbdı göl kenarından,
Havalanıp burda tora düşübdü,
Sevdiyim nazlı yar eğyara uyub,
Bülbül gülden galhıb hara düşübdü.

Ayılabilmirem yarın yasından,
Doymaram gaşının temannasından,
Keçmeyir üreyim gem deryasından,
Hesret canım ah u zara düşübdü.

Sen gül gonçasına men oldum bağban,
İnsaf et, çekdirme dostuna aman,
Goymadın ki, mende gala din, iman,
Meylim bağçadakı bara düşübdü.

Dost sirrimi seyrağıba deyibdi,
Onun üçün elif geddim eyibdi,
Çürüdüb gelbimi bu derd yeyibdi,
Sinem dohsan yerden dara düşübdü.

Gehreman, metlebin canana söyle,
Hencer al, bağrımın başını teyle,
Dermansız derdime bir derman eyle,
Gözüm goynundaki nara düşübdü.

ÂŞIK MİRZE MEHEMMED KATİP KARABAĞİ

19. yüzyıl âşıklarındandır. 1833 yılında Şuşa şehrinde dünyaya gelmiş, 1888 yılında aynı yerde vefat etmiştir. Halk şiirinin çeşitli şekillerinde söylenen Katip'in elimizde çok az sayıda şiiri vardır. Bu şiirlerini de umumiyetle koşma nazım şekli ile söylemiştir.

O, sevgilisinin vefasızlığını kendine bir türlü yaklaşmadığını «Olsun» redifli koşmasında anlatmıştır.

Edebî sanatları ve kelimeleri ustalıkla kullanması onun sanat yönünü göstermesi bakımından mühimdir.

KAYNAK

Sazım Sözüm, Bakü 1978, 55-56.

KOŞMALAR

GÖZLERİN

Humar humar her terefe bahanda,
Bais olu nahag gane gözlerin,
Gemze-yi bedmeste aşig olmuşam,
Rehne salı din-imane gözlerin.

Ruhsarinde olan nögte-yi halın,
Bir nögtedir, onsuz olmaz camalın,
Ne heta eyledi, heta maralın,
Saldı bele bi-yabane gözlerin.

Yarımadım yarımdan, yoldaşımdan,
Gerge verrem seni bu göz yaşımdan,
Ezel aldı egli huşu başımdan,
İndi gesd eleyib cane gözlerin.

Katib'in ehvalı yasa dönübdür,
Kirpiklerin bir almasa dönübdür,
Gaşın, gözün iltimasa dönübdür,
Rehm elemez natevana gözlerin.

OLSUN

Sevdiyim yar, menden üz döndermisen,
Ne demişem gelbin mükedder olsun,
Şö'le-yi ahımdan eşk-i sirabın,
Oda yansın, mene beraber olsun.

Gece gündüz senden fikrim, heyalım,
Ne ola bir men de senden kam alım,
İnsafın yoh, mürvetin yoh, a zalım,
Sebr elemek mende ne geder olsun?

Aşig deyil camalını duymayan,
Neden doyar didarından doymayan,
Sevdiyim, gapına meni goymayan,
Görüm menim kimi derbeder olsun.

Gurban olum diline, dodağına,
Baş eyerem gaşlarının tağına,
Hansı gece bahsam ter buhağına,
İstemerem o gece seher olsun.

Katib'em uymuşam bir bi-vefaye,
Ömrümü vermişem bad-i fenaye,
Gören bu dünyada men bi-nevaye,
Kim garğadı yarın sitemker olsun.

ÂŞIK KASIM
(Aşıg Gasım)

19. yüzyıl âşıklarındandır. 1860 yılında Şamhor bölgesinin Garacaemirli köyünda doğmuş, 1919 yılında vefat etmiştir. Ustası Şemkir'li Âşık Hüseyin'dir. Kendisinden sonraki âşıklar onu da üstad âşıkların arasına dahil etmişlerdir. Halk şiirinin gerayh (8'li koşma), koşma ve tecnis, muhammes gibi şekillerinde şiirler söylemiştir. Onun kendisinden sonraki âşıklar üzerinde büyük te'siri vardır.

Yukarıda onun ustasının Şemkir'li Âşık Hüseyin olduğunu söylemiştik. O bu durumu aşağıya aldığımız dörtlükte şöyle anlatmaktadır.

Aşıg Sayad Nova, Aşıg Elesger,
Aşıg Musa, Alı, Memmedsöyün var,
Penah, Molla Cüma, Çoban, mühteser,
Söyün kimi elme dalan görmedim.

Âşık Kasım, toplum ve tabiat gibi konularda şiir söylemiştir. Bazen de bu konular iç içe işlenmiştir.

Sona kimi sığal verip teline,
Gendnen, şeger ezilibdi diline,
Ele gızlar var ki, deymez geline,
Ele gelin var ki gızdan ayrılmaz.

Sevgili ile alakalı şiirlerinde benzetmeleri oldukça başarılıdır. Onun kaşını hilale, dilini şekere, boyunu serviye benzetir.

KAYNAK

Telli Saz Ustadları, Bakü 1964, 95-97.

KOŞMALAR

NECEDİ

Humarlanıb ala gözler mest olu,
Başına döndüyüm, kefin necedi,
Düşman düşmandı ki, bir gün dost olu,
Başına döndüyüm, kefin necedi?

Hesretini men çekmişem havahdı,
Gara bağrım şan şan olub levabdı,
Salam verib hal soruşmag savabdı,
Başına döndüyüm, kefin necedi?

Gurban olum hilal gaşa, kamana,
Derdinden olmuşam deli divana,
Yarın yarda var üzüyü nişana,
Başına döndüyüm, kefin necedi?

Men **Gasım**'am, sana günde gurbanam,
Dolanıb başına yüz yol pervanam,
Gatarlanıb geden gıza sarvanam,
Başına döndüyüm, kefin necedi?

GÖRMEDİM

Bu ruy-i zeminde, fani dünyada,
Birce şad oluban gülen görmedim,
Müctehid, efendi, gazı içinde,
Birce sözü dogru olan görmedim.

Tanrıverdi, Kerem, Meşedi yolçu,
Süleyman, Abbas'la Lezgi oglu üçü,
Mikayılla, Deli Aslan, yükçü,
Deli Alı tek senger alan görmedim.

Aşıg Sayad Nova, Aşıg Elesker,
Aşıg Musa, Alı, Memmedsöyün var,
Penah, Molla Cüma, Çoban, mühteser,
Söyün kimi elme dolan görmedim.

Neçe gözel gördüm, neçe min göyçek,
Neçe min siyah tel, top gara birçek,
İnan bu sözüme hagg eyle gerçek.
Gasım tek el başda galan görmedim.

GEREK

Bir zaman hesretin çekmekden öldüm,
Beyvefa, yadına salasan gerek,
Hercayi sevdalı, yalan sözlüsen,
Seni gem oduna galasan gerek.

Gevvas olub deryalarda ahmanam,
Pervana tek cismim nara yahmanam,
Başımı galdırıb sana bahmanam,
Üzüne gülmerem, bilesen gerek.

İmana vermişdi, nişana aldı,
Gözüm o yollarda müntezir galdı,
Beyçara **Gasım** ki, beymurad oldu,
Seni de beymurad olasan gerek.

AYRILMAZ

Bahar faslı yaz ayları gelende,
Bülbül de müştagdı, yazdan ayrılmaz,
Bizim yerde ördek oynar gazınan,
Aşığın söhbeti sazdan ayrılmaz.

Sona kimi sığal verib teline,
Gendnen, şeker ezilibdi diline,
Ele gızlar var ki, deymez geline,
Ele gelin var ki, gızdan ayrılmaz.

Bölük bölük olup türfe gözeller,
Siyah zülfün dal gerdene düzeller,
Gatarlaşıb geden sona gözeller,
Öler **Aşıg Gasım**, sizden ayrılmaz.

FATMA HANIM KEMİNE

19. yüzyıl kadın şairlerindendir. 1840-42 yıllarında Şuşa'da doğmuştur. 1898 yılında vefat etmiştir. Fatma Hanım küçük yaşlarından itibaren şiire ilgi duymaya başlamıştır. Zaten babası da (Ağa Mirze Bey Baba) şairdi ve «Fena» mahlası ile şiirler yazardı. Fatma Hanım Farsça'yı da mükemmel bilmekte olup o dilde de şiirler yazmıştır. Kemine'nin eserleri 19. yüzyıl tezkerelerinde de geçmektedir. 19. yüzyıldaki üçbeş kadının içerisine girebilmesi onun gücünü gösteren bir başka belgedir. O da devrindeki birçok âşığın şiirlerine nazire yazmıştır.

Hem halk hem de klasik şiir şekillerinde şiirleri vardır. Ancak elimizdeki kaynaklarda onun, klasik şekillerde yazmış olduğu şiirleri daha fazladır.

Köçerli, Kemine'yi «nadire-yi zemane» olarak kabul eder ve ölümünü büyük bir kayıp olarak nitelendirir.

KAYNAK

Azerbaycan'ın Aşıg ve Şair Gadınları, Bakü, 76-94.

GALINCA

Şikar olub elden ele düşmesin,
Gurulmuş torlara, fe'le düşmesin,
Yaman göze, yaman dile düşmesin,
Gan ağlaram gürbetde galınca,

Seyyad olub, ov dalınca getmezdim,
Dünyada çoh gem ü güsse etmezdim,
Heç bir kesin eteyinden tutmazdım,
İndi ta yalvarram rüsva olunca.

Bahar olcag, şahbazım, ov eyledin,
Unutdun menzilin, me'van neyledin?
Ne bir geldin çemen vesfin söyledin,
Ne seyr etdin gül çiçekler solunca.

Bir müddet gediben gürbetde galdım,
Her yana bahdıgca heyretde galdım,
Ne bir ses eşitdim, ne sorag aldım,
Tekebbür eyledim nahag dalınca.

Vetenden el çekib, baş götdü gaçdı,
Yuvadan çıhuban bal ü per açdı,
Canımı çoh yanar odlara saçdı,
Gan ağlaram o gürbetden gelince.

Ay ağalar, bir terlanım uçubdur,
Sağ elimden, sol elime alınca,
Onu tutan heyrin behrin görmesin,
Men fegirin nalesi var dalınca,

Yüz min seyyad olsam tuta bilmerem,
Dalınca yügürrem çata bilmerem,
Cılgısın bilmesem, yata bilmerem,
Göz tikerem yollarına, gelince.

Bir vahtlar Gapancı'da sahladın,
Zabitinin gözlerini bağladın,
Ebes yere gefil açıb tulladın,
Dincelmezem ta bir sorag bilince.

Bir seyyadın elden getdi terlanı,
Ta ömrüne felek saldı nalanı,
Çağırır her zaman kadir molanı,
Ağlayıban her dem onu deyince.

Semender tek od tutuban yansaydın,
Her bahar ger heyir şerin bilseydin,
Alıb gucağına bağra bassaydın,
Keseydin ellerin ondan üzünce.

Ey kaş ki, olmayaydı dünyade,
Ömür me'muresin veriben bade,
Gem güsse çekmeye olub amade,
Leng olaydım möhnet suyun içince.

Ne bilmedi sevda, ne de duymadı,
Ne rahet bir menzilinde uy(u)madı,
Ne çemenden, ne çiçekden doymadı,
Men de onu bir göreydim doyunca.

Peyile ta bir tülegi goymaram,
İntizardan gözüm humub uy(u)maram,
Gece gündüz iylemekden doymaram,
Seyyadıyam o terlanın, ölünce.

Kemine, ta elden getdi, görmezsen,
Lezzet ile bir de dövran sürmezsen,
Ehl-i neş'e zümresine girmezsen,
Kaş öleydin bu günleri görünce.

ŞAİR KURBAN
(Şair Gurban)

19. yüzyıl âşıklarındandır. 1846 yılında Kelbecer bölgesinin Demirçidamlı köyünde doğmuş. 1933 yılında Kelbecer'in Ağdaban köyünde vefat etmiştir.

. Kurban genç yaşta şiir yazmaya başlamıştır. Âşık Elesger'in yakın dostu, Âşık Şemşir'in ise ustasıdır. Halk şiirinin çeşitli şekillerinde şiirleri vardır. Bunlar içerisinde bilhassa koşma, divani ve muhammesleri başarılıdır.

Kurban'ın şiirlerinde, tabiat, gül ve onun hasreti olan bülbülün ayrı bir yeri vardır. Kendisinin hasreti de güldür. O gül ise sevgilidir. Neyin iyi, neyin kötü olduğunu «Yahşıdı» redifli koşmasında bulabiliriz.

Kurban'ın şiirleri arasında nasihat havasıyla yazılmış «Üstadnameler»i görebiliriz. Üstadnamelerde sık sık atalarsözü ve hikmetlerden istifade edilir. Ekteki şiirlerinde bu durum çok açık bir şekilde görülmektedir.

Şiirlerinde dünyanın geçiciliği, bu sebepten daima iyilik yapılması gerektiğini anlatır. Edebî sanatları ve kelimeleri yerli yerine kullanmada çok başarılıdır.

Hanı Nemrud, hanı Fir'on hanı neçe zülmkar,
Hanı Loğmani - Erestun, goymaz gala ruzigar,
Hanı İskender, Süleyman ol sahib-i ihtiyar,
Onları da ateşlere felek yahdı dünyada.

KAYNAKLAR

Sazım Sözüm, Bakü 1978, 57-59.
Telli Saz Ustadları, Bakü 1964, 152-154.

KOŞMALAR

BÜLBÜL

Sövtün, neğmelerin deşti bağrımı,
Bele hezin hezin zarıma bülbül,
Almas kimi deydi sinemden keçdi,
Bais oldun derd-azarıma bülbül.

Dağ başında duman durar, gar gışlar,
Viranede mesken eder bayguşlar,
Sebeb nedi, kim eyleyib garğışlar,
Kim deyib, ömründe yarıma bülbül.

Bahar olar, gül hesretin çekersen,
Meylin bağa, gülüstana tökersen,
Harı görçek ağlar, gan yaş tökersen.
Men ölsem şerikdi ganıma bülbül.

Silinmedi üreyimde galdı pas,
Şur salmadım bu alemde bir nefes,
Ferhad'a Kerem'e sahlayıram yas,
Galdı bu gisaslar zalıma bülbül.

Çekirem gelbimde yaralı möhnet,
Bu zülmü, cefanı sandım genimet,
Artırdın azarım, eyleyir şiddet,
Gurban'am, sen de bah halıma bülbül.

YAHŞIDI

Ganana can gurban etmek layıgdı,
Arife söylemek beli yahşıdı,
Bu dünyada dad yarımçıg elinden,
Derdinden kim olsa halı yahşıdı.

Barsız bağçalardan, kölgesiz gülden,
Bî-geyret oğuldan, giymetsiz puldan,
Keremsiz ağadan, vefasız guldan,
Bî-vec kamallıdan deli yahşıdı.

Sardan terlan olmaz, namerdden aslan,
Me'nasız kelmeden, metlebsiz dastan,
Gesemhor mö'münden, ilgarsız dostdan,
Faydasız diriden ölü yahşı.

Hesir baha getmez, atlas gumaşdan,
Gızıl yagut olmaz cövhersiz daşdan,
Meerfetsiz, naşüur olan başdan,
Zibilliyin yanğın gülü yahşıdı.

Gurban, sat serrafa neçedi bir can,
Çoh var denge deymez etmesen ehsan,
Edaletsiz divan, insafsız insan,
Herkes bu metlebi bili yahşıdı.

GIZILGÜL

Açılıb günçeler ne tamaşalı,
Düzülübdü budaglara gızılgül,
Deyesen yagutdu, yarpağı atlas,
Bezek verib bağçalara gızılgül.

Hilgetin seadet, ehmerdi suret,
Nisbetin necibe, etrindi cennet,
Laledi bağrı gan, benövşe hesret,
Boynun eymiş intizara, gızılgül,

Gurban bahdı, bu kamala yetişdi,
Zenbur şire çekdi, bala yetişdi,
Ah çekdi; sineme nala yetişdi.
Düşdüm teze derd-azara gızılgül.

MUHAMMES

ÖLDÜRÜR

Yoldaşlar, şövg ehliyem,
Meni azarım, öldürür,
Sızıldaşır yaralarım,
Var intizarım öldürür,
Ahım asmana dayanıb,
Bu ah u zarım öldürür,
Alan yohdu dür metahım,
Yohdu bazarım, öldürür,
Yene Kürdüstan elinde,
Düşüb güzarım, öldürür.

Bir dehanı şehdi-şeker,
Dili, dodağı gırmızı,
Gızılgül gönçesi tek,
Lale yanağı gırmızı,
Sineme düyün çekib,
Basıbdı dağı gırmızı;
Ruh köçüb, beden galıb,
Sözümün sağı gırmızı,
Kirpiyi müjgan olub,
Gazır mezarım, öldürür.

Ne geder yovuncudum,
Danışma efsane, dedi,
Salmışam çohlarını,
Derdi, bi-dermane, dedi,
Olmaz elac, yohdu çara,
Gede yüz loğmane, dedi,
Türfete-yi eyninde gözüm,
Gehr eder insana, dedi,
Bir bahışı min can alır,
Yohdu gerarım, öldürür.

Söyleyer, eşgim ateşi,
Yandırır pervaneleri,
Salmışam mecnun kimi,
Çöllere divaneleri,
Eglden zayil etdim,
Eşg ehli merdaneleri,
Pir ü cavan canan olub,
Matem sahlar anaları,
Ol melekü'lmövt kimi,
Var ihtiyarım, öldürür.

Zülflerini neye teşbeh,
Edib Hüda'ya, bilmirem,
Ab u ateş hak ile bad,
Gatıb ne maya bilmirem,
Ne dilinden nezm eleyim,
Bu boy, simaya bilmirem,
Ola elac belke neden,
Men bi-nevaya bilmirem,
Gurban'a rehm elemir,
Ha yüz yalvarım, öldürür.

DİVANİ

DÜNYADA

Seadetdi keskin oldu kimin bahtı dünyada,
Kani seha nezer etdi, ya hoş bahdı dünyada,
Edaletden gafil olma, sehavetden hemçinin,
Eger olsa elde varın olan vahtı dünyada.

Hanı Nemrud, hanı Fir'on, hanı neçe zülmkar,
Hanı Loğmani - Erestun, goymaz gala ruzigar,
Hanı İskender, Süleyman, olan sahib-i ihtiyar,
Onları da ateşlere felek yahdı dünyada.

Fehle, kendli muzdurları, fügeranı dağlayan,
Nerdivan var ener, galhar, güler bir gün ağlayan,
Nakeslere gardaş deyip, namerde bel bağlayan,
Egl-i kamil demek olmaz, bir ahmagdı dünyada,

Sen gevisen, gollarında dağlar gücü çoh da var,
Helgin malın alma elden, goçu guldur, ol kenar,
Bir misal var hain artmaz, edalet açar bazar,
Külli - alem şükr, eleyer, hoş gün çıhdı dünyada.

Meheksen, seç sim ü zeri, serrafısan bah söze,
Kelmeleri şehd-i zülal, gah nesihet, gah meze,
Gurban'a hagdan merhemet, sizden rehmet bize,
Dastan deyib defter yazan hanı, yohdu dünyada!

MAH HANIM

19. yüzyılın kadın şairlerindendir. Doğum ve ölüm tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Azerbaycan'ın Şeki bölgesinde yaşamıştır. Mah Hanım, muasırlarından Mahtap Hanım, Mustafa Ağa Şuhu ve başka âşık ve şairlerle atışmıştır.

Elimizde onun koşma şeklinde yazmış olduğu şiirleri vardır. Bunların dışında satirik konulu şiirleri de dikkat çekicidir.

Klasik şiiri ve halk şiirini bilen Mah Hanım bu türlerde kolaylıkla yazabilecek bir güce sahiptir.

Şiirlerinde ağalara çatan Mah Hanım bir dörtlüğünde şöyle demektedir:

Ağaların bağçası var, barı var,
İlhısı var, atı, malı, varı, var,
Kasıbın da namusu var, arı var,
Edeb, erkan sahlar, yahın gözleyer.

Mah Hanım sevgili ve ayrılık gibi konularda çok güzel şiirler yazmıştır.

KAYNAK

Azerbaycan'ın Aşıg ve Şair Gadınları, Bakü 1974, 100-102.
Salman Mümtüz, **Azerbaycan Edebiyatı El Şairleri**, Bakü 1927, 280.

KOŞMALAR

GÖZLEYER

Könül, sen peteye her daş atanda,
Bilmedin mi arı şanın gözleyer?
Gaçag atın sahlar, igid tüfengin,
Hanzadalar adın, şanın gözleyer.

Ağa-yi Şuhi'nin gayğısı azdır,
Kelle-mengo olub, canı nasazdır,
Dedim, öz elinle gebrini gazdır,
Ehtiram sahlayan canın gözleyer.

Agaların bağçası var, barı var,
İlhısı var, atı, malı, varı var,
Kasıbın da namusu var, arı var,
Edeb, erkan sahlar, yahın gözleyer.

Mah Hanım'am igrarımda duraram,
Yolda azanların boynun vuraram,
Goca kaftar, sene bir oh vuraram,
Deymişin töküler, kalın gözleyer.

MENİ

Ey Hebeş oğlu, dur tez ol geyin,
Od tutub canım, yandırar meni,
O bi-insaf yar heç heber tutmaz.
Öldürer ahır intizar meni.

Bir desmal atdı, bağrıma basdım,
Öpdüm, ağladım, göz yaşım sildim,
Gözledim geler, ahtarar tapar,
Bu derdi-gemden gurtarar meni.

Oi bığı burma, eyri hencerli,
Söz verib getdi, bi-vefa çıhdı,
Menden özgesin gapında goysan,
Eylemez mi bes şermsar meni?

Namusdan, ardan dem vuran oğlan,
Sözünde möhkem olgünen barı,
Başda papağın yaylıg oymasın,
Mühennes güler, dost gınar meni.

Sen Hebeş oğlu, yetir erzimi,
Mah Hanım'dan dil-i şeydaya,
Ver bu desmalı bığı burmaya,
Goymasın haşa, ah, zar meni.

BÜKÜLDÜ

Ağzın baldı, dilin şeker Mahtab,
Gene ciyerimin başı söküldü,
Gündüz gerarım yoh, geceler bi-hab,
Kor oldu gözlerim, belim büküldü.

Hicranın odunda olmuşam kabab,
Gündüz gerarım yoh; geceler bi-hab,
Başın üçün doğru sözdür, Mahitab,
Ürek papayandı, ciger söküldü.

Gene yaraglılar durmuş gesdime,
Ya Allah'ım, damen düşdü destime,
Bu hicran leşkeri geldi üstüme,
Her terefden hücum etdi, töküldü.

Mah Hanım'am bu sinemi dağlaram,
Öz yaramı öz elimnen bağlaram,
Gece, gündüz sızıldaram, ağlaram,
Gem cerisi sinem üste çöküldü.

DERVİŞ MAHMUT

19. yüzyıl âşıklarındandır. Doğum ve ölüm tarihi belli değildir. Gazah bölgesinin Şıh'lı köyünde yaşadığı rivayet edilmektedir. Elimizde çok az sayıda şiiri vardır. Bu şiirlerinde de daha çok gurbet temasını işlemiştir. Mevcut şiirlerinin dili ve üslubu onun tahsil gördüğüne işaret etmektedir.

KAYNAK

Sazım Sözüm, Bakü 1978, 38.

KOŞMA

AĞLARAM

Gazah gezasında, Kür gırağında,
Bir gül-i hendanım galıb ağlaram,
Dide-yi cadusi, hal-i hindusi,
Meni sehralara salıb ağlaram.

Ah çekende ahım erşe çekilir,
Gemler ile bu ciyerim sökülür,
Ganlı yaşım sel sel olub tökülür,
Damlalarım derya olub, ağlaram.

Galmayıb alemde yar-i gemharım,
Kesilmez ruz ü şeb lale-yi zarım,
Dehi bu yerlerde yohdur gerarım,
Eşgimi bu yerler alıb, ağlaram.

Bu dünyanın çoh olubdur cefası,
Cefasına deymez zövgi, sefası,
Guşumda seslenir getmek sedası,
Üreyim hesretle dolub, ağlaram.

ÂŞIK RECEP

18. yüzyılın sonu il 19. yüzyılın başlarında yaşadığı tahmin edilmektedir. Doğum ve ölüm tarihi belli değildir. Üstad âşıkların anlattığına göre, Samur kazasının Ehrak köyünde yaşamıştır. Derbend taraflarında Hak âşığı, Kor âşık adı ile şöhret kazanmıştır. Ne yazık ki, Âşık Receb'in de şiirlerinin çoğu zamanında derlenip toplanamadığı için kaybolmuştur. Elimizde gerayh, koşma ve dıvani şekillerinde söylemiş olduğu şiirleri vardır.

Klasik şiirimizle halk şiirimizde mühim bir yer tutan bazı kuşlar vardır. Bunların başında bülbül gelir. O daima güle âşıktır. Gül için canını bile vermekten çekinmez.

Bahmamışam yarasına,
Ezel derdin çarasına,
Gızılgülün arasına,
Ganadını salan bülbül.

O, şiirlerinde edebî sanatlardan ustalıkla istifade etmiştir. Bunun en güzel örneğini «keklik» redifli koşmasında bulabiliriz.

Yeri keklik senin sinen aladı,
Görenlerin gözü sende galadı,
Ayagların dağda biten laladı,
Yerişin gördüm, get ağa, keklik.

Diğer Azeri âşıklarında olduğu gibi onun şiirlerinde de kader, baht, yalnızlık ve tabiat en çok işlenen konular arasındadır.

Elif gametimi dal kimi büken,
Meni ağladıban ganlı yaş töken,
Üç şey vardı cananımla merc çeken,
Bir beyaz, bir kağız, bir de gar bele.

Divani şeklinde yazmış olduğu şiiri, onun klasik şiiri bildiğini göstermesi bakımından önemlidir.

KAYNAK

Telli Saz Ustadları, Bakü 1964, 71-74.

GERAYLI

BÜLBÜL

Garlı dağlar aşa aşa,
Gül üstüne gelen bülbül,
Ter gonçaya gondu garğa,
Güle hesret galan bülbül.

Bahmamışam yarasına,
Ezel derdin çarasına,
Gızılgülün arasına,
Ganadını salan bülbül.

Biri güldü, biri çiçek,
Biri birisinden göyçek,
Aşıg Receb deyir gerçek,
Könlü gemle dolan bülbül.

KOŞMALAR

KEKLİK

Seher gah gah ohur şirin dilinen,
Çolpalanıb çıhar bu dağa, keklik,
Gorhmursan ovçudan, tülek, terlandan,
Meger yohdu sana gadağa, keklik.

Yeri keklik, senin sinen aladı,
Görenlerin gözü sende galadı,
Ayagların dağda biten laladı,
Yerişin gördüm, get ağa, keklik.

Receb'em derdinden oldum şikeste,
Hanlar, beyler sahlar seni gefesde,
Men beslerem seni sinemin üste,
Geyri guşlar verer sadağa, keklik.

MENDEDİ

Bir üzü hallının, lebi ballının,
Bir şirin dillinin dağı mendedi,
Bir tirme şallının, galmagallının,
Bir ince bellinin dağı mendedi.

Bir eli sazlının, şirin sözlünün,
Bir hoş avazlının, güler üzlünün,
Bir guba gazlının, ala gözlünün,
Bir fitne, felinin dağı mendedi.

Bir hoş yerişlinin, inci dişlinin,
İnce nahışlının, ter gumaşlının,
Nazi, işvelinin, gelem gaşlının,
Bir allı, güllünün dağı mendedi.

Receb deyer, hanım, sen tek cavanın,
Bir hetti reyhanın, gaşı kamanın,
Bir eceb insanın, fesih lisanın,
Bir ipek tellinin dağı mendedi.

BELE

Ay ağalar, yarın bağında gitmiş,
Bir narinc, bir turunç, bir de nar bele,
Yer salıbdı, beyaz gerden üstüne,
Bir ilan, bir ergeb, bir de mar bele.

El içinde sirrim pünhan eylerem,
Yandırıb canımı büryan eylerem,
Dedim, dilber sana gurban eylerem,
Bir malı, bir canı, bir de ser bele.

Elif gametimi dal kimi büken,
Meni ağladıban ganlı yaş töken,
Üç şey vardı cananımla merc çeken,
Bir beyaz, bir kağız, bir de gar bele.

Çağıraram erenleri, pirleri,
Arzularam bizim eziz yerleri,
Aramızdan keçen gizli sirleri,
Bir Rebbim, bir **Receb**, bir de yar bile.

DİVANİ

BENÖVŞE

Gızılgül sene mayildi, isteyir göre, benövşe,
Goymazlar ömrü uzana, gözeller dere benövşe,
Şuhluh ile oynayıban sedr üste sere benövşe.
Ecayıbdı, gohun benzer mişke, enbere benövşe,
Bağlamışam deste deste aparım yara benövşe.

Aparın yar sovgatını alsın mübarek eline,
İster düzsün ağ sineye, isteyir assın teline,
Gurban ollam, nazlı yarın o şirin şeker diline,
Uzun iller ayrı düşdüm, müştag olmuşam halına,
Ülfet üçün bahanasan, sen bir çara benövşe.

Sünbül sene te'ne vurar, gel boynunu eyri tutma,
Gorhuram üzüne batar, tikanlar dibinde bitmez,
Sen çiçeklerin şahısan, novcavansan, yeni yetme,
Gızılgül gelib yetişsin möhlet eyle, solub getme,
Gel istersen ele, bele goşulub vara benövşe.

Men bu haraba dünyanın görmemişem lezzetini,
Ah u zarım erşe çıhar, göyler görer heybetini,
Gorhuram erz-i halımdan yar bilmesin zilletimi,
Men **Receb**'em bu cahanda bildim eşgin hikmetini,
Ne reyhana benzeyirsen, ne gülzara benövşe.

ŞAİR SEMED

19. yüzyıl âşıklarındandır. Doğum ve ölüm tarihi kesin olarak belli değildir. Rivayete göre Tovuz bölgesinde doğup büyümüştür. Şiirlerine baktığımız zaman onun güçlü bir âşık-şâir olduğunu söyleyebiliriz.

Halk şiirinin geraylı (8'li koşma) ve koşma gibi şekillerinde yazıp söylemiştir.

Onun şiirlerinde sevgili edebî sanatlardan da istifade edilerek olduğundan çok daha güzel anlatılmıştır.

Zülflerin gerdenden aşır,
Vesfinde dilim dolaşır,
Sona kimi başı yaşıl,
Gülüne gurban garagöz.

İçtimaî konuların yanında ahlâki konularda da şiirler yazan Semed, bu tür şiirlerinde daima dünyanın geçiciliğini, bu sebepten iyilik yapılması gerektiğini anlatır.

Merd olasan bu meydanda durasan,
Çoh pehlevanları yolda yorasan,
Yüz, elli minara sen gurdurasan,
Heç birinden bir otağ sene galmaz.

Semed'in şiirlerinin pek azı günümüze kadar ulaşabilmiş, bunlar da diğer âşıklardan temin edilmiştir.

KAYNAK

Telli Saz Ustadları, Bakü 1964, 107-108.

GERAYLILAR

DİLBERİN

Gözüm yollarda galıbdı,
Düzelib ayı dilberin,
Bu camalda, bu kamalda,
Kim olar tayı dilberin?

Men demirem, gören deyir,
Yara beled olan deyir,
Yar yanından gelen deyir,
Geşengdi boyu dilberin.

Semed'in yağısı gaşlar,
Könül sevdiyini hoşlar,
Heber alır yar, yoldaşlar,
Ne vahtdı toyu dilberin?

GARAGÖZ

De görüm hardan gelirsen,
Eline gurban garagöz,
Birce danış şirin şirin,
Diline gurban, garagöz.

Zülflerin gerdenden aşır,
Vesfinde dilim dolaşır,
Sona kimi başı yaşıl,
Gölüne gurban, garagöz!

Aşıg Semed me'lul bahır,
Naz ü gemzen evim yıhır,
Darayırsan yana çıhır,
Teline gurban, garagöz.

KOŞMALAR

DÜNYADA

Bu goca dünyada yoh ömre vefa,
Görün olacagdı neler dünyada,
İnsan olan şirin şirin danışar,
Heyvan olan geder, meler dünyada.

Yeddi yerir, sekkiz çeker, beş meler,
Menem deyenlerin yurdu «heç» meler,
Ahan sular, gaynar bulag, çeşmeler,
Nece olacagdı sular dünyada?

Üstünden el keçmiş dağlar görmüşem,
Dağılmış, talanmış bağlar görmüşem,
Menem deyenleri ağlar görmüşem,
Kimse güler, kimse ağlar dünyada.

Semed ki, var bir guruca ceseddi,
Dünyada hamıya ölüm gismetdi,
Ganlı felek, bes bu nece mürvetdi,
Cavan oğlanlar da öler dünyada.

GALMAZ

Yüz il de olasan bir bağa bağban,
Ahır serancamı bağ sene galmaz,
Ne can galar cesediyin içinde,
Ne de ki, cesedin sağ sene galmaz.

Bir günde gabağın açılsa yasdan
Ayrı düşeceksen yene de dostdan,
Dirlikçi olasan, ekesen bostan,
Ne şamama, ne de tağ sene galmaz.

Lebimin tarlanı düşüb borana,
Fikrim dağınıgdı, könlüm virana,
Yüz min yol salasan dağa, arana,
Ne aran sene, ne dağ sene galmaz.

Merd olasan, bu meydanda durasan,
Çoh pehlevanları yolda yorasan,
Yüz, elli minara sen gurdurasan,
Heç birinden bir otağ sene galmaz.

Semed, deyilene bahmaz yerirsen,
Dağca olsan, gılcan galmaz, erirsen,
Daş altında, torpag üste çürürsen,
Ahır sümüklerin sağ sene galmaz.

ZEYNEP

19. yüzyıl kadın şairlerindendir. Tahminen 1860-62 yılında Şirvan bölgesinin Kolanı vilayetinin Goran köyünde doğmuştur. Zeynep'in üç oğlu ve bir kızı dünyaya gelmiştir. 1942 yılında tahminen 80-85 yaşlarında iken vefat etmiştir. Daha sonra Küdrü düzündeki Dağ-Kolanı kabristanlığına defnedilmiştir.

Zeynep'in babası Çürük İslam da şairdir. Onun şair olması büyük ölçüde kızı Zeynep'i de etkilemiştir. Bu ve başka sebeplerden dolayı Zeynep genç yaşta şiir yazmaya başlamıştır. Zeynep çobanları «İsmayıl»ı sevmişse de ailesi onunla evlenmesine karşı çıkmıştır. Bunun üzerine Zeynep şiirlerimiz arasında bulunan «İsmayıl» redifli geraylısını (8'li koşma) yazmıştır.

Şiirlerinde, 1919 yılında baş gösteren veba salgını, haksızlıklara karşı isyan etmesi gibi konuları işlemiştir.

Halk şiirinin geraylı, koşma, mani şekillerinde çok başarılıdır. Bilhassa geraylı ve bayatıları sade ve akıcıdır.

KAYNAK

Azerbaycan'ın Aşıg ve Şair Gadınları, Bakü 1930, 127-139.

GERAYLILAR

İSMAYIL

Ne müddetdi yol gözlerem,
Ne durmusan, goç İsmayıl,
Atam meni salıb beste,
Gel gapını aç, İsmayıl.

Dağlar başı duman olar,
Elif geddim kaman olar,
Menim halım yaman olar,
Tez ağalar saç İsmayıl.

Gel eşit **Zeynep** sözünü,
Yoldan yığ yarın gözünü,
Çoh da incitme özünü,
Götür meni gaç, İsmayıl.

SENİN

Dünya, sene gelen olmaz,
Çalhalanar ümman dolmaz,
Derd azarı ganan olmaz,
Ah u zardı sözün senin.

Pis ehvalda sorma meni,
Bu mekanda arma meni,
Yaman çağa salma meni,
Gan ağlayar gözün senin.

Zeynep köçer, özü galmaz,
Nitgi batar, sözü galmaz,
Torpag üste izi galmaz,
Ne dönükmüş üzün senin.

BAYATILAR

Küdrünün katan garı,
Novruzu öten garı,
Allah tez bazar etsin,
Ahşamdan yatan garı.

Mis gazanın pahırı,
Oğlan, gaytar nahırı,
Darıhma, çoban bala,
Gız senindi ahırı.

Bağda biter gavalı,
Asta çalar gavalı,
Hitler dava eyledi,
Bize deydi zavalı.

Mele goyunum mele,
Sesin daşları dele,
Men meledim gelmedi,
Sen mele, belke gele.

Bu derenin üzünü,
Oğlan gaytar guzunu,
Get dedeme çoban ol,
Belke vere gızını.

Saçları küllesene,
Kül vurub küllesene,
Sen igidler neslisen,
Deymez heç gülle sene.

Arhac üstü boyana,
Getme menden o yana,
Çekerem pünhan pünhan,
Vermerem merd beyana.

Horuz ban gabağında,
Sübhün dan gabağında,
Yarım bir bize gele,
Verem can gabağında.

Görüken garağandı,
Çerendi, garağandı,
Ezrayıl ovdan gelir,
Elleri gara gandı.

Goran elli olmuşug,
Aran çöllü olmuşug,
Zalım, zülüm elinden,
Garet elli olmuşug.

Dağları gar alıbdı,
Yağıbdı, garalıbdı,
Galın bir meşelikde,
Tek budag saralıbdı.

ZOD'LU USTA ABDULLAH

20. yüzyıl halk şairlerindendir. 1865 yılında Göyçe bölgesinin Zod köyünde dünyaya gelmiştir. 1943 yılında vefat etmiştir. El (halk) şairi olarak bilinen Abdullah, geraylı (8'li koşma) koşma, tecnis, muhammes ve divanî şekillerinde yazdığı şiirleri ile tanınmaktadır. Bu şekillerde 600 kadar şiir yazan Abdullah diğer şairler arasında «tecnis şairi» olarak tanınmaktadır.

Azerbaycan âşıklarının «ustadname» adını verdikleri nasihat verici şiirlerin örneklerini Abdullah'da da bulmaktayız. O daima iyilikten, sevgiden, güzellikten yanadır. Kötülüğe her zaman karşı çıkmıştır.

Dost olan dostunu çekmezdi dara,
Al şanalı siyah zülfü di dara,
Hesret goymagilen didar, didara,
Gören dost rahinden Leyli niye azdı?

Onun daima yandığını, acı çektiğini

. . . . . .
Ne Şirin, ne Ferhad, ne yazıg kerem,
Abdullah tek cismi od olan var mı?

mısralarından kolaylıkla anlayabiliriz

Âşıklar üstadlarından daima övgü ile bahsederler. Onların ölümü üzerine şiirler söylerler, ağıtlar yakarlar. Bunun bir örneğini Elesker'in ölümü üzerine Zod'lu Abdullah söylemiştir.

Dağlar gan ağlayır düşüb borana,
Daha bundan sonra çetin yarana,
Göyçe gana batsın galdı verana,
Daha Elesger tek ad alan var mı?

Yukarıda onun «tecnis ustası» olduğunu söylemiştik. Cinastaki başarısını, onun her şiirinde görmemiz mümkündür. Zod'lu Abdullah, şiirlerinde yalnızlıktan, kimsesizlikten, hepsinden de önemlisi rakiplerinden şikâyet eder.

Kendisinin tasnif ettiği «Hemayil» isimli bir de halk hikâyesi vardır.

KAYNAK

Telli Saz Ustadları, Bakü 1964, 139-143.

KOŞMALAR

NİYAZDI

Bihude dolandım, efsane gezdim,
Canım dost yolunda leylini yazdı,
E'tibar kesilib, ilgar pozulub,
Evvelki mehebbet Leyli, niye azdı?

Gemer gan ağladı, neşter yeridi,
Yaram sızıldayır, neşter yeridi,
Leylinin goluna neşter yeridi,
Mecnun gamı çölde Leylini yazdı.

Dost olan dostunu çekmezdi dara,
Al şanalı siyah zülfün di dara,
Hesret goymagilen didar didara,
Gören dost rahinden Leyli niye azdı?

Heyyi çekib daldalanma sen ara,
Hegigi dostunam, kesme sen ara,
Abdulla'nın heyalını sen ara,
Gezir şems teki Leylini yaz di!

MENİ

Bir erzim var gulluğuna, refigim,
Gör nece çekibdi yar ala meni,
Od tutub cismimde yanar ataşlar,
Seyregibler goymur yar ala meni.

Eyleyibsen gül rengimi sarı sen,
Terlan ovlağına goyma sarı, sen,
Tebib sensen yaralarım sarı sen,
Demedim neşter vur, yarala meni.

İgidin var ıdı üz ağı gördüm,
Gevvas deryalarda üz ağı gördüm,
Abdulla'yam, yahın, uzağı gördüm,
Görmedim tifil te yar ala meni.

DEYDİ

Gafil bir oh atdın, keçdi sinemden,
Derinden cismime a yara deydi,
Pehlevan gezirdi meydan içinde,
Keçdi pehlevandan eyyara deydi.

Gece üzün teb'i nazik yaralı,
İnsaf deyil, gurma mene yar, alı,
Yar incise yar könlünü yar alı,
Bilmirem ne dedim a yara deydi.

Yahşı dostun heyalını ay ara,
Hefte dedin, nece keçdi, ay ara,
Tebib garşı gelse yeter a yara,
Tebib garşı geldi, a yara deydi.

Düzdürübsen dahanına yar, inci,
Al henceri, bağrım başın yar inci,
Abdulla'dan olmaz sana yar, İnci,
Seyregibler vurdu, ay ara deydi.

NİŞANASI

Duman, çiskin galhır erş-i semaya,
Görünmür gözüme dağ nişanası,
Ecel gelib ömür gedir fenaya,
Yohdu bu yerlerde ağ nişanası,

Duman çiskin meni gara yetirdi,
Çekdi, Mensur teki dara yetirdi,
Mühennet cismime yara yetirdi,
Yohdu bedenimin sağ nişanası.

Felek berhem etdi, pozdu novrağı,
Dağ üstden çekibdi sineme dağı,
Bülbül feğan edir, dolanır bağı,
Görende gül üste zağ nişanası.

Dastan oldum, nece düşdüm dillere,
Mecnun kimi felek saldı çöllere,
Yandı gara bağrım, döndü güllere,
Yohdu üreyimde yağ nişanası.

Abdulla'yam, elim elden üzüldü,
Seyregibler dörd yanıma düzüldü,
Felek vurdu növrağımız pozuldu,
Yohdu gülşanımda bağ nişanası.

VAR MI?

Arif-i müezzem, ey nur-i eynim,
Menim teki ömrü bad olan var mı?
Gohumdan gardaşdan, dostdan aşnadan,
Heyalı dolaşıb yad olan var mı?

Dağlar gan ağlayır düşüb borana,
Daha bundan sonra çetin yarana,
Göyçe gana batsın galdı verana,
Daha Elesger tek ad alan var mı?

Hac Eliş ağanı tala neyledin,
Semed beyi gördün yalan eyledin,
Bizi veran bağa bağban eledin,
Gan ağla, sızılda, ha, dolan var mı?

Herkes özü metlebini ganmayan,
Dünya cifesini nehy sanmayan,
Felek eli deyib çerhi dönmeyen,
Lezzeti dahanda dad olan var mı?

Menim üçün ne ata var, ne ana,
Arif gerek bu metlebi tez gana,
Minek gem atına, çıhag cahana,
Görek bu dünyada şad olan var mı?

Günbegünden gem bağlayıram, verem,
Könül sakit olub heç tapmır aram,
Ne Şirin, ne Ferhad, ne yazıg Kerem,
Abdulla tek cismi od alan var mı?

ÂŞIK AHMET
(Ahmet Rüstemov)

20. yüzyıl âşıklarındandır. 1920 yılında Gürdemir bölgesinin Carrı köyünde doğmuştur. Âşıklık sanatına 25 yaşlarında başlamıştır. İçtimaî, siyasî konularla tabiat konularında şiirler söylemiştir. Geraylı ve koşmalarında çok başarılıdır. Şiirlerinde sık sık Azerbaycan'ı işleyen âşık, «danışım» redifli geraylısında bu hususu ele almıştır. «Azerbaycan'ım» redifli koşması ise bu konuda söylenen diğer bir şiiridir.

Açdı Şerg elinde gül üzlü seher,
Dahmalı kendlerin oldu gür şeher,
Sularını dürrdür, torpağın gövher,
Gözüsen dünyanın, Azerbaycan'ım.

Azerbaycan'ın zenginlikleri, güzellikleri yanında insan güzelliklerini, sevgilileri sazının tellerinde anlatan Ahmet devrin siyasî hadiseleri üzerinde de şiir söylemekten geri kalmamıştır.

Zaman zaman sevgilisinin vefasızlığından şikâyet eden Ahmet «keçdi» redifli koşmasında bu meseleyi dile getirmiştir.

Ünnedim ünnedim ünüm çatmadı,
Dönüb geri hoş ihtilat gatmadı,
Eşgin bahçasına el uzatmadı,
Nedense bir gül de dermedi, keçdi.

Şiirlerinde devrinin ünlü kişilerini anlatan Ahmet onlardan daima övgü ile bahsetmiştir. «Yaraşsın» redifli koşmasını Cafer Cabbarlı'nın doğumunun 60. yılı münasebetiyle ona ithaf etmesi bu fikrimizi kuvvetlendirmesi bakımından mühimdir.

KAYNAK

Aşıglar, Bakü, 1960, 134-141.

GERAYLILAR

DANIŞIM

Ay yoldaşlar, gelin size,
Bizim bu elden danışım,
Mingecevirden, Bakü'den,
Mugan'dan, Mil'den danışım.

Üfüglerden doğanda dan,
Tarlalarda pambıg yığan,
Cemile'den Gülpütadan,
Ağ donlu çölden danışım.

Çirmeleyib bileyini,
Garşılayır doğan günü,
Ferhad kibi külüngünü,
Endiren elden danışım.

Ehmed'em elimde sazım,
Ucalsın şirin avazım,
Zehmete min dastan yazım,
Azad könülden danışım.

TELLERİ

Ay gız sene kim öyredib,
Düzmeyi yana telleri,
Goyma bad-i seba esib,
İncide şane telleri.

Güzar eyle bizim kende,
Olma yanımda şermende,
Sal boynuma galsın mende,
Senden nişane telleri,

Dolan, serv boylum, dolan,
Sensen meni eşge salan,
Vermez eşge sadig olan,
Misri Ken'ane telleri.

Ahmed eşgin hevesinde,
Yarın hüsnü Ke'besinde,
Sabahlayar öz öhdesinde,
Ahır hazane telleri.

GIZ SENİN ALA GÖZLERİN

Dehi mende can goymadı,
Gız, senin ala gözlerin,
Cesedimde gan goymadı,
Gız, senin ala gözlerin.

Ayın gucağında yatır,
Ulduzlara işve satır,
Oh kimi bağrıma batır,
Gız, senin ala gözlerin.

Gaşlar üç ahşamlıg aydı,
Hüsnün Hag'dan gelen paydı,
Buludsuz güneşle taydı,
Gız, senin ala gözlerin.

Canım gurban yaradana,
Besdir, gılıncı koy gına,
Ehmed'i getirdi cana,
Gız, senin ala gözlerin.

KOŞMALAR

KEÇDİ

Bahar eyyamında, gülşen seyrinde,
Belke de yar meni görmedi, keçdi,
Uçsun hanımanın, sitemker yağı,
Yar bize bir salam vermedi, keçdi.

Ünnedim, ünnedim ünüm çatmadı,
Dönüb geri hoş ihtilat gatmadı,
Eşgin bahçasına el uzatmadı,
Nedense bir gül de dermedi, keçdi.

Ölüb gurtarmadıg yarın elinden,
Dil bilmeyen zülmükarın elinden,
Seyrağıbın, sitemkarın elinden,
Ehmed uzun ömür sürmedi, keçdi.

YARAŞSIN

Cabbar'lı senetde dünyadır dostlar,
Men ne deyim o dünyaya yaraşsın,
O bir aydır, mense solğun ulduzam,
Neyleyim ki, Ulduz aya yaraşsın.

O bir heyatdır ki, tükenmez sonu,
Güneşdir, deryalar söndürmez onu,
Ele sözüm hanı, ilhamım hanı,
İnci kimi o deryaya yaraşsın.

Ehmed, o güneşdir, deme ki tekdir,
Halgımız Ceferler yetirecekdir,
Sen kimsen, bu yerde Vurgun gerekdir,
Hemtay sözü o hemtaya yaraşsın.

OĞLUM

Bir neçe söz deyim, sahla yadında,
Vahtında heyrini göresen, oğlum,
Adın bir gala tek ucalsın deye,
Kamaldan bir gala hörersen, oğlum.

İnsan heyal kimi geldi gederdi,
Temiz adın ömrü dünya gederdi,
Duysan üreklerde sevinci, derdi,
Sen de üreklere girersen oğlum,

Edebin çoh olsa, nefsin de gödek,
Sevecek el seni bir el oğlu tek,
Hekim ol, nebzi tut, bağban ol, bağ ek,
Heyrin görüb behrin derersen, oğlum.

Temiz ad gazanmag sevsen eger sen,
Çalış ki, hamıya bir üzlü görsen,
Ananın borcunu merdlikle versen,
Vetenin borcunu verersen, oğlum.

Elmin feth eylesen zirvesini sen,
Yararsan göylerin sinesini sen,
Sesinde yaşatsan el sesini sen,
El geder sen ömür sürersen, oğlum.

MENDEN SORUŞDU

Kelbecerde Turş su üste gedende,
Güller de Vurgun'u menden soruşdu,
Yığıldı başıma dostlar, tanışlar,
Eller de Vurgun'u menden soruşdu.

Sanki dağ dillendi, dindi yamaclar,
Bağda gırgovullar, düzde turaclar,
Kür üste gelende hündür ağaclar,
Çöller de Vurgun'u menden soruşdu.

Yaz geldi, eridi, suya döndü gar,
Gül açdı şeftalı, alma, heyva, nar,
Sonası çığrışan ayna bulaglar,
Göller de Vurgun'u menden soruşdu.

Neçe toya getdim, sesim oldu car,
Dediler hardadır böyük senetkar,
Dolandı garşımda hefteler aylar,
İller de Vurgun'u menden soruşdu.

Duyum nefesini dağda, aranda,
Eller ondan deyir meclis guranda,
Ehmed ağ simlere mizrab vuranda,
Teller de Vurgun'u menden soruşdu.

ÂŞIK ALİ

20. yüzyıl âşıklarındandır. Tahminen 1900 yılında doğmuştur. Tovus bölgesi Dağ Kuşcu köyündendir. Genç yaşlarında âşıklığa başlamıştır. Halk şiirinin çeşitli şekillerinde söylemiş olmasına rağmen, geraylı (8'li koşma), koşma ve deyişmelerinde (atışma) çok başarılıdır.

Şiirlerinde, sevgi, dostluk, keder, ayrılık, acı gibi duyguları işleyen Ali, bir geraylısında şöyle demektedir.

Eli'ni salma derine,
Kurbanam merdin serine,
Eziz dostların yanına,
Hemeşe varsan gereg.

Ali, şiirlerinde edebî sanatları —bilhassa teşbih sanatını— kullanmada oldukça başarılıdır. Tabiat konulu şiirlerinde de başarılı olan Ali, bu şiirleri ile sevgiliyi tabiat ile birleştirmiştir.

Keçdi zimistan geldi nobahar,
Düşdü ruzigar havalar geçdi,
Deli könlüm günde yüz heyal eyler,
Belalı serinden sövdalar geçdi.

Âşık Ali'nin dışında Azirbaycan'da «Eli» mahlaslı epey âşık ve şair vardır. Bu sebepten bunların şiirlerinin birbirlerine karıştırılmaması gerekir.

KAYNAK

Himmet Elizade, **Azerbaycan Aşıkları II** Bakü, 1930, 94-100.

GERAYLILAR

AY KIZ

Hınalı nazig ellerin,
Şehd şegerdi dillerin,
Ag yüzde siyah tellerin,
Kokusu yasemen ay kız.

Siyah girpigin kakırsan,
Canım odlara yakırsan,
Gah gülürsen, gah bakırsan,
Dad elinden aman ay kız.

Ölünce dönmerem senden,
Kaşların yakut/ Yemen'den,
Yüzün gören olar candan,
Geder kalmaz iman, ay kız.

Eli deyer gören doymaz,
Yahşıdırsa, boyun eymez,
Dünyada intizar koymaz,
Leblerinden emen ay kız.

GEREG

Yüregle dost olanın,
Yüreyin kanasan gerek,
Merdligle dost olanın,
Oduna yanasan gereg.

Deryalardan ad alanda,
Canın ateşe salanda,
Evvel meclise varanda,
Sayıla, sanasan gereg.

Namus geyreti atınca,
Terlan yerin sar dutunca,
Bir dosta yalan satınca,
Evvel utansan gereg.

Eli'ni salma derine,
Kurbanam merdin serine,
Eziz dostların yanına,
Hemeşe varsan gereg.

KOŞMALAR

DÖNDÜĞÜM

Güssem artdı, gene oldu sed hezar,
Bu derdimi bil, başına döndügüm,
Kumru gibi nevhe kurub aglaram,
Didem yaşı sil, başına döndügüm.

Benefşeni deste dutub elinde,
Cıgalar yaraşır siyah telinde,
Canım heste düşüb gürbet elinde,
Gemgin olma, gul, başına döndügüm.

Eli'yem derdini bile bilmedim,
Gönül hesret çegdi, güle bilmedim,
Bagışla kulluguna gele bilmedim,
Uzak düşdü yol başına döndügüm.

AY ÜZE ÜZE

Camalın şö'lesi erşi e'laye,
Dolanır dünyanı ay üze üze,
Kaşların celladdı, gözün heramı,
Deme gi danışır ay üze üze.

Güzelliğin bu alemde seçilmiş,
Seni görüb elif keddim büyülmüş,
Zenehdanda kızıl güller açılmış,
Koyma horyat deyer ay üze üze.

Ay nazenin Senem agır elin var,
Tögülmüş gerdene siyah telin var,
Çeşmeler yanında derin gölün var,
Çalhalar sonalar ay üze üze.

Maral gibi ogrun ogrun bakışın,
Şirin canı ateşlere yahışın,
Hoş yerişlerin, hoş sallanışın,
Eli'nin canın ay üze üze.

GEÇDİ

Keçdi zimistan geldi nobahar,
Düşdü rüzigar havalar geçdi,
Deli gönlüm günde yüz heyal eyler,
Belalı serinden sevdalar geçdi.

Gel sene söyleyim ey şahi dühter,
Apardı eklimi bir çeşmi humar,
Olmadı gönlüme bir münasib yar,
Geldi melageler sonalar geçdi.

Aşık Eli gem sineme yürüdü,
Eynim yaşı sel sel olub yeridi,
Gürbet elde cavan ömrüm çürüdü,
Neçe Çerşenbeler, Cümeler geçti.

GÖZLE

Maral gibi ne bakırsan her yana,
Kırakdan oduna yananı gözle,
Hakk diyerem dönmezem ilkarımdan,
Evvel mehebbet ile yananı gözle.

Semender murginden ateş aparır,
Pervane cismimden ateş aparır,
Sevdigim destinden ateş aparır,
Eşkin ateşine yananı gözle,

Bilirsen yolunda çegirem zehmet,
Bir zaman olmadı didarı kismet,
Şirin'in yolunda ne çegdi Ferhad,
Aktarsan Yusif-Ken'an'ı gözle.

Nocevan ömrümü eyledim talan,
Kaşların celladdır gözün can alan,
Eli'nin sözlerinde olmaz yalan,
Mecnun teg sehrada kalanı gözle.

SEN MENİ

Ay bi-mürvet nedi menim günahım,
Çegdirdin zülfünden dara sen meni,
Leyl ü nahar hesretinde yanaram,
Neçin saldın ah zara sen meni.

Sebr-kerarımı elden alan yar,
Nocevan ömrüne saldın talan yar,
Bizi koyub özgelere olan yar,
Alışdırdın ateş nare sen meni.

Koymadılar yarın yanına varak,
Danışıban erz-i halını sorak,
Dad senin elinden ay çarh-ı feleg,
Hesret koydun nazlı yara sen meni.

Eli bülbül gibi kondu budaga,
Aşıklar agzına olmaz kadaga,
Ve'de verdin de gelmedin otaga,
Möhtac etdin daş divara sen meni.

SENİ

Başına döndügüm ay siyah telli,
Ne gözel yaradıb yaradan seni,
Könlümün ovlagı, destimin kuşu,
İstemem gedesen buradan seni.

Gederigen gafil çikdı kabaga,
Gördüm mayil oldum o gül yanaga,
İnci sedef düzmüşdür ag buhaga,
Serraflar aktara deryadan seni.

Eli teg sözlerin söyleyir saga,
Geyinib bezenib hemayil aga,
Nazenim sallanıb gelende baga,
Seçmerem yaşıl baş sonadan seni,

DAGLAR

Ahtararam sevdicigim görünmez,
Dolanıb bahıram her yana daglar,
Bülbül gibi hesret kaldım gülüme,
Men olmuşem deli divana daglar,

Her cahilin sözlerine inandım,
Dost yolunda men canımdan osandım,
Mecnun gibi sehraları dolandım,
Alışdım şamına pervane daglar,

Her yana bakıram eller görünmez,
Yar bagında açan güller görünmez,
Zer şanalı siyah teller görünmez,
Kerem et didesi giryana daglar.

Gene vardır nobaharın nişanı,
Açıb lale, gul götürüb her yanı,
Üç ay gözellerin cennet meganı,
Kulak as yazılan e'lana daglar.

Bad esiben tel tökülüb her yana,
Uca daglar bürünübdü dumana,
Nazlı dilber göndermedi nişana,
Eli gibi nores cavana daglar.

DEYİŞME

AŞIK ELİ İLE GÜLÜSTAN'IN DEYİŞMESİ

Gülüstan:

Gürbet elden gelen aşık,
Aşık hoş geldin, hoş geldin,
Meni derde salan aşık,
Aşık hoş geldin hoş geldin.

Aşık Eli:

Ala gözlü nazlı dilber,
Dilber hoş vaktına geldim,
Söyle derdinden bir haber,
Dilber hoş vaktına geldig.

Gülüstan:

Eşgin deryasın boylaram,
Canım ateşe oylaram,
Üç aydı seni gözlerem,
Aşık hoş geldin hoş geldin.

Aşık Eli:

Hüsnüne edim tamaşa,
Az kalır heyalım çaşa,
Karlı daglar aşa aşa,
Dilber hoş vaktına geldig.

Gülüstan:

Menim adım **Gülüstan**'dı,
Lebim hesteye dermandı,
Dost dostundan dönmeg kandı,
Aşık hoş geldin hoş geldin.

Aşık Eli:

Zenehdanda açıb gülü,
Ötür dolanır bülbülü,
Mehman gelib aşık **Eli**,
Dilber hoş vaktına geldig.

HASTA BAYRAMALİ

20. yüzyıl âşıklarındandır. 1889 yılında Basarkeçer bölgesinin Nerimanlı köyünde doğmuştur. 1952 yılında genç denecek bir yaşta vefat etmiştir.

Onun bir gerayhsındaki «Göyçedir mahalım benim» mısraına bakacak olursak onun da Göyçe âşıkları arasında mühim bir yer tuttuğunu söyleyebiliriz.

Halk şiirinin gerayh (8'li koşma) koşma, divani ve muhammes gibi türlerinde oldukça başarılıdır. Gerayh ve koşmaları akıcı bir üslupla söylemiştir.

Bayramali'nin de iki yüzlülerle, namussuzlarla, ahlaksızlarla hiç arası yoktur.

Her yandan kelise çaram,
Namerde ağız açmaram,
Bi-namusla olmaz, aram,
Merd iyidin guluyam men.

Bayramali'nin ömrü sevgiliye kavuşabilmek, ona, hangi yolla olursa olsun ulaşabilmek için büyük bir ızdırap içinde geçmiştir. Hatta o, bu yolda saçlarını bile ağartmıştır.

Kelimeleri kullanmadaki ustalığının yanında edebî sanatlardan da istifade eden Bayramali güzelin hususiyetlerini aşağıdaki dörtlükte başarılı bir şekilde anlatmıştır. Dörtlük cinas sanatını göstermesi bakımından da önemlidir.

Hilal gaşa el çekibdir melekler,
Müştag oldum bele nazik bele, yar,
Celladımsan al destine henceri,
Gara bağrım bele doğra, bele yar.

Bayramali'nin kendisinden sonraki âşıklar üzerinde de tesiri vardır.

KAYNAK

Sazım Sözüm, Bakü 1978, 79-84.

GERAYLILAR

MEN

Tükenmez, sözüm söhbetim,
Bir aşig sövdalıyam men,
Hemi bir kamil ovçuyam,
Hem özüm yaralıyam men.

Her yandan kelise çaram,
Namerde ağız açmaram,
Bi-namusla olmaz, aram,
Merd igidin guluyam men.

Terefdaram halga, ele,
Doğru söze, düz emele,
Her işini vicdan ile,
Tutan **Bayrameli**'yem men.

MENİM

Ay arifler, çoh uzundur,
Bilin, gil ü galım menim,
Doğru söze adetkaram,
Yalan bilmez dilim menim.

Bir gevvasam, yerim deniz,
Bir aşigem ehdine düz,
Bir şairem gece, gündüz,
Gerarsızdır halım menim.

Bir poladdır, üzü dönmez,
Bir alovdur, keçib sönmez,
Bir terlandır, göyden enmez,
Ömründe heyalım menim.

Gelbim meni, köksüm ümmân,
Durub sakit olmaz bir an,
Hökmünü deyişib zaman,
Hegigetdir yolum menim.

Sevib, seçdim bir gözeli,
Al yanağı, şirin dili,
Adı **Heste Bayrameli,**
Göyçedir mahalım menim.

KOŞMALAR

YATIR

A dostlar, yaralı köksümde menim,
Neçe şirin şirin arzular yatır,
Dostluğun gedrini bilen dostlara,
Tükenmez mehebbet, e'tibar yatır.

Ömrü yoh garalı ağlı dillerin,
Mensebe, şöhrete bağlı dillerin,
Öyrendim sirrini yağlı dillerin,
Orda neçe ergeb, neçe mar yatır.

Derdimi bilmeyen oduma yanmaz.
Bu geme, möhnete sinem dayanmaz,
Heste Bayrameli, bahtın oyanmaz,
Çağırma helveti, aşikar yatır.

DÖNMÜŞEM

Öz kökünden, budağından ayrılan,
Hezan vurmuş bir yarpağa dönmüşem,
Heç yetişmiş görmemişem bağımı,
Gülleri derilmiş bağa dönmüşem.

Ömür keçib aylar, iller dolanıb,
Derd elinden canım oda galanıb,
Te'bim sönüb, könlüm şehri talanıb,
Yağı kesmiş bir çırağa dönmüşem.

Tükenib taleyim, kesilib çaram,
Sağalmaz hesteyem gövr edir yaram,
Bayrameli, el tohunsa, ağlaram,
Gelbi kövrek bir uşağa dönmüşem.

LOVĞALANSA DA

Ohumagda bülbül olmaz serçeler,
Bulag kölgesinde daldalansa da,
Aslanın öz adı, öz hüneri var,
Tülküler yekelib lovğalansa da,

Yüz de gürrelense toh durabilmez,
Ele gerden çekib şah durabilmez,
İtirer ağlını, çoh durabilmez,
Gartal geyasına garğa gonsa da.

Bayrameli, batma gem deryasında,
Gedanı görsen de bey libasında,
Herkesin adı var el arasında,
Nadanlar arifi naşı sansa da.

YETİR

Aman, gasid, emanetdir bu kağız,
Apar sidg ürekle canana yetir,
Eğer unudubsa men bi-nevanı,
Düşmeyim eşginden gümana, yetir.

Bir defe deyinib gayğılandı mı?
Eşgin ateşile oda yandı mı?
Könlü könlüm kimi perişandı mı?
Bu teşne könlümü ümmana yetir.

Aşigler içinde behs de düşübdür,
Deyirler payıma nes de düşübdür,
Söyle, **Bayrameli** heste düşübdür,
Barı derd-i dilim sen ona yetir.

SAÇLARIM

Bî-vefasan saldın meni töhmete,
Niye çal gördün yara, saçlarım?
Cavanlar içinde düşende behsim,
Yene sen gelerdin kara, saçlarım.

Be'zen vahtı çatıb yetişen kimi,
Bağçaların barı ötüşen kimi,
Ve'desiz dağlara gar düşen kimi,
Niye tez ağardın, gara saçlarım.

İnsan metin olsun dar günde gerek,
Kökden esil olan itirmez çörek,
Azad dileklere bağlı bir ürek,
Baş eymez servete, vara, saçlarım.

Men de bir insanam öz alemimde,
Heddini aşırsa be'zen gemim de...
Dönerem ümmana oodlu demimde,
Çoh da düşme intizara saçlarım.

Heste Bayrameli cavandır hele,
Geza gehri geddim eyibdi bele,
Öz derdimi, yaşım yetse yüz ile,
Söylemerem aşikara, saçlarım.

DAĞLAR

Gerg olar zülmete çeşm-i çırağım,
O gurğun, busatın, de, hanı, dağlar?
Ahımdan eriyer torpağın, daşın,
Feryadım götürer cahanı, dağlar.

Yazıg canım çekib her gil ü galı,
Gözlerim garaldı, aşanda yalı,
Hanı bu yerlerin sürüsü, malı,
Gırılar gelbimin kamanı dağlar.

Hanı obalardan tökülen eller,
Hanı merd igidler, türfe gözeller,
Kimseden çekinmez, sen ki ezeller,
Seçerdin yahşını, yamanı, dağlar.

Arifler tutmasın sözümde nögsan,
Ya sen perişansan, ya men perişan,
Öten günlerine yas mı tutarsan?
Eysilmir başının dumanı, dağlar.

Hanı o sergerden, hanı Şah Nağın?
Hanı berelerden kesilib sağın,
Hanı **Bayrameli**, gezen oylağın,
Kesmeyib ümidi, gümanı, dağlar.

BELE YAR

Hilal gaşa el çekibdir melekler,
Müştag oldum bele nazik bele, yar!
Celladımsan al destine henceri,
Gara bağrım bele doğra, bele yar.

Serrafıyam, nezer gıllam men zere,
Bir maraldır, ter sinesi menzere,
Sevgilimin benzeri var menzere,
Gerde girse can almaz mı bele yar?

Şeker ezib hem dodağa, dile sen,
Hoş arzular, hoş niyyetler dile sen,
Men zelili saldın dilden dile sen,
Bayrameli heste düşüb bele, yar!

ÂŞIK BİLÂL

20. yüzyıl âşıklarındandır. 1872 yılında Şamahı kazasının Geşeddin köyünde doğmuş, 1938 yılında vefat etmiştir. Azerbaycan'ın yetiştirdiği güçlü âşıklardan birisi olan Bilâl şiirlerinde çevresindeki kötü idareye karşı geldiği için, halk arasında sevilmiş, sayılmış, bir yerde halkın sözcüsü durumuna gelmiştir. 1928 yılında toplanan I. Âşıklar Kurultayına da katılan Âşık Bilâl, halk şiirinin değişik türlerinde şiirler söylemiştir.

Şiirlerinde sevgilinin vefasızlığını, âşığa karşı olan ilgisizliğini Bilâl, «öldürdü» redifli geraylısında şöyle anlatmaktadır.

Ağ ellere hana yakdı,
Zülfünü boynuma takdı,
Naz eyleyib mene bahdı,
Gözü öldürdü, öldürdü.

Yukarıda onun halkın sözcüsü olduğunu, daima zorluklara haksızlıklara karşı geldiğini söylemiştik. Pristav (karakol bekçisi) ların yaptıklarını «Elinden» redifli geraylısında çok güzel anlatmıştır.

Keklikle ilgili şiirler Anadolu sahasında az işlenmesine rağmen Azerbaycan âşıkları arasında daha çok işlenen konular arasındadır. Burada keklik ile sevgili arasında bir bağ kurulmuştur.

Başın yaşıl, gözün gara,
Ohşayırsan nazlı yara,
Gaçma bizden uzaglara,
Gel bu yerde, sona keklik.

Bilindiği gibi Elesker 19. yüzyıl sonları ile 20. yüzyıl ilk çeyreğinin usta âşığıdır. Âşık Bilâl da «gelginen» redifli koşmasında Elesker'i Şamahı'ya davet etmektedir. Bu şiirden anladığımıza göre Âşık Bilâl'in Elesker'le de dostluğu vardır.

Şiirlerinde daima iyilikten yana olan Âşık Bilâl «yahşıdı» redifli koşmasında, iyilerle, kötüleri karşılaştırmıştır.

KAYNAK

Telli Saz Ustadları, Bakü 1964, 135-138.

GERAYLILAR

ÖLDÜRDÜ

Meni bir gelem gaşlının,
Nazı öldürdü öldürdü,
Çiyni hurmayı saçlının,
Sözü öldürdü, öldürdü.

Yar başına dolanmazdım,
Eşg oduna galanmazdım,
Eğyar olsaydı yanmazdım,
Özü öldürdü, öldürdü.

Ağ ellere hana yahdı,
Zülfünü boynuma tahdı,
Naz eleyib mene bahdı,
Gözü öldürdü, öldürdü.

Deryalarda olar ada,
Mene gelsin yardan gada,
Bilal'ı derd, bir de bada,
Düzü öldürdü, öldürdü.

ELİNDEN

Gaçım bilmirem hara,
Pristavın elinden,
Ürekler olub yara,
Pristavın elinden.

Güller dönüb har olub,
Eller tarimar olub,
Camaatda zar olub,
Pristavın elinden.

Çalıb çapıb dağıdı,
Ele bil ki, yağıdı,
Yediyimiz ağıdı,
Pristavın elinden.

Gırmancını yağlayır,
Belimizi dağlayır,
Gören bahıb ağlayır,
Pristavın elinden.

Günde bir kerde geldi,
Gulaglar denge geldi,
Bilal da tenge geldi,
Pristavın elinden.

A KEKLİK

Vurulmuşam camalına,
Gel derdimi gan a keklik,
Gelin kimi ayağına,
Sen goymusan hına keklik.

Gız sovuşub, yaz gelende,
Gız, gelinler gül derende,
Onlara gel garış sen de,
Gaçma menden, yana, keklik.

Başın yaşıl, gözün gara,
Ohşayırsan nazlı yara,
Gaçma bizden uzaglara,
Gal bu yerde, sona keklik.

Azad dolan bizim yerde,
Son goymuşug geme, derde,
Aşıg Bilal meclisinde,
Neğme desin sana keklik.

KOŞMALAR

GELGİNEN

Salam gönderdim sene, Elesker,
Gedem goyub bu megama gelginen,
Dost olmag istesen menimle eger,
Bir ahşam yemeye, şama gelginen.

Neçe yerden sorağını almışam,
Geldiyin yollara halça salmışam,
Gözleyirem, intizarda galmışam,
Gonağa hazırdı, hana gelginen.

Ustadla isterem bir gılım sōhbet,
Senetkar adına varımdı hörmet,
Bilal ariflere eyleyir hidmet,
Şamahı'ya, bizim yana gelginen.

YAHŞIDI

Namerd ile şirin şerbet içmekden,
Merd ile içmeye ağı yahşıdı,
Yalançı molladan, ganmaz seyidden,
Mey paylayıp, gana sagi yahşıdı.

Yazıram ohunsun bir böyük dastan,
Mühennet eli ile pozular bostan,
Namerdlik eyleyen, nanecib dostdan,
Olmağından olmamağı yahşıdı.

Namerd ile, yahın durma, garışma,
Sirr sözünü her yetene danışma,
Düşmen ilen ülfet gılma, barışma,
Namerdlere olsan yağı, yahşıdı.

İgid gerek böyük yolu gözleye,
Sirr sözünü hercayıdan gizleye,
Bir oğul ki, el obanı pisleye,
Çeksen sinesine dağı yaşıdı.

Aşıg Bilal ağaların atası,
Geşed kendi olub yurdu, yuvası,
Eger deyse bir insana hatası,
Kesile golunun sağı yahşıdı.

ÂŞIK HÜSEYİN BOZALGANLI

20. yüzyıl âşıklarındandır. 1875 yılında Tovuz bölgesinin Bozalganlı köyünde doğduğu, 1939'da öldüğü söyleniyor. Ancak Bozalganlı'nın doğum ve ölüm tarihi bazı kaynaklarda daha değişik olarak verilmektedir: 1875-1948 (**Aşıglar,** Bakü 1960,); 1860-1941 (**Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,** II, 298); Doğum tarihi belli değildir. (H. Elizade, **Azerbaycan Aşıkları II,** 29); 1875-1941 (**Sazım Sözüm,** Bakü 1978, 131).

Ancak kendisinin yazdığı şu vücutnamesini okuduğumuz zaman onun doğum tarihi hakkında bir fikir ileri sürmemiz mümkündür.

Minikiyüz sekseninde doğuldum,
Dohsanında yahşı yamanı gördüm,
Dediler ki, İran geldi, gayıtdım,
Deveden, gatırdan karvanı gördüm.

Buradaki binikiyüzseksen hicri tarihini miladiye çevirdiğimiz zaman 1864 tarih ortaya çıkar. Demek ki âşığımız 1864 yılında doğmuştur. 1941 yılında ise Noyabrında vefat etmiştir.

Bozalganlı 3 yıl kadar bir «molla»dan ders almıştır. Bunun dışında bir tahsili yoktur. Küçük yaşlarından itibaren âşıklığa heves eden Bozalganlı 18-19 yaşlarında saz çalmaya başlamıştır. Aşık Hüseyin'in belli başlı bir ustası yoktur. Âşıklık sanatını kendi kendine öğrenmiştir. Bozalganlı âşıklığın dışında çiftçilikle de uğraşmıştır. Tiflis, Borçalı, Göyçe, Gazah, Şamhor, Gence gibi bölgelerde gezen Bozalganlı buralarda birçok âşıkla karşılaşmıştır.

Onun hayatı hep yoksulluk ve acı içerisinde geçmiştir. Üç yıl kadar hapisanede yatmıştır. Çıktığı vakit demirci kalfalığı yapmıştır. Bu durumlar onun şiirlerine de aksetmiştir.

Heste cismim bir cananın elinden,
Yanıp ateşine eriyir, lele,
Hicranın leşkeri gemin karvanı,
Sef çekib üstüme yeriyir lele.

Onun Azerbaycan âşıkları üzerinde büyük bir te'siri vardır. Birçok Azeri âşığı onun tesiri altında kalmıştır. O daha evvelki Azeri âşıklarının şiirlerini bildiği gibi, halk hikiyelerini ve masalları ustalıkla anlatabilecek bir güce sahiptir. Bilhassa Köroğlu hikâyesini çok iyi bilmektedir. «Kaçak Tanrıverdi» isimli bir hikâye tasnif etmiştir.

Bunların dışında geraylı (6'li koşma), koşma, güzelleme, muhammes, tecnis, cigali tecnis, dudak deymez, ustadname gibi şekillerde çok güzel şiirler söylemiştir. Lirik şiirleri akıcı bir üsluba sahiptir. O, zaman zaman çektiği çilenin sebebini sevgilisine bağlar. Onun sevgilisi güzeldir ama, o derece de insafsız birisidir.

Teeccüb eledim, bu nece candı.
Bele beşer olmaz Allah, amandı,
Huridi, melekdi, yohsa gılmandı,
Sonalar sefinde sona yeridi.

O, temiz ve saf aşkı yer şeyin üstünde tutmaktadır. Daima sevgiliye kavuşmak ümidiyle yaşamaktadır. Onun, mânâlı ve dikkate değer tecnisleri oldukça güzeldir. Diğer usta âşıklarda olduğu gibi onun şiirlerinde de devirden, zamandan, şikâyet önde gelen hususlardandır. Bozalganlı'nın şiirlerine, S. Vurgun, O. Sarıvelli, C. Hendan, E. Ziyatay, İ. Söltan, E. İsmayılov gibi şairler nazire yazmışlar, o da bunlara şiirle cevap vermiştir.

Bozalganlı'nın eserlerinde Elesker, ve Şemkir'li Âşık Hüseyin'in te'siri vardır. Ölümünden sonra hayatı etrafında «Âşık Hüseyin'in Tiflis Seferi» isimli bir hikâye teşekkül ettirilmiştir.

Onun hakkındaki ilk malumatı V. Huloflu'nun hazırladığı Köroğlu kitabında bulmaktayız. Huloflu, Bozalganlı'nın hayat hikâyesini bu çalışmada vermiştir. Daha sonra Himmet Elizade hazırladığı âşıklarla ilgili kitaplarda ve 1938 yılında hazırladığı müstakil kitabında yine Bozalganlı ve şiirlerinden örnekler vermiştir. 1973 yılında müstakil olarak Hüseyin Bozalganlı'nın hayatı ve şiirleri yayınlanmıştır.

KAYNAKLAR

Hamit Arashı, **Aşık Yaradıcılığı**, Bakü 1960.
Aşıglar, Bakü 1960, 73-78.
Azerbaycan Sovet Ansiklopediyası, I, Bakü 1976.
P. Efendiyev, **Azerbaycan Şifahi Halg Edebiyyatı**, Bakü 1981, 332-336.
Himmet Elizade, **Aşık Hüseyin**, Bakü 1938.
Himmet Elizade, **Azerbaycan Aşıkları II**, Bakü 1930, 29-37.
Şemşad Rıza, **Aşık Hüseyin Bozalganlı**, Bakü 1973.
Sazım Sözüm, Bakü 1978, 60-71.
Telli Saz Ustadları, Bakü 1964, 148-151.
Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, 4, 298. (Madde, Yavuz Akpınar ve Zeynelâbidin Makas tarafından yazılmıştır.

GERAYLILAR

GEYİNDİ

Bahar oldu, çiçeg açdı,
Güller kırmızı geyindi,
Cırtık deydi, üz kanadı,
Hallar kırmızı geyindi.

Yarım geletden oyandı,
İncidi, güsdü, usandı,
Barmag buhağa dayandı,
Eller kırmızı geyindi.

Mayılam mina gerdene,
Ağ endam, nezig bedene,
Zülfünü koyubdur hına,
Teller kırmızı geyindi.

Kaş oynatdı, kıya bakdı,
Könlümün evini yıkdı,
Safa sürdü, seyre çıkdı,
Çöller kırmızı geyindi.

Yanakları gülden teze,
Dodak kaymak, dili meze,
Kadem basdı, geldi bize,
Yollar kırmızı geyindi.

DOLANDIĞIM

Seher seher çık karşıma,
Dur başına dolandığım,
Pinhan gözle, kıykacı bak,
Ger başına dolandığım.

Tellerin dönüb gemende,
Gözeller olub şermende,
Dara zülfün dal gerdende,
Ör, başına dolandığım.

Hüseyn'in aldın canını,
Apardın din imanını,
Esirgeme müjganını,
Vur, başına dolandığım.

ÜSTÜNE

Ey nazlı yar, gül yanağın,
Hub yaraşır hal üstüne,
Gümüş kemer ince belde,
Düzülübdür pul üstüne.

Gördün ki, yarın yar deyil,
Çaresin gılmag ar deyil,
Dünya başına dar deyil,
Birini de al üstüne.

Hüseyn ağlar zarı zarı,
Azalar mı gem, gubarı,
İtirmişem nazlı yarı,
Durum çıhım yol üstüne.

ELİNDEN

Ne ganır, ne de danışır,
Dad, aman nadan elinden,
Goymur ara düzelmeye,
Huligan, şeytan elinden,

Namerd öldürer acından,
Doymaz dünya heracından,
Elekber tamah ucundan,
Döşedi Aslan elinden,

Sen Murad'san adlı sanlı,
Gana düşdü Garahanlı,
Mansırdı, boz Bozalganlı,
Gurtarıb Girzan elinden.

Hüseyn oldu işden halı.
Çoh çekibdi gil ü galı,
İki aylıg materyalı,
Verdiler pünhan, elinden.

KOŞMALAR

AYAĞINA

Mühennet zamana, bi-mürvet felek,
Terlanı bağlayıb sar ayağına,
Kamil seyyad gerek gıya tüyura,
Gızıl gumrov asa her ayağına.

Nagahanda bura düşdü güzarım,
Namerd gördüm yene artdı azarım,
Gövher tüccarıyam, yohdu bazarım,
Bürüncü çekirler zer ayağına.

Hüseyn, bu bayramın min aya çatdı,
Ohudum dersimi min aye çatdı,
Dostumun gurbanı minaya çatdı,
Könül ezm eyledi, Tur ayağına.

BÜKÜLMÜŞ

Hoca Ehmed yene engele düşüb,
Torpağa, geltene, lile, bükülmüş,
Danışdığın sözler fücri fesaddı,
Hiyliye, fitneye, bele bükülmüş.

Sözlerimi çekmeyirem derine,
Serim gurban merd igidin serine,
Ahşam olcag girir ocag yerine,
Keseye, kömüre, güle bükülmüş.

İncime sözümden, düşme damagdan,
Oturan arifler keçmesin hagdan,
Tepinende galhıb çıhar bucagdan,
İrtmeyi döşünde yola bükülmüş.

Yalan gelmez aşıgların diline,
Getmek olmaz fitnesine, feline,
Mesken salıb Şavadının koluna,
Süysünü ters avan gıla bükülmüş,

Yazıg **Hüseyn** her elmiden halıdı,
Öz ürek sözüdü, öz kamalıdı,
Burnu cırıg, lal İravan malıdı,
Nohtaya, palana, çula bükülmüş.

SENİ

Bir gece men sene mehman olanda,
Sen meni istedin, ha men de seni,
İlgar verib, dönüb bi-ilgar olsan,
Mezemmet eyleyer hamonda seni.

Gol boynuna salıb sene söz dedim,
Name ha yazmadım üzbe üz dedim,
Ve'de verdin, üç saata gözledim,
Sekkizde, dogguzda, hem onda seni,

Hüseyn deyer, metlebine çataydın,
Meclisime hoş ihtilat gataydın,
Hemişelik eyvanımda yataydın,
Gelib tayapdılar ha mende seni.

DÖNMÜŞDÜ

Aranların vesf-i halın söyleyim,
Süsen, sünbül ireyhana dönmüşdü,
Gızılgül açılıb bülbüller ötür,
Çayır, çemen gülüstana dönmüşdü.

Ele ki, yaz getdi çevrildi yaya,
Gün buluddan çıhdı döndü yaloya,
Beyler su vermedi Torpaggalaya,
Daş, ağaclar ol nirana dönmüşdü.

Musurman dost deyir, haydı, aşina,
Heç bir kimse bahmır öz gardaşına,
Deste deste yığılardır başına,
Bir yohsul biçini hana dönmüşdü.

Ağasına gan uddurur ireşber,
Yalvarmagdan yeri yohdu bir teher,
Arpanın gılçığı misal-i şeşber,
Her bir sünbül bir ilana dönmüşdü.

Ne cefalı bir ağaya vezirdi,
Mene yazdan deyib fehlen hazırdı,
Men gelende atın terkin ezirdi,
Yollar tamam toz dumana dönmüşdü.

Erşe dayag oldu **Hüseyn'in** sesi,
Garalardan gelir dad-i iresi,
Köyşenin bürküsü, günün istisi,
Gölmelerin suyu gana dönmüşdü.

YAHŞIDI

Ezel bir adamla gostlug eylesen,
Onu çeksen imtahana yahşıdı,
Bahdın, gördün ilgarına kec oldu,
Ona tapsan bir bahana yahşıdı.

Her kimse ki, olsa nütfeden halal,
Şirin lehce, hoş sedaget, düz hiyal,
Anlahlı, hem merifetli, pür kamal.
Kimde olsa bu nişana yahşıdı.

Hüseyn'in sözleri aşikar olar.
Ganana nesihet, yadigar olar,
Çoh gülüb danışan bi-ilgar olar,
Bütün ilgar her insana yahşıdı.

YAHŞI AD

Goç igidi üç şey çeker gabağa,
Biri sirdaş, biri yoldaş, yahşı ad,
Bir doğru söz min yalandan yahşıdı,
İnsaf deyil, merdi sen namerde sat.

Bedöy menziline her at yetirmez,
Nanecibe öyüd versen götürmez,
Ölene tek nişanlını itirmez,
Yahşı esil, yahşı nesil, yahşı zat.

Hüseyn sözü ne gizliye, ne dana,
Ne yaranar, daha doğar ne de ana,
Göher mehatını açma nadana,
Tök bazara, serrafına yahşı sat!

YA DEYE

Ne lazımdı nagabile söz deyem,
Hatirine ya deymeye, ya deye,
Sizin olsun eyvan otag, alaçıg,
Bize besdi bu kölgelik, ya deye.

Pis övlada nesyet verse yahşı ata,
İgid çıhıb süvar olmaz yahşı ata,
Kamil ovçu beresinde yahşı ata,
Keçirende ye deymeye, ya deye,

Hüseyn deyer, mayıl oldum Gülhara,
Geyinibdi zer ü ziba, gül hara,
Gismet ola gorhuram ki, gül hara,
Bağban öle, dal, budağın yad eye.

ÇEKMESİN

Her cefengler saz götürüb, söz deyib,
Şairlik ismini sana çekmesin,
Çibin, milcek, zenbur kimi sızlayıb,
Gangalın şehdini şana çekmesin.

Şairlik elminde bir kamal gerek,
Divanı, tecnisi her misal gerek,
Kotanı goşmağa gelte kal gerek,
Kala gabah, körpe dana çekmesin

Ustadlar kelamı bize gelende,
Heste cismim olur teze, gelende,
Arif meclisinde üze gelende,
Onda yahasını yana çekmesin.

Govgaya düşübdü bu yazıg **Söyün,**
Ne mende can galıb, ne de baş beyin,
Tülkü derelerde aslana boyun,
Hünerini gana gana çekmesin.

OLMAZ

Açma metahını naşı tüccara,
Giymetini bilib hiridar olmaz,
Bedöyün gocası olsa da arıh,
Sürsen menzil keser, kemhüner olmaz.

Gışın firgetinden dağlar garalı,
Üç herfdi yerin göyün garalı,
Mise galay vursan ahır garalı,
Ne le'le benzemez, ne gövher olmaz.

Hüseyn'em, sinemde Haggın baratı.
Yahşı igidin olar sözü söhbeti,
İgidin olmasa binadan zatı,
Tanınıb heç yerde aşikar olmaz,

ŞİRİN ŞİRİN

Talib oldum bir bağbanın bağına,
Bağban besleyibdir bar şirin şirin,
İstesen ki, metlebine çatasan,
Gul ol, gulluğunda dur şirin şirin.

Kamil bağban çeker bağın cefasın,
Gülün iyler, sürer zövg ü vefasın,
Bir gözelin başdan görsen vefasın,
İstese, canını ver şirin şirin.

Canım gurban ala gözün mestine,
Ne durubsan şirin canım gesdine,
Üzüm goyum o gül üzün üstüne,
Garışsın bir bire ter şirin şirin.

Hercayı sözleri **Hüseyn** eşitmez,
Hagdan bela gelse, dosta tuş etmez,
Girsen yar goynuna yegin üşütmez,
Yağsa zimistanda gar şirin şirin.

YARDIMA DÜŞDÜ

Yarın gerdenine golum salanda,
Zülfe dolaşdığı yadıma düşdü,
İstedim ki, el uzadam goynuna,
Düymesin açdığı yadıma düşdü,

Sallanıb gelende, derdin bilende,
El ele çalanda, gah gah gülende,
Eyleşib galanda, pünhan olanda,
Deyib danışdığı yadına düşdü.

Aynasın guranda, ziynet verende,
Zülfünü buranda, telin hörende,
Goynuma girende, golun görende,
Hesret sarışdığı yadıma düşdü.

Kirpiyin gahanda, cana çahanda,
Hemayil tahanda, enber gohanda,
Seyrağıb bahanda, evim yıhanda,
Kenardan keçdiyi yadıma düşdü.

Bi-mürvet elinde, yarın elinde,
Perişan halımda, çeşmim selinde,
Hüseyn'in könlünde, ezber dilinde
Yanıb alışdığı yadıma düşdü.

YERİDİ

Çerşenbe gününde, Has ahşamında,
Sallandı garşımdan, sona yeridi,
Gaşını oynatdı, gözüyle güldü,
Bir oh vurdu, şirin cana yeridi.

Teeccüb eyledim, bu nece candı,
Bele beşer olmaz, Allah amandı,
Huridi, melekdi, yohsa gılmandı,
Sonalar sefinde sana yeridi.

Guba gaz yerişli, maral bahışlı,
İnnabi dodaglı, mirvari dişli,
Üçü gülebatın hurmayı saçlı,
Telinde şirmayi şana, yeridi.

Yohdur güzelliyine gusur, bahane,
Camalı, şö'lesi düşüb cahana,
Hüseyn'i eyledi deli divana,
Mecnun kimi bi-yabana yeridi.

LELE

Heste cismim bir cananın eşginden,
Yanıb ateşine, eriyir, lele,
Hicranın leşkeri, gemin sultanı,
Sef çekib üstüme yeriyir, lele.

İsteyirem gedem goyam elime,
Gaşlarıyla gıfıl vurur dilime,
Zülfün kemendini salıb beline,
Hüsnün sütununa sarıyır, lele.

Leyli kimi herden çıhır eyvana,
Mecnun tek **Hüseyn**'i eylir divana,
Eline götürüb şirmayı şana,
Şahmar zülflerini darayır, lele.

OYNAMASIN

İltimas eylerem nazlı dilbere,
Men demirem ona, yoh oynamasın,
Gören cahılların hiyalı çaşır,
Oynasa da barı çoh oynamasın,

Herçendi oynamağ ona yaraşır,
Siyah zülfü gametine dolaşır,
Açılır rübendi, gözler gamaşır,
Yayılır aleme şövk, oynamasın,

Çoh keçmeyir ondörd, onbeş yaşından,
Ter şamama baş veribdir döşünden,
Hüseyn görüb, ağlı çıhıb başından,
Atıb sinem üstden oh, oynamasın,

ÜZÜN BÜRÜME

Ay bi- mürvet, firgetinden mecnunam,
Olmuşam divane, üzün bürüme,
Celladsansa öldür, gurtarsın canım,
Ya atdır ümmane, üzün bürüme.

Men yazığın yene yatıbdır bahtı,
Kem bahdı dostuna, evini yıhdı,
Bir menem, bir sensen, helvet otagdı,
Le'net de şeytana, üzün bürüme.

Hüseyn deyer, hesretinem ne vahtdan,
İnciyem, yoğunam, geldim uzagdan,
Bir buse lütf eyle büllur buhagdan,
Goy gelim imana, üzün bürüme.

GALIB

Getdim, gördüm nazlı yarın yurdundan,
Terlan uçub oylağında sar galıb,
Hezel tutub bağçasını, bağını,
Bülbül köçüb gül üstünde har galıb.

Bir kesim yoh, metlebimi bitire,
Erz-i halım eziz yara yetire,
İstekli dilberden heber getire,
Bu dünya başına tarimar galıb.

Hüseyn neylemişdi gül üzlü yara,
Meni goyub getdi hansı diyara?
Yene uzag düşdü cananla ara,
Menim üçün nece ahızar galıb.

GÖREYDİM

Dost kuyine bir de güzar olaydı,
Keçen keçdi, gelen çağı göreydim,
Yar elde tutaydı şirin badeni,
İçeydim badeni, sağı göreydim.

Bahar olub gül mövsimi gelende,
Ceh ceh vurub şeyda bülbül gülende,
Fürset düşüb yarı bağda görende,
Gezeydim her teref, bağı göreydim.

Gülgez camallıdır, hoş heyallıdır,
Şeker dahanlıdır, lebi ballıdır,
Simin zenahdanlı, goşa hallıdır,
Hüseyn'em, gaşında tağı göreydim.

CEYRANIM

Dizimin tageti, gözümün nuru,
Aşiginem, ay hetalı, ceyranım,
Döneydim başına, el, ayağına,
Ne düzübsen hett ü halı, ceyranım.

Camalı salıbdır cahana şöyle,
Aşigi öldürmek olur mu beyle?
Hestenin dermanı bir nedir, söyle,
Çoh çekmişem geyl ü galı, ceyranım.

İstemem dünyada dövleti, malı,
Hüseyn'i gandırar lebinin balı,
Sende gördüm ağlı, huşu, kamalı,
Ter buhagı, gedd ü dalı, ceyranım.

GEDİRSEN

Hicranın çağıdır, ayrılıg günü,
Meni goyub yana yana gedirsen,
Aşigin dağları bürüyüb ünü,
Niye gıyıb şirin cana, gedirsen.

O süzgün bahışın düşende yana,
Artacag derd ü gem hedden ziyada,
Gismet olsa, bir de görsem mebada,
Vefadar demerem sana, gedirsen.

Cilveli terlanım, düşersen yola,
Gulaç gollarını boynuma dola,
İnsaf mı, gülşenin sarala, sola,
Hüseyn dönmez, gem hicrana, gedirsen.

GETDİ

Bilmirem, ne dedim, yar küsdü menden,
Çoşgun çaylar kimi ahdı da getdi,
Oynatdı gaşını, süzdü gözünü,
Mene oğrun oğrun bahdı da getdi.

Şikarım uçurdum tuta bilmedim,
Ceyrana ohumu atabilmedim,
Yüyürdüm, yüyürdüm, çatabilmedim,
Atamın evini yıhdı da getdi.

Dostuna demedi o sir sözünü,
Hüseyn'den kenara tutdu üzünü,
Çatdı gemzesini, süzdü gözünü,
Müjganın sinema çahdı da getdi.

BAĞDAD'IN

Cana gözel yerler seyrangah olub,
Var olsun, dolansın eli Bağdad'ın,
Galmasın aranda, solmasın rengi,
Düşsün bu dağlara yolu Bağdad'ın.

Bahar fesli oldu, ne gözel çağlar,
Al, yaşıl bezendi bizim bu dağlar,
Laleli, nergizli, reyhanlı bağlar,
Açılıb göngesi, gülü Bağdad'ın.

Bizim bu yerlerin hoş safası var,
Şeyda bülbüllerin hoş sedası var,
Hüseyn'in gözelden iltiması var,
Tökülsün gerdene teli Bağdad'ın.

BİZE GELDİ

Gözeller gözeli, hüsnü senuber,
Al, yaşıl geyinib yar bize geldi,
Ne gözel çekilib geddü gameti,
Hubluğu mahala çar, bize geldi.

Görmedim bir bele yahşı kamallı,
Züleyha fehimli, Yusif camallı,
Ağzı şehd ü şeker, dodağı ballı,
Goynunda besleyib nar, bize geldi.

Yarın firgetinden geldim amana,
Pünhanı bahanda gesd eyler cana,
Benzeyir meleye, huri gılmana,
Hüseyn'e hörmeti var, bize geldi.

GÖZLER

Arif olan zigrin koymaz dilinden,
Abad gönüllerin sınanı gözler,
Naşi seyyah seyr eyleyer sehranı,
Ter meme avçısı sineni gözler.

Can deyenler her gelmeye can alı,
Can verenler bir gün olar can alı,
Süzgün bakar, ondan beter can alı,
Her yerde bellenmiş sonanı gözler.

Kasid, görsen bu derdimi, de yara,
Sinem üstü düyünlüdü, de yara,
Nadan avçı okun atar diyara,
Kamandar yayında sinanı gözler.

Yazık **Söyün** keddin dutar edali,
Gemginligin satdık olar adalı,
Merd iyitler sufra açar ad alı,
Namerd leyl ü nahar su-nanı gözler.

DÜŞDÜ

Ay arifler, menim belalı başım,
Hicran deryasına, derine düşdü,
Abad gönlüm derd ü geme tuş oldu,
Dağıldı, dağların serine düşdü.

Hayva tegin men saralıb solmuşam,
Kaynayıb peymane tegin dolmuşam,
İgi dostun arasında kalmışam,
Heste canım odun narına düşdü.

Hüseyn gimin olmaz heç bahtı kara,
Bele derdlilere olmayır çara,
Her igi terefden çegirler dara,
Bahtım bed saatın birine düşdü.

OLAR

İgi sevgi birbirini sevende,
Ortalıkda şirin mehebbet olar,
Birbirine naz ü gemze satanda,
Oynaşıb gülüşmeg ihtilat olar.

Etri benefşe, gül, reyhan gözele,
Ay kabak, kaşları gaman gözele,
Gönlünden geçeni kanan gözele,
Kaşınan, gözünen işaret olar.

Zülfü gerdeninde esen zamanda,
Rekibler amanım gesen zamanda,
Yar yardan inciyib, güsen zamanda,
Erin kulluğunda şigayet olar.

Yar yardan incimez horyat özünden,
Ta gi eşitmese yarın özünden,
Her zaman gi genar getse gözünden,
Ah, feğan çeğer, kiyamet olar.

Hüseyn deyer men halıyam her işe,
Gözüm göre, gelbim kelbe sarışa,
İgi hesret bir birine kovuşa,
Ke'be'den şöhretli ziyaret olar.

BU GECE

Gem çegme, gem yeme, divane gönlüm,
Yetirirem seni yara bu gece,
Yüzümü sürterem zülfe buhağa,
Çegseler dilimden dara bu gece.

Kırılıb sonalar, boş kalıb güller,
Dağılıb havalar kan ağlar çöller,
Kül başına olsun şeyda bülbüller,
Gül mehman olubdu hara bu gece.

Söyün sınmış dilin yara deyibdi,
Tebib neşter vurma, yara deyibdi,
Eğyar eli deyen yara deyibdi.
Sübhe teg çegmişem ne're bu gece.

DERMANI

Naşi tebib at destinden ganara,
Cüz'i şeyden olmaz yara dermanı,
Men görmüşdüm bir gözellig düşende,
Ondan geyri olmaz yara dermanı.

Sirr sözümü nece deyim eğyara,
Korkuram gi yarım uya eğyara,
Cesedimde kor eyledi eğyara,
Tebib yokdur vere yara dermanı.

Aşıg Hüseyn arzı kaldı sende yar,
Tebib gelgilen yaramı sen de yar,
Bais oldun ölmegime sen de yar,
Yaradan özü versin yara dermanı.

AHTARIRAM

Ay gözel, bundan ezel,
Senden igrar ahtarıram,
Almağa, yar olmağa,
Açıg, aşkar ahtarıram,
Mecnun'am sen Leyli'ye,
Düşüb diyar ahtarıram,
Mürdeyem firgetinden,
Daha mezar ahtarıram.

Seni seven kimse gerek,
Dünyada var istemeye,
Zülflerin neğmesini,
Eşiden tar istemeye,
Aşige meşug olan,
Geyri eğyar istemeye,
Senin kimi ilgara düz,
Eziz dilber ahtarıram.

Meh cemal, zerefşan hal,
Gözellerin sultanıdı,
Növreste can, derdden ganan,
Min bir derin dermanıdı,
Bu ziynet, bu vecahet,
Ustad ü kerem kanıdı,
Bir bele nahış çeken,
Gabil neccar ahtarıram.

Zer tila, ipek gotaz,
Örtübdü zülfün tağına,
Serinden arahçının,
İnci düzüb gabağına,
İsterem mehman olam,
Goynunda rizvan bağına,
Hesteyem, derman üçün,
Yeni nobar ahtarıram.

Senin kimi melekzada,
Heç bir mekanda görmedim,
Yer üzünde yaranmamış,
Huri, gılmanda görmedim,
Yoh, Salmas, Marağa,
Tebriz, Tehran'da görmedim,
Vesf eler **Aşıg Hüseyn**,
Neçe seher ahtarıram.

DEYİŞMELER

ÂŞIK HÜSEYİN'LE HEYYAT MİRZA'NIN DEYİŞMESİ

Aşıg Hüseyin:
Tebiatın gızıl eli,
Gör ne gözel zer yaradıb,
Göylerin nurudur bu,
Huri, münevver yaradıb,
Şems olub gözelliyi,
Alemde aşkar yaradıb,
Bel nazik, beden nazik,
Gameti er'er yaradıb,
Gör neçe ziynet verib,
Halig-i sübhan gözele.

Heyyat Mirze:
Gezmişem, görmemişem,
Bu cüre tersa balası,
Ağ üzünden şö'le çekir,
Neçe dağların lalası,
İskender'e zülm eledi,
Neçe zülmetin galası,
Hestelere şefa verir,
Leblerinin piyalası,
Padşahsan azad eyle,
Menim tek dustağı, güzel.

Aşıg Hüseyin:
Yasemen zülflerini,
Töküb gerdana dolanır,
Ağ bilekde bileziyi,
Guşinde tana dolanır,
Ebrişim tellerinde,
Şirmayı şana dolanır,
Çohların derde salıb,
Deli divana dolanır,
Şenine layigdir mi?
Bu geder üsyan gözele.

Heyyat Mirze:
Hoş lehçe, hoş danışıg,
Şirindir dilleri geşeng,
Düzülüb zenahdana,
Mirvari halları geşeng,
Sanasan güdret gaşığı,
Ağ nazik elleri geşeng,
Bizimle hoş danışır,
İmrandı dilleri geşeng,
Aleme gesd eleyib,
Tullayıb yaşmağı gözel.

Aşıg Hüseyin:
Tovuz kimi cilvelenib,
Çıhıb gabağa yaraşır,
Ter libas, ter endama,
Başdan ayağa yaraşır,
Dehanda mirvari diş,
Gaymag dodağa yaraşır,
Çay süzüb, padnos düzür,
Verir gonağa, yaraşır,
Aferin, sed aferin,
Alıcı terlan gözele.

Aşıg Hüseyin:
Şövg salıb ay gabağa,
Hebeşi halından beter,
Çekilib gelem gaşı,
Güdret hilalından beter,
Kamalını e'la gördüm,
Loğman kamalından beter,
Camalı şö'le verir,
Yusif cemalından beter,
Hüseyn'in hoşuna gelib,
Yazıb bir dastan gözele.

Heyyat Mirze:
Bir cüt gözel şamamadı,
Sebze bostan, tağ içinde,
Yegin bil firgetinden,
Govrulmuşam yağ içinde,
Kaş birce an söhbet edem,
Bir helvet otag içinde,
Döşemeli, üstü lempe,
Hem bülbüllü bağ içinde,
Mirze'nin gabağında,
Sen olasan sagi, gözel.

ÂŞIK HÜSEYİN'LE DONDAR'LI HİMMET'İN DEYİŞMESİ

Hüseyn:
Heber almag ar olmasa,
O nedi peri, koynunda,
Bi- mürvet insafa gelmir,
Saklayır narı koynunda.

Hüseyn:
Yar otağına kedem basdık,
İsteyirem katak dosduk,
Sinen döşeg, memen, yasdıg,
Sal yatak yeri, koynunda.

Hüseyn:
Sen gi yarından doyubsan,
Bağrımın başın oyubsan,
Hüseyn'i yetim koyubsan,
Kalıb elleri koynunda.

Himmet:
Yoksul gibi gorluk cegdim,
Saklama varı koynunda,
Biri senin, biri menim,
Gel böleg barı koynunda.

Himmet:
Ahu gibi düşdüm çöle,
Terlan gibi elden ele,
Koyma kona gonça güle,
Sen Allah, harı koynunda.

CAHANSUZ

20. Yüzyıl kadın şairlerindendir. 1898 yılında Gence'de doğmuştur. 1945 yılında Kirovabad'da vefat etmiştir. Tahminen 14 - 15 yaşlarında şiir yazmaya başlamıştır. Küçük yaşta kendisinden çok büyük birisine verildiği için üzülür. Onun şiirlerinde sık sık bu hususları bulabiliriz. Hiçbir okula gitmeyen Cahansuz kendi kendine Arapça, Farsça ve Rusça'yı öğrenmiştir.

Halk şiirinin koşma şeklinde söylediği şiirlerinde çok başarılıdır. Klâsik şiir tarzında da çok sayıda şiir söylemiştir.

Şiirlerinde, iyilik, dostluk ve muhabbet gibi konuları işlemiştir.

KAYNAK

Azerbaycan'ın Aşıg ve Şair Gadınları, Bakü 1974, 133 - 136.

KOŞMALAR

GÖRDÜM

Bu dehr üzre gelen günden,
Cahanı pür bela gördüm,
Yetende onbeşe yaşım,
Olub behtim gara gördüm.

Gözüm hesret, günüm möhnet,
Mekanı çahdir zülmet,
Neyi sevdimse dünyade,
Özümden men cüda gördüm.

Galıb könlümde çün pünhan,
Dil-i derdim zibes, yaran,
Tabiblerden olub mey'us,
Ne bir metleb reva gördüm.

Gemim pünhan, sözüm pünhan,
Gözüm yaşı revan pünhan,
Mene düşmen olub könlüm,
Ne könlümden vefa gördüm.

Hemişe heste vü hicran,
Olub Mecnun sayağında,
Ne terk etdim bu dünyanı,
Ne dünyada sefa gördüm.

Gedib loğman hüzurunda,
Dedim derdim melulane,
Dedi, get, get **Cahansuz**, men,
Sene sebri reva gördüm.

MEHEBBETDİR

Eden insanı dünyada,
Tamam insan, mehebbetdir,
Boğazda eşg zinciri,
Çeken her yan mehebbetdir.

Gehi bir ateş-i güzan,
Eder insanı çün büryan,
Gurar gelbinde bir divan,
Veren ferman mehebbetdir.

Mehebbetdir eden nalan,
Olar min can ona gurban,
Girer gelbe nece asan,
Olan derman mehebbetdir.

Gehi mezlum, gehi bir mah,
Gehi eyler demadem ah,
Gehi bir tifli bi-günah,
Eden hendan mehebbetdir.

Gehi bedbeht, gehi hoşbeht,
Gehi bi-ruh bir suret,
Gehi şeb ruz ile söhbet,
Gılman giryan mehebbetdir.

Cahansuz'a bu adetdir,
Demez derdin ne müddetdir,
Ezelden böyle gismetdir,
Neden pünhan mehebbetdir?

ÂŞIK HÜSEYİN CAVAN

20. yüzyıl âşıklarındandır. 1916 yılında Güney Azerbaycan'da dünyaya gelmiştir. Halk şiirinin hemen hemen bütün şekillerinde söyleyen Cavan, diğerlerine göre gerayılarında ve koşmalarında daha başarılıdır. Çeşitli konularda şiirler söylemiştir. Bunların en başında ise Azerbaycan gelmektedir. Güney Azerbaycan'ın güzelliklerini, kahramanlıklarını sık sık dile getiren âşık «Heyala düşdüm» redifli koşmasında bölgeye daha değişik bir gözle bakmaktadır:

Gözlerim veteni gemli görende,
Derdim tezelendi, heyala düşdüm,
Halgın nalesinden, halgın ahından,
Alışdım odlara, bu hala düşdüm,

Celladlar elinde dağılır veten,
Ayırılır analar körpelerinden,
Elin nalesini eşitdikce men,
Dolandım, mahaldan mahala düşdüm.

O zaman gülerim, halg ola azad,
Vetenden kesile bu nale feryad,
Tebriz'im olarsa zülmden azad,
Demezler mi derde zevala düşdüm.

Azerbaycan'da 20. yüzyılın destan kahramanları için şiirler söyleyen Cavan'ın bu tür şiirlerinde destanî bir eda hakimdir.

Sık sık Güney Azerbaycan'ın dağlarını, şehirlerini anlatan Cavan «Garadağ» redifli koşmasında bölgeyi şöyle dile getirmektedir:

Tebriz bir anadır, sen de oğlusan,
El bilir, ürekden ona bağlısan,
Oğlun Settarhan'dan sine dağlısan,
Onunçün ağarıb başın Garadağ.

Tabiatın dışında, sevgiliyle, içtimaî ve siyasî konularla ilgili şiirleri ile de tanınan Cavan, sevgilisi için yazdığı «Kimden öyrendin» redifli geraylısında salınarak yürüyen bir kızı şu mısralarla anlatmaktadır:

Sevgilim sen maral kimi,
Gezmeyi kimden öyrendin,
Ay gabağa cığa, teli,
Düzmeyi kimden öyrendin?

Hüseyin Cavan, Güney Azerbaycan'da olduğu gibi Kuzeyde de sevilmiştir. Gerek Güneyde, gerekse Kuzey'de birçok âşık onun te'sirinde kalmıştır.

İran'da Pişeveri harekâtından sonra Kuzey Azerbaycan'a gelen Cavan'ın **Azadlık Mahnıları** (1953), **Danış Telli Sazım** (1966), **El Aşığı** (1973), **Şerefli Saz, Koşmalar, Şiirler** gibi yayımlanmış eserleri vardır. Bunların dışında üç tane de halk hikâyesi tasnif etmiştir.

KAYNAKLAR

Aşıglar, Bakü 1960, 122 - 130.

Azerbaycan Aşıkları ve El Şairleri II, Bakü 1984, 410 - 432.

Sazım Sözüm, Bakü 1978, 109 - 111.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, 4, 293. (Madde Yavuz Akpınar tarafından yazılmıştır.)

BOYLANA BOYLANA

Azad bir gız girib bağa,
Gezir boylana boylana,
Humar gözün sola, sağa,
Süzür boylana boylana.

İçib eşgin bulağından,
Gezir Mecnun sorağından,
Ter göngeni bulağından,
Üzür boylana boylana.

Alıb kitabı eline,
Bahır her bir setrine,
Atılıb eşgin gölüne,
Üzür boylana boylana.

Açıb gönçe dehanını,
Gumru tekin zebanını,
Cavan Hüseyn'in canını,
Üzür boylana boylana.

KİMDEN ÖYRENDİN

Sevgilim sen maral kimi,
Gezmeyi kimden öyrendin,
Ay gabağa cığa teli,
Düzmeyi kimden öyrendin?

Tez yuhudan oyanmağı
Al gumaşa boyanmağı,
Gerden çekib dayanmağı,
Süzmeyi kimden öyrendin?

Men sevirem zernişanı,
Onda var gülün nişanı,
Sağ elinde benövşeni,
Üzmeyi kimden öğrendin?

Keklik kimi gayalarda,
Ceyran kimi sehralarda,
Sona kimi deryalarda,
Üzmeyi kimden öyrendin?

Bulud almasın ay yüzü,
Hüseyn görsün dan ulduzu,
Humar humar ala gözü,
Süzmeyi kimden öğrendin?

AĞRIN ALIM

Ay gabaglı, hilal gaşlı,
Gumral gözlü ağrın alım,
Ceyran kimi şuh bahışlı,
İşve-nazlı ağrın alım,

Gözel keçen iller kimi,
Rengi solmaz güller kimi,
Ohuyan bülbüller kimi,
Hoş avazlı, ağrın alım.

Ey Şerefli, namuslu gız,
Ureyi pak, gelbi temiz,
Min çiçeyin birini üz,
Solmaz yazlı, ağrın alım.

Ne vara, şöhrete alçal,
Sevgilinle goşa gocal,
Öz yarına min neğme çal,
Telli sazlı, ağrın alım.

Cavan Hüseyn edir dilek,
Sizsiz hayat neye gerek,
Seni gören temiz ürek,
Coşub yazdı, ağrın alım.

YAR NECE OLDU

Bulag senden heber alım,
Söyle görüm yar nec'oldu?
Güneş üzlü, ay camallı,
Geddi gelemkar nece'oldu?

Aramızda sen ol, hekem,
Atasız, gardaşsız, tekem,
İtkin geden o bahtı kem,
Ağ sinesi gar, nec'oldu?

İtirmişem bir maralım,
Kesilib sebri-geralım,
Senden bir söz haber alım,
Söyle bi-ilgar nec'oldu?

Eşitdi, Aşıg Cavan'am,
Ne atam var, ne de anam...
Vetenden odur nişanam,
Bilmem o yar nec'oldu?

DE DAĞLARIN BU ÇAĞINDAN

Aşıg, götür telli sazı,
De, dağların bu çağından,
Eşidilsin hoş avazın,
Haçbulag'ın yaylağından.

Tebietin budur halı,
Güneylere serib halı,
Boz tepeler örtüb şalı,
Doymag olmur növrağından.

Yahlıçuhur, Gilli bulag,
Kepeze çıh, Göy göle bah,
Gezmeyinen olmaz doymag,
Azerbaycan torpağından.

Bah, gartallı gayalara,
Bezekdir ulu dağlara,
Göz vururlar buludlara,
Yurdumun her bucağından.

Kemer gaya, Eynallıdüz,
Durubdur senden üz be üz,
Sızıldaşan zenburu süz,
Bal süzülür «çaynağından».

Gözle, düşme boran, gara,
Hörmet eyler senetkara,
Gözle, düme boran, gara,
Çıh dağların sınağından.

Cavan Hüseyn, avazın hoş,
Zilden ohu, ürekden coş,
Şe'r de yaz, neğme de goş,
Dürr süzülsün dodağından.

DAĞLAR

Ne gözelsen, sefalısan,
Solmasın gülzarın dağlar,
Yahşı dost tek vefalısan,
Pozulmaz ilgarın, dağlar.

Şelaleli goca Terter,
Haçın çayı, deli Gargar,
Cebininden ahan terler,
Coşdurur çayların, dağlar.

Yaz olanda garın erir,
Köksün gülzara dönderir,
Hestelere şefa verir,
Serin buzun, garın, dağlar.

Goşgar, Kepez, Murguz, Mrov...,
Gaşlarından getmir grov,
Deli dağdan galhanda ov,
İzler ovçuların dağlar.

Öyrenmişem Elesker'den
Yazıram sine defterden,
Cavan Hüseyn herden, herden,
Yazır öz eş'arın, dağlar.

KOŞMALAR

FİRENGİZ

Kamil ovçu kimi ov beresinde,
Goyubsan kamana ohu, Firengiz,
Şeyda bülbül kimi gül hevesinde,
Baharın şövgiyle ohu, Firengiz.

Ovçu gerek oh atanda çaşmasın,
Maral ülküb ovçusundan gaçmasın,
Süzülen gözlerin tez gamaşmasın,
Yazdığım sözleri ohu, Firengiz.

Hatırla hetrine men dediyimi,
Sonra mehebbete baş eydiyimi,
İpekden de nazik can köyneyimi,
Özün ellerinle tohu Firengiz.

Eşgin menim gelbimdedir bineden,
Hem şirindi, hem acıdı bineden,
Cavan Hüseyn yaralanıb sineden,
Deyib mehebbetin ohu Firengiz,

MEN ARAZ'AM

Men Araz'am, aşigiyem Hezer'in,
Suların borcudur ümmana ahsın,
Ahar çayın, durna gözlü bulağın,
Hedi nedir, geyri bir yana ahsın.

Çayları coşduran şanlı bahardır,
Dilim olmasa da kamalım vardır,
Meni düşündüren yahşı dostlardır,
Canım dost yolunda merdana ahsın.

Gelecek hoş güne bir olag şerik,
Gözel günler geler, tez görüşerik,
Doğma gardaş kimi lap hemişelik,
Ruhumuz o azad dövrana ahsın.

Sen bir el aşağı, men coşgun Araz,
Çağlayan suyumdan gelir min avaz,
Sinemde dil açsın dogguz telli saz,
Desin sözlerimi her yana ahsın.

CAN DESİN

Açılıbdır, gözel bahar, yaz indi,
Şeyda bülbül gülüstana can desin,
Goy sözünde elin gelbi döyünsün,
Galsın ele bir nişane, can desin.

Kerem gezdi lelesile Esli'ni,
Ahtarmadı nesebini eslini,
Ahır tapdı gözellerin eslini,
Aşig odur yana yana can desin.

Ezberimdir, can etmişem min aye,
Her hoş günüm beraberdir min aye,
Veten üçün men gurbanam, Minaye,
Eşidenler bu gurbana can desin.

Gevvas könlüm, deryalarda üz barı,
Ger bağbansan gül becerdim, üz barı,
Ahtardığım canan geldi, üz barı,
Aşig olan bu canana can desin.

Tebib, indi aç yaramı, yar, sarı,
Gece gündüz sızıldardım yar sarı,
Gül rengimi elemişdi yar sarı,
Döndermişdi za'ferana, can desin.

Azerbaycan, men irağa düşmerem,
Ben terlanam, sarla zağa düşmerem,
Ganad çalsam her budağa düşmerem,
Terlan könlüm hoş mekana can desin.

Ana südü dehanimde şirindi,
Men emmişem gana gana şir indi,
Aşig Ferhad, gönlü dağlar Şirindi,
Cavan, çalsın, mehribana can desin.

MEHEBBET

Bülbülün gelbinden silinib getmez,
Gülşen mehebbeti, gül mehebbeti,
Aşığın heç zaman düşmez dilinden,
Veten mehebbeti, el mehebbeti.

Men özüm Ferhad'am, vetenim Şirin,
Goynunda beslendim men şirin şirin
Baldan da şirindir, gendden de şirin,
Ana mehebbeti, dil mehebbeti.

Vurğunuyam sakit ahan suların,
Azad dileklerin, saf duyguların,
Dostlar gelbindeki hoş arzuların,
Getmez üreyimden bil, mehebbeti.

Könlüm ağlasa da şaha baş eymez,
O veren haramı, atlazı geymez,
Mehebbet aşigi heç zaman demez,
Hüseyn, üreyinden sil mehebbeti.

GÖZELDİR

Könül seyr eleyir Azerbaycan'ı,
Her obası, her diyarı gözeldir,
Cefalı düzleri, uca dağları,
Göy çemenli yaylagları gözeldir.

Alaçıglar çemenzara gurulub,
Yamaclara elvan bezek vurulub,
Vetenimin, çemenleri durulub,
Durna gözlü bulagları gözeldir.

Bağçalar getirir şirin barımı,
Yetirir ellere her novbarımı,
Yaşadır **Hüseyn**'in arzularımı,
Bu toprağın e'tibarı gözeldir.

YAHŞIDIR

Arı şire çeken gülden, çiçekden,
Her çiçeyin şirin barı yahşıdır.
Bal istemek olmaz gara milçekden,
Şan çekmeye esil arı yahşıdır.

Vefalı hemdemle süresen sefa,
Sala gol boynuna gele insafa,
Sen onun yolunda çekende cefa,
Göresen ki, düz ilgarı yahşıdır.

Heç kimsenin ohu deymesin daşa,
Sürüb dövranımı goy çıhsın başa,
Yâr vefalı salıb meni ataşa,
Yandırsın, ateşi, narı yahşıdır.

Serin serin esse sübhün nesimi,
Bir mehden titreyer sazımın simi,
Eller deyer eşidende sesimi,
Hüseyn'in havaları yahşıdır.

ÜZE BİLMEZ

Hegigetin elmi deryadan derin,
Naşı gevvas orda bil, üze bilmez,
Men aşigem üz barı,
Canan geldi üz barı,
Azad bağla gül açıb,
Nazlı dilber üz barı.
Kamil bağdan açıb bağların derin,
Namerdler bağlardan gül üze bilmez.

Me'rifet lazımdır ata, anadan,
Gerek ki, derk etsin her ağı nadan.
Aşig deyer ne dane,
Sirrin verme nedane,
Ahtardım, ne gül tapdım,
Viran bağda ne dane.
Könül tapıb hemdemini ne dane,
Ölüncen ayrılmaz, el üze bilmez.

Cevan'am, bu yerde gözeldir halım,
Ders veribdir mene derin bir alim,
Men aşigem alimdir,
Zaman mene alimdir,
Gözüm gördü, şad oldum,
Azad ana, elimdir.
Gül çiçekle bezenibdir mahalım,
Hezan pozabilmez yel üze bilmez.

DİLŞAD

20. yüzyıl âşıklarındandır. 1912 yılında âşıkların ocağı olan Tavus bölgesinin Huznam köyünde doğmuştur. İlk tahsilini mahalle mektebinde yapmıştır. Dilşad güzelliği ve sadeliği ile Azerbaycan'da büyük bir ün kazanmıştır. Bunun üzerine Azerbaycan âşıkları ve halk şairleri onun «Şövget adını «Dilşad»a çevirmişlerdir. Dilşad için diğer âşık ve şairler yüzlerce şiir söylemişlerdir. Dilşad da bunlara şiirleri ile cevap vermiştir. Dilşad 1917'den sonra Bakü'ye gelmiş ve «Mamalik Teknikumu» okuluna kaydolmuştur.

Koşma, geraylı şekillerinde şiirler söyleyen Dilşad deyişme türünde de çok başarılıdır. O, devrin güçlü şairleri, Veli ve «Ülger» mahlaslı Himmet Elizade ile atışmıştır.

Sevgi ve güzelliğin dışında siyasî konularda da şiirler söyleyen Dilşad, Azerbaycan'ın yetiştirdiği güçlü kadın âşıklardan birisidir.

KAYNAKLAR

Himmet Elizade, **Azerbaycan Âşıkları II**, Bakü 1930. 118 - 122.
Azerbaycan'ın Aşıg ve Şair Gadınları, Bakü 1978, 137 - 140.

KOŞMA

NEYLEYİM

Başına döndüyüm hırdaca gızlar,
Bugün bir terlanım uçdu, neyleyim,
Ehvalın soruşub, derdim bilmedi,
Ağlım ve kamalım çaşdı, neyleyim.

Ağ buhag, zenahdan, bu goşa halı,
O hele görmeyüb lebimde balı,
Olmaya deyişdi yarın heyalı,
Bir zaman galmadı, köçdü, neyleyim.

Dilşad deyer, ağlım, huşum garışar,
Bir saat görmesem canım alışar.
Dedim galar, pozğun halım soruşar,
O zalımın bağrı daşdı, neyleyim.

DEYİŞMELER

DİLŞAD'LA ŞAİR VELİ'NİN DEYİŞMESİ

Dilşad:

Baharın hoş çağı, güller açanda,
Laleden bir budag üzmek isterem,
Sonalar silkinib, gazlar uçanda,
Yuyunmag, çalhanmag, üzmek isterem.

Şair Veli:

Eşgin behri yene telatüm eyler,
Gavvas kimi cumub üzmek isterem,
Me'den-i gövherin, can senuberin,
Vesline bir gezel düzmek isterem.

Dilşad:

Uçar könül guşu döner her yanı,
Yerleri, göyleri, erşi, semanı,
Gürcüstan tavarı, Gazah terlanı,
Aşıglar bağrını üzmek isterem.

Şair Veli:

Derdim eyan olsun derd ehli yara,
Salmasın aşığı çoh ah u zara,
Hesteler meyl eder heyvaya, nara,
Könül mehbub ile gezmek isterem.

Dilşad:

Arifler derdine **Dilşad'dı** derman,
Şairler çohlandı hüsnüne heyran,
Garagöz laçın tek hele bir zaman,
Havada dövr edip süzmek isterem.

Şair Veli:

Şair Veli deyer, ey mah-para,
Laçınsan «beli» de şahin şongara,
Müselsel aşigem, yandırma nara,
Eşgin kürresinde dözmek isterem.

ÜLKER'LE DİLŞAD'IN DEYİŞMESİ

Ülker:

Elleri henalı, ey gözel keklik,
Ganad çal, gaggılda bahar, yaz ara,
Neş'eler çekmeyin zamanı gelmiş,
Sevgi ara, söhbet ara, söz ara.

Dilşad:

Eşgin deryasına dalan, ay aşıg,
Yayın, çalhan, çalış guba gaz ara,
Has bağlar çiçeyi hublar içinden,
Necib ahtar, nazik tanı, naz ara.

Ülker:

Gözeller ülkeri, ay çeşm-i humar,
Yandırar, yaharsan alem, aşikar,
Geme gerk olmagdan ahı bir ne var?
İşve ara, gemze ara, naz ara.

Dilşad:

Çohları müştagdı ağ üzde hala,
Yar gerek yarına ilgarlı gala,
Gözellik özü de bir yaman bela,
Derdim çohdur, deye bilmem, az ara.

Ülker:

Derdli Ülker kimi ah çekme dilden,
İrengin artıgdı gönçeden, güldən,
Bir cavan ara, bul kendine elden,
Şirin kame yetiş, hoş muraz ara.

Dilşad:

Gövher heridarı bir gevvas ola,
Könlüm gem çekmeden serefraz ola,
İstesen dünyada derdin az ola,
Get ahtar **Dilşad** tek anlamaz ara.

ÇOBAN EFGAN

20. yüzyıl âşıklarındandır. 1866 yılında Ağstafa bölgesinin Gırahkesemen köyünde doğmuş, 1924 yılında vefat etmiştir. Küçük yaşlardan itibaren hizmetçi olan Çoban Efgan'ın bu durumu şiirlerine de aksetmiştir. Çok küçük denecek yaşlarda şiir yazmaya başlayan Çoban Efgan, haksızlıklara karşı isyan etmiştir.

Halk şiirinin çeşitli türlerinde şiir yazan Çoban Efgan geraylı (8'li koşma) ve koşmalarında çok başarılıdır. Bilhassa sevgi ve muhabbet konularında yazmış olduğu şiirlerinde etkili olmuştur.

Yukarıda onun haksızlıklara isyan ettiğini söylemiştik. O, bu konuyu değişik şiirlerinde işlemiştir. «Görünmür», «Danışag» redifli konuşmalarında bu hususiyet açık bir şekilde görülmektedir.

«Saymayır» redifli koşmasında ise içtimaî konuların en güzel örneğini bulabiliriz.

Üç ayda bir defe gelirem eve,
Arvad söz eşitmir, uşag saymayır,
Ne yorgan, döşek var, ne de duz, çörek
Çılpak körpelerin garnı doymayır.

KAYNAKLAR

Azerbaycan Aşıgları ve El Şairleri II. Bakü 1984, 98 - 108.
Telli Saz Ustadları, Bakü 1964, 115 - 118.

GERAYLILAR

HOŞ GELMİSEN

Bu hoş günde gedem basıb,
Yarım bize hoş gelmisen,
Yene meni yada salıb,
Yarım bize hoş gelmisen.

Sıhıbsan nazik belini,
Ac görüm cığa telini,
Danış öpüm goy dilini,
Yarım bize hoş gelmisen.

Gül ekdim eller bağında,
Aşigem yar sorağında,
Ömrümün bu son çağında,
Yarım bize hoş gelmisen.

GÖRMESİN

Heyif menim zehmetime,
Get, seni gözüm görmesin,
Sen nadanı adam sandım,
Get, seni gözüm görmesin.

Öz yarından gen gaçansan,
Eğyarlarla can ha cansan,
Var, dövlete aldananşan,
Get, seni gözüm görmesin.

Efgan eyler sene nifret,
Gören bundan alsın ibret,
Sevdiyin de varmış helvet,
Get, seni gözüm görmesin.

KOŞMALAR

NEDİR

Evvel salam olsun, Şikeste gardaş,
Ohu, bu kağızın çarası nedir?
Tebibimsen deva ele derdime,
Aç gör üreyimin yarası nedir?

Geceler sübhe dek asıllam dardan,
Könül el götürmez bu ah u zardan,
Öllem, ayrılmaram vefalı yardan,
Ahtar, gör işlerin çarası nedir?

Bir tuti dillidir, gameti düzgün,
Yanağı laledir, bahışı süzgün,
Fikirleş çare gıl, bu işe gizlin,
Efgan'ın derdinin davası nedir?

SENSEN

Başına döndüyüm gül üzlü yarım,
Bizim bu dağların maralı sensen,
Keçirdin sinemden yaman ohları,
Cesedim eyleyen yaralı sensen.

Gara tellerinin şanası sarı,
Emerem lebinden versen nübarı,
Üzünü sen menden döndərme barı,
Onsuz da dolanan yaralı sensen.

Bağbanam bağçanda bar olan vahtı,
Sinemin üstünde var olan vahtı,
Efgan'ın elinde var olan vahtı,
Deyerdin ki, sebri, geranı sensen.

YARADAN SENİ

Helal olsun bu gamete, bu boya,
Ne gözel yaradıb, yaradan seni,
Sene bednezerden deymesin heta,
Goy Allah sahlasın beladan seni.

Camalın ohşatdım dağlar garına,
Gözüm düşüb ağ sinenin narına,
Gözel olan bele bahmaz yarına,
Ovçuyam goymaram bereden seni.

Bilmem güneş deyim, yohsa ay sene,
Bu fani dünyada yohdu tay sene,
Gözelliyi Hüda varib pay sene,
Eziz tutub beyden, paşadan seni.

İnsaf ele, herden Efgan'ı güldür,
Gözümün yaşını amandı, sildir,
Gapında gul sahla, ya da ki öldür,
Unutmuram heyir, duadan seni.

ÂŞIK EKBER

20. yüzyıl âşıklarındandır. 1933 yılında Tovuz bölgesinin Bozalganlı köyünde doğmuştur. O, âşıklık sanatını Gedir İsmayılov'dan öğrenmiş olup, halk şiirinin hemen hemen bütün şekillerinde söylemiştir. Şiirlerinde daima iyilikten yana olan Ekber bir dörtlüğünde bu durumu şöyle dile getirmektedir:

Dünyada gözüm yoh le'l olsa içi,
Neyime gerekdir mirvari, inci,
Üreyin şadlığı, gözün sevinci,
Ömre ağ günlerin gelmesindendir.

O, tabiat konusundaki şiirlerinde de başarılıdır. «Göy Göl», ve «Size deyim» redifli koşmalarında bu yöndeki başarılarını görebiliriz.

Açılıb gızıl güller,
Bülbülün hevesi gelir,
Ucalıb Morov dağında,
Çobanın neğmesi gelir.

Ekber halk şiirinin her dalında söyleyebilen usta bir âşık olup iki şiir kitabı yayımlanmıştır.

KAYNAKLAR

Azerbaycan Aşıgları ve El Şairleri II, Bakü 1984, 507 - 514.
Sazım Sözüm, Bakü, 1978, 112 - 116.

KOŞMALAR

TEZELENDİ

Yaşıl don geyindi yene çöl çemen,
Bahar bayramında ay tezelendi,
Buludlar çekildi göyün üzünden,
Atdı rübendini, Ay tezelendi.

Bir gözel üzüne tökdü telini,
Yengeler araya aldı gelini,
Gedib getirdiler beyin gülünü,
Meclis aşıb daşdı, toy tezelendi.

Ekber nağme dedi bir de çöllere,
Oynayan şimşeye, ahar sellere,
Töküldü ağ yagış, govuşdu dere,
Teze sular geldi, çay tezelendi.

GÜLMESİNDEDİR

Deme ki, şirinem, bala belensen,
Şirinlik insanın gelmesindedir,
Bə'zi gözellerin, niye gizledim,
Eybi çok danışıb gülmesindedir.

Dünyada gözüm yok le'l olsa içi,
Neyime gerekdir mirvarı, inci,
Üreyin şadlığı, gözün sevinci,
Ömre ağ günlerin gelmesindedir.

Sazıdır **Ekber**'in ağız lezzeti,
Hele götürmeyib ağır minneti,
Dostunam deyenin mene, hörmeti,
Senetin gedrini bilmesindedir.

GALA GALA

Goymaram, heyatda bir cvçu olsam,
Terlan yuvasında sar gala gala,
Revadır mı yandırasan hesteni,
Yaşıl bulaglarda nar gala gala.

İnsan gerek bir ad goysun dünyada,
Yersiz alışmayır pervane oda,
Eybi yoh yolunda can getse bada,
Meni ocağına, yar, gala gala.

Bağlıyam seherin güneş teline,
Etirli, çiçekli bahar yeline,
Serinlik gönderer aran eline,
Yay ayı Murguz'da gar gala gala.

Ekber ustadlardan dersin almasa,
Coşar mı sinesi dolu olmasa,
Eger köklenmese, eger çalmasa,
Simleri paslanar tar gala gala.

GÖY GÖL

Keçdi gış ayları, yetişdi bahar,
Üstünden buzların göründü, Göy Göl,
Ayna sularından çekildi duman,
Mehriban camalın göründü, Göy Göl.

Sene secde gılır sonalı göller,
Yazın çiçeyine bürünen çöller,
Her bahar dövrende açıldı güller.
Dumanlar üstünde süründü, Göy Göl.

Ürek serinledir suyu buz kimi,
Lepeler göz gırpır, bir ulduz kimi,
Sağında, solunda gelin gız kimi,
Dağlar yaşıl dona büründü, Göy Göl,

Arhayın söykenib uca dağlara,
Bahırsan arana, güllü bağlara,
Hamı vurğun olub gözel çağlara,
Dosta mehebbetin derindi, Göy Göl.

Unudabilmerem, seni dünyada,
Her zaman, her yerde düşersen yada,
Seni vesf edibler... gebul et, bu da,
Ekber'den yadigar şe'rindi, Göy Göl.

AŞIG

Saz götürüb menem deyib meclisde,
Başını yuharı galdırma aşıg,
Özünden güçlüye rast gelende sen,
Elinden sazını aldırma aşıg.

Alanda, üzüne ohu kamanı,
İldırım tez vursun görüm yamanı,
Meclisde sifariş olan zamanı,
Elin garşısında lal durma aşıg.

Çohları senete teze başlayıb,
Toyda gülüşmeye meze başlayıb,
Kamil ustadlarla söze başlayıb,
Gened guyruğunu yoldurma aşıg.

Ekber ad gazanıb elde obada,
Men görmüşem ölüm olur davada,
Yayın bürküsünde isti havada,
Özünü şahmara çaldırma aşıg.

GÖRDÜM

Dolandı zimistan, geldi növ bahar,
Bülbüller ötüşdü de yazdı gördüm,
Yene çöller geydi toy libasını,
Dağların eteyi beyazdı gördüm.

Dünyanın bezeyi bahardır, bahar,
Güneşden eridi, gışda yağan gar,
Sende ne gaydadır, ay Deli Goşgar,
Hemişe başına ayazda gördüm.

Ekber de sözünü deyer yerinde,
Gözüm galmış bir perinin serinde,
Yarı gezdim, yar eşgile derinde,
Ondakı mehebbet dayazdı gördüm.

ÇOBAN DAĞINDA

Kim güzar eylese ceyran çölüne,
Onun töhfesi var Çoban Dağında,
Goyunlar meleşir, atlar kişneyir,
İgidler behsi var Çoban Dağında.

Yanları yarpızdır durna göllerin,
Haraylı gözeldir gıjov sellerin,
Bizim mahalların, bizim ellerin,
Sürüler desi var Çoban Dağında.

Çobanlar gülüşür ocag başında,
Özgedir nefesi burda gışın da,
Gelin, gonag olun Şirek daşında,
Ekber'in sesi var Çoban Dağında.

GÖZEL GIZ

Ne vahtdır görmürem gül camalını,
Olmaya deyişib halın, gözel gız,
Camalın güneşdir, gaşların hilal,
Nögtedir çenende halın, gözel gız.

Gıvrım saçlarına gül düze düze,
Nazik ellerinde hüsnünü beze,
İsterem hemişe galsın ter teze,
Beyaz yanağında alın, gözel gız.

Ekber'e doğmadır her el, her oymag,
Görmedim senin tek dodağı gaymag,
Söyle, söhbetinden olar mı doymag,
Şirindir lebinde balın, gözel gız.

AŞIK ESED

20. yüzyıl âşıklarından olup 1874 yılında «Basarkeçer» bölgesinin «Büyük Garagoyunlu» köyünde doğmuş; 1951 yılında vefat etmiştir.

Esed'in babasının asıl memleketi Tovuz Bölgesinin Bozalganlı köyüdür. Daha sonraları buradan ayrılarak «Büyük Garagoyunlu» köyüne yerleşmiştir. Esed'in 12 yaşlarında iken babası vefat etmiştir. Bundan sonra 5 yıl kadar «mudurlug» yapan Esed, bu arada âşıklığa karşı da ilgi duymaya başlamıştır. Bunun üzerine ünlü âşık Elesker'e çırak olur ve orada 4 yıl kadar çalar çağırır.

Halk şiirinin hemen hemen bütün türlerinde çalıp söyleyebilen Esed, Köroğlu hikâyesini de çok güzel anlatan usta bir meddahtır.

Esed, 1928 ve 1938 yıllarında yapılan Azerbaycan Âşıkları Kurultayına katılmış ve âşıkların çeşitli meseleleri ile ilgilenmesi neticesinde «şeref nişanı» ile de taltif edilmiştir.

O, hece vezninin dışında klasik tarzda da çok güzel şiirler söylemiştir. Bilhassa geraylı, koşma, deyişme (atışma) ve muhammes şekillerinde oldukça başarılıdır. «Ermeni Gızı» isimli zincirleme muhammesi onun sanat yönünü gösteren en önemli şiiridir.

Can alan getme dayan,
Bil meni candan eledin,
Tebiet bezek vurub,
Şövgeti şandan eledin,
Kirpiklerin oh kimidir,
Gaşı kamandan eledin,
Ohuyurdum gumru kimi,
Meni lisandan eledin,
Hoş olur lisanın,
Böyükdür sanın,
Yohdur nögsanın,
Gözeldir canın,
Hoşdur dövranın,
Olum mehmanın,
Halındır goşa,
Seni yüz yaşa,
Dövran vur başa,
Bele süzüb, sallanışla,
İnsanı hayran eledin

Onun şiilerinde, yoksulluktan şikâyet edilir. Yukarıda onun deyişmelerinin de ünlü olduğunu belirtmiştik. Bunlardan Âşık Mirze ile atışması aşağıdadır.

Mirze:	**Esed:**
O nedi hevesden deriller düzden?	Pambıgdır hevesnen deriller düzden,
O nedi seçilmir ördekden, gazdan,	Gadınlar seçilmir ördekden gazdan,
O nedi, müdam ne isteyir bizden,	Fabrikamız pambıg isteyir bizden,
Evez verir bize aldan, danışag.	Evezine verir şaldan danışag.

E. Ahundov dan öğrendiğimize göre birçok âşığın ustası olan Esed «Nizami ve Afag» adlı bir de halk hikâyesi tasnif etmiştir.

Âşık Esed'le ilgili olarak Himmet Elizade küçük bir kitap yayımlamıştır (1939). Ayrıca R. Abdullayev ve R. Helilov da «**Aşıg Esed. Seçilmiş Şe'rler**» (1979) adlı bir kitap yayımlayarak âşığın seçme şiirlerini bir araya toplamışlardır.

KAYNAKLAR

Aşıglar, Bakü, 1960, 79 - 87.

Paşa Efendiyev, **Azerbaycan Şifahi Halg Edebiyyatı**, Bakü 1981, 340 - 343.

Azerbaycan Aşıgları ve El Şairleri II, Bakü 1984, 141 - 152.

KOŞMALAR

EZE bilmezsen

Kaim bağban bağ becerer, gül eker,
Sahibi var onun, üze bilmezsen.
Sınar gol ganadm düşersen yere.
Tutar seni geyri, geze bilmezsen.

Laçın olub semalarda süzmüşem,
Şongarlarm savağına dözmüşem,
Men gavvasam deryalarda üzmüşem,
Sen gavvaş deyilsen, üze bilmezsen.

Güzeller hüsnüne çohdanam heyran,
Çıhdım .şikarına, alagöz terlan,

Gezmişem her ölkeni,
Bele canan görmemişem,
Boylanan durna sayag,
Gaşı kaman görmemişem,
El oba, ay hezerat,
Allah' aman görmemişem,
Menim kimi eşg elinden,
Oda yanan görmemişem,
Yaralar melhemisen,
Öldüm aman, hırdaca gız.

Cahıl ahıl, gara saggal,
Görüb, sene mail olub,
Didarından ayrı düşen,
Ağlı gedib zail olub,
Sen Leyli'sen, men bir Mecnun,
Çöle düşüb, sail olub,
Her ne farmayiş buyursan,
Hamı ona gail olub,
Emrine baş eyibler,
Buyur ferman, hırdaca gız.

Gezmişem, görmemişem,
Senin tek gaşı gemeri,
Bel nazik, gerden nazik,
Bağlayıb gızıl kemeri,
Ter, teze, ağ koftanın,
Üstünden geyib mehmeri,
Esed sene gurban deyib,
Bu eziz can ile seri,
Bir gün ola, güzar düşe,
Olag mehman, hırdaca gız.

ELEDİN

Can alan getme dayan,
Bil meni candan eledin,
Tebiet bezek vurub,
Şövket ü şandan eledin,
Kirpiklerin oh kimidir,
Gaşı kamandan eledin,
Ohuyordum gumru kimi,
Meni lisandan eledin.
Hoşdur lisanın,
Böyükdür şanın,
Yohdur nogsanın,
Gözeldir canın,
Hoşdur dövranın,
Olum mehmanın,
Halındır goşa,
Seni yüz yaşa,
Dövran vur başa,
Bele süzüb, sallanışla,
İnsanı heyran eledin.

Men sene mail olmuşam,
Getme dayan, ağrın alım,
Huri misen, melek misen?
Eyle beyan, ağrın alım,
Hesretinden heste düşdüm,
Men bi-mekan, ağrın alım.
Hekim, loğman neye lazım,
Derde derman, ağrın alım.
Derman verensen,
Zülfün hörensen,
Gesde girensen,
Könül görensen,
Dövran sürensen,
Gaşındır gara,
Vurmusan yara,
Oldum sed para,
Gel eyle çara,
Hallarının yoh giymeti,
Göheri kandan eledin.

Şekke düşûb, hof eledim,
Men ne deyim bele cana,
Yeriyende şö'le sabr,
Yanagları asimana,
Yazaram men vesfini.
Ses yayüar her bir yana,
Zenahdamn gözel iyi,
Ziynet verir gülüstana.
Gizil düymeU,
Güt nar memeli,
Tuti nağmeli,
Neğmene heyran.
Derdime derman.
Sen eyle ferman,
Fermana gurban,
Goynu gülüstan,
Ay gözü mestan.
Mecnun oldum, düşdüm çöle,
Könlümö viran eledin.

Bu gözel hayıstandan,
Çıhıbdır Gazağa teze.
Ağız şeker, dodag gaymag.
Dili şirin, meyli meze.
Kim görse gül yanağını,
Zimistanı döner yaza,
Ahçi, ustes, yes gez madag.
Birce nezer salsan bize.
Men sene aşig,
Halın yaraşıg,
Gelbime işıg,
îşıg çabanda,
' Şirin dahanda,.
Goyma amanda,
Damende geddim.
Oduna yandım,
Seni gül sandım.
Ezrâil'sen, can alırsan.
Cismimi candan eledin!

Kerem kimi Esli deyib,
Gezirem her yana gözel.
Leyi ü nahar ateşine,
Yamram pervane gözel.
Beşer demek olmaz sene,
Düşmüşem gümana gözel,
Minayeni, bir de seni,
Beyendim merdane, gözel.
Gafgaz marah.
Senden arah,
Gelbim yaralı,
Adındır, Ahşen,
A serhoş bahan,
Hemayil tahan,
Gözel hamail,
Olmuşam mail,
Olmagçın nail.
Eyleme zail,
Esed'i bu vahtında.
Dinden, imandan, eledin.

KOŞMALAR

OLMAZ

Hamı helg olunub bir getre sudan,
Her yeten gedaya han demek olmaz,
Yatır gefletdedi, galhmaz yuhundM,
Nalayig insana can demek olmaz.

Hoş keçinse ömür başın tacıdı,
Taley kec getirdi, vaht gıygacıdı.
Bir te'ne söz zehrimardan acıdı,
Bilmeyen nadana gan demek olmaz.

Düz çıhmaz hemişe merdin ilgan,
Mühennetin olmaz heç e'tibarı.
Yığar gaynağına şahmardan ağı.
Çekmese nizara §an demek olmaz.

Eyr(i) olan ne biler yolu, erkanı,
Sahlayar könlünde şeri, böhtanı,
Bedesil tanımaz yahşi yamanı,
Namerd süfresinde nan demek olmaz.

İman yad ellerde candan usandı,
Hercayı sözlerden herdem utandı.
Her günde cesedim bir geder yandı,
Lehzede alışıb yan demek olmaz.

EYLER

Ala gözlü, ne durubsan garşıda.
Seni görüb könlüm, alı u zar eyler,
Sahb cesedimi yandırdın oda.
El görür bizleri, sengisar eyler.

Gaşların elamet, gözün afatdı,
Ahşıdırdı canım odlara gatdı,
Bh duruşun neçe heste oyatdı.
Açıldı heyahm, hoş bazar eyler.

Sürahi gerdenin serv-i revandı.
Her giya bahışın min nahag gandı,
Sedrin çemengahı mene dermandı,
Sağaldar merizi, bil, aşkar, eyler.

Seni gördüm, neler düşdü yadıma.
Derdim desem, kimler yeter dadıma,
Vefasızhg menim uymaz adıma,
İman üreyinde düz İlgar eyler.

s e n i

Dedim könül, nanecibden kenar gez.
Bulunmaz odlara atacag seni,
Nanecibe bel bağlama dünyada.
Düşmen hazarında satacag seni.

Nanecib, yaltagla sen çıhma yola.
Basma getirer bulunmaz bela,
Guyruğun kesmekde gurd olmaz tula.
Nesilden haindi tutacag seni.

Növres İman, olmaginen dilefkar,
Garga laçın olmaz, yüz etse şikar,
Mühennet adama etme e'tibar.
Ahır dar gününde atacag seni.

OYADA

Derd üz verse nitg söyler kelamı.
Kişi gerek bahsin dostnan yada.
Ses gelse guşuna, alm salamı,
Belke sözüm yatanları oyada.

Gelbi doğru olan keçemez özden,
İnsan çoh inciyer te'neU sözden,
Bî-geyret oğuldan, bî-namus gızdan,
Sonsuzlug yahşıdı fani dünyada.

KOŞMALAR

YAHŞIDIR

Ey boş heyalların ardınca gaçan,
Bir hegiget, min heyaldan yahşidir,
Halal zehmat ile gazanılan çit,
Zehmetsiz geyilen şaldan yahşidir.

Hessas yeranmışdır ezelden ürek,
Yahşim yamandan şeçesen gerek,
Minnetsiz yediyim guru şor, çörek,
Minnetle yeyilen baldan yahşidir.

Gedir, gözelliyi yahından tanı,
Uzagdan tanımaz, insan insanı,
Gözel o gizdir ki, yohdur nögsanı,
Hem sifetden, hem kamaldan yahşidir.

DEYMESIN

Zahm ovçu, ele at ki gülleni,
Dağdan ötsün marallara deymesin,
Razıyam ki, dostum alsın canımı,
Telli saza, bir de tara deymesin.

Öz yarını yar düşüner, yar anar,
Saf mehebbet ünsiyyetden yaranar,
Gismet olsun yara heyva, yara nar,
Göz dikdiydim bir cüt nara deymesin.

Könül ne arıdır, ne de kepenek,
Gülden güle gona etir çekerek,
O gızdan isteyim birce budur tek,
Düz ilgara, e'tibara deymesin.

Gözlerime işıg verir nazlı yar,
Mehebbetde yerin, göyün gücü var,
Gedir deyer, her hestelik, her azar,
Mene deysin o dildara deymesin.

ALMIŞAM

Tebiet aşigi aldanır adım,
Sade gözelliye heyran olmuşam,
Güzey yamaçlarda oturub be'zen,
Yanıglı yanıglı tütek çalmışam.

İsa bulağından saf su içende,
Laçın dağlarından aşıb keçende,
Hava garalanda, ahşam düşende,
Kürdün otağında gonag galmışam.

Dincimi almışam Kepez dağında,
Eylenib yatmışam Guba bağında,
Araz sahilinde, Kür gırağında,
Şe'rden, senetden söhbet salmışam.

Yazdıgca gurtarır defter elimde,
Guruyur azalır mürekkebimde,
Bes niye tükenmir sözüm gelbimde,
Gedir, ilhamımı elden almışam.

OLSUN

Her görünen yaşıl bağa getme gel,
Bağ odur ki, budağında bar olsun,
Her ucadan dağa çıhma dağ diye,
Dağ odur ki, zirvesinde gar olsun.

Goy var olsun tebietden doymayan,
Şan şöhrete var, dövlete uymayan,
Dövranını, zamanını duymayan,
El yanında görüm her vaht var olsun,

Gedir deyir, el gedrini bilenler,
Dost gülende sevinenler, gülenler,
Tikesini dostlara ten bölenler,
Goy yaşasın, uzun iller var olsun.

ÂŞIK HINDI MEHMET

20. yüzyıl âşıklarındandır. 1895 yılında Marnevli bölgesinin Lecbeddin köyünde doğmuş, 1968 yılında vefat etmiştir.

Hındı Mehmet halk şiirinin değişik türlerinde şiir söylemiş olmasına rağmen, geraylı ve koşmalarında çok başarılıdır.

Geraylı ve koşmaları akıcıdır. Onun geraylılarında çiçekler, dağlar, her yönüyle gözümüzün önüne serilmiştir. Hındı Mehmet tabiatla alakalı bu şiirlerinde edebî sanatlardan büyük ölçüde istifade etmiştir:

Siyah zülfün deste deste,
Firgetinden menem heste,
Çoh görmüşem yanag üste,
Goşoa goşa hal benövşe.

Koşmalarında sevgilisinden şikâyet eden Hındı Mehmet onun merhametsiz oluşunu akıcı bir üslûpla anlatmıştır. İnsanın yalandan uzaklaşmasını, ilim ehline yaklaşmasını öğütleyen Hındı Mehmet bir dörtlüğünde şöyle demektedir:

Ehl-i insan yalan sözden utanar,
Ehl-i ürfan hegigete inanar,
Ehl-i nadan, ne anlayar, ne ganar,
Atalar meselin ganana çeker.

Yüzyılımızın âşıklarından olmasına rağmen çok az sayıda şiiri yayımlanmıştır.

KAYNAK

Sazım Sözüm, Bakü 1978, 87-89.

GERAYLILAR

BENÖVŞE

Gözellikde yohdur tayın,
Yanagları al benövşe,
Cilvelenib galh ayağa,
Gol boynuma sal, benövşe.

Siyah zülfün deste deste,
Firgetinden menem heste,
Çoh görmüşem yanag üste,
Goşa goşa hal, benövşe.

Hındı Memmed, ferağında,
Mecnun kimi sorağında...
Şehd-i şeker dodağına,
Nolar versen bal, benövşe.

DAĞLAR

Yaz ayları gördüm seni,
Ömrüm oldu teze, dağlar,
Könül senden ilham aldı,
Başlayanda söze dağlar.

Ağır eller yaylar sende,
Hörmet eyle derdimende,
Yağış yağıb, gün düşende,
İşin olur meze, dağlar.

Gülün deste tutmayanlar,
Köksün üste yatmayanlar,
Eli sene çatmayanlar,
Derde nece döze, dağlar.

Mehribansan bahar, yaznan,
Şirin dilli hoş avaznan,
Hındı Memmed telli saznan,
Gelib sende geze dağlar.

KOŞMALAR

VAR

Ey bi-mürvet, niye menden kümsüsen,
Dosta can vermeye cesaretim var,
Men ne dedim, deydi senin gelbine,
Ezelden ki, senle zerafetim var.

Hesret goyma camalına gözümü,
Eşg elinden itirmişem özümü,
Üreyimde pünhan olan sözümü,
İzn versen deyim, beyanetim var.

Men **Hındı Memmed**'em Mecnun sanında,
Alışdım eşginden gem ferağında,
Yegindir ki, dostlarımın yanında,
Doğru e'tibarım, sedagetim var.

ÇEKER

Esilden, nesilden merd olan özün,
Merdler sırasında merdana çeker,
Laf edib daldada özün öyenler,
Meydanda yahasın tez yana çeker.

Ehl-i insan yalan sözden utanar,
Ehl-i ürfan hegigete inanar,
Ehl-i nadan ne anlayar, ne ganar,
Atalar meselin ganana çeker.

Arifem, serrafam men de bu demde,
Dürrden, gövherden vardı sinemde,
Hındı Memmed hegigetden deyende,
Götürüb sazına tezana çeker.

ŞAİR MEHEMMET

20. yüzyıl şairlerindendir, Göyçe bölgesinin Ağkilise köyünde doğmuş, 1935 yılında vefat etmiştir. Meşhur âşıklardan Elesker'in kardeşidir. Ömrünün büyük bir bölümünü çobanlıkla geçirmiştir. Böyle olmasına rağmen onun şiirleri oldukça başarılıdır. Bu sebeple şiirleri kendisinden sonraki âşıklar üzerinde büyük tesir bırakmıştır. O şiir yazmaya çocuk denecek yaşlarda başlamıştır. Mehemmet halk şiirinin bütün şekillerinde yazmıştır. Ancak bu türlerin içerisinde koşmalarının ayrı bir yeri vardır.

Mehemmet, şiirlerinde edebî sanatlardan ustalıkla istifade etmiştir. Kelimeleri yerli yerinde kullanmıştır. Mecazlarda başarılıdır:

Sübh ü şam derdinden yahu çekirem,
Deyirem ölünce, ay Senem Senem,
Gözlerimden ganlı yaşlar tökürem,
Kirpiyi oh, gaşı yay Senem, Senem.

Şiirlerinde sevgililerin güzellikleri çeşitli benzetmelerden istifade edilerek dile getirilmiştir.

Çok ziba gözeldi, gözeller hası,
Eynine geyibdi elvan libası,
Görünür gözüme eşgin deryası,
Bilmirem dolmayım, yohsa dalım men.

Yagutu yanaglım, yemeni hallım,
Dahanı kövserli lebleri ballım,
İle ilgar verdi Leyli misallım,
Onçün meskenimdi bu bağlar menim.

Saiş Mehemmed'in bir de halk hikâyesi tasnif ettiğini yararlandığımız kaynaktan öğrenmekteyiz.

KAYNAK

Telli Saz Ustadları, Bakü 1964, 124-127.

KOŞMALAR

SENEM, SENEM

Sübh ü şam derdinden yahu çekirem,
Deyirem ölünce, ay Senem, Senem,
Gözlerimden, ganlı yaşlar tökürem,
Kirpiyi oh, gaşı yay Senem, Senem.

Bağban olsam gel bağçaya, bar apar,
Gezek, seyr eyleyek bağı barabar,
Yer yüzünde yohdu sana barabar,
Erşde meleklere tay, Senem, Senem.

Buhağın billurdu, yanağın lala,
Vesfin tezeliknen düşüb mahala,
Mehemmed'i dönderibsen abdala,
Eyleyibsen ömrün zay, Senem, Senem.

DEYER SANA

Ay geddi alişan, goynu gülüşan,
Görenler açılmış yaz deyer sana,
Cemdi gözelliyin nişan ba nişan
Şairler te'rifi az deyer sana,

Bilmirem ki seni, kime talıbsan,
Gözelliyin aydan, günden alıbsan,
Cemi aşıgları eşge salıbsan,
Götürüb eline saz deyer sana.

Birce söyle görüm hansı ellisen,
Mina gerdenlisen, işge bellisen
Tovuz bezeklisen, durna tellisen,
Mehemmed de guba gaz deyer sana.

MEN

Aran çoh istidi, yaylag serindi,
Bilmirem galmayım, yohsa galım men,
Könül bir gözele aşig olubdu,
Bilmirem almayım, yohsa alım men.

Çoh ziba gözeldi, gözeller hası,
Eynine geyibdi elvan libası,
Görünür gözüme eşgin deryası,
Bilmirem dalmayım, yohsa dalım men.

Mehemmed'em, ağlım başdan azalıb,
Zimistan gehrini elden yaz alıb,
Ahmag könlüm altmışında saz alıb,
Bilmirem çalmayım, yohsa çalım men.

MENİM

Yayda yaylağımdı, gışda ovlağım,
Yazda seyrangahım bu dağlar menim,
Keçirib ellerin payız ayları,
Gözüm görüb, könlüm bud(u)-ağlar menim.

Yagutu yanaglım, yemeni hallım,
Dahanı kövserlim, lebleri ballım,
İle ilgar verdi Leyli misallım,
Onçün meskenimdi bu dağlar menim.

Bir ovçunun ovu getse yaralı,
Gezer dağı, olmaz sebri geralı,
Mehemmed'em, düşdüm elden aralı,
Çekildi sineme bu dağlar menim.

GÖRENDE

Gene yada düşdü fesl-i növbahar,
Zimistanı boran, garı görende,
Dağlarda açılan güller, laleler,
Hezen oldu ruzigarı görende.

Gözüm görüb könlüm tutubdu yası,
Al yerine geyir gara libası,
Köçübdü yaylagdan gözeller hası,
Ebr ü baddan, ah u zarı görende.

Köçüb gedib eller, boş galıb dağlar,
Mehemmed görende ah çekib ağlar,
Çeker hedengini kamana bağlar.
Kamil ovçu maralları görende.

ÂŞIK MEMMED AĞA

20. yüzyıl âşıklarındandır. Şamahı bölgesindendir. Daha çok geraylı ve koşma şekillerinde söylemiştir.

Azerbaycan'ı çeşitli yönleriyle anlatan Memmedağa'nın şiirlerinde coşkun akan seller, pınarlar, dağlar, ovalar, ırmaklar çok akıcı bir üslupa anlatılmıştır.

İlham alıb bu dövrandan,
Kökle sazı sus bir an,
Sesin gelsin gah Muğan'dan,
Gah da Mil'd'en ayrılmasın.

Şiirlerinde ilim ve tekniğin yardımıyle aya ve güneşe yükselmek, ovaları güllük gülistanlık görmek gibi arzuları bulabiliriz. Bir başka ifadeyle şiirlerinde de 20. yüzyıl insanının arzu ve isteklerine cevap verebilmiştir.

Memmedağa siyasî konularda da şiirler söylemiştir.

KAYNAK

Sazım Sözüm, Bakü, 1978, 123-125.

GERAYLI

AYRILMASIN

Eziż dostum, men isterem,
Senin zilden ayrılmasın,
Bir ümmana dönsün tebin,
Coşğun selden ayrılmasın.

İlham alıb bu dövrandan,
Kökle sazı susma bir an,
Sesin gelsin gah Muğan'dan,
Gah da Mil'den, ayrılmasın.

Ne çıhar bir guru addan,
Söz de görek bu heyatdan,
Yurdumdaki toy busatdan,
Gelhagelden ayrılmasın.

Memmedağa, başla dastan,
Üzümüze gülen yazdan,
Sînen bu sedefli sazdan,
Gelbin elden ayrılmasın.

KOŞMALAR

DAĞLARIN

Keklik oylağıdır, gartal yuvası,
Gılınc gaşı, haça beli dağların,
Haray salar derelere, düzlere,
Ahar boz bulanıg seli dağların.

Görmüşem gışını, baharını men,
Dadmışam her fesil nübarını men,
Sevmişem şahane vügarını men,
Merd olur obası, eli dağların.

Geddi eyilmemiş hele yaşından,
Merd çıhıb zamanın her savaşından,
Çiçekli yazından, garlı gışından,
Al yaşıl bezener ili dağların..

SENİN

Şirin neğme kimi düşüb dillere,
Ürekler ohşayan senetin senin,
Şan şöhret getirir bizim ellere,
Senet aleminde güdretin senin.

Deyirem her rengin öz dünyası var,
Hüner dünyası var, söz dünyası var,
Alov dünyası var, göz dünyası var,
Rengler dünyasıdır servetin senin.

İçirem eşgini men şerbet kimi,
Dillenir eşginle sazımın simi,
Aşıg Memmedağa çok sevinir ki,
Gezir yurdumuzu şöhretin senin.

AŞIK MESİM SEFEROV

20. yüzyıl âşıklarındandır. 1917 yılında Şamhor bölgesinin Keçili köyünde doğmuştur. 13 yaşlarında âşıklığa başlamıştır. Şiirlerinde, tabiat, sevgili gibi konuları işlemiştir. Daha çok halk şiirinin geraylı ve koşma türünde söylediği şiirleri ile tanınır.

KAYNAK

Aşıglar, Bakü, 1960, 131 - 132.

GERAYLILAR

CEYRAN

Dolanıb a maral kimi,
Bu dağları gözel Ceyran,
Benövşeden, gerenfilden,
Tellerine düzen Ceyran.

Elimin gözel balası,
Can alır gaşın garası,
Geyib ağ, elvan libası,
Mirvarını düzen Ceyran.

Mesim sözüm deyer tele,
Vurulmuşam şirin dile,
Neğme deyib güle güle,
Bağrım başın ezen Ceyran.

MENİM SAZIM

Men sazımı dindirende,
Görün nelerden danışır,
Her teli bir neğme deyib,
Şirin dillerden danışır.

Serras vuran üreklerden,
Arzulardan, dileklerden,
Etirli gül, çiçeklerden,
Elvan güllerden danışır.

Bol sürülü yaylaglardan,
Ağ gızıllı oylaglardan,
Meşe kimi buruglardan,
Ahan sellerden danışır.

Mesim ohur telli saznan,
Şirin lehçe, hoş avaznan,
Sen keçen bahar yazınan,
Eziz illerden danışır.

ÂŞIK AĞALAR MİKAYILOV

20. yüzyıl âşıklarındandır. 1913 yılında Gürdemir bölgesinde doğmuştur. 1943 yılında âşıklığa başlamıştır. Halk şiirinin geraylı ve koşma şekillerinde çok güzel şiirler söylemiştir. Şiirlerinde bazen şehirleri, bazen güzelleri, bazen de siyasî ve içtimaî konuları işleyen âşık, Gence için yazdığı geraylısında şöyle demektedir.

Nizamini gelib gördüm,
Hörmet ile salam verdim,
Ağalar galmadı derdim,
Olmaz zavalı Gence'nin

Güzellere tutkun olan, onların işvelerine, nazlarına dayanamayan âşık güzeller için yıllarca şiir söylemiştir.

Vatan için de şiirler söyleyen Âşık Ağalar «Veten» redifli koşmasında şöyle demektedir:

Vetendir meskenim, vetendir anam,
Vetensiz demerem men de insanam,
İsterem başına durub dolanam,
Üreyim, dileyim, canım vetendir.

Aşığ Ağalar'am, mehebbet ganan,
Bir sönmez eşg ile alışıb yanan,
Soruşsalar kimdir, o gözel canan,
Deyerem ki, o cananım vetendir.

Güzelim diyenlere çatan Âşık Ağalar bir koşmasında güzeli şöyle tarif etmektedir:

Gözel odur, göyden yerden bac ala,
Hüner ile el içinde ucala,
O adam ki, ad almaya gocala,
İnan üreyine yara düşübdür.

Gözel odur, gül becere, gül dere,
Zehmetinle el, obanı güldüre,
O kesler ki hünerini bildire,
Onun yolu ilk bahara düşübdür.

Günümüz Azeri şiirinin en güçlü âşıklarından olan Ağalar klasik tarzda da şiirler söylemiştir.

KAYNAK

Aşıglar, Bakü 1960, 107-114.

GERAYLI

GENCENİN

Günden güne gözelleşir,
Növrağı, halı Gence'nin,
Mehmeri, ipek parçası,
Atlazlı, şallı Gence'nin..

Nezer salsan küçelere,
Çiçek açıb bele bele,
Fereh verir könüllere,
Cah-i calali Gence'nin.

Yüz minlerce hoşbaht adam,
Geleceye verir salam,
Gözel şeher olub tamam,
Bütün mehalı, Gence'nin.

Aranı, dağı, yaylağı,
Sanki olub güller bağı,
Üzümü, pambığı, yağı,
Çıhıbdır balı Gence'nin.

Nizami'ni gelip gördüm,
Hörmet ile salam verdim,
Ağalar, galmadı derdim,
Olmaz zavallı Gence'nin.

KOŞMALAR

SONA GÖRDÜM

Gurbanın elinde, meyve bağında,
Alma, heyva deren bir sona gördüm,
Başında ağ çalma, ayağında mest,
İpekden bürünmüş al dona, gördüm.

Gara gözler ile gıygacı bahdı,
Eşgi üreyime süzüldü, ahdı,
Gırmızı güllerden teline tahdı,
O gızı güneşle yan yana gördüm.

Söz açdım sevgiden, çiçekden, gülden,
O gız gülümsedi, dillendi birden,
Söyledi, oğlum var, incime menden,
Men onu mehriban bir ana gördüm.

GÖZELLER

Gül, çiçek açıbdır bizim bu yerler,
Başlayıblar işve, naza gözeller,
Al, yaşıl geyinib seyrana çıhmış,
İşve satır güllü yaza gözeller.

Durna kimi gatar çekib gezende,
Dağ döşünden ter benövşe üzende,
Laleleri ağ sineye düzende,
Özlerini goyur naza gözeller,

Ağalar'am sular kimi duruldum,
Ezel günden gözelliye vuruldum,
Uzun iller, gelem elde yoruldum,
Size te'rif yaza yaza gözeller.

ÂŞIK MİSKİN HASAN
(Miskin Hesen)

20. yüzyıl âşıklarındandır. 1875 yılında Gazah bölgesinin Köçeker köyünde doğmuş, 1941 yılında vefat etmiştir.

Halk şiirinin hemen hemen bütün şekillerinde söylemiştir. Ancak bunlar içerisinde koşmaları çok başarılıdır. Koşmalarında dünyanın geçiciliği, namertlerin hiçbir işinin düzenli olmayacağı, zulm edenlerin başarıya ulaşamayacağı gibi konuların yanında tabiat konulu şiirler de söylemiştir:

Bağban gedib bağda gülün derende,
Çiçeklerden goşa hörük hörende,
Hesret gözüm doğru dostu görende,
Ele bıl ki, Haggı ziyaret eyler.

Zamanındak beylerin, hanların zalimliği karşısında o, sazının tellerinde onlara karşı gelmesini bilmiştir. Atasözleri ve hikmetli sözlerden istifade ederek koşmalarında nasihat vermeyi başaran Miskin Hasan bir dörtlüğünde şöyle demektedir:

Hesteni görende deme bi-haldır,
Deme, ölüb dirilmeyi mahaldır,
Yatan ölmez, yeten öler misaldır,
Vahtı çatmayana köç demek olmaz.

Ebedî sanatları ustalıkla kullanmış olan Hasan'ın kendisinden sonraki âşıklar üzerinde hissedilir ölçüde tesiri vardır.

KAYNAK

Sazım Sözüm, Bakü 1978, 72-74.

KOŞMALAR

GÖRMÜŞEM

Soruş menden neçe neçe tarihi,
Yadımdadır, sanki dünen görmüşem,
Çoh döşüne döyüb menem deyeni,
Tez gaçıb sözünden dönen görmüşem.

Neye gerek dünya baci, heracı,
Temiz gelbin ona yoh ehtiyacı,
Almazdan berk kesen nahag gılıncı,
Haggın garşısında sınan görmüşem.

Miskin Hesen, olsa namerdin bağı,
Bağbanı bed olar, meyvesi ağı,
Zülmünen alışıb yanan çırağı,
Sert yeller esende sönen görmüşem.

GALDI

İnsan oğlu, geybet etdin yoldaşdan,
Kesdin Hagg salamı, harası galdı,
Söz yetişdi sahibine, utandın,
Ahır sene üzün garası galdı.

Pislikden ne çıhar eşit, a nadan,
Çıhmaz yaddan, yüz il keçse aradan,
Deyek ki, bir yoldaş çıhdı sıradan,
Kime zer, zibası, harası galdı.

Miskin Hesen, daha besdi bu geder,
Bülbül neğme deyer, bayguşlar öter,
Hencerden, bıçagdan, gülleden beter,
Sinemde pis sözün yarası galdı.

EYLER

Bir dost ki, dostuna mehriban ola,
Yüz il keçse yene ünsiyyet eyler,
Bir gözel ki, ilgarından tez döne,
Ehd-i peyman onu hecalet eyler.

Bağban gedib bağda gülün derende,
Çiçeklerden goşa hörük hörende,
Hesret gözüm doğru dostu görende,
Ele bil ki, Haggı ziyaret eyler.

Hesen bir seyyahdı heç sevmez beylik,
Her insan bacarmaz merd-i hatemlik,
Terlanın elinden oynasa keklik,
Sarılıb geyrete cesaret eyler.

BULAG

Seher çağı gül şehini tökende,
Bürüyür başını sonalar, bulag,
Fere keklik gibi gef gef çekende,
Şirin neğmeleri can alar bulag.

Koroğlu gayası tarih şahidi,
Bir vaht beyler bu yerlerde şah idi,
Asmagda, kesmekde çok gümrah idi,
Köçdüler, deyişdi hanalar, bulag.

Adın İsmayıl'lı, elin öküz'lü,
Her yanın bağçalı, güllü, nergizli,
Odur, gelir suya bir ala gözlü,
Tek doğub dünyada analar, bulag.

Çoh aşigler yazdı sana dastanlar,
Abbas, Elesger tek kamil ustadlar,
Miskin Hesen yazır galsın yadigar,
Ohuyub bizi de analar, bulag.

DEMEK OLMAZ

Geza herden kemendini atanda,
Kemende düşene gaç demek olmaz,
Gördün ki, dost sirri senden pünhandır,
Üz vurub o sirri aç demek olmaz.

Hesteni görende deme bi-haldır,
Deme ölüb dirilmeyi mahaldır,
Yatan ölmez, yeten öler misaldir,
Vahtı çatmayana köç demek olmaz.

Miskin Hesen, günler gedib gelmekle,
Beşi ağlamagla, beşi gülmekle,
Beşi dirilmekle, beşi ölmekle,
Dünyanın sonuna puç demek olmaz.

VELİ MİSKİNLİ

20 yüzyıl âşıklarındandır 1890 yılında Gedebey bölgesinde doğmuştur. Halk şiirinin değişik türlerinde şiir yazıp söyleyebilen Veli Miskinli daha çok koşmaları ile tanınmaktadır. Tabiat sevgili, ve siyaset gibi konularda şiirleri vardır. Koşmalarında «Üstadname» özelliklerini bulabiliriz.

Vefalı yar öz yarından usanmaz,
Ne yalan danışmaz, ne de utanmaz,
Gelende sevinmez, gedende yanmaz,
Açar alnı açığ yol ve'desinde.

Kelime ve edebî sanatları kullanmadaki ustalığına bakacak olursak onun usta bir şair olduğunu söyleyebiliriz.

KAYNAK

Aşıglar, Bakü 1960, 98-99.

KOŞMALAR

VE'DESİNDE

İlimiz dörd fesil oniki aydır,
Arı şana çeker, bad ve'desinde,
Bağbanın zehmeti bir hagg-ısaydı,
Yetirsin mehsulu bol ve'desinde.

Vefalı yar öz yarından usanmaz,
Ne yalan danışmaz, ne de utanmaz,
Gelende sevinmez, gedende yanmaz.
Açar alnı açıg yol ve'desinde.

Gışda könül yatmaz meyvesiz bağa,
Dem söhbet gerekdi isti otağa,
Bilsen de deyerler vahtsız gonağa,
Kişinin mehmanı ol ve'desinde.

Eger hökmün olsa Süleyman kimi,
İhtiyarın varsa can alan kimi,
Halga hidmet eyle sen insan kimi,
Hörmeti, gıymeti al ve'desinde.

Veli, merdin mehebbeti, az olmaz,
Çömçeye sim bağla, yene saz olmaz,
Zimistana yaz demekle yaz olmaz,
Gül açmaz bülbülün lal ve'desinde.

BEHTEVER

Şirin dilli, ağır elli,
Yaradıb Tarı, behtever,
Nazik belli, meh camallı,
Dağların garı behtever.
Oldum heste, sine üste,
Bestiyir narı, behtever,
Kim alar, hemdem olar,
Bir dele yarı, behtever.
Boyundu beste,
Eşgi hevesde,
Olmuşam heste,
Bir cüt nar beste,
Dahani püste,
Gel ikimiz söhbet edek,
Durag üzbarı, behtever.

Gözüm görür, etir verir,
Gızıl güller var bağında,
Gelir, gedir, hidmet edir,
Çohları sol u sağında
Kimdi gelen, mehman olan,
İndi bu gözel çağında,
Men ki, geldim, mail oldum,
Gözüm galdı yanağında.
Alma yanağın,
Gaymag dodağın,
Büllur buhağın,
Bu gözel çağın,
Aldım sorağın,
Yetişib bağın,
Gül hüsnüne secde gılır,
Yazın baharı, behtever.

Miskin Veli, var kamalı,
Gördün mü canı dünyada,
Bir ne olsa, garşı gele,
Yahşı cananı dünyada,
Görüşüben ayrı düşen,
Çeker feğânı dünyada,
Men ki gördüm, olmaz derdim,
Birce cananı dünyada.
Yaradıb dövran,
Tebib ü Loğman,
Derdlere derman,
Olmuşam mehman,
Ay gaşı kaman,
Ay teze cavan,
Gülsense bülbül iste,
İsteme harı, behtever.

HEYYAT MİRZA

20. yüzyıl halk şairlerindendir. 1865 yılında Tovuz Bölgesinin Bozalgan'lı köyünde doğmuştur. Ancak bazı kaynaklar Mirza'nın doğum tarihini 1900 olarak vermektedir. (H. Elizade, **Azerbaycan Aşıkları II**, Bakü 1930, 143). 9 yaşında «molla» mektebine gitmiştir. Burada okumayı yazmayı öğrendikten sonra mektepten ayrılmıştır. Terzi yanına çırak olduktan sonra bu mesleği çok kısa zamanda öğrenmiştir. Terzilikle uğraştığı için «Hayyat» mahlasını almıştır. O, 1922 yılında vefat etmiştir.

Şiirlerini genç yaşta âşık olduğu sevgilisi Nazenin için yazmıştır. Kızı almasına annesi ve babası müsaade etmediği için şiir yazmaya başlamış, buna bağlı olarak da yanıklı gerayılı, koşma ve muhammesleri ortaya çıkmıştır.

Aşk ateşi ile yanıp tutuşan Mirza, derdine bir türlü çare bulamamıştır. Çünkü onun çaresi sevgilidir. Sevgili ise Mirza'dan daima uzak durmaktadır.

Sevgililerin dışında devrinin siyasî hadiselerine de yabancı kalmayan Mirza «Millet» redifli koşmasında bu mes'eleyi ele almıştır.

KAYNAKLAR

Azerbaycan Aşıgları ve El Şairleri II, Bakü 1984, 166 - 178.

Himmet Elizade, **Azerbaycan Aşıkları II**, Bakü 1930, 143 - 147.

Telli Saz Ustadları, Bakü 1964, 110 - 113.

KOŞMALAR

LOĞMANI VAR

Hicran dustağıyam derde giriftar,
Menim bu derdimin ne loğmanı var?
Ne ömrüm tamamdı borcdan gurtaram,
Ne cerrah elacı, ne dermanı var.

Sergerdan galmışam elacdan naçar,
Namerd gaydasıdı arhadan gaçar,
Gelbin sandığına olaydım açar,
Açaydım, göreydim ne gümanı var?

Derdimi demerem ne Gehraman'a,
Ne Sam'e, Rüstem'e, ne pehlevana,
Şikayet eylerim adil divana.
Ne mülkü, şeriki, ne mekanı var.

GÖZELLER

Yene bu günleri bayram günüdü,
Bürünüb yaşıla, ala gözeller,
Kelağay bağlayıp here başına,
Tirme örtüb gedd ü dala gözeller.

Olmaz sizin kimi gemzesi ganlar,
Alma yannahlılar, gaşı kamanlar,
Gözel destenizi gören cavanlar,
Yegin düşer özge hala, gözeller.

Huri, melek ola bilmez size tay,
İşıg alır camalızdan erşde ay,
Goyup yolunuzda Mirze Haggı, say,
Deymesin boyuza bela gözeller.

DEYE DEYE

Alem-i röyada bir bağça saldım,
Dolandım etrafın bar deye deye,
Hasarın çekirdim alovdan, oddan,
Bağban oda yandı, nar deye deye.

Gördüm bir çeşmede hublar desini,
Yene gülüş aşdı gumru sesini,
Ovçusuyam, gezdim ov beresini,
Bu dağlarda maral var deye deye.

Eşg elinden geldin cana, ay Mirze,
Cismin ateşlerde yana, ay Mirze,
Baş eymezdim beye, hana, ay Mirze,
Düşüben çöllere yar deye deye.

GELMESİN

Yagutdan, yemenden le'lden, gövherden
Yük tutmayan bu bazara gelmesin!
Bir heyir ummasın bizim diyardan,
Gelse de düşecek dara gelmesin.

Eyer bu meydana gelse de herkes,
Üz üze menimle çekebilmez behs,
Deyişme başlanıb ucalanda ses,
Gerg olar ateşe, nara, gelmesin.

Ustaddan ders alıb sürmeyen sefa,
Arif meclisinde çekecek cefa,
Esed, Necef, Elesker'den mesafa,
Geyri aşıg bu diyara gelmesin.

Arifler eyleşib, el düzülende,
Derya dalğalanıb, göl düzülende,
Serraf seçilende, le'l düzülende,
Olacagdır bağrı para gelmesin!

Alimler eyleşib, biz yohlananda,
Heyyat Mirze gorhmaz yüz yohlananda,
Ustalar seçende, söz yohlananda,
Düşecekdir boran, gara, gelmesin!

DAYANDI

Cumanın gününde bir hoş hanede,
Ab u ateş bir hanede dayandı,
Herkes öz yerinde tutmuşdu gerar,
Ateş buhar verdi, ab oyandı.

Nahışı gözeldi, gameti elif,
Ab, ateş hanesinde mühtelif,
Dahanından çıhır badi mühalif,
Bacalardan dud asmana dayandı.

Ab idi etrafı, ateş otağı,
Misli Süleyman'a benzer növrağı,
Naz ile gabagda eyleşdi sağı,
Mey badesi her terefe paylandı.

Bir gözel ağ geydi ter endamına,
Min naz ile çıhdı gala başına,
Göz yaşını tökdü eşgin canına,
Şirin şerbet o meclisde dolandı.

Mühteser sözümün budu durağı,
Hindden, Hindistandan gelir sorağı,
Gırhiki bacası, dörddü ayağı,
Heyyat Mirze her gün ona mehmandı*.

YOKDUR

Aşıklar çıkıbdı Kür kenarına,
Hayıf kıragının sonası yokdu,
Bahar fesli kızıl güller açılar,
Üç ay zimistanın hakası yokdu.

Derin derin deryalarda uz, yaşa,
Davat kelem elde tutup yaz, yaşa,
İster elli yaşa, ister yüz yaşa,
Ahır bu dünyanın vefası yokdur.

Ölmiyeydin tapeydin, heyat, **Mirze**,
Olmaz senin gibi bir sayat, **Mirze**,
Hicran hestesi oldu **Heyyat Mirze**,
Vallah bu derdinin davası yokdur.

KALMIŞAM

Ay arifa ne belalı kul oldum,
Gece gündüz ahi-zara kalmışam,
Sahibsiz otakda geribe mehman,
Meyvesiz bagçaya, bara kalmışam.

Yalan olmaz şairlerin dilinde,
İşvesinde, emelinde felinde,
Leyli yarım kalıb Yemen elinde,
Mecnun tegi men avara kalmışam.

Gürbet elde bagrı kan olan **Mirze**,
Egyar ile canı, can olan **Mirze**,
Arif meclisinde han olan **Mirze**,
Ne olub geçele gora kalmışam.

SERİNDİ

Seher seher sar konubdur serdene,
Bu seyvanın ser bölgesi serindi,
Seyyad sarı bagla, baga girmesin,
Ses eşider, seda çeger ser indi.

Seyyad seyr eleyib seydin binasın,
Usta çegib bu sarayın binasın,
Sürahiden sengin, sinnen binasın,
Malası sin gafdı, özü serindi.

Heyyat Mirze rengin, oldu sarı, gel,
Seyr eleme sehralarda sarı, gel,
Serseri dolanma, bize sarı gel,
Zer metaın dost sedrine ser indi.

---

* Muamma biçiminde düzenlenmiş bu koşmada «Samavar» dan (Semaver) söz edilmektedir.

KANA DÖNDÜ

Toprakdan halk oldu Adem ü Hevva,
Ruh behş olundu ne kana döndü,
İmdadına yetdi Hindi şahinin,
Uzatdı destinde ne kana döndü,
Yardan ayrı hergiz yemem yarı nan,
Eziz, tebib kara bagrım yarınan,
Geşt eyledim bir vefalı yarınan,
Egyar eli deydi ne kana döndü.

Gem çegme birce kalk ayaga **Mirze,**
Yuyag gessal büger ayaga **Mirze,**
Yardan heber alsan ay aga **Mirze,**
O bi-vefa senden ne kana döndü.

BUTAGINDADIR

Yareb geden dilber haçan kayıdar,
Canım o sonanın ferakındadır,
Şeyda bülbül bizim bagdan osandı,
Gören, hansı bagın butagındadır.
Şems ü kemer üzlü senuber hanım,
Sen oldun alemde dinim, imanım,
Mecnun teg dolanan divane canım,
O geden Leyli'nin sorağındadır.

Hesretini çeger **Mirze Heyat'ı,**
Seher sübhden mevlam verdi baratı,
İsgender, ahtarsa ab-i heyatı,
Men gören dilberin dodağındadır.

DOLANIR

Gönlüm kuşu yene telatim eyler,
Kalkıb erş üzünde takı dolanır,
Bilmem hansı vefadara uyubdu,
Eğer olsa heyat baki dolanır.
Kudretden çegilib ag nazig eller,
Rizvan şane ile darana teller,
Yarın avlagında gezen gözeller,
Mühteser canıma yanı dolanır.

Men oldum dünyada bir deli ruzgar,
Heyif sözlerime yokdu heridar,
Mene möhgem ilkar veren nazlı yar,
Egyar meclisinde sakı dolanır.
Bilmem dostum hansı, düşmanım hansı,
Yüzüme gem bakdı hubların hası,
Dostun mezemmeti, düşman te'nesi,
Heyyat Mirze gem otağı dolanır.

İNDİ

Kadir Allah, özün yahşı bilirsen,
Dostun bed gününe sınanam indi,
Karşıda senana,
Agla meni sen, ana,
Dosta hayın bakanı,
Urcah olsun sanana,
Duçar olsa mana dürdane gözel,
Deyirem o basım, sen anam indi.
Heftem zindan, günüm şeşper, mil ayım,
Yukumda bazuma düşdü mülayım,
Karşıda mülayım,
Bir gimseyem mülayım,
Her meclisde söylerem,
Men sözümü mülayım,
Namerdinen ürfet etmem mülayım,
Merde leyli nahar sınanam indi.

Heyyat Mirze süzen üçün sar alı,
Ag destine sag muzdunu saf alı,
Karşıda sefalı,
Bagda güller sefalı,
Bugün bir gözel gördüm,
Ter sinesi sefalı,
Gönül gezer bu dağları sefalı,
Şayed güllerini sananam indi.

ŞAİR NEBİ

20. yüzyıl şairlerindendir. 1885 yılında Borça'da doğmuş, 1933 yılında vefat etmiştir.

Halk şiirinin çeşitli şekillerinde şiir yazan Nebi daha çok koşmaları ile tanınmaktadır. Hecenin 11'lisi ile yazılan bu şekillerde, tabiat ve içtimaî konular içiçe işlenir. O, ise koşmalarında daha çok aşk konusunu işlemiştir.

O, bir güzelde bulunması gereken hususiyetleri «Altı Nişan» başlıklı koşmasında şöyle anlatır:

Bir gözelde altı nişan görmüşem,
Biri gaşdı, biri gözdü, biri hal,
Sefası var lezzet verir damağa,
Biri yanag, biri dodag, biri dil.

Nebi'nin şiirlerini okuduğumuz zaman Arapça, Farsça, ve Türkçe'yi iyi bildiğini anlayabiliriz. Nitekim «Gördüm» isimli koşmasında, rüya, kuş, saç, taş ve kış kelimelerinin üç dildeki karşılıkları da verilmiştir.

Edebî sanatları ustalıkla kullanması, onun iyi bir tahsil yaptığı fikrini kuvvetlendiren bir başka yönüdür.

Gözün bir celladdı, yohdur amanı,
Lebin neyler, ay gız, ahret, imanı,
Ağ sinende besleyirsen püstanı,
Ona gul olmağa, baş da dayanmaz.

Çağdaşları ve kendinden sonraki âşık ve şairler üzerinde Nebi'nin tesiri vardır.

KAYNAK

Sazım Sözüm, Bakü 1978, 75-78.

KOŞMALAR

BİLMEDİ

Bir gün bir cüt gözel keçdi garşımdan,
Biri derdim bildi, biri bilmedi,
Erenlik eyledim açım üzünü,
Biri deyib güldü, biri gülmedi.

Dedim: gonag eyle, gedek bağına,
Dedi: soluna bah, bir de sağına,
Dedim: Üzük verim tah barmağına,
Biri allam dedi, biri almadı.

Dedim: ay gız, bir gedem bas beriden,
Dedi: heç gedemim üzmerem yerden,
Dedim: hemdem olag yarıyag yardan,
Biri ollam dedi, biri olmadı.

Dedim: ay gız, neden oldun bi-vefa,
Dedi: heç canına vermirsem cefa,
Dedim: Men **Nebi**'yem, sen gel insafa,
Biri gellem dedi, biri gelmedi.

GÖZEL

Tellerin gezebi benzer şahmara,
Gatdanıb zülflerin ayağı, gözel,
Gaşların eyrisi kanı-güdretden,
Kim çekib renginen boyağı gözel!

Geydiyin eynine gumaşı, aldı,
Tamam sırğaların cavahir, le'ldi,
Huda'm sebeb saldı, ne gözel oldu,
Deydi bizim yere ayağı gözel.

Men **Nebi**'yem beyaz etdim özümü,
Zimistan eyledin bahar yazımı,
Özüm dedim, men eşitdim sözümü,
Sen oldun canıma ne yağı gözel.

YAŞ DA DAYANMAZ

Seherin güneşi terlan havalı,
Ele pervaz eyler, gaş da dayanmaz,
Yandırdın cismimi, dönderdin göze,
Pünhanı ağlaram, yaş da dayanmaz.

Gözün bir celladdı, yohdur amanı,
Lebin neyler, ay gız, ahret, imanı,
Ağ sinende besleyirsen püstanı,
Ona gul olmağa, baş da dayanmaz.

Gametin gözeldi, cismin e'ladı,
Kirpiyin müjganı başa beladı,
Nebi deyer, erz-i halın beledi,
Ün salıb dağlara, daş da dayanmaz.

GÜL, ONDAN AĞLA

Başına döndüyüm hubların şahı,
Melul etme könlüm, gül, ondan ağla,
Yandırıb cismini dönderme göze,
Derd-i ehvalımı bil, ondan ağla.

Hilal gaşın oh kamanı garalı,
Seni gören günden güne saralı,
Hesretinden cümle ezam yaralı,
Gel eynim yaşını sil, ondan ağla.

Seyyad şikarında cığalı terlan,
Bir kelme danışsan lüget-i imran,
Şair Nebi olub hüsnüne heyran,
Men dalan sevdaya dal, odnan ağla.

GÖZELİN

Eylerem sirrini beyan gözelin,
Gizlince derdine tacir olmuşam,
Canımı yolunda goydum nişana,
Kirpiyi oh, gaşı kaman gözelin.

Gasidim derdimi ona söylemez,
Gönçe güllerini gelib iylemez,
Bir tutub golumdan mehman eylemez,
Oldum ateşine büryan gözelin.

Süsendim lebine, ac arıyam,
Men de gem mülkünün bahtavarıyam,
Miskin Nebi deyir; hiridarıyam,
Hesret bağı ismi pünhan gözelin.

GÖRDÜM

Yatmışdım gefletde men bele gördüm,
Ereb rö'ya, Farsi habı, Türki tuş,
Uçuşur könlümden günde min defe,
Ereb deyyar, Farsi mürğu, Türki guş.

Şükür olsun, bele gözel varımış,
Hesretinden şirin canım erimiş,
Deste deste dal gerdeni bürümüş,
Ereb zülfü, Farsi muyu, Türki saç.

Birce sallan bu gaşımda gez menim,
Gehr eylesen gara bağrım ez menim,
Rehm eyleyib gebrim üste düz menim,
Ereb hecer, Farsi sengi, Türki daş.

Şair Nebi deyer galmadı arım,
Vede hilaf oldu bi-mürvet yarım,
Men seni seveli oldu baharım,
Ereb işta, Fars zimistan, Türki gış.

ALTI NİŞAN

Bir gözelde altı nişan görmüşem,
Biri gaşdı, biri gözdü, biri hal,
Sefası var lezzet verir damağa,
Biri yanag, biri dodag, biri dil.

Pünhan durub yar yarına el eyler,
Yaha açar leblerini bal eyler,
Ve'desi gelende çoh şirin söyler,
Biri tuti, biri bülbül, biri gül.

Tovuz kimi sallanıban gezmeyi,
Nezaketle ala gözü süzmeyi,
Ne heyaldı, yahasına düzmeyi,
Biri inci, biri mercan, biri le'l.

Sinesinde gönçe narı bitiri,
El deyende ezildikce yetiri,
Çoh gözeldi gözellerin etiri,
Biri gülab, biri mihenk, biri hil.

Şair Nebi yara verdi bir ilgar,
İlgarımdan döner olsam el gınar,
Sığal verib cilveneler pürvügar,
Biri zülfü, biri şane, biri tel.

AŞIK NECEF

20. yüzyıl âşıklarındandır. 1902'de Tovuz bölgesinin Almerdanlı köyünde doğmuş; 1947'de 45 yaşlarında iken vefat etmiştir.

Koşma şeklinde söylemiş olduğu şiirlerinde çok başarılı olan Necef, güzellemeleri ile tanınıp sevilmiştir.

Ta ki ölenecen olasan cavan,
Süresen dövranın bir neçe zaman,
Yanag gül göngesi, üz mah-i taban,
Güdretden gaşları gelemkar ola.

Sevgilinin peşinden koşan, ona şiirler söyleyen Necef zaman zaman onu meclisine davet eder. Fakat sevgilisi ona bir türlü yaklaşmaz. Bu hususu çeşitli şiirlerinde işleyen Necef bir dörtlüğünde şöyle demektedir.

Efsane sevmişem sen bi-mürveti.
Kesibsen Necef'den hoş mehebbeti,
Elin mezemmeti, dostun töhmeti,
Yetirer derdimi yüze, gelmesen.

Halk şiirinde mühim bir yer tutan turna motifini de işleyen Necef içtimaî konularda da şiirler söylemiştir. «Deyirmanda» redifli koşması bunun en güzel örneğini teşkil etmektedir.

KAYNAKLAR

Himmet Elizade, **Azerbaycan Aşıkları**, II, Bakü 1930, 188-200.
Sazım Sözüm, Bakü 1978, 90-94.

GERAYLILAR

SAFASINI

Sevdiğim seyre çıkıbdı,
Avçı gesme, beresini,
Çünkü desteden ayrılıb,
Koy ahtarsın sonasını.

Men gi seni gördüm bağda,
Saraldıbsan mani dağda,
Seninle eyvan otakda,
Çegeg eşkin safasını.

Necef deyer söz ezeldi,
Köhne yaralar tezeldi,
Her yanın türfe gözeldi,
Çeg birinin safasını.

CEYRAN

Bezenib geçme karşımdan,
Geyinibsen kara ceyran,
Ok atma kelem kaşından,
Vurdun mana yara ceyran.

Sen gi bağda kızıl gülsen,
Hoş ihtilat, ehl-i dilsen,
Okuyan şeyda bülbülsen,
Neye uydun hara ceyran.

Teglif etdim gelmir dine,
Sığındım pirler pirine,
Necef'in pozğun derdine,
Gel eylesen çara ceyran.

YAR GELMİR

Dost bağında güller açdı,
Gonça har oldu, yar gelmir,
Geldi neçe fesil geçdi,
Dağlar kar oldu, yar gelmir.

Mindim bedoy, yordum göhlen,
Sonam sen sürmeden tehlen,
Sinemden yol salıb keflen,
Toz gubar oldu yar gelmir.

Şahlar şahı yetiş dada,
Destinden içmişem bada,
Necef yardan düşüp cida,
Günüm zar oldu, yar gelmir,

AYRILDI

Güneş vurdu, hal hal oldu,
Dağlar karından ayrıldı,
Dünyada menem deyenler,
Nazlı yarından ayrıldı.

Dağa gülüngünü çegdi,
Dağıtdı kayalar tögdü,
Dost bağında güller egdi,
Ferhad şirinden ayrıldı.

Mecnun gördü agasını,
İçdi eşkin badasını,
Çegdi Leyli cafasını,
İntizarından ayrıldı.

Gel Necef'in din imanı,
Sana kurban şirin canı,
Uçugdu tüleg terlanı,
Öz dilberinden ayrıldı.

KOŞMALAR

GÖRÜNÜR

Demedim mi ay bi-mürvet, incime,
Dostuk arasında yollar görünür,
Mirvari dişlerin kaymag dodagın,
Dehanında şirin ballar görünür.

Sevginin sevgiye olar hevesi,
Bülbül öter bağda, sevmez kefesi,
Kuba kaz sürmesi yaşılbaş desi,
Sonalar seyr eden göller görünür.

Min naz gemze ile geçdin karşımdan,
Onda kalkdı Kerem eşki başımdan,
İgi şişmer baş veribdi döşünden,
Bağrımın başına miller görünür.

Avçı gamandarı olmaz her nadan,
Sardan terlan olmaz, söyüdden badam,
Karşımda herlenme ay nazig beden,
Zenahdanda koşa hallar görünür.

Necef'em derdini isterem bilem,
Bir pinhan otagda danışam, gülem,
Okuyan bağında şeyda bülbülem,
Yanağında kızıl güller görünür.

YAR MENİ

Hicran bazarında, gem sevdasında,
Mecnun idim, geldi, gördü yar meni,
Bülbül oldum dost bağında gül üste,
Öz üzüne hesret koydu yar meni.

Leyli gibi ve'de verdi, gelmedi,
Pozğun kelbim danışdırıb gülmedi,
Serraf oldum, zer kedrimi bilmedi,
Dil bilmeze aldı satdı yar meni.

Necef deyer gim güldürer ağları,
Geyib gelse yar keddine ağları,
Heste oldum, derdim eydi dağları,
Tebibsen, al hencerini, yar meni.

KOCADIR

Ez(i)zim lele, bir gözele tuş oldum,
Dediler gi, halk olmuşdan kocadır,
O gimlerdir alır, satır, dünyanı,
Birisi bezirgan, biri hocadır.

Dostun meclisinden elim üzüldü,
Gönlüm bağçasının barı pozuldu,
Kedim zaman dört, gitaba yazıldı,
O haradır gündüz deyil gecedir.

Necef gelib ustadının hoşuna,
Kamil avçı ohun atmaz boşuna,
Hansı dagdır çıkmak olmaz başına,
Sebeb nedi cemi dagdan ucadı.

GÖZELLEME

Arayıb ahtarıb bir yar sevesen,
Ağıl, me'rifetde ustakar ola,
Gonuyla gonşuyla bed dolanmaya,
Mülayim kelmeli hoşreftar ola.

Ezel esil ola ata, anası,
Ola gözelliyin her nişanası,
Eller tamaşası, göller sonası,
Gözeller içinde bir ülker ola.

Ta ki ölenecen olasan cavan,
Süresen dövranın bir neçe zaman,
Yanag gül gönçesi, üz mah-i taban,
Güdretden gaşları gelemkar ola.

Necef, ele canı her ana doğmaz,
İgidler ahından buludlar yağmaz,
Adam var ki, derdi deftere sığmaz,
Özü yahşı ola, yar bekar ola.

EYLE

Boylana boylana geden maralım,
Gayıt seyyadına bir nezer eyle,
Ne müddetdir intizarın çekirem,
Bu sınıg könlümü mürğüzar eyle.

Mailem camala, müştağam boya,
Seni gördü serim düşdü sövdaya,
Aşığam, eline gelmişem toya,
Buyur meclisime hoş güzar eyle.

Men ohuyum, sen fikir ver sözüme,
Şirin kelamıma, hoş avazıma,
Şur sal meclisime, oyna sazıma,
Sübheten meclisi lalezar eyle.

Divane eyledin nece cavanı,
Gözeller serrafı, Necef'i tanı,
Oh atdın sinemin töküldü ganı,
Nahag gan etmekden bir hezer eyle.

GELMESEN

Dehanda hoş sözüm, dilde ezberim,
Olar mı söhbete, saza gelmesen,
Çünki mehebbetim çohdu canımda,
Gerğayaram eger bize gelmesen.

Dost olan döner mi öz dostluğundan,
Men ki, bi-heberem yar küsdüyünden,
Başı götürmerem gem yastığından,
Olar köhne yaram teze, gelmesen.

Efsane sevmişem sen bi-mürveti,
Kesibsen Necef'den hoş mehebbeti,
Elin mezemmeti, dostun töhmeti,
Yetirer derdimi yüze, gelmesen.

GEL YERİ

Teze bir yol düşüb könlüm evine,
Teli ter cığalı sona gel, yeri,
Men müştağam gametine, boyuna,
Baş eyme sultana, hana, gel yeri.

Gismet ola Hag'dan gelen pay kimi,
Muyim etri geler mehmer çay kimi,
Ne çıhmısan ondörd günlük ay kimi,
Guşinde sırğalı tana, gel yeri.

Ucundan çekerler dara Necef'i,
Firget'in yandırır nara Necef'i,
Loğman gerek derin yara Necef'i,
Düşmüşem böhtana, gana, gel yeri.

NECEDİR

Heç çıhmır yadımdan ölübdü, sağdı,
Yazın görüm Sona ceyran necedi?
Onun körpeliyi sinemde dağdı,
Olduğum boyuna heyran necedi?

Galma mektebinden, Şahiyar, onu,
Behtiyar, Abbasdı derdimin çohu,
Bal yeyib, bol gezip görmeyib yohu,
Keçirdiyi heyat, dövran necedi?

Kesilmez Necef'in var e'tigandı,
Mahal arasında çohdu hörmeti,
Gaynar bulagların sözü, söhbeti,
Ondan geyri tamam her yan necedir?

DURNALAR

Nahag gan tökülen yere düşmeyin,
Gelirsiz Bağdad'dan teze durnalar,
Otunu otlayıb, suyun(u) içmeyin,
Bahın nesihete, söze durnalar.

Size bir yer deyim, nedi ki Bağdad,
Ne dağlar yaradıb sahib-i güdret,
Bir kimseden size olmaz heyanet,
Karvan çekin o Gafgaz'a, durnalar,

O bizim ellere bir ganad çalın,
Nedir metlebiniz o yerden alın,
Necef'in namesin Veten'e salın,
Can gurban eylerem size durnalar.

DEYİRMANDA

İstesen ki, heyir şerin ganasan,
Bir gün iki gece gal deyirmanda,
Nece muğam, gayda çalar havası,
Sovrular başına kül deyirmanda.

Ne gerel gesemi yoh, ne saatı,
Yarma çekir, demir tahıl bahadı,
Bir çuvaldan dörd yol alır şahadı,
Her seher kömbeni sal deyirmanda.

Gurtarmadım ağnağaz davasından,
Beynim getdi, çah çahın sesinden,
Zimistan feslinin bed havasından,
Bağlasan eylenmez fil deyirmanda.

Biri gapısında gurub iki daş,
Bir kimse yohdur ki, derdine sirdaş,
Haggın günü yahdı, olmadı yoldaş,
Galdı Necef kimi gul deyirmanda.

FATİME

Bi-vefa dagların garı görünür,
Ala göz, kaşları kara Fatime,
Hublar bagçasının varı görünür,
Yandırıb cismimi nara Fatime.

Daldala camalın, görmesin horyat,
Bele gemze olmaz ay kaşı cellad,
Deyirler gözelde olan mehebbet,
Gel eyle derdime çare Fatime.

Buhagın benefşe yanagın lala,
Necef'i salıbsan ne kalmagala,
Ebrişim tellerin tögülüb dala,
Zülfün benzer o şahmara, Fatime.

GÖZELLER

Kelbim dönüb hem kocadan, cahaldan,
Getiribdi bizi cana gözeller,
Bas herac alır güllü, mahaldan,
Baş eymeyir soltana, hana gözeller.

Eziz gündü seyre çıkıb gezerler,
Benefşe seçerler nergiz üzerler,
Herges mehbubuna deste bezerler,
Gahdan düşer her hayala gözeller.

Şair berat alar Hakk'ın özünden,
Kaynayar, nem çeger eşkin gözünden,
İncimeyin siz Necef'in sözünden,
Yetişmeyib hoş gamala benzer.

ÇEKMEGE

Bi-mürvetsen, bi-insafsan ay zalım,
Durubsan kelbime yara çegmege,
Hatrına deymesin dost kadan alım,
Versen tellerinen tara çegmege.

Riyadayam menzilime çatmaram,
Derd elinden gece gündüz yatmaram,
Högmnen isterler, men ha getmerem.
Gözeller aparır dara çegmege.

Necef deyer sonam sallan, dur yeri,
Gördüm camalını oldum serseri,
Erşden gılman gelir, behiştden peri,
Kelemnen kaşına kara çegmege.

DEYİRLER

Arif olan bir gülşenin bağbanı,
Hesret olub bagça bara, deyirler,
Bülbül yad olubdu kızıl gülünden,
Kismet olub gonça hara, deyirler.

Usta çegib bu tedbiri, bilanı,
Tora salıb oysun almaz ilanı,
Terlanın yerine dovşan alanı,
Baglayıbdı bahtı kara, deyirler.

Necef deyer yahşı olsa yamanlar,
Abı çeger neysan töger dumanlar,
Bir gözel usundan neçe cavanlar,
Behs saldıg namıs ara, deyirler.

OLSUN

Etrafımda seyr eyleyen gözeller,
Hemişe seyriniz buralar olsun,
İstemem gedesiz, gözden iraga,
Segrekib sinesi yaralar olsun.

Sizde adet midir eşkin sevdası?
Seyr eyler mi kız, gelinin sürmesi?
Siz Allah geymeyin gatan libası,
Geydiginiz zer-ziba, haralar olsun.

Men kurbanam nazlı yarın boyuna,
Terlan geder şigarına, oyuna,
Belge yetirmedin dostun guyuna,
Necef'in menzili haralar olsun.

GEDİR

Arif olan, gelin size söyleyim,
Bir sona sallanıb haraya gedir?
Herden bakıb bagrım, başım yandırır,
Bu sona sallanıb haraya gedir.

Hesretini çegib bu ağır eller,
Süsenler, sünbüller, kırmızı güller,
Bad eser, titreşer ağ üzde teller,
Şane şö'le çegib haraya gedir.

Dost bağında gül dolaşdı sünbüle,
Şeyda bülbül nale çegdi o güle,
Üzüg ter barmağa, gemer zer bele,
Gel gemer elinden haraya gedir.

VAR

Agır eller sade yola düzülüb,
Bi-vefa dagların gel ha geli var,
Karvan gedir, elim yardan üzülüb,
Ecel peymanemin dol-ha-dolu var.

Ne kaydadı sözün demeg göçlere,
Nece sürme çegib gözel kaşlara,
Heyal çaşıb rübend salmır döşlere,
Deyen ag memenin bol ha bolu var.

Necef, hercayiye yandırma canı,
Hekiket derg ele, heddini tanı,
Sevgili sevgiliden anlar nişanı,
Ebrişim tellerin çal-ha-çalı var.

GEL YERİ

Teze bir yol düşüb gönlüm evine,
Teli ter çıgalı, Sona gel, yeri,
Müşteriyem kametine, boyuna,
Baş eyme soltana, hana, gel yeri,

Kismet ola, Hakdan gelen pay gidi,
İyin etri, enber, Papo çay gibi,
Onseggiz gecelig doğmuş ay gibi,
Guşunda sırğalı tana, gel yeri.

Ucundan çegerler dara Necef'i,
Firketin yandırıb nara Necef'i,
Derdim bilmez Lokman yara Necef'i,
Düşmüşem böhtana kala, gel yeri.

OYNAR

Görürsen mi kızlar nece sef çegib,
Nazig ellerinde hınalar oynar,
Kimi zinet verib aynı kabağa,
Ebrişim tellerde şanalar oynar,

Bi mürvet çegibdi vesmeni kaşa,
Ona bütün dünya eyler tamaşa,
Zer-ziba geyibdi ayakdan başa
Kalagay altında sunalar oynar,

Necef'in saatı geldi nesine,
Alem batıb nece hublar hasına,
«Enzeli» kaydanın zil havasına,
Teli ter çığalı sonalar oynar.

ZÜLFÜN

Gözel sende bir nişana görmüşem,
Kudretden götürüb karanı zülfün,
Men özüm gi, eşkin divanesiyem,
İmandan çıkardır göreni zülfün,

Gördüm cemalını, geldim hevese,
Usundan abdalam elimde esa,
İncil'i İsa'dı, Tevrat'i Musa,
Ezberden ders verir suranı zülfün,

Ne durmusan sen Necef'in kesdine,
Bi-huş olsa, hak yapışar destine,
Herdem herdem men fekirin üstüne,
Havadan yagdırır boranı zülfün.

DANIŞMA

Könül sene nesihetim budur gi,
Kelmeni aşırıb beşden danışma,
Meclise girende yerini tanı,
Ayakda eyleşib başdan danışma,

İtirme dostunu hakkı saymı,
Sahla mehebbetin, gesme payını,
Arif olan, tapar gendi tayını,
Terlan olub yaşıl başdan danışma,

Necef bir gimsedi ilkardan geçmez,
Şerm eyleyer, şer işlere karışmaz,
Horra, hengel, yaşıl evizde pişmez,
Dindirende plav aşdan danışma,

MEN OLDUM

Dad eylerem kara bahtım elinden,
Yar üzüne hesret kalan men oldum,
Eyyub gibi canda yara besledim,
Bayku teg varanda kalan men oldum.

Ne bir dostum var, ne de bir hemdemim,
Günü günden artdı möhnet ü gemim,
Nuh gibi deryaya gerg oldu gemim,
Kavvas teg deryaya dalan men oldum.

Necef'em kurtardım gem otağından,
Bülbül elin üzmez gül budağından,
Dilinden, dişinden ter buhağından,
Tersa sevdim, Şeyh Sen'an men oldum.

GELİR

Serraflar dürüst bakın,
Bu terlan ovlağa gelir,
El vurmun, gende durun,
Sonadı yaylağa gelir,
Ay kurub, zinet vurub,
Bezenibdi ağa gelir,
Cellad gibi can alacak,
Bir özge sayağa gelir.

Göz tigin hurray çegin,
Bu sonanın sürmesine,
İnci dişe, kelem kaşa,
Vesme çegib ebrusuna,
Siyah tele, ince bele,
Bak eyninde tirmesine,
Göyde kuşlar, yaşıl başlar,
Cümle gelibdir sesine,
Kabağında tuti dili,
Bu deste bulağa gelir.

Kerem gimi cuşe gelib,
Huda'm bele can yaradıb,
Derd bilen, murad veren,
Huriyi-gılman yaradıb,
Lebi şirin, dersi derin,
Hesteye derman yaradıb,
Açılıb gül gülşeni,
Cenneti rizvan yaradıb,
Taza çıkıb zavodundan,
Şegerdi kaymağa gelir.

Havalanıb, safalanıb,
Maraldı aralı gezir,
Can üzen, bağrım ezen,
Avçıdı bereli gezir,
El vurub kahkah gülüb,
Bir kaşı karalı gezir,
Ah dilde, eteg belde,
Necef'di yaralı gezir,
Leyli'nin aşikidi,
Mecnun'du soraga gelir.

SALAHLI PAŞA

20. yüzyıl âşıklarındandır. 1924 yılında Gazah bölgesinin Daş-salahlı köyünde doğmuştur. Gerayh ve koşma tarzında söylediği şiirleri ile tanınmaktadır.

Daha çok aşk konularında şiirler söylemiştir.

KAYNAK

Âşıklar, Bakü 1960, 149-150.

GERAYLI

UNUTDUN

Bir sözüm var, perim size,
Meni neden tez unutdun?
Gışda ilgar verdin bize,
Gelen kimi yaz, unutdun?

Çekdim şirin cefanı men,
Görmedim bir sefanı men,
Çoh gözledim vefanı men,
Ne oldu ki, gız, unutdun?

Bahışların çaldı meni,
Kemendine saldı meni,
Ahır esir aldı meni,
Yara vurdun yüz unutdun.

Mehebbetdir var aşige,
Paşa kimi er aşige,
Şan, şöhrete, yaraşığa,
Tez aldandı göz, unutdun.

KOŞMALAR

ÇAĞINDA

Men seni sevmişem, ay eller gızı,
Sevdalı könlümün oğlan çağında,
Geldi ziyarete seher ulduzu,
Anan sen güneşi doğan çağında.

Temizdir endamın, çiçekden, gülden,
Dişlerin inciden, buhağı lelden,
Heç eskik olmasın gözeller elden,
Şairler ilhamın alan çağında.

Zamanın hökmünü ararsan bir gün,
Gocalıg kamanın çalarsan bir gün,
Paşa'nı yadına salarsan bir gün.
Yorulub yollarda galan çağında.

AZADDIR

Sevgilim gel, gezek güllü veteni,
Seviben sevilmek elde azaddır,
İndi ne Mecnun var, ne de ki, Ferhad,
Bülbülün sevdiyi gül de azaddır.

Mehebbet eşgile çırpınsın ürek,
Ebedi sevgiye biz ilgar verek,
Gel, menim gözelim, hoş dövran sürek,
Oynayıb, ohumag, dil de azaddır.

Bağban olan gül bitirer bağında,
Şamamacı bar yetirer tağında,
Salahlı Paşa'nın odlu çağında,
Könlümün sazında tel de azaddır.

ÂŞIK PENAH

20. yüzyıl âşıklarındandır. 1876'da Şamhor bölgesinin Say-sulu köyünde doğmuş; 1921'de vefat etmiştir. Küçük yaşlarında âşıklık sanatına ilgi duymaya başlayan Penah daha sonra Şemkir'li Âşık Hüseyin'in oğlu Çoban'a çırak olmuştur. Çoban'a çırak olduktan sonra, âşıklık sanatını öğrenmiş ve Azerbaycan'ın güçlü bir âşığı olarak kendisini kabul ettirmiştir.

Halk şiirinin koşma, geraylı ve tecnis gibi şekillerinin yanında klasik şekilde yazmış olduğu muhammeslerinde başarılı olmuştur. Penah, tabiat ve sevgili gibi değişmez konular yanında içtimaî konularda da söylemiş olmasıyla tanınmaktadır. Anadolu sahasında daha değişik olarak söylenen «Teklik» redifli koşması, onun Anadolu Türk şiirini bildiğini göstermesi bakımından da önemlidir.

Yine şiirlerinde namertlerden, soysuzlardan, iki yüzlülerden şikâyet etmiştir. Edebî sanatları ustalıkla kullanması onun sanat gücünü gösteren bir başka yönüdür.

20. yüzyılda yaşamış olan Penah'la, daha çok siyasî konularda şiir yazmış olan çağdaşı Penah Penarov'u karıştırmamak gerekir.

KAYNAK

Telli Saz Ustadları, Bakü 1964, 103-106.

KOŞMALAR

GOŞGAR

Alem-i geybden halg olunubsan,
Yazılıb erşde yaşın, a Goşgar,
Goca dağ Ganlıdan, Mirov, Kepezden,
Murguzdan ucadı başın, a Goşgar.

Aşıglar ohurlar Hagg sinesinden,
Kamil şairlerin beshabesinden,
Alı ne'resinden keshakesinden,
Şad olub çemenin, daşın a Goşgar!

Bir ay şeherlerden yağ, düyü geldi,
Çayının teşbehi Gür kimi seldi,
Min erkek kırıldı, yüz cönge öldü,
Derya kimi plov aşın, a Goşgar!

Atlanıb düşürdü herden yüz atlı,
Zurnacı, hanende, saz, ihtilatlı,
Tufanın, boranın hotkara çatdı,
Me'lum deyil yayın, gışın, a Goşgar!

Sahla penahında onu, ilahi,
Salma nezerinden bir bele şahı,
Zara getirdi, bu **Aşıg Penah**'ı,
Duman, çiskin, gar, yağışın, a Goşgar!

TEKLİK

Bu dünyada cehennemden bedterdi,
Bir yohsullug, bir sonsuzlug, bir teklik,
Eridir insanı, cavan gocaldır,
Bir yohsullug, bir sonsuzlug, bir teklik.

Gönlüm ister halis dostumu görüm,
Arayım, ahtarım, derdini bilim,
Olmayaydı bir ayrılıg, bir ölüm,
Bil yohsullug, bir sonsuzlug, bir teklik.

Mö'mün kimseneler sebir eyleyer,
İnsana sitemi kafir eyleyer,
Rüstemi Zal olsan fağır eyleyer,
Bir yohsullug, bir sonsuzlug, bir teklik.

Penah nadanlar nesiyet olmasın,
Beşüur var ise vesyet olmasın!
Ey Hüda, heçkese gismet olmasın,
Bir yohsullug, bir sonsuzlug, bir teklik.

EYLER

Namerd dostdan kes aranı, kenar ol,
Salamat başını, melamet eyler,
Merd adama ilticalıg eylesen,
Bağışlar tagsırın eyanet eyler.

Ustadların nesyetinden gaçmayın,
Namerd ile şirin şerbet içmeyin,
Mühennetde nan, sırfa açmayın,
Durmaz ilgarında, heyanet eyler.

Dolandım dünyanı söznen besinen,
Saznan söhbetinen, eşg hevesinen,
Be geyret gohumnan, benamus dostnan,
Penah aşna olmaz, edavet eyler.

OYNAYIR

Hubların meclisinde,
Gördüm bir canan oynayır,
Süzgün süzür, bağrım ezir,
Gözler horaman oynayır,
Nazı çoh, gemzesi çoh,
Gaşları kaman oynayır,
Zülf deste, gerden üste,
Növreste cavan oynayır,
Teşrif getir, çeşme götür,
Bah gör ne yaman oynayır.

Ter sinesi, gül aynası,
Bu zer libas can üstüne,
Yar bezenib, var bezenib,
Sedri gar fincan üstüne,
Zehmet ele, te'rif söyle,
Mühemmes dastan üstüne,
Bele insan olmaz inan,
Benzeyir gılman hüsnüne,
Boy uca, gerden süca,
Serv-i irevan oyanıyır.

Gördüm toyda, uca boyda,
Dost dostun gaşlarına bah,
Şirin sözü, şehla gözü,
İncicek dişlerine bah.
Günüz, gece, horyad, goca,
Yar ü yoldaşlarına bah!
Nacinse, yahşı, pise,
Feleyin işlerine bah,
Dodag gaymag olmaz doymag,
Aşkar can alan oynayır.

Maşallah, yaradıb billah,
Giymetde le'le vermenem,
Dağıstan'a cem cahana,
Gürcistan gele vermenem,
Şeki, Şirvan'a, Tehran'a,
Yüz şeher çöle vermenem,
Yüz min yaza, işve naza,
Heştad min dula vermenem,
Penah görüb eyler te'rif,
Her megam tamam oynayır.

AŞIK PENAH

20. yüzyıl âşıklarındandır. 1926 yılında Salyon bölgesinde doğmuştur. O, 1979 yılında vefat etmiştir. Âşıklığa 1948 yılında başlamıştır. Geraylı ve koşma şeklinde söylediği şiirleri ile tanınır. Şiirlerinde sevgililer dışında memleket sevgisini de anlatmıştır. «Ana Yurdum» isimli geraylısında bu hususu şöyle ele almaktadır:

Sonsuz derin mehebbetle,
Hoş arzuyla, saf niyyetle,
Dünya guran bir zehmetle,
Girer teze dona yurdum.

Tabiat konusunda söylediklerine «Bahar Neğmesi» ve «Bezenmisen» redifli şiirleri örnek verilebilir.

Penah, siyasî konularda da şiirler söylemiştir.

KAYNAKLAR

Âşıklar, Bakü 1964, 149 - 161.

Azerbaycan Aşıgları ve El Şairleri II, Bakü 1984 478 - 489.

GERAYLILAR

BÜLBÜL

Gedi bahar, açdı çiçek,
Sen de dillen, bala bülbül,
Uçub budagdan budağa,
Bizim bağda gal, a bülbül.

Neğme sende, sözü mende,
Alem susar biz dinende,
Her neğmesiz göy çemende,
Etrafa ses sal, a bülbül.

Men saz tutdum yar eşgine,
Mehebbet, ilgar eşgine,
Sen ohu bahar eşgine,
Gülden ilham al, a bülbül.

Ohu eşgin kitabını,
Tap her sirrin cavabını,
Mehebbetin rübabını,
Menim kimi çal, a bülbül.

Aşıg Penah saz elinde,
Neğme goşur öz dilinde,
Bahar vahtı, gül feslinde,
Sesin olur bal a bülbül.

MENEM

Eşgimiz sorağında,
Hoş heyala dalan menem,
Bu dünyanın sevincini,
Satan sensen, alan menem.

Sen ömürlük seadetsen,
Başdan başa melahetsen,
Bir sözümden küsüb getsen,
Derd elinde galan menem.

Penah gurban tellerine,
Şirin, şirin dillerine,
Üreyimi saz yerine,
Çaldıran sen, çalan menem.

DAĞLAR

Yaz gelende gül, çiçekle,
Dolar gen gucağın dağlar,
Her obada, her yaylagda,
Alışar ocağın, dağlar.

Başında ildırım çahar,
Sinemi yandırıb yahar,
Gözlerimden yaşlar ahar,
Tutular gulağın dağlar.

Gül güler bulud ardından,
Sene yay verer odundan,
Kederin çıhar yadından,
Gızarar yanağın, dağlar.

Üstünde çoh düşüb ganlar,
Başından esib tufanlar,
Meskeniydin, bir zamanlar,
Guldurun, gaçağın, dağlar.

Daha goynun olub şeher,
Nesibindir, hüner, zefer,
Bahıb sene **Penah** deyer,
Gözeldir bu çağın, dağlar.

PERNAZ

20. yüzyılın kadın şairlerindendir. 1860 (ya da 1862) yılında Şamahı bölgesinin Bağırlı köyünde göçebe bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiş, 1968 yılında doğduğu köyde vefat etmiştir. Bağırlı mezarlığında babası Dovğaçı Oğlu Azay'ın kabrinin yanına defnedilmiştir.

Pernaz'ın babası da şair olup «Dovğaçı» mahlası ile şiirler yazmıştır.

Pernez, halçacılıg (küçük halı) sanatını da çok iyi bilen bir kadındır. Halçalara işlediği ince nakışları ile tanınır. Halk arasında bayatıları ile tanınan Pernaz daima bir anne olarak sevilmiş ve sayılmıştır.

O, 1912 yılında Şamahı depremini yaşamıştır. Bu acı üzerine yüzlerce acıklı bayatı (mani) söylemiştir. Yakın akrabalarının anlattığına göre bayatı ve şiirlerinde, başkasının tesiri altında kalmamış olup umumiyetle irticali ön plana almıştır.

Bayatılarında sevgi, aşk gibi konuların yanında siyasî meseleleri de işlemiştir.

KAYNAK

Azerbaycan'ın Âşık ve Şair Gadınları, Bakü 1974, 123-126.

BAYATILAR

1

Pirdireke dağımdı,
Goynu gem oylağımdı,
Yaş tökür leysan kimi,
Deyir yaman çağımdı.

2

Bu gelen arabadı,
Goy gelsin arabadı,
Dünenki cennet şeher,
Bah, bugün harabadı.

3

Dağda biyan varmola,
Soyub yeyen varmola,
Bu ecelsiz gırğına,
Hayıf deyen varmola?

4

Sürü biyana gelsin,
Yesin, biyana gelşin,
Deyin o vefasıza,
Dönsün bu yana gelsin.

5

Yulğunu, ay yulğunu,
Yığıb yetdim yulğunu,
Var mı bir menim kimi,
Çohdu derdler yorgunu.

6

Çekmesi cığ cığ eyler,
Evimizi palçıg eyler,
Zehlem geder o yardan,
Her gece acıg eyler.

7

Eyvanım hesir menim,
Üreyim esir menim,
Toyumu tez eyleyin,
Yarım telesir menim.

8

Palazda narıncı var,
Abı var, narıncı var,
Hardasan, ay nainsaf,
Dalınca zarıncı var.

9

Guzunu alan olmaz,
Ağıla salan olmaz,
Deyirler yarım gelir,
Bu boyda yalan olmaz.

10

Şehere yol eyledim,
Kağızı bol eyledim,
Yuhusuz gecelerde,
Göz yaşım bol eyledim.

11

Şeher yolu köndelen,
Golum gelmir dönderem,
Yazı pozu bilmirem,
Mektub yazıb gönderem.

12

Karvan keçer toz eyler,
Pahıl gözü boz eyler,
Gonşunu gara geysin,
Yar gelende söz eyler.

13

Şirvan'ın dağlarıynan,
Meyveli bağlarıynan,
Senin gurbanın olum,
Yanımın ağlarıynan.

14

Su götürdüm hovuzdan,
Hoşum gelir tovuzdan,
Yar mene mencek alıb,
Astarı ganovuzdan.

15

Bağırrıdı obamız,
Dovğaçıdı babamız,
Yara gurban oleydi,
Bizim ceddi, abamız.

16

Şeherin dam öyleri,
Esil tarham öyleri,
Zelzele viran goydu,
Dağıldı Şam öyleri.

17

Küdrünün alaları,
Boş galıb çalaları,
Susuz galıb ceyranı,
Meleşir balaları.

18

Simaver pıggıldayır,
Gend gıran şıggıldayır,
Zehlem geder o yardan,
İş bilmez, nıggıldayır.

19

Küdrünün örüş yeri,
Ot yeri, örüş yeri,
Gışlağın zağaları,
Gızların görüş yeri.

20

Bağırrı kem üstedi,
Gışlağı cem üstedi,
Pernaz ne hava çalsa,
Hamısı gem üstedi.

HÜSEYİN SANI

20. yüzyıl şairlerindendir. 1909 yılında Dilican bölgesinin Göyerçinli köyünde doğmuştur. İlk tahsilini medresede yapmıştır. Onun şairliğinde tabiatın büyük tesiri vardır. Gülleri, çiçekleri, temiz havalı dağları onun şiirlerinde bulabiliriz.

Halk şiirinin geraylı ve koşma şekillerinde çok güzel şiirleri olan Hüseyin Sanı bir müddet de köy öğretmenliği yapmıştır. Öğretmenlik ve siyaset gibi konularda da şiirleri olan Sanı, kelimeleri ve edebi sanatları kullanmada çok başarılıdır.

Kaşı cellad gözü yağı,
Canım cananın dustağı,
Şehdi-şeger, dil dodağı,
Kevser piyale gözleri.

Aşk konusunda söylediği şiirlerinde de başarılı olan Sanı, hep sevgilisinden şikâyet etmiştir.

Süzgün bakışları aldı canımı,
Kiprigin ok tegi tögdü kanımı,
Apardı, koymadı, din, imanımı,
Şirin dili gül gülzarı görende.

Koşmalarında sevgilisinden şikâyet eden Sanı, derdinin dermanını da onda bulmaktadır.

Camalın görende olmuşam heste,
Şefa bulundurmaz her gelen gesde,
Siyah tellerinden gelir bir deste,
Dermanım olacak bil yana yana.

KAYNAK

Himmet Elizade, **Azerbaycan Âşıkları**, Bakü 1930, 225-234.

Hak seni yaradıb kiymetli daşdan,
Görünce aparır ağlımı başdan,
Ala gözlerinden, o kelem kaşdan,
Gözümden al yaşıl seller dolanır.

Bülbül okur şirin şirin dilleri,
Bad-i seba dağıtsa da telleri,
Hüseyn Sanı töger kanlı selleri,
Kaşında, gözünde feller dolanır.

YETİŞMEZ

Men seni seveli neçe il oldu,
Bir ah çegsem o da yara yetişmez,
Bu ağlar gözlerim yaş ile doldu,
Helag oldum yardan çara, yetişmez.

Bezenibsen ay kız, dağda gezersen,
Yaşıl baş sona teg gölde üzersen,
Elvan çiçeg ter buhağa düzersen,
Terlan avı heç de sara yetişmez.

Kızıl gülü derib deste deste,
Elim koyum beyaz ter memen üste,
Çokdandı düşmüşem men elde heste,
Senin gibi elim kara yetişmez.

Bir ah çegdim dağlar daşlar oyandı,
Al geyindi, kırmızıya boyandı,
Menim yarım cavanlardan cavandı,
Dövlet getdi, elim vara yetişmez.

Sana kurban olsun bütün cahanlar,
Eşkinden yanır men teg cavanlar,
Hüseyn Sanı deyer, arifler anlar,
Heste gönlüm bir cüt nara yetişmez.

GÖRENDE

Mecnun etdi Ağıl huşum var igen,
Gülşen içre o cananı görende,
Alışdım odlara, nar-i hicrana,
Lebi ballı, şirin canı görende.

Süzgün bakışları aldı canımı,
Kiprigin ok tegi tögdü kanımı,
Apardı, koymadı din, imanımı,
Şirin dili gül gülzarı görende.

Dolandım başına sağ u soluna,
Mina gerdenine ince beline,
Mayil oldum ağ gerdende teline,
Zülfü siyah ter buhağı görende,

GÖREYDİM

Dizimin taketi, gözümün nuri,
O beyaz sineli yarı göreydim,
Döneydim başına, el ayağına,
Sinesinde koşa narı göreydim.

Cemalı salıbdı cahana şö'le,
Aşığı öldürmeg olur mu böyle,
Derdini, gemini bizlere söyle,
Açeydin dehanı, le'li göreydim.

İstemem dünyada dövleti, malı,
İnan mana yeter lebinin balı,
Ağıl, huşu vardı, çok da gamalı,
Ter buhağı keddi dalı göreydim.

YANA YANA

Bir gözel görmüşem, zegalı gardaş,
Vesfini söyleyim, kal yana yana,
Yerişi, bahışı ceyrana benzer,
Sallanıb tögülür tel yana yana.

Maral teg teylenib gedir buradan,
Avçı tegi gözleyirem bereden,
Gözellig behş edip ona yaradan,
Keddine geyinib al yana yana.

Camalın görende olmuşam heste,
Şefa bulundurmaz her gelen gesde,
Siyah tellerinden getir bir deste,
Dermanım olacak bil yana yana.

Eller ince, kollar ince, bel ince,
Dodak ince, burun ince, dil ince,
Bezar oldum güsgün gönlüm alınca,
Eşit sözlerini, gel, yana yana.

Gelende naz ile esişir her yan,
Bakan cavanları eyleyir heyran,
Dünyaya teg gelib o nazlı ceyran,
Mehdini söyleyir el yana yana.

Eslini bilmirem, adı Şahzada,
Bele gözel olmaz bil gi dünyada,
Hüseyn Sanı gül üzlünü mebade,
Birce sana deyir dil yana yana.

GEDİRSEN

Hicranın çağıdı, ayrılık günü,
Meni koyub yana yana gedirsen,
Gözümden akıdıb kanlı yaşımı,
Neçin kıyıb şirin cana gedirsen?

O süzgün bakışın düşende yada,
Artacak derd gem hedden ziyada,
Kismet olsa, bir de görsem mebada,
İtaet eylerem sana, gedirsen.

Cilveli terlanım, düşürsen yola,
Kulac kollarını boynuma dola,
İnsaf mı gülşenim sarala, sola,
Hüseyn'ni salıb gem hicrana gedirsen.

GETDİ

Nazlı yarım çok nigeran bakırdı,
Gözlerinden kan çeşmeler akırdı,
Kızlarnan seyrangaha çıkırdı,
Mana gemgin gemgin bakdı da getdi.

Şigarım uçurdum, dutabilmedim,
Gefletde yatmışdım yetebilmedim,
Kiymet tapılmadı, satabilmedim,
Talayıb evimi yıkdı da getdi.

Derd gem ehliyem, derde salıbdı,
İntizarı bu canımdan kalıbdı,
Ele bildim gül üzlü yar gelibdi,
Meni belalara saldı da getdi.

Oyandım yukudan, ayrıldım yardan,
Ellerim üzüldü dövletden, vardan,
Hüseyn Sanı deyer sen teg maraldan,
Ahzar gönlüme kaldı da getdi.

GÖZEL

Gözel olan bu dünyanın varıdı,
Almasıdır, hayvasıdır, narıdı,
Teze çıkmış bahçaların barıdı,
Bağbanam bahçadan yaralı gözel.

Surahı teg deste deste gezende,
Tellerinize derib gülden düzende,
Sallanıban dost bağında gezende,
Gezmeyin çok menden aralı gözel.

Mecnun teg çıkmışam yuca dağlara,
Ayrıldın getmege ağ otaklara,
Horyat eli deyceg gül dodaklara,
Bağrım başı yanar karalı, gözel.

Barabarın yokdu, gezem elleri,
Kaymak dodakları, şirin dilleri,
Saniyem dermedim gönça gülleri,
Gül tegi rengimiz, saralı gözel.

SEFİL SEFDER

20. yüzyıl âşıklarındandır. Doğum tarihi kesin olarak belli olmamakla beraber 1910 yılında doğduğu tahmin edilmektedir. Genç yaşta âşıklığa başlamıştır. Şair Veli'nin çırağıdır. Elimizdeki şiirleri gençlik yıllarına aittir. Daha sonraki durumu hakkında bilgi sahibi değiliz.

Halk şiirinin geraylı koşma ve deyişme (atışma) türlerinde başarılı olmuştur.

Sefil Sefder de şiirlerinde daha çok sevgili konusunu ele almıştır. Onun koşmalarında sevgili her yönü ile anlatılmıştır. Sevgililerin tasvirlerinde çok başarılı olan Sefder «Behtever» redifli koşmasında bu hususun en güzel örneğini vermiştir. «Gözeller» redifli koşmasında ise sevgili çeşitli yönleriyle ele alınmıştır.

Sefder, sözde durma ve mertlik konusunda da şiirler söylemiştir. «Yahşıdı» redifli koşmasından aldığımız aşağıdaki dörtlük bunun güzel bir örneğini teşkil eder.

Bağban olsam geyri bağı istemem,
Öz bahçamın o gal narı yahşıdı,
Verer ikrarını ölse de dönmez,
Merd iyidin e'tibarı yahşıdı.

Görüldüğü gibi çok genç yaşta yazmış olmasına rağmen Sefder, devrinin ünlü şairleri arasına girebilecek bir güce sahiptir.

KAYNAK

Himmet Elizade, **Azerbaycan Âşıkları** II, Bakü 1930, 176-180.

GERAYLI

GÖRDÜM

Deli gönül feğan etme,
Bu işini cana gördüm,
Senin gibi çok aşığı,
Eşk oduna yana gördüm.

Seri siyeh kıvrım saçdı,
Leyli misal gaman gaşdı,
Kuba gibi tel nahışdı,
Gölde bir cüt sona gördüm.

Sözü danışma aşgara,
Cismimi yandırdım nara,
Uyubsan merdümazara,
Dünya seni fena gördüm.

Nazeninim, şirin dilim,
Derdim budur hoş hıyalım,
Yanma nare, sen bülbülüm,
Men gi, yana yana gördüm.

Mecnun oldum özge teher,
Eynindür kudretden şeher,
Ne sızlarsan **Sefil Sefder,**
Könlüm batıb kana gördüm.

KOŞMALAR

BAHTEVER

Seher sübhü bir gözele oğradım,
Sallandı karşımdan, geçti bahtever,
Bülbül mayil oldu gül camalına,
Okuyub okuyub coşdu bahtever.

Olmaz bunun gibi servi, senuber,
Dodakları noğul, dehanı şegger,
Yetirib koynunda hub teze nober,
Yalvardım düymesin açdı bahtever.

Gözelligde teg halk edib yaradan,
Kaşın gamandandır, keddin minadan,
Sülfü, senuberden teli sonadan,
Yohdu bele yaşıl başdı bahtever.

Açanda benzetdim sedrin mermere,
Camalın şö'lesin şems ü kemere,
Kızıl şane koyub, marı tellere.
Gülgez beden kurgan saçdı bahtever.

GÜLBANI

Men yaralı, sen serferaz gülürsen,
Sen, bele gülüncen kana Gülbanı,
Hicran gar eylesin, cismim erisin,
Mürgvar teg yana yana, Gülbanı.

Salıbsan gönlüme pinhan gümanı,
Mecnun teg gezirem Leyli cananı,
Uçurmuşam senin gibi terlanı,
Ses salmışam bu cahana, Gülbanı.

Sen gi emegimi yetirdin zaya,
Sefder sığınıbdı kadir Huda'ya,
Tez bazar ol, seni karışma saya,
Yetme gözellernen sana, Gülbanı.

GÖZELLER

Seherin sübhünden çıkdı karşıma,
Keglig gibi deste dane gözeller,
Her birisi birinden e'la idi,
Sancılar serine şane gözeller.

Birisi gılmandı, şirin dillidi,
Birisi celladdı, kıl u kallıdı,
Birisi terlan bahışı bellidi,
Birisi de yetdi sana gözeller.

Birisi tavusdu, elvan nahışdı,
Birisi maraldı, yornuk bahışlı,
Birisi Peri'di, yetgin turunçdu,
Biri Ezrayıl'dı cana, gözeller.

Sefder'in sinesi ateş, narlıdı,
Biri peri'di yetgin turunçdu,
Birisi subaydı, biri erlidi,
Ses salmışdı o gülşana gözeller.

SENİ

Ay nazenin sen incime sözümden,
Ol tüleg terlana vermerem seni,
Yanağı şems ola, halları ıldız,
Huriye, gılmana vermerem seni.

Vermerem neçe min eyvan otağa,
Bülbül şişelere şamdan çırağa,
Güllü benefşeli bülbüllü bağa,
Cenneti-rizvana vermerem seni.

Yüz min zenaneye, yüz min merdana,
Yüz min Züleyha'ya, yüz bin Ken'an'a,
Yüz min Lel ü yakut, yüz min mercana,
Sefder'em, cahana vermerem seni.

YAHŞIDI

Bağban olsam geyri bağı istemem,
Öz bahçamın o gal narı yahşıdı,
Verer ikrarını, ölse de dönmez,
Merd iyidin e'tibarı yahşıdı,

Bir toyla yahşıdı, namerd evinden,
Derde düşsen, heç kurtarma düyünden,
Gürbet vilayetin kar piloyundan,
Öz yerinin, zehirmarı yahşıdı.

Bir insan gi, hercayı olsa ezelden,
Kem olar o sanı yola düzelden,
Bi-gamal, ağılsız, deli gözelden,
Bir çok çok danışan karı yahşıdı.

Sefil Sefder bezar oldu canından,
Söz reddetmez ürefanın yanından,
Özge vilayetin çok eyanından,
Öz gendimden bir serseri yahşıdı.

DEYİŞME

SEFDER İLE NAZENİN'İN DEYİŞMESİ

Oğlan:
Ay Nazenin, söyle nedir hıyalın,
Söylediğin o ilkara ne dedin?
Deyirdin kocaya getmerem daha,
Teze yetgin cavanlara ne dedin?

Kız:
Al cavabın deyim, bir de danışma,
Cem sözümü ar aşgara deyirem,
Heber ver elçisi bir de gelmesin,
Addamasın bu diyara deyirem.

Oğlan:
Çokları eşkinden götürdü sazı,
Teb tapıb danışır şevki avazı,
Gezirler bağlarda sen teg nergizi,
Çeh çeh vuran bülbüllere ne dedin.

Kız:
Kaydadı heyyata işler sarınan,
Boy heletin biçer o insafınan,
Ahıl, ahılınan, cahıl babnan,
Bülbül gülün vermez hara, deyirem.

Oğlan:
Gel derya gönlümü eyleme ada,
İsyanın olmasın hedden ziyada,
Neçe cavanları yandırdın oda,
Bi-bafasan sen onlara ne dedin?

Kız:
Bülbül koymaz gül üsünde gurbanı,
Laçın da olar mı karğaya tabı,
Gelen elçiler de alır cevabı,
Yandırmasın özün nara, deyirem.

Oğlan:
Yokdur senin gibi bir şah şahbaz,
Ne fayda camaat eleyirdi naz,
Ustadım Veli'di meganım Tavus,
Yeni şair bu Sefder'e ne dedin.

Kız:
Kara sakkal elim, Nazenin adım,
Yandırır mahalı görürsen, odum,
Mecazisen hele dersin öyredim,
Tay olmazsan lel gevhere, deyirem,

YETİM SEYİD

20. yüzyıl âşıklarındandır. 1895 yılında Tovus bölgesinin Ocaklı köyünde doğmuştur. Çocukluğunu anne ve babasının yanında geçiren Seyid, 10-12 yaşlarında çobanlığa başlamıştır. Çobanlık günleri ona fazlaca te'sir etmiş olacak ki, bunun üzerine çalıp söylemeye başlamıştır. Yüzlerce şiir söylemiştir. Elimizde geraylı ve koşma şekillerinde söylediği şiirleri vardır.

Şiirlerinde daha çok sevgili konusunu işleyen Yetim Seyid bir dörtlüğünde bu hususu şöyle anlatmaktadır:

Bad eser, dağıdı tellerin senin,
Ne göygeç danışır dillerin senin,
Kudretden hınalı ellerin senin,
Kedem gözel, kelem gözel, kaş gözel.

Bu hususların dışında ekteki şiirlerinde de görüleceği üzere sevgili onun dörtlüklerinde değişik yönleri ile ele alınmıştır.

KAYNAK

Himmet Elizade, **Azerbaycan Âşıkları II**, Bakü 1970, 171-173.

GERAYLI

GÖZEL

Terlan avın vermez sara,
Men olmuşam bahtı kara,
Düşmüşem gürbet diyara,
Almışam nara gözel.

Vesfi halın heber alam,
Kollarım boynuna salam,
İsteyirem bağban olam,
Koyundagı nara gözel.

Geyirsen yaşıl alı,
Leblerin beçenin balı,
Yanağında açan gülü,
Koyma kala hara gözel.

KOŞMALAR

Arif olan bugün bir seyre vardım,
Bakdım gelir katar ilen üç gözel,
Yaradan yaradıb, üç şey halk edib,
Zeneh gözel, dehan gözel, diş gözel.

Bad eser, dağıdı tellerin senin,
Ne göyçeg danışır dilllerin senin,
Kudretden hınalı ellerin senin,
Kedem gözel, kelem gözel, kaş gözel.

Yetim Seyyid deyer nara hey,
Müşteriyem dost koynunda nara hey,
Eşk elinden men yanıram nara hey,
Kemer gözel, gerden gözel, saş gözel.

ŞİRİNDİ

Bir gözel görmüşem Esrig elinde,
Ter, nazig ellerde saki şirindi,
Camalın benzetdim şems ü kemere,
Bakdıkca kaşların tağı şirindi.

Mirvari düzübdü zülfe buhağa,
Koşa hal yaraşır gülgez yanağa,
Kend ezilir dile, dişe, dodağa,
Koynun içre cennet bağı şirindi.

Yetim Seyid'em yeteydim derine,
Okudum dersimi, yetdim derine,
Leyli gibi getdim ve'de yerine,
Mecnun tegi çeşme dağı şirindi.

BAYRAMIDI

Bahar fesli yaz ayları gelende,
Sanarsan bülbülün gül bayramıdı,
İgi sevgi bir araya gelende,
Dodak buse içer, dil bayramıdı,

Bülbül tegi daldan dala konanda,
Şirin canım eşk oduna yananda,
Bir saatım yardan ayrı kalanda,
Ele bilginen gi, il bayramıdı.

Yetim Seyid bu destanı deyende.
Sallanıban nazlı yarı gelende,
Gözüm görüb, elim ele deyende,
Gönül müjde verir, el bayramıdı.

AY GÖZEL

Seni gördüm, el götürdüm dünyadan,
Uzun boylu, kelem kaşlı ay gözel,
Lale yanaklara, kaymak dodağa,
Bakan gibi ağlım çaşdı ay gözel,

Heç demirsen Yetim Seyid hardadı,
Ne sebebdi, senin meylin hardadı?
Menim gözüm koynundagı nardadı,
Pulum yokdu, elim boşdu ay gözel.

AŞIK ŞEMŞİR

20. yüzyıl âşıklarındandır. 1893 yılında Kelbecer bölgesinin Demircidan köyünde doğmuş, 1980 yılında vefat etmiştir. Halk şiirinin gerayla (8'li koşma), koşma ve mani gibi şekillerinde söylemiştir.

O, âşıklık sanatını babası Gurban ve Âşık Elesker'den öğrenmiştir. Bunlardan başka Semed Vurgun da dostudur. O, katıldığı yarışmalarda çeşitli armağanlar da kazanmıştır.

Aşk, tabiat ve siyaset gibi konuları şiirlerinde işlemiştir. Tabiat konulu şiirlerinde; pınarları, dereleri, ovaları, gölleri, dağları, akıcı bir üslupla işlemiştir.

Keçen tarih heddin aşıb,
Tufan gopub çaylar daşıb,
Köpükleşib, gucaglaşıb,
Daşgın seller bu bulagda.

Yukarıda sevgili konusunda da şiir söylediğini belirtmiştik. Bunun en güzel örneğini koşmalarımız arasında bulunan «Gelin» redifli şiirinde bulabiliriz. Edebî sanatlardan ustalıkla istifade eden Şemşir, bir hanede şöyle demektedir:

Növ baharın teze, ağ çiçeyisen,
Bağça benövşesi, dağ çiçeyisen,
Güney gerenfili, bağ çiçeyisen,
Şemşir için geşeng balasan gelir.

Şemşir'in dünyada yaşamasının sebebi vatanıdır. Azerbaycan olmasa o yok demektir. Şemşir, «Meni» redifli koşmasında bu meseleyi çok güzel dile getirmiştir.

Cinas sanatını da çok iyi bilen Şemşir cinaslı mani türünde de şiirler söylemiştir.

Siyasî konularda yazmış olduğu şiirleri diğerlerinin yanında çok cılız kalır.

KAYNAKLAR

Aşıglar, Bakü 1960, 102 - 103.

Azerbaycan Aşıgları ve El Şairleri II, Bakü 1984, 254 - 271.

Paşa Efendiyev, **Azerbaycan Şifahi Halg Edebiyyatı**, Bakü 1981, 366 - 369.

Sazım Sözüm, Bakü 1978, 95 - 105.

GERAYLILAR

BULAGDA

Çoh insanlar gonag galıb,
Uzun iller bu bulagda,
Bizden gabag dövran sürüb,
Oba, eller bu bulagda,

Sözüm galır bu nişana,
Gabagdan gelen zamana,
Şerbet süzüb stekana,
Milyon eller bu bulagda.

Bir derinden yetirin huş,
Be'zen olub galıb hamuş,
El, üz yumuş, tel daramış,
Çoh güzeller bu bulagda.

Keçen tarih heddin aşıb,
Tufan gopub çaylar daşıb,
Köpükleşib, gucaglaşıb,
Daşgın seller bu bulagda.

Geşt eledim bu dünyanı,
Tanıdım dostu, düşmanı.
Olar bir gün Şemşir hanı?
Deyen diller bu bulagda.

VURGUNUM

A sevdiyim derdin ne var,
Çoh da menim, az da menim,
Elden aldın ihtiyarım,
Eylediyin naz da menim.

Menden dua de ellere,
Vurgunam ince dillere,
Goşulmuşam bülbüllere,
Bu şirin avaz da menim.

Şemşir senden dönmez uzag,
Men bir dilem, sen bir dodag,
Goynumuzda dalgalanag,
Gışda senin, yaz da menim.

AHI

Ürek deyir bah gözele,
Dizimde bir yohdu, ahı,
O cavanlıg düşmez ele,
Goca düşkün vahtdı, ahı.

Şair dostum, yan halıma,
Cavab var mı sualıma?
Gören gülür saggalıma,
Eynim yaşı, ahdı, ahı.

Te'rif dedim min meleye,
Un olub düşdüm, aleye,
Kim ki, inandı, feleye,
Felek onu yıhdı, ahı.

Şemşir, gadag ver diline,
Hansı ner çatıp eline?
Ta bahmıram gız geline,
Gözüm könlüm tohdu, ahı.

HOŞ GELİB

Gabagdan bir cüt sona,
Bizim bulağa hoş gelib,
Pervazlanıb ganad çalıb,
Uçub bulağa hoş gelib.

Biri gülöyşe narıdı,
Deyirsen gız, bahardı,
Biri terlan tavarıdı,
Gözel oylağa hoş gelib.

Bu gelem gaş, bu meh cemal,
Gözünde nur, üzünde hal,
Gend ezilib, süzülüb bal,
Dile, dodağa, hoş gelib.

Eceb gelir hoşa maral,
Yaşa ceyran, yaşa maral.
Mirbeşir'den goşa maral,
Bizim bu bağa hoş gelib.

Mende pakdı temiz ürek,
Bu ilgarı pozma, felek,
Şemşir sazla desin gerek.
Bele gonağa, hoş gelib.

KOŞMALAR

GEDER HEY

Sevib durmag bir çodara çetindi,
Bugün meni, sabah seni sever hey,
Ömrünü çürüder efsane yere,
Üzülme yolunda onun heder hey.

Süleyman'lar ürek verer «hediyye»,
Ovçu kimi günde durar güdüye,
Görmezsen ki, bir ehdini ödeye,
El tanımaz, öz nefsini güder hey.

İster kişi olsun, isterse gadın,
Yolunda can goysun birce muradın,
Dünyada her kim ki gözlemir adın,
Şemşir'in zehlesi ondan geder hey.

GELİN

Ne gözel yaradıb seni yaradan,
Yanagları ehmer, lalasan, gelin,
Camalına yol gubarı gonmasın,
Büllur kimi parlag olasan, gelin.

Bir bahışın min hesteye melhemdi,
Fehmin, ferasetin, kamalın cemdi,
Hüsnün ay tehrinde, gaşın gelemdi,
Her an bu temkinde galasan, gelin.

Hagg seni melaik yaradıb, elbet,
Şe'nine layigdi bu şan bu şöhret,
Güdretin gelemi negş edip ebcet,
Sen nece necibe, e'lasen, gelin.

Nov bahiarın teze, ay çiçeyisen,
Bağça benövşesi, dağ çiçeyisen,
Güney gerenfili, bağ çiçeyisen,
Şemşir üçün geşeng balasan, gelin.

AŞIG

Getdi gelmez bir de teze cavanlıg,
İster yahıl, ister alış, yan, aşıg,
Elac yohdur öz derdini özün çek,
Deseler de fayda yohdur, can, aşıg.

Hagsız hata çıhmaz merdin elinden,
Goy kimsene incimesin dilinden,
Uzaşdır eşgini gızdan, gelinden,
Çekme gözellerden bir ziyan, aşıg.

Şemşir'in hestelik alıb hevesin,
Bir yandan gocalık kesir nefesin,
Ah çekmesin, çığırmasın neylesin,
Ömürden bir busat pay uman aşıg.

DÖNDÜ

Demedim mi, Mecnun, sene, Leyli'yem,
Eşgin, mehebbetin yalana döndü,
Bilirsen mi senden çoh gileyliyem,
Bes senin heyalın hayana döndü?

Sene dastan yazdım, yene az dedim,
Boyuna gaçıgay, guba gaz dedim,
Nefesine çiçek açan yaz dedim,
Garlı zimistana, borana döndü.

Firgetin başıma neler getirdi,
Şemşir'in huşunu baştan itirdi,
Gelbimin bağçası gangal bitirdi,
Torpağı şoranlı arana döndü.

BENÖVŞE

Bahar çatıb bezeyir mi dağları,
Açılır mı sizin yerde benövşe,
Gımışır mı dodagları nergizin,
Teze ter mi güneylerde benövşe.

Aşıg Gurbani'den galıb nişane,
Torpagdı bize de, ona da ana,
Boynunu perişan eymesin yana,
Salmasın gelbimi derde benövşe.

Nedendi lalanın bağrında gara,
Bu letif çiçeye kim vurub yara,
Gızılgül gelbini yedirir hara,
Heyif ki, tez solur bir de benövşe.

Ona can yetişir yaz nefesinden,
Oyanır yuhudan bülbül sesinden,
Cennet çelenginin düşüb desinden,
Tutmasın üzüne perde benövşe.

Yarpağın zerifdi, yaraşığın var,
Çemene, çiçeye sarmaşığın var,
Goca Şemşir kimi bir aşığın var,
Söyler sözün düşen yerde benövşe.

GÖZLERİN

Gör nece ohşardı yuhusuzlara,
Senin bu süzülüb yahan gözlerin,
Gah bi-huş eylesin az galdı meni,
İldırım sür'etli çahan gözlerin.

Gelen çohdu bu vesfinin sesine,
Gözellerde ne edirsen besi ne,
Yüz aşig öldürür bir güllesine,
Herden humarlanıb bahan gözlerin.

Gatıbsan lebine, şekeri, gendi,
Kimler öyretmişdi sene bu fendi,
Dağıtdı, taladı obanı, kendi,
Dağıdıb evini yıhan gözlerin.

Vurub yere serdin geldiyim yerde,
Şemşir'i ağlatdın güldüyüm yerde,
Sineme oh vurdun öldüyüm yerde,
Meni nöker etdi o han gözlerin.

CEYRAN

Aman ovçu, düzde gurma teleni,
Heyifdi, düşmesin uzağa ceyran,
Gel atma gülleni gana belensin,
Düşer balasından uzağa ceyran.

İnsan oğlu, vurma bu gelem gaşı,
Onun da yohdur mu yarı, yoldaşı,
Ahar, sele döner, gözümün yaşı,
Her dönüb bahanda yarağa ceyran,

Bu gözel periye getirme zaval,
Gözeldir, ezizle, gayğısına gal,
Besdi, insaf ele, az nişana al,
Susuyub gelende bulağa ceyran.

Diksinir, seksenir, gansız insandan,
Rehm ele, el götür o zerif candan,
Ağlaya ağlaya gedir Muğan'dan,
Vurğunu gezmeye Gazağ'a ceyran.

Şairin hatiri Şemşir'de barat,
Turacı ellere verib amanat,
Daha tebiete olmaz heyanat,
Benzemesin gerib gonağa ceyran.

DAĞLARA

Heç bahmırsan Çiçehli'den beri sen,
Gel bah çemengahlı bizim dağlara,
Dürlü sedef kesim zerli şe'rden,
Ressam olum goy men düzüm dağlara.

Mende meharete, zefere bir bah,
Binadan gerekdi mayag temterag,
Sürü otarmışam elimde çomag,
Yayılmış goyunum, guzum dağlara.

Sansız, saysız tecnis, tehnis varımdı,
Bu yollar ezelden hub güzarımdı,
Bir neçe kitabda yadigarımdı,
Şe'rden düşübdü, izim dağlara,

Füsünkardı bu bende-yi kemine,
Şükür yaradanın öz keremine,
Pervane olmuşam aran zemine,
Uşagken öyrenib üzüm dağlara.

Daşgın çaylar kimi ahsam da eger,
Savalan seyrine çıhsam da eger,
Meğribden meşriğe bahsam da eger,
Hasret galır yene gözüm dağlara.

Dağlara aşigem, hem pasibanam,
Hınalı dağlarda galır nişanam,
Atam Delidağ'dı, İstisü anam,
Neve olub oğlum, gızım dağlara.

Ağır elli, buz bulaglı yaylalar,
Şemşir öpüb zirvenizi gucaglar,
O geder yazmışam, dolub varaglar,
Efsundu sohbetim, sözüm dağlara.

GARA GÖZLERİN

Yanağın göyçekdir, gülden laleden,
Senin ne gözeldi gara gözlerin,
Meni hifz elesin, mürvete gelsin,
Vurmasın sineme yara, gözlerin.

Esgin hestesiyem çekirem cefa,
Rehm ele, a zalım, gel bir insafa,
Senden ola belke mene bir şefa,
Eleye derdime çare gözlerin.

Dağların kekliyi, ala göz Nigar,
Şemşir bu vesfini yorulmaz yazar,
Gocalmış aşığam, görme günahkâr,
Goyma çekir meni dara gözlerin...

CİNASLI BAYATILAR

Çağır sen gece yarı,
Bahtından gece yarı,
Yuhuda yarı gördüm,
Oyandım gece yarı.

Sep guşun birine den,
Birine danış, birine dan,
Yüz ganan elden geder,
Söz ganınca bir nadan.

Men aşıg adam çalar,
Yarımçıg adamçalar,
Adını şahmar goyub,
Sohulcan adam çalar.

Men aşığam ov sara,
Maya geder ov sara,
Tülek terlan verenler,
Eger çatsa ov sara.

AŞIK TEYMUR

20. yüzyıl âşıklarından olup, Şahmor bölgesinin Morul köyünden doğmuş, 1960 yılında vefat etmiştir. Daha çok koşma şeklinde söylediği şiirleriyle tanınmaktadır. Şiirlerinde namertlerle değil, iyilerle dost olunmasını tavsiye eden Teymur, bir dörtlükte şöyle demektedir:

İnsafı, mürveti yada sal herden,
Geza vurub huşun yayınsa serden,
Çalış yahşılardan meslehet öyren,
Çeker sinesine, bil, seni satmaz.

Sevgili üstüne de şiir söyleyen Teymur «Ballı» adındaki kız için «Ballı» redifli koşmasını söylemiştir.

Bele gözel olmaz Hind'de, Yemen'de,
Saçların boynumu saldı kemende,
Ahu kimi seyredende çemende,
Al meni destinle damana Ballı.

Tabiat konusunda da şiirler söyleyen Teymur, edebî sanatlardan —bilhassa teşbih sanatından— ustalıkla istifade etmiştir.

KAYNAKLAR

Azerbaycan Aşıgları ve El Şairleri, II, Bakü 1984, 379 - 385.

Sazım Sözüm, Bakü 1978, 106 - 108.

KOŞMALAR

ATMAZ

Gezanın gehrinden eyilse işin,
Sen merde arhaldan o seni satmaz,
Gedir bilmezlere, mühennetlere,
İltica eyleme, dadına çatmaz.

Eymesin işini aravuranlar,
Gefilden başında gopa boranlar,
Şöhrete gül olub fitne guranlar,
Heç zaman murada, metlebe çatmaz,

Tale ferec versin dostun işine,
Könül merdin, deyir, dolan başına,
Edavetli işler gelmez hoşuna,
Merd igid çalışar arani gatmaz.

İnsafı, mürveti yada sal herden,
Geza vurub huşun yayınsa serden,
Çalış yahşılardan meslehet öyren,
Çeker sinesine, bil, seni atmaz.

Teymur'am düşmüşem eşg hevesinden,
Doymadım sazımın şirin sesinden,
Nefesim ayrılmaz el nefesinden,
Heyalım söz goşar geceler yatmaz.

AMANA BALLI

Müselsel zülflerin mara düşende,
Merd elinden geldim amana, Ballı,
Seni görüb cannisara düşende,
Say ki könlüm döndü kemana, Ballı.

Görenler eşginden olubdu giryan,
Etrinden deyesen mest olub her yan,
Güneş de hüsnüne olubdu heyran,
Seni yetiribdi zamana, Ballı.

Bele gözel olmaz Hind'de, Yemen'de,
Saçların boynumu saldı kemende,
Ahu kimi seyr edende çemende,
Al meni destinle damana, Ballı.

Sen bu gözelliyi alıbsan Hag'dan,
Çıhanda eyvana rengin otagdan,
Bir buse dilerem lale yanagdan,
Garşına çıhmasin yaman, a Ballı.

Sen bu yaz açılan terteze, gülsen,
Bir meni dindirib derdimi bilsen,
Gözlerinden gülen bir şirin dilsen,
Teymur'am düşmüşem gümana, Ballı.

GALMASIN

Cehd ele dinende yahşılıg eyle,
Üreyinin intizarı galmasın,
Yanaş insanlara merhemet ile,
Tekebbürün ihtiyarı galmasın.

Tamahkar şah olsa arhanda durmaz,
Şöhrete satılar aldığın vermez,
Burnundan o yana uzağı görmez,
Çalışar bir kesde varı galmasın.

Sen pis emelleri yadına salma,
Nankora, nakese gel talib olma,
Ellerin heyrinden, şerinden galma,
Teymur'un da ah u zarı galmasın.

OYLAĞINDA

Garşıma çıhanda vurarlı eller,
Çalış el havası saz oynağında,
Dalğalanıb durur zanbaglı göller,
Sonalar çığrışır gaz oynağında,

Çetindir insana yolundan azmag,
Vefasız oduyla, isinmek, gızmag,
Olar mı dindirib vesfini yazmag,
Sinem dalgalanır söz oynağında.

Meni bi-huş eden üzünde haldır,
Bu ne endazadır, ne cah camaldır.
Dehanın şekerdir, dodağın baldır,
Lale yanagların üz oynağında.

Bülbüller ohuyur, güller açılır,
Çöl guşları birbirine goşulur,
Düzler gülümseyir, etir saçılır,
Doğur bayram ayı yaz oynağında.

Teymur'u dindirsen derdi az olar,
Üzüm ayağına payendaz olar,
Doğrudur ki, gözellerde naz olar,
Mehmanınam gezek biz oylağında.

ÜLKER
(Himmet Elizade)

20. yüzyıl şairlerindendir. 1907 yılında Kazak kazasının «Hesen-su» bölgesinin Köçesger köyünde dünyaya gelmiştir. İlk tahsilini Tavus'da mahalle mektebinde yapmıştır. Babasının vefatı üzerine okuldan ayrılmak zorunda kalan Ülker hizmetkâr olarak çalışmaya başlamıştır.

Küçüklüğünden itibaren büyük bir yükü omuzunda taşımaya başlayan Himmet Elizade yıllarca zenginlerin yanında çalışmıştır.

Dağlarda ve kırlarda hayvan otlatan Himmet Elizade çektiği bu acıları birazcık olsun unutabilmek için yanık koşmalar okumaya başlamıştır. Onun şairliğinde tabiatın büyük tesiri vardır. Çünkü o, haksızlıklarla, tabiatı hep yanyana yaşamıştır. Tabiî ki şiirlerinde de bu hususlar hep yanyana olmuştur.

«Ülger» mahlası ile şiir söylemeye başlayan Himmet Elizade de hem şairlik, hem de âşıklık iç içe olmuştur.

1917 yılından sonra rejimin tesiriyle şiirler yazmaya başlayan Himmet Elizade «Azerbaycan Mergezi Türg İşçi Fagültesi» ne kaydolmuştu. 4-5 yıllık tahsilden sonra «Ali Pedagoji» enstitüsüne giren Ülker bu okulu da başarı ile bitirmiştir.

Önceleri, âşıkların tesirinde kalarak aşk ve sevgi şiirleri yazmıştır. Halk şiirinin geraylı, koşma ve deyişme (atışma) şekillerinde başarılı şiirler söylemiştir. Kelimeleri ve edebî sanatları ustalıkla kullanmıştır.

Halk edebiyatı mahsüllerini de derleyen Himmet Elizade'nin âşıklarla ilgili bir hayli eseri vardır.

Bunların dışında «Fatma» ve «Dağ Kızı» adlı iki eseri daha vardır.

KAYNAK

Himmet Elizade, **Azerbaycan Aşıkları II**, Bakü 1930, 201-224.

GERAYLILAR

ÇOBAN

Gezirsen, dağı sehranı,
Yokdu senin gemin, çoban,
Sürürsen sefa, dövranı,
Eceb çağdı demin, çoban.

Çemengahda otlar koyun,
Çoban okur, çalar nayın,
Koyun, senin işin oyun,
Daglarda hemdemin çoban.

Gözlersen güllü baharı,
Dilersen dagı gülzarı,
Ona kavuşdursan yarı,
Kalmaz artık gemin çoban.

GELDİM

Yüca yüca dağlar aşıb,
Yar seni görmege geldim,
Bahar fesli yaz ayları,
Güllerin dermege geldim.

Karşı dağlar kar dediler,
Çoygun çisgin var dediler,
Terlan küsmüş sar dediler,
Bir haber bilmege geldim.

Ülger kurban canana can,
Her bakışı eyler yüz kan,
Sevdigim, sennen bir zaman.
Safalar sürmege geldim.

GELİN

Aşık oldum gözlerine,
Ay işveli, nazlı gelin,
Tuba boylu, tuti dilli,
Şirin söhbet, sazlı gelin.

Huri, peri nişanesi,
Gözellerin bir danesi,
Yaşıl baş göller sonası,
Ördegli, hem kazlı gelin.

Her bakışı eyler yüz kan,
Cilvelenmiş, tüleg terlan,
Koynun için bag ü gülşan,
Yeni bahar yazlı gelin.

Komral teli sünbül gibi,
Al yanagı ag gül gibi,
Negme çalan bülbül gibi,
Sedalı, avazlı gelin.

Süzgün süzgün bak, gülgünen,
Arifsen, derdden bilginen,
Ag yüzden buse verginen,
Ülger'e, hoş sözlü gelin.

OYANMAZ OYANMAZ

Yatan çağı dar guyunda,
Geldim oyanmaz oyanmaz,
Kulac kolların boynuna,
Saldım oyanmaz oyanmaz.

Tutiler gelir hevese,
Senem sesin, katmır sese,
Al yanakdan bir cüt buse,
Aldım oyanmaz oyanmaz.

Yaşa sevdicigim yaşa,
Benzerin var yaşıl başa,
Ferhad tegin gülüng daşa,
Çaldım oyanmaz oyanmaz.

Mayil oldum siyahetle,
Sarılmadım ince bele,
Kavvas tegin derin göle,
Daldım oyanmaz oyanmaz.

Ülger deyer gelamında,
Sandım melegler sanında,
Bir zaman onun yanında,
Kaldım oyanmaz oyanmaz.

OYNATDI

Bahar çagı, yaz ayları,
Uçdu sonam göl oynatdı,
Hub bahçada bag içinde,
Şeyda bülbül gül oynatdı.

Göz oynatdı yanı yanı,
O canana can kurbanı,
Sandım gözeller soltanı,
Tavarlandı tel oynatdı.

Gönül sevdi, boyu ezel,
Bahçası görmemiş hezel,
Karakaş işvegar gözel,
Fitne kurdu fel oynatdı.

Daglar küsdü, duman tegin,
Kelb arzılar güman tegin,
Sona geglig soltan tegin,
Yana geçdi bel oynatdı.

Dedim, gözel getme dayan,
Dedi, oğlan eyle beyan,
Dedim, Ülger'i et mehman,
Dedi, yok yok dil oynatdı.

GÜLDÜ

Seher sübhü bir cüt sona,
Cilvelendi karşı geldi,
Sallandılar yana yana,
Biri sünbül, biri güldü.

Aşık hörse çeger aman,
Müjgan atar, kaşı gaman,
Biri şigar alan terlan,
Biri sona gözden güldü.

Biri gözel adı belli,
Biri Ülger ağır elli,
Biri ördeg, kara telli,
Biri tuba ince beldi.

Biri gönle salar güman,
Biri töger herdem yüz kan,
Biri gülgez gönçe dehan,
Biri baldan şirin dildi.

Biri bade veren saki,
Biri zinet lale dağı,
Birisi Ülger'e yağı,
Biri tamam fitne feldi.

GÜLE GÜLE

Bir kız çıkdı otağından,
Göz oynatdı güle güle,
Kaşlarının otağından,
Müjgan atdı, güle güle.

Tavarlandı terlan gibi,
Çillelendi geman gibi,
Hublar ara Soltan gibi,
İşve satdı güle güle.

Şahmar zülfler aşıb, belden,
Sonalar tel alar telden,
Hoş sedalı, tuti dilden,
Dostluk katdı güle güle.

KOŞMALAR

YAHŞIDI

Bahar çağı gül mevsimi gelende,
Süsenler sünbüller, güller yahşıdı,
Tavus tamaşalı, terlan cilveli,
Hoş danışan tuti diller yahşıdı.

Arif meclisinde divan etmege,
Derdliler derdine derman etmege,
Perişan olanda yüz kan etmege,
Usu ter çığalı teller yahşıdı.

Yanıl yanakları lala gözelde,
Can alan gözleri şehla gözelde,
Mühteser camalı e'la gözelde,
Küsmek üçün ince beller yahşıdı.

Benefşe endamlı, nergiz camallı,
Şamama pistanlı, hırdaca hallı,
Destinde deste gül yaşıllı, allı,
Gözeller meganı, eller yahşıdı.

Sevgi sevgisini salanda yada,
Gönülden gönüle işleder cada,
Şahbazı kız, talış oğlan arada,
İşletdigi fitne feller yahşıdı.

Aşik me'şukuna naz satsa eger,
Gözlerinden gülüb, kaş atsa eger,
Yar merhemet edib oynatsa eger,
Ülger'in bağrında miller yahşıdı.

NAZ OLAR

Canan teg camallı bi hublar hası,
Arasan, ahtarasan, elde az olar,
Bu nişanda gonça dehan gözelim,
İşi gücü işve olar, naz olar.

Yar yarınan deye, güle bir zaman,
Bülbül de aşıkdı güle bir zaman,
Ger şahım, şahbazım geler bir zaman,
Yüzüm yollarına payendaz olar.

Gelende baharlar, çatanda yazlar,
Ötüşer tutiler, çığrışar kazlar,
Nocavan oğlanlar, nöreste kızlar,
Derd gem çegmeden serafraz olar.

Bağçalar gül açar, barı yetişe,
Kumru seda sala, bülbül ötüşe,
Aşık, me'şuk arasında hemişe,
Sevgi olar, söhbet olar, saz olar.

Her cevr ü cefaya dözen Ülger'in,
Gözeller medhini yazan Ülger'in,
Her zaman elinde cavan Ülger'in,
Kelem olar, kağız olar, yaz olar.

KARAKIZ

Yasemen tellerin bahar nergizi,
Yanıl yanakların ay, ay Karakız,
Herami gözlerin zöhre yıldızın,
O çatma kaşların yay, ay Karakız.

Yakut hridarı Yemen'den ayrı,
Sevdalı endelib, çemenden ayrı,
Sevgi âşıkları bir senden ayrı,
Eyler cavan ömrün zay, ay Karakız.

Könül ister çege canan cefası,
Yahşı olar eyşi, nuşi sefası,
Keglig kakkıltısı, kumru sedası,
Olmaz dillerinde tay, Karakız.

Münasib kametin minadan gözel,
Suretin, sifetin sonadan gözel,
Benefşe endamın binadan gözel,
Sailler arzılar pay, ay Karakız.

Kan eyler kaşların karalı gezme,
Yar deye yad elde aralı gezme,
Avçındı Ülger'den aralı gezme,
Kayıt bir sayadın say ay Karakız.

ARASINA

Uçdu gönül kuşu yucadan yuca,
Kondu bir dilberin tel arasına,
Camalda gamalda bulunmaz bunca,
Bir gözel sorasan el arasına.

Ennabı lebleri al meden idi,
Fitnegar gözleri kal meden idi,
Şirindi dehanı bal meden idi,
Şehd ü şeger ezib dil arasına.

Celladdan bedter can alan gözlerin,
Aşığı möhnete salan gözlerin,
Herden min heyala dalan gözlerin,
Fitneler oynadır fel arasına.

Kameti ayna kar sinesi çak,
Ağ meme eyleyir göyneye mazak,
Ebrişimden ela çin çin bir kucak,
Tögübdü zülflerin bel arasına.

Bağçalar içinde bahar gonçası,
Lale genarında nergiz şahesi,
Simi zenahdanda hallar danesi,
O gülgez yanaklar gül arasına.

Her gelmesi bir dürr, her högmü ferman,
Almas gibi giprigler ohlar insan,
Cilvesi eşkinde alıcı terlan,
Bir sonadur konmuş göl arasına.

Derin deryalar teg daşan **Ülger**'in,
Gem möhnet başından aşan **Ülger**'in,
Hüsnüne bir dastan koşan **Ülger**"in,
Rehm et sanc bağrını mil arasına.

AY DİLŞAD

Yorğun maral tegi dönüb bakmağın,
Çokların odlara salar ay Dilşad,
Herden herden suyulmağın, akmağın,
Aşığı ateşe kalar ay Dilşad.

Can alır, can verir tellerin senin,
Ne şirin danışır dillerin senin,
Pozsa seher yeli tellerin senin,
Şahmar teg insanı çalar ay Dilşad.

Sarp dağlar saklayar karı bir zaman,
Bal besler petegde arı bir zaman,
Kadağa ver hara, barı bir zaman,
Meger sar da sona olar ay Dilşad.

Boyunu arzular behiştde peri,
Camalın bend etmiş şemsi kemeri,
Serraflar bulmağa sen teg gevheri,
Derin deryalara dalar ay Dilşad.

Derin gamalına Lokman dediler,
Çatma kaşlarına gaman dediler,
Leblerin merize derman dediler,
Söyle doğru mudur aşgar ay Dilşad.

Ezizce beslenmiş bir teze cansın,
Hurisen, perisen, kemernişansan,
Kaşı kan, gözü kan, giprigi kansan,
Bir ölge zavalın olar ay Dilşad.

Savalan dağında karı görenler,
Bülbülü bağlarda barı görenler,
Koynun içre koşa narı görenler,
Herden yüz heyala dalar ay Dilşad.

Tutiler sedanı dilinden almış,
Sonalar cığanı telinden almış,
Şairler sorağın elinden almış,
Vesfine dastanlar koşar ay Dilşad.

Kudretden çegilmiş kara mı gözler?
Arifler derdine çara mı gözler?
O süzgün bakışlı haramı gözler,
Ülger'i sevdaya salar ay Dilşad.

NEYLEYİM

Al yanaklı, gen kabaklı Leyli kız,
Serimi sevdaya saldı neyleyim?
Gözeller Ülger'i, semada yıldız,
Ağlımı başımdan aldı neyleyim?

İşveli gemzeli bir şuh terlan,
Her kıya bakanda eyler yüz min kan,
Aşığın canını ecelsiz alan,
Zenahdanda koşa haldı, neyleyim.

Şems olmuş semaden adeta kemer,
Kızıl gün, yasemen zülfünden öper,
Öpmegle, kusmakla doyum mu meger?
Dil noğuldu, dodak kaldı, neyleyim?

VAR

Gözeller ülgeri gülgez camalda,
O, süzgün gözlerin göy alası var,
Hublar cilvesinden bir yar sevmegim,
Balasız başlara min balası var.

Gövheri serf eder kavvas her zaman,
Her giz sara uymaz alıcı terlan,
Arif meclisinde açılsa meydan,
Türfe gözellerin çoh bahası var.

Gönül hemdem arar baharlar, yazlar,
Çığrışar ses salar sonalar, kazlar,
Kehlig kakkıltılı şirin avazlar.
Ülger bağlarda hoş sedası var.

SARI

Serhoş serhoş ne bahırsan saraydan,
Gönül ister en gel bir bize sarı,
Yanağın lalesi solmaz, saralmaz,
O sedr mermerin Savalan karı,

Cilvelen nazla ey çeşm-i humar,
Tor kurar terlana tellerin aşgar,
Çokları usundan derde giriftar,
Esirgeme rehm et hesteye narı.

Rengin artıkdır gülden, reyhandan,
Hergiz aşık dönmez sen teg-ag candan,
O kaymak dodakdan, gönçe dehandan,
Bir buse lütf ele Ülger'e barı.

ÖYRETDİ

Tuti tegin şirin söhbet açmağı,
Ay kabaklı imran diller öyretdi,
Gem behrinde çalkanmağı, üzmegi,
Sonalar ders verdi, göller öyretdi.

Gönül kuşu öz özünü öymegi,
Segrekibin bağrına daş döymegi,
Ömür boyu sevişmegi, sevmegi,
Süsenler, sünbüller, güller öyretdi.

Kara gözlüm kametine al geyer,
Dehan gönçe, dendan ince dil şeger,
Cellad gibi can almağı mühteser,
Kan ocağı kara teller öyretdi.

Yanıl yanak, bülül buhak, meh camal,
Gözü göyçeg, sözü göyçeg yüzü hal,
Ekilden düz, huşdan pergar, pür gamal,
İşve nazı ince beller öyretdi.

Ağ endamlı, ay kabaklı aynadan,
Mayıl mayıl ne bakırsan aynadan,
Kaş altından kara gözler oynadan,
Ülger seni müjgan miller öyretdi.

GÖRÜNDÜ

Esdi bad-i sebah rubendin atdı,
Gözüme bir ağca maye göründü,
Kelemden çegilmiş kara kaşları,
Kudret gelamında aye göründü.

Almas giprigleri kana yeridi,
Huriler sefinde sana yeridi,
Yayındı, çalkandı, yana yeridi,
Salmadı Seyyada saya göründü.

Dedim, **Ülker** sennen tanış olar mı?
Dedi, oğlan ele bir iş olar mı?
Dedim, bari bir cüt öpüş olar mı?
Dedi, al, derdine dava göründü.

GÖZEL

Her dem her dem gıya bahıb gülende,
Ağlımı başımdan alarsan gözel,
Leyli tekin oğrun oğrun gülende,
Mecnun'u çöllere salarsan gözel.

Şeyda bülbül gonmaz geyri dallara,
Hemişe meftundu gönçe güllere,
Eşginden düşerem gürbet ellere,
Bir zaman yadlara galarsan gözel.

Vesfini söylerem dilde, dehanda,
Barabarın yohdu erşde, gılmanda,
Gaşların oynadıb süzgün bahanda,
Çengelin sineme çalarsan gözel.

Kamalın Hekim-i Loğman'dan beter,
Camalın Yusif-i Ken'an'dan beter,
Tersa aşığı Şeyh Sen'an'dan beter,
Ömrünün bahçasın talarsan gözel.

Arifdi metlebin ganan **Ülker'in**,
Oduna alışıb yanan **Ülker'in**,
Derd ü gem bargeşi cavan **Ülker'in**,
Elbet ki, şikarı olarsan güzel.

BU GÜNLER

Bulut zülfüm garşı gabah gelende,
Mana gaş göz atan gündü bu günler,
Derdimi bilende, gah gah gülende,
İşve gemze satan gündü bu günler.

Şamama yetişer tag arasında,
Ceyranlar sekişer dağ arasında,
Hub tavar terlanım bağ arasında,
Al, yaşıla batan gündü bu günler.

Can gerek canana ola sadağa,
Bal belenib dile, dişe, dodağa,
Naz u nezaketle gelir otağa,
Ağ sinede yatan gündü bu günler.

Sevinç deryasında süsen, sünbüller,
Gonçaların açmış ter taze güller,
Keklik seda çekir ötür bülbüller,
Yar ihtilat gatan gündü bu günler.

Gözellik bağında safalan, **Ülker,**
Dalğalan, çalhalan, havalan, **Ülker,**
Ganat aç, göylere yucalan **Ülker,**
Elin ele çatan gündü bu günler.

DAĞLARDAN

Seher seher sarayından bahan yar,
İster ganadlana eser dağlardan,
Aşıgları eşk oduna yahan yar,
İnsaf mı dostluğu kese dağlardan.

E'la gözel el içinde adalı,
Dilber seven dehanında dad alı,
Elleri hanalı, geh geh sedalı,
Keklik tekin geler sese dağlardan.

Yad aşanlar olmaz aşığa gemhar,
Sona almak ister terlan tekin sar,
Könül kuşu kalkar, anar, arzılar,
Nazenin yar gelmez, nese dağlardan.

Biri tuti zeban, biri şirin dil,
Biri yaşıl başlı, biri durna tel,
Biri ayna gabak, biri ince bel,
Gelin, gız sallanı dese dağlardan.

Kimisi Loğman'dı derin kamallı,
Kimisi tavısdı yaşıllı, allı,
Kimisi Leylidi güneş camallı.
Ülker'le giribler behse dağlardan.

DEYİŞME

ÜLKERLE DİLŞAD'IN DEYİŞMESİ

Ülker:

Şefek yüzlü nazenin gız,
Sensiz halım yaman keçdi,
Her gözü bir parlak yıldız,
Kaş altından kaman keçdi.

Ülker:

Gerib aşig elden ayrı,
Gara teller belden ayrı,
Şeyda bülbül gülden ayrı,
Günüm ahı, feğan keçdi.

Ülker:

Çaylar tekin çağlar derdim,
Eşk ehlini ağlar gördüm,
Irmaklardan seni sordum,
Dedi, bir can alan keçdi.

Ülker:

Saçı sünbül boyu beste,
Gız gelinle deste deste,
Seher sübhü bulag üste,
Unutma ki, peyman keçdi,

Dilşad:

Cilve vurar nazlı dilber,
Gül camalı solmaz gemer,
Ne bahırsan derdli **Ülker,**
Sevdigin o canan keçdi.

Dilşad:

Şahin, şikar noreste can,
Sorma serden duman keçdi,
Sona alan tavar terlan,
Könlümden bir güman keçdi.

Dilşad:

Cilvelen av alan terlan,
Sen bir cevan men bir canan,
Bele coşma birce dayan,
O sen çeken hicran keçdi.

Dilşad:

Gül mevsimi güler bahar,
Gelbimde sevincler gaynar,
Aradaki o düz ilgar,
Söyle oğlan haçan keçdi.

Dilşad:

Keçen sözü etdin aşkar,
Hanı o dem gözel çağlar,
Könül ister, gelb arzılar,
Göz gırpındı bir an keçdi.

Ülker:

Dilşad Hanım bir can alan,
Her bahışı eyler yüz kan,
Aman aşik besdir osan,
O sevdadan zaman keçdi.

ŞAİR VELİ

20. yüzyıl âşıklarındandır. 1895 yılında Tovuz bölgesinin Bozalganlı köyünde doğmuş, 1933 yılında vefat etmiştir. Ancak bazı kaynaklarda Şair Veli'nin doğum tarihi 1880 (**Telli Saz Ustadları**, Bakü 1964, 144) ve 1882 (H. Elizade, **Azerbaycan Aşıkları, II**, Bakü 1930, 152) olarak gösterilmektedir.

Veli 18 yaşına kadar çobanlık yapmıştır. Bu arada yaşadığı hayatla ilgili şiirler söylemiştir. 22 yaşında «papagçılık» sanatına başlamıştır. Bir ara Bakü'ye gelmişse de daha sonra tekrar Tovus bölgesine dönmek zorunda kalmıştır. «Papagçılık» sanatını da sevmeyen Veli bu defa çiftçiliğe başlar.

Veli, koşmalarındaki başarısı ile tanınmaktadır. Ancak halk şiirinin diğer şekillerinde de söylemiştir. Fakat koşmalarının yanında bunlar çok zayıf kalmıştır. Onun koşma şeklindeki şiirlerinde «Üstadname» özelliklerini bulabiliriz.

Esil dostun mehebbeti çoh olu,
Özü düz, sözü düz. hedeng oh olu,
Merd iyidin gözü könlü toh olu,
Dost yolunda gabah, dalı gözdiyer.

Veli'nin şiirlerinde tabiatın ayrı bir yeri vardır. Azerbaycan'ın dağları, yaylaları, ovaları onun şiirinde rengarenk bir şekil almıştır.

Bahar fesli yaz ayları gelende,
Alırsan arandan celalı dağlar,
Ağır eller, yaylah size yayılır,
Ölürsünüz elli, obalı dağlar.

Veli şiirlerinde edebi sanatları ustalıkla kullanmıştır. Çağdaşları ve kendinden sonraki âşık ve şairler üzerinde tesiri vardır.

O, Azerbaycan'ın usta âşığı Elesker'le tanıştıktan sonra onun şiirlerine nazireler de yazmıştır.

KAYNAKLAR

Azerbaycan Aşıgları ve El Şairleri II, Bakü 1984, 231 - 246.

Himmet Elizade, Azerbaycan Aşıkları II, Bakü 1930, 152 - 161.

Sazım Sözüm, Bakü 1978, 85 - 86.

Telli Saz Ustadları, Bakü 1964, 144 - 147.

KOŞMALAR

MENİM

Seyirdler ustadı, şahın şongarı,
Deyilsen cengimde gövherkan menim,
Zer, zeberced, yagut, yemen renginde,
Teb'im tüğyan edip, taza şan menim.

Zerbile danışma, ay melekmenzer,
Adetdi nur alar şemsden gemer,
Firdos bazarında gel ahtarıma zer,
Metaımdı le'l ü bedehşan menim.

Berg kimi şaggıldasan sağıdan,
Durna keçmez şahin şongar yağıdan,
Ganad çalıb erşde sürbet dağıdan,
Veli'yem gaynağım gızıl gan menim.

GÖZDİYER

Bir insan ki, esli olsa binadan,
Gelbe deymez, düz heyalı gözdiyer,
Artırıb ziynetin şahenşah olsa,
Bir nezerde cem mahalı gözdiyer.

Bir dostda olmasa ilgar, deyanet,
Derde düşsen heç vaht etmez e'anet,
Öyüne, malına eler heyanet,
Mühennet dost gumaş, alı gözdiyer.

Geza, geder başa salsa garanı,
Döylete dost olan etmez çaranı,
Kesatdığa düşsen keser aranı,
Tike dostu dövlet malı gözdiyer.

Esil dostun mehebbeti çoh olu,
Özü düz, sözü düz, hedeng oh olu,
Merd igidin gözü, könlü toh olu.
Dost yolunda gabah, dalı gözdiyer.

Deme Şair Veli düşüb gümana,
Fehm yetiribdi yahşı yamana,
Kamil olan govlu vermez şeytana,
Derk eliyer, pür kamalı gözdiyer.

GEREKDİ

Aşıg olub oba oba gezenin,
Danışmağı, şirin dili gerekdi,
Arif meclisinde, alim yanında,
Düzgün sözü, hoş zülalı gerekdi.

Ana, bacı deye gıza geline,
Eyni bulanmayan, güdrete, kine,
El içinde temiz dura, düz dine,
Bütün mesailden hali gerekdi.

Gevvas olub deryalara dalmağa,
Derin kelme deyib cavab almağa,
Anlayan meclise gurban olmağa,
Sedagetde Şair Veli gerekdi.

SÖYLER

Ey arifler, şeyirdlerin ustadı,
Şair olan sözün eyane söyler,
Dadlı dövran açar, gövher serf eler,
Şirin sözlerini beyane söyler.

Dil terpenmez deryasında üzmeyen,
Dodag deymez küresine dözmeyen,
Güyende nitginden zülal süzmeyen,
Şair cergesinde efsane söyler.

Aşıg Veli deyer, dersin almayan,
Tecnis, tahmis deryasına dalmayan,
Me'na, mehrec, imla, inşa ganmayan,
Sözlerini deli divane söyler.

DAĞLAR

Bahar fesli yaz ayları gelende,
Alısan arandan celalı dağlar,
Ağır eller, yaylah, size yayılır,
Ölürsünüz elli, obalı dağlar.

Öküzlü yaylağı besler serhoşu,
Türfe gözelleri leblerin nuşu,
Eceb hoş sefalı, billur dağ daşı,
Güdretden hasarlı, galalı dağlar.

Yeriyir sellerin Murguz dağından,
Gelenler feyz alır bele çağından,
Car olur çeşmeler sol u sağından,
Ab-i heyat verir zülalı dağlar.

Böyük Gözeldere behiştin bağı,
Dürlü deylen ab-i kövser bulağı,
Süsen, sünbül zer nişanlar oylağı,
Güllü, benövşeli, lalalı dağlar.

Pir dağına Huda'm verib hoş barat,
Derer güllerini lebleri nabat,
Dest tutub **Veli**'ye eyler iltifat,
Özünün dilberi, halalı dağlar.

SEDALANIBDIR

Feleyin elinden şikayetim var,
Necib nanecibe daldalanıbdır,
Zülmün ateşinden sinem yol oldu,
Gem gelib getmekden zedalanıbdır.

Tekebbür insanla ülfet gılar mı?
Nanecib şah olsa işıg salar mı?
Gadir Mövlam, bele insaf olar mı?
Merd namerd yaşında gedalanıbdır.

Hanı **Veli** gören möhdedilliler,
Hatem sehavetli, hoş heyallılar,
Köçübdür dünyadan pür kamallılar,
Gedalar sedd açıb sedalanıbdır.

ZAMANI GELMİŞ

Bülbül ne yatıbsan gülden bi-heber,
Gül alıb satmagın zamanı gelmiş,
Kızıl gül sarmaşıb, yaşıl yapraga,
Metlebe çatmağın zamanı gelmiş.

Dür dane gelmeli şirin sözlüler,
Gülgez bedenliler, kemer yüzlüler,
Lale yanaglılar, şehla gözlüler,
Bu bendi atmagın zamanı gelmiş.

Şair Veli, galamların yazalar,
Aşık, me'şukundan şirin söz alar,
Dilber dehanından gevser mezeler,
İhtilaf katmagın zamanı gelmiş.

MENİ

Hüsnü vecahetin, bu sallanışın,
Nazenin, getirdi amane meni,
Leblerindi mana ab-selsebil,
Kaşların getirdi fegane meni.

Eşgin gemendidi kurgan saçların,
Yorgun maral gibi hoş bahışların,
Apardı aglımı leyli kaşların,
Mecnun teg eyledi divane meni.

Mestane gözlerin alır sanımı,
Müjgan gipriglerin tögür kanımı,
Aşık me'şukundan tez osanı mı?
Sen koyubnan atdın gamane, meni.

Şair Veli deyer dehanı meze,
Yıkdın atam evin yan geze geze,
Lebinden bir buse lutf eyle bize,
Eger gi getirsen zebane meni.

VAR

O şehla gözünden şirin sözünden,
Şairin serinde eşk havası var,
Gelib, yetişibdi bahar eyyamı,
Bülbülün gül ile hoş sefası var.

Laçın şigar üste eyleyer de'va,
Lazımdı yetişsin hembab, hembaba,
Nöreste gözeller tapmasın hava,
Bu çerh-i gerdişin gem vefası var.

Yanagın lalesi zinnetdi daga,
Hüsn-vecahetin benzeyir baga,
Veli bir şeydadı konub budaga,
Lale yanagından temannası var.

AYRILIB

Başına döndügüm vefalı dilber,
Yanıl yanakların gülen ayrılıb,
Bülbül gibi ah-fegan çegerem,
Siyah zülfün sag u soldan ayrılıb.

Şehladı gözlerin, gamandı kaşın,
Yandırır cismimi süzgün bakışın,
Şehd şeger dilin, mirvari dişin,
Kaymak dodakların baldan ayrılıb.

Şair Veli deyer zülfleri deste,
Tavus tamaşalı bir boyu püste,
Kız, gelin yıgnagı bulagın üste,
Yaşıl baş sonadı gölden ayrılıb.

KURBANI SANIM

Gizlin gizlin ne daldadan bakırsan,
Ag üzünde gülün kurbanı sanım,
Fere geglig gibi deyib danışan,
Şehdi-şeger dilin kurbanı sanım.

Düşübdür sineme eşkinin gözü,
Senin ferakından a konşu kızı,
Yanagın, dagların lale, nergizi,
Al yanagda halın kurbanı sanım.

Görde **Şair Veli** oduna yandı,
Mestane gözlerin canlar alandı,
Kiprigin almasdı, kaşın gamandı,
Ay kabakda telin kurbanı sanım.

MENİ

Arif olan bir sevdaya düşmüşem,
Aktar ehvalımı sen ara meni,
Bir beyaz gerdenli esli han zade,
Salıbdı ateşe yanara meni.

Hüsni vesfinden şefa alem çeger,
Yanaglar laleni, demadem çeger,
Gözlerin afeti şö'le şam çeger,
Pervane eledi fegana meni.

Ter şamama düzdü sol sagına,
O dem mehman etdi meni otagına,
Hüsni camalına gülşen çağına,
O bülbül eyledi gülzara meni.

Dürdane gelmeli, gevser zülallı,
Şeraben tahurdan lebleri ballı,
Hüsni meleg sima bir hoş hiyallı,
Aşık eyleyibdi dilpare meni.

Şair Veli sevdi agızdan halın,
Görse kanlar aglar dostlar ehvalın,
Bi-mürvet gösterdi mehri camalın,
Mecnun teg salıbdı diyara meni.

YETİRREM

Murgi gönlüm havalarda dolanma,
Tezlig ile seni yara yetirrem,
Gözüm görer, gönlüm alar teselli,
Tuti dilli o dildare yetirrem.

Buhagı bülüldü, yanagı gülhar,
Gözleri celladdı şefaeti var,
Kıykacı bakanda çok evler yıkar,
Canlar alan sitemgare yetirrem.

Emen kanar leblerinin kendini,
Herges de aktarar derdimendini,
Dolaram boynuma yar gemendini,
Serv boylu zülfü mare yetirrem.

Eger bulabilsem lebi nebatı,
Can nisar eyleyen hoş iltifatı,
Emerem lebinden ab-i heyatı,
Dermansız derdime çare yetirrem.

Men **Veli**'yem yar kedrine heyranam,
Eşk içinde hem, naram, niyranam,
Havada çarh vuran tüleg terlanam,
Koymam geçe hoş şigare yetirrem.

TEZ TEZ

Zer erzini hiridara yetirsen,
Derg eyler sinenden sag alı tez tez,
Terlan şehsi kaynak çalan kan eler,
Sardan şigarını sag alı tez tez.

Heyi, yerin, dal zeyin ne dadı,
Hakk erzinin dahanında ne dadı,
Nageslerin kehr içinde ne dadı,
Çagır sidki-dillen sag alı tez tez.

Şair Veli nar sinende ne kale,
Ateş sende, şeker canda ne kale,
Eşk içinde aşik serin ne kale,
Şir yezdan çegse sag eli tez tez.

CIĞALI MUHAMMES

ŞİRİN

Göz gördü, gönül sevdi,
Sen tuti zebanı, Şirin,
Gezeler, yokdu tayın,
Heleb, İsfahanı, Şirin,
Görmüşem her mahalı,
Beraberin hanı Şirin.
Bülbülem gül eşkinden,
Çegerem feganı, Şirin,
Ahu fegansan,
Gemzesi kansan,
Taze cavansan,
Kaşı gamansan,
Kamandı kaşın,
İncidi dişin,
Yumrugdu döşün,
Hoşdu bakışın,
Huda sana behş eyleyib,
Bu dürr nişanı, Şirin.

Gözelligin nişanıdı,
Mayil oldum meh camala,
Huri misal, meleg menzer,
Hem valehem hett ü hala,
Gözlerindi kevs-i güzeh,
Ennabı lebler piyala,
Yasemen tellerini,
Hub tökübsen keddi-dala,
Siyah tellisen,
Tuti dillisen,
İnce bellisen,
Lebi ballısan,
Lebleri gevher,
Servi senuber,
Halları ülger,
Ay teze nevber,
Verginen muradımı,
Tez tapım imanı, Şirin,

Her yanda gileylidi,
Sonalar siyah telinden,
Tutiler avaz alır,
O şirin imran dilinden,
Engebud teg can asılıb,
Senin o nazik belinden,
Yoldaşından gileyliyem,
Şah gi senin elinden,
Yoldaşın ilkarlı gelin,
Ag bedeni karlı gelin,
Yeni usu düymelenib,
Ter sinesi narlı gelin,
Bir buse lutf eyle mene,
Ay taze nobarlı gelin.
Ag üzünde maç,
Kurgan gibi saç,
Tagı bir kulaç,
Üz rübendin, aç,
Vesf etsin Şair Veli,
Bu şevget ü şanı, Şirin.

DİVANİ

BAYRAM GÜNLERİ

Ey nazenin, hoş gelmisiz goşa bayram günleri,
Bir gaydadır sürme çekmek gaşa bayram günleri,
Tezelendi gemli könlüm, ruhum pervaz eyledi,
O zaman ki, sesin geldi guşa bayram günleri.

Ey sevgilim, gedem basıb rövşen etdin yolları,
Al geyinib, sığal verib çin, çin düzdün telleri,
Ter benövşe, deste deste gönçelenen gülleri,
Bize töhfeler getirdin, yaşa, bayram günleri.

Aşıg gelib me'şugine doğru ilgar vermeye,
Bu bayramda, eziz günde zövg ü sefa sürmeye,
Bir erzini min zebanla yar sedrine sermeye,
Veli, tebi tüğyan edib coşa bayram günleri.

ESMER

Doğum ve ölüm tarihi bilinmediği gibi hangi yüzyılda yaşadığı dahi tahmin edilemeyen Esmer'in elimizde «Meni» redifli bir şiiri vardır. Usta bir âşıktan derlenen bu şiir 9 haneden meydana gelmektedir. Şiirde Azerbaycan kadını çeşitli yönleriyle anlatılmış; Esmer'in başlık parası olarak yüz tümene satılması, daha sonra kaynana ile olan mücadelesi gibi konular kendi ağzından çok acıklı bir şekilde dile getirilmiştir.

KAYNAK

Azerbaycan'ın Aşık ve Şair Gadınları, Bakü 1974, 149-151.

MENİ

Zeher gatdılar aşıma,
Belalar geldi başıma,
Bahmadılar göz yaşıma,
Satdılar kaftara meni,
Ağyal canavara meni.

Anan babalıma batdı,
Gardaşım üstünden atdı,
Atam yüz tümene satdı,
Satdılar kaftara meni,
Ağyal canavara meni.

Vekil oldu mamam gızı,
Kebin kesdi pula gazı,
Gara gelsin bele yazı,
Satdılar kaftara meni,
Ağyal canavara meni.

Saraldı gül rengim soldu,
Günüm saçlarımı yoldu,
Golum guru kösöy oldu,
Satdılar kaftara meni,
Ağyal canavara meni.

Olmadı kimse havadar,
Gen dünya oldu mene dar,
Söydüler, danladılar,
Satdılar kaftara meni,
Ağyal canavara meni.

Emoğlum şirinkdi pula,
Halam uydu tirme şala,
Verdiler ahır bir çala,
Satdılar kaftara meni,
Ağyal canavara meni.

Zornan ata mindirdiler,
Ne bir kere dindirdiler,
Çırağımı söndürdüler,
Satdılar kaftara meni,
Ağyal canavara meni.

Erim mindi cin atına,
Saldı tepiyin altına,
Dözmedim çata çatına,
Satdılar kaftara meni,
Ağyal canavara meni.

Esmer'em anan olmadı,
Derdimi ganan olmadı,
Oduma yanan olmadı,
Satdılar kaftara meni,
Ağyal canavara meni.

MİNA

Doğum ve ölüm tarihi bilinmediği gibi yaşadığı yüzyıl hakkında da bir malumatımız yoktur. Şiirlerine bakarak onun ince ruhlu bir şair olduğunu söyleyebiliriz. Şiirlerinde geçen «Hırda» şairin kızının adıdır. Bu kadın aşığın şiirlerinde ince bir halk yaratıcılığı ve halk şiirinin akıcı üslubunu bulabiliriz. Aslında sevgiden bahseden şiirler yazmış olmasına rağmen zaman zaman devrinden, kanlı felekten şikâyet eden dörtlükler de yazmıştır. Sadık, vefalı fakat mutlulukla neticelenmeyen bir aşkı terennüm eden Mina'nın şiirleri zaman zaman diğer âşık ve şairlerinki ile karışmıştır. Elimizde açık bir ölçü olmadığı için maalesef bu şiirleri birbirinden ayıramıyoruz.

Mina'nın elimizde 10'a yakın koşma ve geraylısı vardır. Onlara bakarak Mina'nın klasik edebiyat ile halk edebiyatını çok iyi bildiğini, kelimeleri ve edebî sanatları yerli yerinde kullandığını söyleyebiliriz.

Mina'nın adı 5-6 kaynakta geçmekte olup Azerbaycan'ın güçlü şairlerinden birisidir.

KAYNAK

Salman Mümtaz, **Azerbaycan Edebiyatı El Şairleri**, Bakü 1927, 322-324.
Azerbaycan'ın Aşık ve Şair Gadınları, Bakü 1974, 158-162.

SÖZLÜK

— A —

ab: su
ab-ı hayat: hayat suyu
ab-i Kövser: Kevser suyu
abad: şen, bayındır, mamur
abır: haya, utanma
açar: anahtar
afet: felâket, belâ
afitab: güneş; güzel [kadın]
agah: bilen, bilgili; aydın
ağ: ak, beyaz
ağı: zehir
ağır (ağl): akıl
ağnağaz: boş yere konuşma, boşboğazlık
ağrın al: dert ortağı olmak
aher: ahar, sıcak ateş
ahır: netice, son
ahızar: ah u zar, inilti, sızlama
ahşam: akşam
ahtar-: aramak
ahu: ceylan, karaca
ahund: hoca
al: kırmızı
ala: ela
alaçıg: çadır
aleye: elek
alış-: alev almak, tutuşmak.
alma: elma
almas: elmas
alov: alev
anonov: bir çeşit sigara kâğıdı
apar-: alıp gitmek, yanında götürmek
ar: haya, utanma
aralı düş-: ayrı düşmek, biraz uzakta kalmak
aram: durma, dinlenme sabır
aran: düzlük, ova, kışlak; Azerbaycan'da yaylaya oranla daha sıcak olan yer.
areste: süslü, süslenmiş
arhalan-: arkalanmak
arhalıg: arkalık, uzun yelek, cepken.
arhayın: kuşkusuz, kaygısız, emin
arıh: cılız, zayıf
arşın: 40 cm'lik uzunluk ölçüsü
asan: kolay
asman (asiman): asıman, gök yüzü
asta: yavaş, alçak sesle (konuşma)
astana: eşik
asuda: rahat, gailesiz
aş: yemek
aşğar (aşkar): aşikar, açıkca belli olan
aşna: aşina, tanıdık, bildik
ata: baba
atlaz: atlas, ipek kumaş
avand: başarılı
avaz: ses gürültü
aye: ayet
azad: hür, bağımsız
azad eyle-: bağışlamak, affetmek
azar: hastalık, dert
az-: şaşırmak.

— B —

bab: denk, uygun, beraber; bölüm; kapı
babal: vebal
bac: harac
badam: badem
bade: içki
bagi: baki, ebedî, devamlı
bağban: bahçivan
bahana: bahane
bais: sebep, sebep olan, gönderen
bais ol-: sebep olmak

bala: çocuk
bal u per: kol kanat; el - kol
bar: meyve, ürün; yük
barat: berat, nişan
bargeş: bar-keş, yük taşıyan; sabırlı, tahammüllü.
barı: bari, hiç olmazsa
basmag: yüzü kapalı, arkası yarı açık ökçeli kadın ver erkek ayakkabısı
bay: zengin
baygu (bayku): baykuş
bazu: pazu
beçe: çocuk; hayvan yavruları için de kullanılır
bed: kötü
bedbeht: bedbaht, kötü bahtlı
bedesil: aslı kötü, asaletsiz
bednam: kötü isimli,
bednezer: bednazar, kötü bakış
bedoy, (bedöy): sağlam, süratle koşan at, bedevî at
beheg: insanın derisinde pul pul beyazlık ve alaca bir renk meydana getiren bir çeşit hastalık.
behişt: cennet
behr: bahr, deniz, umman
behre: eskiden köylülerden alınan vergi; fayda semere
behtever: bahtever, bahtiyar, şanslı, talihli
belaget: iyi, güzel, kusursuz söz söyleme
bekar: pis; hiç evlenmemiş, ergen (kimse)
bele: böyle
beled ol-: vakıf olmak, aşina olmak
beleş-: bulaşmak, bulanmak
beli: evet, doğru
belke: belki
bem teli: bam teli
benadem: beni Adem, insanoğlu; Adem oğulları
bende: köle
benna: usta; bina eden, yapan
benövşe: menekşe
bere: küme, av
berg: parıltı; güçlü, ışıklı; yıldırım; şimşek; elektrik
berhem: karmakarışık
berhem ol-: karışmak, mahvolmak
berhem vur-: birbirine vurmak, karıştırmak
bes: pekiyi, yeter, kâfi
besabes: çokca, bolca
beste: kısa
besti: küçük küp
beşer: insan, insanlık
betin: iç, yürek
beyanet: beyanat
bezar: bi-zar, rahatsız
beze-: süslemek
bığ: bıyık
bi-bafa: bî-vefa, vefasız
bibi: hala
biçinçi: biçici
bi-gane: kayıtsız, ilgisiz; yabancı
bi-geyret: gayretsiz
bi-hab: uykusuz
bi-heber: habersiz
bi-hude: beyhude, boşuna
bi-huş: şaşkın, sersem, deli
bi-mürvet: mürüvvetsiz
bina: temel, yapı
bi-neva: zavallı, fakir
birce: yalnız, bir tek
bi-vec: bi-vech, yüzsüz, çehresiz, suratsız
buhag: insanın çenesi ile boğazı arasındaki kısım
boran: şiddetli soğuk, fırtına
böhtan bühtan, iftira
bölgü: bölük
bula-: çevirmek
bulag: çeşme, pınar
bur-: kıvırmak
busat: büsat, nişan; giyiniş; bayram, merasim
buse: öpücük
buy: koku
bük-: katlamak, dürmek
bülend: yüce
bülül: belil, ıslanmış şey
büllur: billur
bürkü: börkü, boğucu sıcak
bürü-: örtmek
büryan: ateşte kavrulma, kebap olma, kızarma

— C —

cadu: cadı
cahan: cihan
camal: cemal, yüz güzelliği
came: elbise
car: açığa çıkarma, ifşa; bağırma; haykırma
car ol-: yayılmak
cavahır: cevahir, mücevher
cavan: civan, genç
cefenk: mânâsız, boş; uydurma, yalın
ceh ceh: ötme, cik cik etme
ceri: cesur, cesaretli
cevlan: patika, keçi yolu
cığ cığ: tabiat taklidi ses
çığır: patika, keçi yolu
cırıg: yırtık, yırtılmış
cife: cefa; üzüntü, keder
cırt: cırmak, yüzün tırmalanması
cida: cüda, ayrı
cisman: cisimle ilgili
ciyer: ciğer
cönge: iki yaşındaki inek
cum-: dalmak, atlamak
cuna: tül
cuş ver-: coşmak
cüd (cüt): çift iki tane
cünun: deli, delilik
cür: çeşit, tür; tarz usül.
cüyür: bir çeşit hayvan

— Ç —

çağ: zaman, vakit
çah: kuyu
çah-: batmak, saplanmak
çal: büyük orman; sık; kırarmış, ağarmış
çalay: celay, memleketinden ayrılma, gurbete düşme
çal gör-: kırlaşmak
çap-: sürmek, at sürmek
çara: çare
çaş-: şaşmak
çat-: yetişmek, ulaşmak
çem: naz ile salınarak yürüme; süslü, düzgün
çemen: çimen
çemengah: çimenlik
çen: sis
çerge: sıra, dizi
çerh: çarh, felek
çerh-i felek: çarh-ı felek, dönen gökyüzü
çerşenbe: çarşamba
çeşm: göz
çılpak: çıplak
çırag: gaz lambası
çibin: sinek
çigit: pamuk tohumu
çile-: serpmek, saçmak
çin: kıvrım (saç için)
çinle-: kıvrılmak; işlemek; nakış vurmak
çirmele:- çisenti, çiseleyen
çit: bez
çoğa: çocuk
çolpalan-: beceriksizce davranmak
çovğun: kar fırtınası, tipi
çöhre: çehre, yüz
çömçe: kepçe
çömerd: cömert
çöyür-: çevirmek
çuha: Kafkasya'da giyilen uzun erkek üst giyimi
çüyür: bir çeşit hayvan

— D —

dad: imdat çağırışı; adalet,
dad al-: tat almak
dağ: yara, yanık yarası
dal: sırt, arka
daldala-: gizlenmek, bir şeyin arkasını çekmek
damen: etek
dan-: bilmezlikten gelme

da'na: bilgili
danla-: itham etmek, suçlamak, ayıplamak
dar: dar ağacı, idam sehpası
darağan: bir çeşit bitki
dasdan: halk hikâyesi
darğa: pazar yeri yöneticisi, şehir, kaza, vilâyet ve bölge yöneticisi
darvaza: büyük kapı
davakar: davacı
davat: divit
dayag: destek, payanda
dayaz: derin olmayan
de-: söylemek
dehan: ağız
dehi: dahi
dehr: dünya
dem: an, zaman
demadem: daima
desbedes: arka arkaya
desmal: destmal, mendil; el havlusu
dest: el
deste: demet
devlet: servet, hazine
deyyar: kuş
didar: yüz, çehre, görünme
dide: göz
digergin: diger-gün, başka türlü
dinc: rahat, dinlenmiş
dinşe-: dinlemek
dogguz: dokuz
don: elbise, kıyafet
dovgaçı: çörekçi
döşeme: pilavın altına konularak pişirilen et
dövran: devran, devirler
döylet: devlet, hazine, varlık.
döy-: dövmek
döz-: tahammül etmek, dayanmak katlanmak
dud: duman
dustag: tutsak, esir
düçar (duçâr): çaresiz
dühter: duhter, kız çocuğu
dürr: inci
düser: balyoz (?)
düş-: inmek
düyü: pirinç
düyün: düğüm; yara
düz: doğru; düz olan
düz-: dizmek; tertip etmek; yerleştirmek, kurmak; hazırlamak
düzül-: dizilmek

— E —

ebes: abes, hoş olmayan, çirkin
ebr: ipek; bulut
ebru: kaş
ebyat: iki mısradan meydana gelen manzum sözler
edavet: bir işi işlemeye vasıta olan şeyler, takımlar, parçalar, âletler.
edeb: terbiye
edna: pek aşağı, en bayağı, çok alçak; az, pek az.
efrad: fertler; tek olanlar, birler
efşan: saçan, dağıtan
eğyar: ağyar, yabancı
ehd-i peyman: söz ahdi
ehsen: ihsan, bağış, cömertlik
ehtiram: ihtiram, saygı hürmet
ehval: ahval, haller
ejdaha: ejderha
el: oba, halk
e'la: a'la; rütbece yükseklik, şeref, şan
elenge: kuru kemik
elest: Allah'ın ruhları yarattıktan sonra, «ben sizin Rabbiniz değil miyim» dediği zaman
elicenab: âlî-cenâb, cömert, şerefli, haysiyetli kimse.
elvan: çeşit, türlü, renkli
emliy/emlik: süt kuzusu
emoğlu: emmioğlu, amcaoğlu
endam: güzeldeki boy, bos
endaza: endaze, 60 cm'lik bir ölçü, ölçek; mertebe; derece.
enkebut: ankebut, örümcek
en-: inmek
ennab: bir çeşit meyve
erbab: sahip, ağa
er'er: ar'ar, güzeldeki boy bos; ardıç ağacı

ergeb: akrep
erkinaz: erk ü naz, işve ve naz, şımartma, nazlanma
ers: göz yaşı
erş: arş, gök yüzü
ervah: canlar, hayatın cevherleri
erz: arz, istek
esel: asel, bal
esr: asır, yüz yıl
eşg: aşk
eşk (eşg): göz yaşı
etr (etir): ıtır, güzel koku
evez: yerine; aksine; tersine
eyan: ayan, ayık, belli meydanda
eyanet: ianet; yardım
eyri: eğri, yanlış
eyvan: köşk, saray
eyyam: günler
eyyar: yabancı; el
eza: aza, üye, organ
ezel: başlangıcı olmayan, öncesizlik

— F —

famil: aile
fanar: fener
farağat: feragat, vaz geçme, el çekme
farmaç: yatak konulan geniş çuval
farmayiş: fermayiş, emretme, buyurma, sipariş, ısmarlama
fegen: figan, inilti
fegir: fakir
fehm: anlama, anlayış
fehr ele-: övgü yazmak, övünmek
fe'l: iş, hile
fend: hile, tuzak
ferag: serin rüzgâr
fere: yetişkin, horoz olmayan piliç (burada dilber yerine söylenmiştir)
ferec: gam, tasa ve sıkıntıdan kurtulmuş, kolaylık
fereh: ferah
ferzend: oğul, çocuk
fesahet: fesâhat, güzel ve açık konuşma
fesih: fasih, açık
fesil: fasıl
fetir: ekmek
firget: firkat, ayrılık
fitva: fetva
fücur: fücür, ahlâka aykırı durum
fürset: fırsat

— G —

gabag (kabag): ön, alın
gaban: vahşi domuzun erkeği
gaçag: kaçak, koçak, eşkiya
gada: kaza, bela
gadağa: yasak
gadan al-: derdini almak
gaggılda-: tabiat taklidi olarak kuşların çıkardığı ses
gah: bazen
gah-: kalkmak
galhan: kalkan
galmagal (kalmagal): gürültü, karışıklık
gamandar: kamandar, usta ok atıcısı
gamet (kamet): boy bos
gangal: kangal, deve dikeni
ganovuz: ipekli kumaş, elbiselik
gara: kara, siyah
garga-: beddua etmek
gargış: kargış, beddua
gasid (kasid): postacı, haber getiren
gatar (geter): katar, kervan, sürü
gayda: kaide
gayganag: kaygana, yağda pişirilmiş yumurta
gaygı: kaygı, tasa
gayıl: kail, razı olan
gayıt- (kayıt): dönmek
gaytar-: dönmek
gazı: kadı
geda: dilenci
gedd (kedd): kadd, boy
gedem: kadem, ayak

gedr: kadir, kıymet
gefes: kafes
gefle: kafile
gehet: kıtlık
gehgehe: kahkaha, sesli gülme
gehr: kahır
gehreman: kahraman
gelb: sahte
geled: galat, yanlış
gelem (kelem): kalem
gelle: kelle, başak
gelten: geltan, galtan, yuvarlanıcı, tekerlenen
gem: gam
gemer (kemer): kamer, ay
gemhar: gamhar, kederlenen, tasalanan
gemhane: gamhane, gam evi
gemze: gamze, yan bakış
gen: geniş
gend: şeker
gendum: buğday
geni: gani, zengin, varlıklı; Allah'ın isimlerinden birisi
gepiy/gepik: manatın onda biri, kuruş
ger: eğer
gerden: gerdan
gerdiş: gezme, ilden ile dolaşma
gerga-: kargamak, kargışta bulunmak
gest et-: kast etmek
gesem: kasam, and, yemin
gesemhor: kasamhor, yemin eden, and içen
gesil: gasl, ölüyü yıkama; yıkama, yıkanma
gessal: gassal, ölü yıkayan, yıkayıcı
geşeng: hoş görüşlü, güzel, yakışıklı, zarif, ince
geşte çıh-: seyahata çıkmak
geşt ele-: gezinmek, dolaşmak
getre: katre, damla
gevvas (gevvaz), (kavvas): dalgıç
geyil ü gal, (geyil ü gal), (kil kal): kiyl ü kal, dedikodu
geyri geza: kaderin acıları, cilveleri
geyze gel-: gayza gelmek, öfkelenmek
geyz ele-: gayz eylemek, öfkelenmek
geza: talih, felek
gezel: gazel, Divan Edebiyatı nazım şekli
gezye: geziyye, macera, hadise; tesadüf
gıfıl: kilit
gılınc: kılıç
gılman: tüyü bıyığı bitmemiş delikanlılar, gençler
gın: kın
gırag (kırag): kenar
gırgovul: sülün
gıs-: nara ile saldırmak
gıya bah-: yan bakmak
gıyac (kıykaç): yan bakış
gızıl: kırmızı
gızılgül: gül
gible: kıble
gile: üzüm danesi; göz yaşı
giley; şikayet
girdab: dönen su, anafor
giriftar: tutkun
giryan: ağlayan, inleyen
gisas: kısas, öldüreni öldürme, yaralayanı yaralama cezası
gitab: kitap
goçu: eskiden halka eziyet yapan, onu tehdit eden, kan dökücü kişilere verilen ad.
gohu: koku
gohum: akraba
gonag: konuk, misafir
gonça: gonca
gora: koruk
gorug: koru
goşa (koşa): çift, iki tane
gotaz: hotaz, başlık
govğa: kavga
gödek: kısa
göftar: güftar, söz
gövher: gevher, mücevher
gövr eyle-: yaraların yeniden açılması
göy: gök, mavi
göyer-: yeşermek
göyerçin: güvercin
göyçek: güzel
gözel: güzel
guba: yabani kaz
gubar: toz
guc-: sarılmak, kucaklamak
guca gıs-: bağrına basmak

gulac: kulaç
guldur: çapkın; yol kesen, soyguncu
gumbulda-: gürültü çıkarmak
guş: kulak
güdü: takip etme iz sürme
gülab: gül suyu
gülçü: gül gibi
gülebadın (gülebetin): sırma şerit
gülgez: mor
gülistan: gül bahçesi
güle: mermi, top mermisi.
gumrov: kumral
gurğu: hile
gurşag: kuşak
gülşen (gülşan): gül bahçesi
gülzar: gül bahçesi
güman: şüphe, zan
gümrah: azmış, yolunu şaşırmış, yoldan çıkmış
gürre: ses, nara
güsse: gussa, sıkıntı, kaygı, keder, gam
gütah (kütah): kısa
güzar: geçme, geçiş

— H —

hab: uyku
hacperest: Hıristiyan
haçan: ne zaman
hak: toprak
hak-i pay: ayak tozu
hal: yüzdeki ben
halça: halı, küçük halı
halı: haberdar olma
Halık: Halk eden, yaratan, Allah'ın isimlerinden birisi
halis: sadakat, doğruluk; sadık
hamı: bütün, herkes
hamonda: hamı onda, bütün herkes onda
hana: hane
hanende: şarkıcı, şarkı söyleyen
hanı: hani
hanıman: hânmân, evbark
hansı: hangisi
har: diken
hara: nere
hara: hâre üzeri menevşeli ipekli kumaş
haramhor: haram yiyen
harayla-: feryad etmek, acıyla bağırmak
hasar: hisar
hatem: çok cömert
hayana: nereye
hayıstan: son bahar
hazarat: hazretler, ağalar
hebis: habis, kötü, alçak, soysuz
hecalet: utanma
hecer: taş
hecv: hicv, hiciv
heçkes: hiç kimse
hedeng: hadeng, kayın ağacından yapılmış ok
hedyen: saçma sapan (söz)
helek ol-: helak olmak, yok olmak
helet: hil'at, eskiden, padişah veya vezir tarafından takdir edilen, beğenilen kimseye giydirilen süslü elbise, kaftan
helvet: halvet, yalnız, tenha (yer)
hemayil: hamayil, muska
hemdem: sadık arkadaş; sevgili
hemişe: daima, her zaman
hemrah: arkadaş, yol arkadaşı
hemtay: eş, aynı, ayar, benzer
hencer: hançer
hendan: handan, gülen, sevinçli
hengame: kıyamet, karışıklık
hengel: hıngel, mantı
hercayı: kararsız, her yerde gezen, bir yerde durmayan
herçend: her zaman
herçendi: her bir parçası
herden: arada bir bazen
here: her biri, herkes
hergiz: asla, katiyyen, hiçbir vakit
heridar: hırîdâr, müşteri
herif: kurnaz, arkadaş
hes: çer, çöp
hesir: hasır,
hesis: hasis, cimri, pinti
hesret: hasret

heste: hasta
heyat: heyhât, yazık,
heyif: hayıf, yazık
heyva: ayva
hezan: hazan, son bahar
hezar: bin
hezel: gazel, yaprakların sararması; güz yaprağı
hezin: hazin, üzüntülü
hına (hena): kına
hırda: küçük
hicran: ayrılık
hidmet: hizmet
hiffet: iffet
hil: baharat
hilaf: karşı, yalan
hilget: hilkat, yaratılış
himar: eşek
hirdar (hiridar): satılacak şeyler; müşteri, alıcı
hirmen: harman
hiyal: hayal
hiyle: hile
hodkar; padişah
hof: havf, korku
horra: yemek çeşidi (?)
horyat: hoyrat, başı boş; kaba, saba, biçimsiz
hoşbeht: hoşbaht, mesut
hoşreftar: iyi arkadaş; güzel gidişli; yürüyüşü gidişi güzel
hör-: örmek
hörük: örük, saç örgüsü
hub: güzel, iyi
hüd: zırh, başlık, miğfer
hudkeş: mağrur, yiğit
humar: baygın bakış, serhoş
huruf: harfler
huş: akıl
hümüs: hums, beşte bir; beş bölükte bir bölük hummus, nohut
hündür: yüksek, yüce
hüsn: güzellik

— İ —

İbtida: iptida, evvela, ilk önce
İgbal: ikbal, talih, kader, baht
İgid: yiğit
İhtilat: sohbet; meclisi; karışma; karışıklık
İl: yıl
İlan: yılan
İlgar (ilkar): verilmiş söz
İlhı: yılkı, at sürüsü
İlme: ilmek, tuzak
İmran: ümran, ilerleme, başarılılık, refah
İnayet: lütf, ihsan, iyilik
İncik ol-: incimek
İndi: şimdi
İngilab: inkılab, değişiklik
İnnabi: ballı, şekerli (dudak için kullanılır)
İnnen: bundan
İnşa: yazının güzelliği
İrah: uzak
İraht: elbise
İrencber: rençber, çiftçi
İrang: renk
İstekan: cam bardak
İsti: sıcaklık, sıcak
İşta: şita, kış
İşve: güzelin gönül aldatan, gönül çalan naz ve edası
İtir-: yitirmek, kaybetmek
İtgin: yitik, kayıp
İy: koku
İyle-: koklamak
İzi ver-: izin vermek, müsaade etmek

— K —

kabab: kebap
kafer: kâfir
kağız: kâğıt; mektup
kaim: ayakta duran, ayakta bulunan, birinin yerini tutan
kal: ham, olmamış

kalagay, kelegay: büyük ipek başörtüsü
kam: arzu, istek
kama çat-: isteğine, arzusuna ulaşmak
kamal (gamal): kemal, olgunluk
kaman: keman, yay
kan: kân, maden kuyusu; hazine
kanı-: inanmak, aldanmak
karvan: kervan
kasıb: fakir, yoksul
katta: kethuda, geçmişte Azerbaycan'da şehirlerin yönetimi için halk tarafından seçilen ve şehrin idarî işlerinden mesul şahsa verilen ad.
kayda: kaide
kebih kes-: evlenme ahtında bulunmak
kes ol-: eğilmek
kedim: kadim, eski
kef: keyf
kel: erkek manda
kelek: hile
kelle-mengo: bir at hastalığı
kem: kötü
kemend: ip
kepenek: kelebek
kerme: tezeğin kalın olan kısmı
kesad: pazarda malın satılması sırasında durgunluk; yokluk, kıtlık
kesbkar: kasibkar, kazanmak için çalışan, kazanç sahibi
kes-: kurtarmak
keşiy: keşik, nöbet
kırmanc: kırbaç
kimi: gibi
kine: kinin, kininli
kirşan: süs
kise: kese
koftan: kaftan
kağıya dön-: eğilmek bükülmek
kolhoz: Rusya'da devlet çiftliği
kor: kör
kotan: saban
köhlen (göhlen): küheylan
kömey/kömek: yardım
köndelen: enine, baştan başa
kötek: dayak
kötük: kütük
kövrek: yanmış, kızarmış; hazin, üzüntülü
köynek: gömlek
kurgan: geniş kubbeli şekilli mezar; kale, hisar
kutar-: kurtarmak
kuy: yer, köy
küçe: köşe
külek: rüzgar, yel
külüng (gülüng): balyoz
küre: çekirdek; yuvarlak, toparlak
kürs: yer yüzü

— L —

laçın: doğan
laf-ı kezzaf: laf-ı kezzab, yalan söz
lağ: alay, istihza, hiciv
lağer: zayıf
lal: dilsiz
lala: lale
lampa: lamba
layla: ninni
leb: dudak
lefz: lafız, söz
legeb: lakab
lehze: lahza, göz ucuyla bakış, kısa zaman, göz ucuyla bir kere bakıncaya kadar geçen zaman
le'l: la'l, yakuta benzer, değerli kırmızı bir taş
lele: lala, mürebbi
leng: sakat, aksak; durma; gecikme
lepe: lapa
leşger: leşker, asker
letif: latif, güzel
leyl: gece
leyl ü nahar: gece ve gündüz
leysan: lisan, dil
Lezgi: Dağıstan'da yaşayan bir kavim
libas: elbise
lil: Deniz, göl ve çayın dibinde olan mineral; beyaz elbiseyi yeşile boyama

loh: levh, yassı, düz; üzerine resim yazı gibi şeyler yazılabilen nesne
lotu: dolandırıcı, hilekar, avare, serseri
lovğa: başkalarına hor bakan, kibirli
lüt: çıplak, soyunmuş, üryan
lütf eyle-: lutf eylemek, bağışta bulunmak

— M —

Maçın: Maçin, Çin ülkesinin güney bölgesine verilen ad
mader: anne
mahal: yer
mah-ı tab: dolunay
maldarlıg: hayvancılık
manat: Rus para birimi, ruble.
mar: yılan
maral: meral, ceylan
matal: koyun, oğlak derisi; tulum
mat gal-: mat kalmak, hayrette kalmak, şaşmak
maya: sevgili
mayıl: mail tutkun olma, aşık olma
mazak: darlık
mazarrat: zararlar, ziyanlar
me'bad: ma'bud, sonu, sonraki
mecazi: gerçek mânâsı dışında kullanılan şey
mecnun: deli, divane
meftun: gönül vermiş, tutkun
megan: mekan
meges (mekes): mekes, kara sinek
meh: mah, ay
mehbub: mahbub, sevgili
mehebbet: muhabbet, sevgi
mehek: mihenk, ayar taşı
mehman: mihman, misafir
mehmer: kadife
mehrec: çıkış yeri
mehriban: şefkatli, merhametli
mekar: hileci, düzenbaz
melal: sığıntı, yorgunluk ,düşkünlük, gam, keder
melamet: ayıplama, azarlama
melul: mahzun, üzüntülü
men: ben
menlik: benlik
menzilgah: inilen, nüfuz edilen yer
merc çek-: bahse girmek
merdana: merdane, mertce, yiğitce
meriz: maraz, hastalık, illet
mesail: meseleler, mevzular
mest: serhoş, başı dönmüş
meşe: orman, ormanlık
meşedi: geçmişte Meşhed'e gelip mukaddes yerleri ziyaret eden kişilere verilen ad
meşrik: maşrık, doğu
me'şug: ma'şuk, sevgili
meta: satılık mal, mülk, eşya
metleb: matlab talep, istenilen şey
mey: içki
me'yus: yeise düşmüş, ümitsiz, kederli
meyl: arzu, istek
meyrib; mağrib, batı
meze: oynak, işveli
mezemmet: kınama, ayıplama
mihenk: karanfil
mil: iğne gibi ince ve uzun bir âlet
milcek: sinek
min: bin
min-: binmek
mina: sürahi; çiçek işlemeli; şarap şişesi, kadeh
minval: tarz, usül, yol, suret, şekil
mirvari: inci
mişk: misk, güzel koku
möhkem: muhkem, sağlamlaştırılmış
möhnet: mihnet, sıkıntı
mö'teber: muteber, itibarlı
mö'tedil: mutedil, itidalle hareket eden
mövzun: mevzun, uyumlu
mugam: ezgili; üzüntülü
muraz: murat, arzu, istek
murdar: pis
mushaf: Kur'an-ı Kerim
musurman: müslüman
muy: tüy, kıl, saç
mübtela: tutkun, alışmış
müctehid: ictihad eden, gücü yettiği kadar çalışan

müdam: daimi olan
müdara: yüze gülme, dost gibi görünme
müddea: iddia olunmuş, iddia olunan şey
müderris: profesör
müemma: muamma
müetter: muattar, güzel kokulu
mügeddes: mukaddes, kutsî
mügerrem: mükerrem, keremli
mühemmes: muhammes
mühennes: müennes, kadın
mühennet: muhannes, hain
mühteser: muhtasar, kısaca, kısaltılmış
müjgan: kirpik
mükedder: kederli, üzüntülü
mülayim: yumuşak, uygun, yavaş
mülebbis: giymiş (bir elbiseyi v.s.)
münevver: tenvir edilmiş, parlatılmış, nurlandırılmış, aydınlatılmış, aydın
müntezir: muhtazır, bakan, gözleyen, bekleyen
mürde: ölü
mürg: kuş
mürvet: mürüvvet
müseffa: musaffa, temizlik, saf, tasfiye edilmiş, yabancı maddelerden arındırılmış
müsehher: musahhar, ele geçirilmiş
müselsel: zincirleme, ardı ardına
müş: fare
müştag: müştak, arzu, istek
müy (muy): koku
müzter: mustar, mecbur olma

— N —

nabeled: bilmeme, tanımama
nacins: cinsi bozuk
nacag (k): balta
naçag: güçsüz
naçalnik: şef, önder, lider
nadan: cahil, bilgisiz
nagah: vakitsiz, ansızın, birden bire
naggaş: nakkaş, nakşeden, nakış yapan, bezeyen
nagis (nakes): nekes, cimri
nahag: nâhak, haksız, boşuna
nahar: nehar gündüz
nahır: sürü
nainsaf: insafsız
nairz: nâırz, namussuz
nala (nale): nâle, inilti
nalayig (nâlayık): layık olmayan
name: mektup
namümkün: mümkün olmayan
nan: ekmek
nanecib: soysuz, soyu bozuk
nar: ateş
narinc: turunç
nas: halk, insanlar
naşı: acemi, tecrübesiz
naşüur: şuursuz
natevan: nâtüvan, zayıf, kuvvetsiz, güçsüz
nazenin: cilveli, oynak
nebz: nabız
neccar: dülger, marangoz
ence: nice
necib: asil, soylu, yüce
nef: fayda, kâr, kazanç
neft: petrol
neğme: nağme
nehan: nihan, gizli
nehr: nehir, ırmak
nehy: yasak etme, men etme
ner: erkek deve
nerdivan: merdiven
nes: pis, uğursuz, kötü
neseb: soy
nesim: hafif esen rüzgâr
nesye: nasihat
neşter: hekim bıçağı
neve: torun
nesyan: baharda şiddetli yağan Nisan yağmuru
nezer: nazar, bakma; düşünme
nezm: nazım (şiir)
nifret: nefret
nigab: nikab, yüz örtüsü, yaşmak
nigar (niger): güzel
nimdaş: yarım olan
nisab: asıl, esas, arzu olunan derece, son had.
niran: cehennemler
nisya: kredi ile satın alma veya satma

nişan: belirti, iz
nişin: oturmuş, oturan mânâsına kelimeleri kullanılmıştır), yeni meyve
noğul: çerez
nolar: ne olur
nores: nevres, yeni yetişen, yeni biten
norm: ölçü, miktar, orta, kemiyet
novbahar: nevbahar, ilk bahar
novbar: nevbar, yeni meyve, yeni ürün
novcavan: nevcivan, taze
novrag: növrak, güzellik, parlaklık
novruz: nevruz, yeni gün, güneşin koç burcuna girdiği gün olup rumî Martın dokuzuna rastlar, ilk bahar başlangıcı
nöker: hizmetçi
növreste: nevreste, yeni yetişme genç
nütfe: sprem, döl suyu

— O —

obç: avuç
od: ateş
oğrun: uğrun, gizli
oh: ok
ohşa-: benzemek
ohu-: okumak
otag: otak; oda
otar-: otlatmak
ov: av
ovçu: avcı
ovlag: av yeri
ovsun: efsun, sihir, büyü
oyat-: uyandırmak
oylag: av alanı
öyün: öğün

— Ö —

öhde: uhde, üzerinde
ölke: ülke
örpek: baş örtüsü
öt-: geçmek
öteri: dolayısiyle, sebebiyle
ötgün: geçerli, hükümlü
övlad: evlat
öy: ev
öynü-: öğünmek
öyün-: öğünmek, kendini medh etmek
öz: kendi
özge: başka, diğer

— P —

pahıl: fesat, kıskanç
pak: temiz, saf, duru
palaz: kaba yün yumak
palçıg: balçık, çamur
papag: kalpak, şapka
paproz: sigara
pasiban: ayak bağı
payendaz: yoluna baş koyma, ayağına düşme
payız: güz, son bahar
pede: kavak ağacı; kav
penah: sığınma
peleng: pars
pel vur-: aksatmak, engel olmak
pergar: perkâr, düzen, intizam
pervaz: uçuş, uçma
pervazlan-: kanatlanmak
perverdin: bahar ayı
pesend: beğenen, beğenmiş
peşe: iş, san'at
peşkeş: hediye, armağan
peye: ahır, hayvanların bağlandığı bina
peyman: söz verme, ahd, yemin
peyvend: aşı (ağaçlar için kullanılır)
peyveri: rehber, önder
peyvest: bitişik, daima
pillekan: merdiven
piloy: pilav
pilte: fitil
pir: yaşlı insan; ziyaret yeri
piran: pirlen, ihtiyarlar
piyala; piyale, kadeh

plov: pilav
polad: çelik
pristav: karakol komutanı
puç: boş, hiç
pul: para
pus-: gizlenmek
pühd:
pünhan: pinhan, gizli
pür: dolu, çok, fazla, sahip
pürhun (pürhen): kan içinde
pürvügar: pür vakar, ciddiyetle dolu
püstan: fıstık
püste: fıstık

— R —

rah: yol
refig: refik, arkadaş
rehm ele-: rahm eylemek, merhamet etmek, acımak
reiyyet: raiyyet, uyruk, yurttaş, halk, vatandaş
re'na: ra'na, güzel, latif; hoş görünme
reva: uygun, yerinde
revan: akan
reydi: «r» idi mânâsına bir sōz
rişe: kök
riya: iki yüzlülük, özü sözü bir olmama
rizvan: rızvan, rıdvan, cennet
rövşen: ruşen, aydın
ruy-i zemin: yer yüzü
ruz: gün
ruz-i mehşer: ruz-ı mahşer, mahşer günü
rübend: peçe, yüz örtüsü
rühsar: ruhsar, yasak
rüsvay: rezil

— S —

sadig: sadık, bağlı
sagi (sagu): saki, içki dağıtan
sağal-: iyileşmek, iyi olmak
saik: götüren, sevk eden
sail: dilenci
sakit: sükut, sessiz, sakin, yavaş; susan, ses çıkarmayan
salatın: selâtin, sultanlar, güzeller
salhım: salkım
sancıl-: saplanmak
sanı: ikinci
sanuber (senober): sanevber, çam fıstığı ağacı, güzelin boyu
sar: ala doğan cinsinden et yiyen kuş
sarı: -e doğru (yön bildirir)
sarı-: sarmak
sarış-: sarmaş dolaş olmak
sarvan-: sarılmak
say: iteat etme; gölge; emek
sayrı-: hastalanmak
sayyad: avcı
seba yeli: sabahları doğudan esen hafif rüzgâr
sebt ele-: sabt eylemek, kaydetmek, yazıya geçirmek
sebz: yeşil
seda: ses
sedaget: sadakat
sedd: kapama, tıkama
sed-hezar: sad-hezar, yüz bin
sed-pare: sad-pare, yüz parça
sedr: sedir, odanın baş tarafına konulan döşenmiş kerevet; karyola; sine, döş
segil: sakil, sıkıntılı
seha: el açıklığı, cömertlik
sehavet: cömertlik
sehra: sahra
sehrikar: büyücü
selahım: selâlim, merdivenler
semender: ateşte yaşayan efsanevî bir hayvan
senan: ışıklı, parlak
sendel: sandal
seng: taş
senger: kirpi sığınılacak yer
seng-i siyah: siyah taş
ser: baş
serafraz: başını yukarı kaldıran, yükselten, benzerlerinden üstün olan

serancam: bir işin sonu; gösteriş.
seraser: baştan başa
serdar: baş çeken
sergerden: sergerdân, ümitsiz, şaşkın, bunamış, perişan
seyid (seyyid): efendi
seyrengah: seyrangah, gezilecek yerler
seyregib (segrekib): köpek, rakip
seyvan: sayvan, gölgelik
seyyad (sayat): avcı
sığalla-: sıvazlamak, okşamak
sığal ver-: okşamak, sıvazlamak
sın: kırılmak
sınag: tecrübe, görgü; deney, imtihan
sırfa: sofra
sırğa: küpe
sim: gümüş
simaver: semaver
sine: döş, bağır
sirab: suya kanmış; taze, körpe
sohulcan: solucan
sona: suna
sorag: sorma, haber
sovrul-: savrulmak
sovgat: armağan
sovuş-: geçmek
Soyn Alı: Hüseyin Ali
söhbet: sohbet
söyken-: yaslanmak
Söyün: Hüseyin
stekan: bardak
suvar: süvari, atlı
sübh (süb): subh, sabah
Sübhan: Allah'ın isimlerinden birisi
süce: uzun ve düzgün boy
sümük: kemik
süsen: bir çiçek çeşidi

— Ş —

şad: şen, şakrak
şaggılda-: taklidi ses çıkarmak
şahanşah: şahenşah, şahlar şahı
şahbaz: bir cins iri doğan; gösterişli
şahmar: şah-ı mar, yılanların şahı
şam (şem): mum; akan
şamama: güzel kokulu bir tür küçük kavun
şana: şane, tarak
şayird: şakird, öğrenci
şeb: gece
şeb-i hicran: ayrılık gecesi
şebahet: benzeme, benzeyiş
şecere: küçük ağaç; bir tek ağaç
şeh: şah; dal, budak, yaprak
şehd: bal
şehla: ela renkli göz, tatlı, şaşı
şek: şüphe, tereddüt
şems: güneş
şemşir: kılıç
şe'r: şiir
şer: kötülük
şerg: şark, doğu
şerm: utanma, haya
şermsar: utangaç
şermende: utangaç, utanan
şerm eyle-: utanmak
şerik: ortak
şerrat: şerler
şeşber: topuz
şeyda (şeyde): şen, şakrak
şeyidbaz: zampara
şikar: av
şikeste: kırık, kırılmış
şikva: şekva, şikâyet, hoşnutsuzluk
şile: giyecek
şir: aslan
şire: şıra; tatlıların sıvı kısmı
şirivar: şirvar, aslan gibi
şirma: şimşir, kılıç
şişmer: göğüs
şoh: şavk, ışık
şom: uğursuz
şongar: ak doğan
şor: tuzlu
şoran: tuzu fazla olan
şö'le: şu'le, ışık
şuh: şen, şakrak, neşeli
şumla-: sürmek
şur: mertlik, kendinden geçme
şur sal-: tat vermek
şücaet: şecaet, kahramanlık, yiğitlik

şükke: şukka, küçük tezkere, yazı
şümsitar: şems ü sitar, güneş ve yıldız
şürar: kötüler
şümşad (şimşad): şimşir ağacı; boy pos
şüşe: şişe

— T —

tab: güç, kuvvet, takat
tab-, (tap-): bulmak
taget: takat
tagsır: taksir, suç, günah
tağ: kavun karpuz gibi bitkilerin yerde sürünen kısmı
talah: talih
tale: talih, baht
taley: talih, baht
tamaşa: temaşa, seyretme, uzun uzun bakma
tana: küpe
tar: tel, iplik; karanlık, zulmet
Tarı: Tanrı, Allah
tarımar: tarumar, dağınık
tavar: mal, mülk; cömertlik; davar, hayvan sürüsü
tay: eş, iki taneden biri
taya: demet halinde tahıl veya ot yığını, tınaz
teb: tabiat, mizac, huy
tebib: tabib, hekim, doktor
tebiet: tabiat
tecella: tecelli, zahir olma, ortaya çıkma, kendini gösterme
teeccüb: teaccüb, hayret etme
teglid: taklit
tegsir: taksîr, suç
teher (tehr): tarz, usül
tek (teg): gibi
tekebbür: kibirli, büyüklük satma
teles-: acele etmek
teletüm: telâtum çarpışma, dalgalanma
temenleş-: karşılıklı temennada bulunmak
temenna: arzu, istek, temenni
temterag: tumturak, gösteri; debdebe; söylenişi parlak görünen
ten: eşit, iki parça
te'n: ta'n, kınama, ayıplama
tenbeki: tonbeki, nargile ile içilen tütün çeşidi
tendir: tandır
te'ne: ta'ne serzeniş, başa kakma, sitem, kınama
tenge gel-: canı çıkmak, usanmak, kendini yiyip bitirmek
ter: taze, yeni
terane: nağme musiki
terehhüm et: tarahhum etmek, merhamet etmek, acımak
terekki: terakki, yukarı çıkma, yükselme, ilerleme
teriget: tarikat
terlan: tarlan, şahin, doğan
terpen-: deprenmek, hareket etmek, coşmak
tersa: Hristiyan
teseddüg: tasadduh, sadaka verme
teşbeh: teşbih, benzetme
teşne: susamış
teşt: taşt, legen
teşviş: karıştırma
tevaf: tavaf, ziyaret etme, etrafını dolaşma
tevegge et-: rica etmek, ısrar etmek
teyle-: deşmek, neşterlemek
teze: taze, yeni
tezne: tezene, telli sazları çalmakta kullanılan mızrap
tifil (tifl): tıfıl, küçük çocuk
tike: lokma, parça
tila: kızıl gül; gül suyu
timsal: suret, resim, sembol
tirme: elde dokunmuş kumaş
toğlu: toklu
tohmag: tokmak
tohu-: dokumak
tor: ağ, tuzak
tovuz: tavus kuşu
toy: düğün
töhfe: tuhfe, hediye, bahşiş
tula: köpek yavrusu, enik
tulla-: fırlatmak, sallamak, atmak
Tur: efsanevî dağ

turab: toprak
turac: kekliğe benzeyen ondan biraz küçük bir kuş.
tuş: düş, rüya
tuş et-: rastlamak, karşı karşıya gelmek
tuş ol-: karşılamak, rastlamak
tuti: papağan, dudu kuşu
tüfeng: tüfek
tüğyan: taşma, coşma, isyan etme, taşkınlık
tülek: tüyünü dökmüş kuş
tümen: on bin
türfe: turfa, görülmemiş, yeni, şaşılacak şey; zarif, nazik, küçücük
tütek: kaval, düdük
tüyur: kuşlar

— U —

uc: sebep, ötürü, göre
uca: yüce, yüksek
ucundan: sebebinden, yüzünden
ulduz: yıldız
uruh: ruh
Urum: Rum
us: akıl
uşag: çocuk, oğul

— Ü —

ügba: ukba, ahiret, öbür dünya
ülfet: görüşme, kavuşma
ümman: umman, deniz
ünne-: ünlemek, çağırmak
ünsiyyet: alışkanlık, ahbaplık, arkadaşlık
ürbend: baş örtüsü
ürey: yürek, gönül
ürfan: irfan, bilme, anlama
ürgüş-: ürküşmek, dağılmak
üsyan: isyan
üs (uz): yüz
üzbarı: yüzyüze
üzük: yüzük
üzül-: ayrılmak

— V —

vagif: vâkıf, haberdar olma
varid: vâsıl olan, gelen erişen
vay: keder, mag,
vecahet: güzel yüzlülük, güzellik, gösteriş
ve'de: va'de, zaman
veled: çocuk
veran (veren): viran, harap olmuş
vesf: vasıf, hususiyet,
vesl: vasl, kavuşma, ulaşma
vesme: sürme, rastık
vurğun: belâ; âşık, tutkun; beynine kan vurma

— Y —

yad: yabancı; hatırlama; garip
yağı: düşman
yaha: yaka
yahşı: iyi, güzel
yal: yüksek bir yerin tepesi; dik yokuşun başı
yalavac: peygamber
yalgı: yalnız, tek, kimsesiz
yalov: alev
yaltag: yağ yakma
yarag: silah
yamac: karşı
yaman: kötü, merhametsiz, insafsız
yanıl: yanal, kırmızı ve beyaz karışımı
yaraş-: yaranmak, birisinin hoşuna gitmek
yarı-: lâzım olmak, yaranmak; memnun olmak, arzusuna ulaşmak
yarımgıç: yarım olan
yaşıl: yeşil
yaşılbaş: yeşilbaş (ördek)
yaşmag: yaşmak, örtü

yay ayı: yazla, sonbahar arasındaki en sıcak ay.
yayın-: ayrılmak
yaylag: yayla
yazıg: garip, zavallı
yegin: muhakkak, şüphesiz
yeher: eyer
yek: bir
yekdil: tek gönül,
yeke: iri, büyük
yerleyeksan: yerle bir olma
yel: rüzgâr
yendir-: indirmek
yene: yine
yeran-: meydana gelmek; doğmak; türemek
yeriş: yürüyüş
yesir: esir, tutsak
yet-: ulaşmak
yığınag: toplantı, meclis
yiye: iye, sahip
yol yamac: havadan, sudan; dağdan bayır dan
yormuk: yorgun
yovuncu: yalvarma, araya vasıta koyma.
yuban-: acele etmek; bir işe vaktinde başlamak.
yuhu: uyku

— z —

zağ: karga
zar: ağlama, inleme
zay: boşuna
zeban: dil, lisan
zebercet: kızıla çalar, yeşilimtırak renkli kıymetli bir taş
zedalan-: zedelemek
zede: çarpılmış, vurulmuş
zeggum: zakkum; zıkkım
zehle: nefret
zehm: zahm, yara
zehr-i mar: yılan zehrî
zelil: alçak; çaresiz
zemistan (zimistan): kış
zenbur: arı
zenehdan: çene, çene çukuru
zenen (zenan): kadınlar
zer: altın
zerafet: incelik, güzellik, şıklık
zerb: darb, çarpma, çarpış
zerefşan: altın saçan
zerger: kuyumcu
ziba: süslü; yakışıklı, güzel
ziber: zibar, kitaplar, cüzler; kitap yaprakları; yazı, yazmalar
zibillik: çöplük
zil: musiki âletlerinden biri
zillet: hakirlik, hor görme, aşağılık, alçaklık
zine: ziynet, bezek, süs
zinhar: sakın; asla
zülal: saf, hafif, soğuk, güzel tatlı su
zülb: sülb, neseb
zülf: saç
zümzüme: zemzeme, melodi, mırıltı

DOĞRU - YANLIŞ CETVELİ *

Sayfa	Satır	Yanlış	Doğru
17	13	alicenab	elicenab
18	11 x	söylemişlerdir	söylemiştir
21	6 x	çagmegden	çekmekden
21	5 x	peteg	petek
21	3 x	igi	iki
21	1 x	eteg	etek
22	7	çobanı	Çoban'ı
23	16	yoyub	goyub
37	13	pünhandan	Pünhan'dan
38	8	çeğe	çeke
38	19	Şegi	Şeki
38	18	gesler	kesler
38	20	gamalım	kamalını
38	14 x	deyer gi	deyer ki
38	13 x	çeger	çeker
38	12 x	gütahı	kütahı
38	7 x	alan	alar
38	3 x	gamalım	kamalım
38	1 x	çeger	çeker
38	2 x	gende	kende
39	10	birsinde	birisinde
39	10	çıkar	çırak
45	4 x	oldum	ollam
45	3 x	galdım	gallam
45	2 x	aldım	allam
47	2 x	car	can
48	(Yeridi redifli koşma yanlışlıkla ikinci defa yazılmıştır)		
54	8 x	Guşumda	Guşuma
55	8 x	üzgüle	üzgile
55	3 x	kelmesini	gelmesini
59	8 x	onber	onbeş
59	8	ineng	ireng
69	6 x	keman	kaman
61	11	otgün	ötgün
62	17	çocub	coşub
65	15	gözün	gözüm
76	3	söylenen	söyleyen
78	13	dalan	dolan
79	8 x	faslı	fesli
79	7 x	seger	şeker
83	14 x	yahşı	yahşıdı
86	1 x	Mümtüz	Mümtaz
101	5	kibi	kimi
101	18	hazane	zamane
103	4 x	Azirbeycan'da	Azerbaycan'da
104	3	nazig	nazik
104	4	şegerdi	şekerdi
104	7	girpigin	kirpiğin
104	11	GEREG	GEREK
104	13	merdligle	merdlikle
104	14	gereg	gerek
104	18	gereg	gerek
104	12 x	çegdi	çekdi
104	5 x	Deme gi	Deme ki
104	7 x	Tögülmüş	Tökülmüş
104	3 x	büyülmüş	bükülmüş
105	1	GEÇDİ	KEÇDİ
105	3	geçdi	keçdi
105	5	geçdi	keçdi
105	5	melageler	melakeler
105	15	çegirem	çekirem
105	17	çegdi	çekdi
105	16 x	feleg	felek
105	13 x	geder igen	geder iken
106	3	meganı	mekanı
106	11 x	geldig	geldik
106	6 x	geldig	geldik
106	1 x	geldig	geldik

* 1. Yanında x işareti bulunan satırlar aşağıdan yukarıya doğru sayılacaktır.

2. Hece sayısından anlaşılacağı için tamlamalar ve ayrı yazılması gereken kelimeler gösterilmemiştir.

Sayfa	Satır	Yanlış	Doğru
107	9	kelise	kesilse
108	3	kelise	kesilse
108	16	meni	gemi
109	9	geyasına	gayasına
109	16 x	gördün	göründün
111	9	yakdı	yahdı
111	10	takdı	tahdı
112	19 x	kerde	kende
114	13	tarih	tarihi
115	5	yer	her
116	3	geletden	gefletden
116	3	çiçeg	çiçek
116	8	nezig	nezik
116	16	gemende	kemende
117	10 x	tayapdılar	tapaydılar
118	20 x	mehatını	metahını
118	14 x	ye	ya
119	12	vefasın	sefasın
120	3	beline	belime
121	15	yana	yada
122	19 x	igi	iki
122	15 x	igi	iki
122	15 x	çegirler	çekirler
122	12 x	igi	iki
122	11 x	gaman	kaman
122	7 x	gesen	kesen
122	7 x	Ta gi	Ta ki
122	6 x	zaman gi	zaman ki
122	6 x	genar	kenar
122	5 x	şigayet	şikayet
122	5 x	çeger	çeker
122	3 x	gelbim	kelbim
122	2 x	igi	iki
123	2	çegme	çekme
123	5	çegseler	çekseler
123	3	Kül	Gül
123	9	çegmişem	çekmişem
123	13	gözellig	gözellik
123	12	Korkuram gi	Gorhuram ki
123	13 x	derin	derdin
124	17	bileziyi	bilerziyi
125	3	gorluk	korluk
125	3	çegdim	çekdim
125	6	böleg	bölek
125	7 x	döşeg	döşek
125	4 x	sen gi	sen ki
146	9 x	Ahşen	Aşhen
149	13	üzgüşüb	ürgüşüb
149	15 x	göhne	köhne
149	9 x	çagîrîp	çagrılıb
149	3 x	şevgete	şevkete
153	8	Mecnin	Mecnun
160	4 x	şaiş	Şair
168	4 x	Ebedi	Edebi
169	6 x	gibi	kimi
169	6 x	gef gef	geh geh
172	2 x	Gülsende	Gülşende
175	7 x	çeger	çeker
175	15	üz (uz)	üz
175	12 x	geçele	keçele
175	9 x	çegib	çekib
175	6 x	çeger	çeker
176	6	çegme	çekme
176	7	büger	büker
176	15	çeger	çeker
176	17	İsgender	İskender
176	20	çegilib	çekilib
176	20	nazig	nazik
176	20 x	gem	kem
176	19 x	möhgem	möhkem
176	13 x	gimseyem	kimseyem
178	1 x	odnam	ondan
179	11	gözel	göze
179	5 x	mihenk	mihek
181	4	mani	meni
181	4	gesme	kesme
181	3	men gi	men ki
181	6	çegeg	çekek
181	10	çeg	çek
182	12	sen gi	sen ki
182	16	Teglif	Teklif
182	17 x	göhlen	köhlen
182	8 x	gülüngünü	külüngünü
182	8 x	çegdi	çekdi
182	7 x	tördü	tökdü
182	6 x	egdi	ekdi
182	2 x	çegdi	çekdi
182	2 x	tüleg	tülek
183	9	igi	iki
183	7	gamandar	kamandar
183	9	nazig	nazik
183	16 x	muyim	muyin

Sayfa	Satır	Yanlış	Doğru
183	18 x	gim	kim
183	12 x	dediler gi	dediler ki
183	11 x	gimlerdir	kimlerdir
183	11 x	gitaba	kitaba
184	13 x	cahaldan	ahaldan
184	11 x	güllü	küllü
184	11 x	Herges	Herkes
184	8 x	çeger	çeker
184	6 x	gamala	kamala
184	3 x	çegmege	çekmege
184	2 x	Högmnen	Hökmnen
184	1 x	çegmege	çekmege
185	4	çegmege	çekmege
185	6	çegib	çekib
185	11	çeger	çeker
185	11	töger	töker
185	12	usundan	ucundan
185	13	saldıg	salıbdır
185	20	şigarım	şikarıma
185	21	Belge	Belke
185	21	guyuna	kuyuna
185	17 x	çegib	çekib
185	14 x	çegib	çekib
185	12 x	çegdi	çekdi
185	11 x	üzüg	üzük
185	11 x	gemer	kemer
185	10 x	gemer	kemer
185	10 x	Gel	Bel
185	8 x	demeg	demek
185	7 x	çegib	çekib
185	3 x	derg	derk
185	2 x	anlar	alar
186	2	gidi	kimi
186	4	onseggiz	onsekkiz
186	4	gecelig	gecelik
186	6	çegerler	çekerler
186	11	çegib	çekib
186	11	çegibdi	çekibdi
186	12	nazig	nazik
186	13	aynı	ayna
186	15 x	Özüm gi	özüm ki
186	16 x	usundan	ucundan
186	8 x	budur gi	budur ki
186	7 x	gesme	kesme
186	6 x	Arif olan tapar	Arif olan ahtarar tapar gendi tayını tayını
186	4 x	gimsedi	kimsedi
187	5	varanda	veranda
187	11	gimi	kimi
187	11 x	şegerdi	şekerdi
187	10 x	çegin	çekin
187	4 x	eteg	etek
198	4	şegger	şekker
198	5	töger	töker
198	7	gimde	kimde
198	18	göyneyi	köyneyi
198	18	gatan	katan
198	16 x	getireceg	getirecek
198	16 x	şeger	şeker
198	5 x	Belge	Belke
199	3	gimler	kimler
199	6	ganarında	kanarında
199	9	örüg	örük
199	19	melegzâde	melekzade
199	22	görmeg	görmek
199	19 x	gamalında	kamalında
199	18 x	emmeg	emmek
199	20 x	şeger	şeker
199	7 x	çegib	çekib
199	6 x	nazig	nazik
199	2 x	gamana	kamana
200	3	töger	töker
200	6	çegsem	çeksem
200	9	Helag	Helak
200	8	çiçeg	çiçek
200	10	çegdim	çekdim
200	6	teg	tek
200	15	teg	tek
200	19	igen	iken
200	20	tögdü	tökdü
200	20	tegi	teki
200	12 x	öldürmeg	öldürmek
200	7 x	gamalı	kamalı
200	4 x	zegalı	zekalı
200	4 x	teg	tek
200	3 x	tegi	teki
200	2 x	gözellig	gözellik
200	1 x	tögülür	tökülür
201	3	teg	tek
201	7	güsgün	küskün
201	6	bil gi	bil ki
201	17 x	şigarım	şikarım
201	12 x	dövletden	döyletden

Sayfa	Satır	Yanlış	Doğru
201	11 x	teg	tek
201	8 x	teg	tek
201	4 x	teg	tek
201	2 x	deyceg	deycek
203	3	aşgara	aşkara
203	8	gaman	kaman
203	10	men gi	men ki
203	17	Gözelligde	Gözellikde
203	17	teg	tek
203	18	gamandar	kamandar
203	22	şegger	şekker
203	15 x	gar	kar
203	14 x	teg	tek
203	13 x	sen gi	sen ki
203	8 x	Keglig	Keklik
203	3 x	Biri peridi yetkin turuncdu	Birisi pozgundu ah u zarlıdı
204	3	tüleg	tülek
204	15	insan gi	insan ki
204	17	Bi-gamal	Bi-kamal
204	18	gendimden	kendimden
204	18 x	aşgara	aşkara
204	9 x	gurbanı	gurabı
204	2 x	meganım	mekanım
205	7 x	göygeç	göyçeg
206	6	Koyundagı	Koynundaki
206	7	yaşıl	yaşılı
206	13	göyçeg	göyçek
206	20	esrig	esrik
206	21	nazig	nazik
206	15	tegi	teki
206	11 x	igi	iki
206	13 x	tegi	teki
206	10 x	bilginen gi	bilginen ki
213	4	arhaldan	arhalan
213	19	say ki	san ki
214	2	vurarlı	vürarlı
214	3	çamaldır	calaldır
214	5	oynagında	oylagında
214	9	oynagında	oylagında
216	18 x	ördegli	ördekli
216	16 x	tüleg	tülek
216	10 x	ÜLger	Ülker
216	8 x	guyunda	kuyunda
216	2 x	tegin	tekin
216	2 x	gülüng	külünk
217	1	Ülger	Ülker
217	2	melegler	melekler
217	12	işvegar	işvekar
217	10	tegin	tekin
217	11	tegin	tekin
217	12	tegin	tekin
217	13	geglig	keklik
217	16	Ülger	Ülker
217	19	çeger	çeker
217	20	gaman	kaman
217	21	şigar	şikar
217	24	Ülker	ülker
217	25	ördeg	ördek
217	24	töger	töker
217	11 x	Ülger'e	Ülker'e
217	8 x	gemen	keman
218	6	meganı	mekanı
218	14	küsmeg	kucmag
218	14	Ülger	Ülker
218	16	teg	tek
218	19	çegmegden	çekmekden
218	17 x	Ülger	Ülker
218	16 x	Ülger	Ülker
218	15 x	Ülger	Ülker
218	12 x	çege	çeke
218	10 x	keglig	keklik
218	3 x	aralı	yaralı
218	2 x	Ülger'den	Ülker'den
219	4	gamalda	kamalda
219	3	göyneye	köyneye
219	5	tögübdü	tökübdü
219	7	fitnigar	fitnekar
219	7	genarında	kenarında
219	9	şeger	şeker
219	10	gelmesi	kelmesi
219	10	högmü	hökmü
219	11	giprigler	kiprikler
219	14	teg	tek
219	14	Ülger'in	Ülker'in
219	15	Ülger'in	Ülker'in
219	16	Ülger'in	Ülker'in
219	19	tegi	teki
219	22	teg	tek
219	24	petegde	petekde
219	17 x	gamalına	kamalına
219	16 x	gaman	kaman

Sayfa	Satır	Yanlış	Doğru
219	14 x	aşgar	aşkar
219	15 x	giprigi	kipriği
219	14 x	ölge	ölke
219	9 x	çegilmiş	çekilmiş
219	6 x	Ülger	Ülker
219	2 x	Ülger'i	Ülker'i
220	3	öpmegle	öpmekle
220	3	kusmakla	kucmakla
220	6	Ülger'i	Ülker'i
220	12	kehlig	kehlik
220	13	Ülger	Ülker
220	16	aşgar	aşkar
220	17	usundan	ucundan
220	20	teg	tek
220	22	Ülger	Ülker
220	12 x	şeger	şeker
220	12 x	göyçeg	göyçek
220	11 x	perger	perkar
220	11 x	gamal	kamal
220	6 x	Ülger	Ülker
220	4 x	giprigler	kiprikler
220	2 x	çegilmiş	çekilmiş
220	1 x	gelamında	kelamında
225	17 x	gelmeli	kelmeli
225	13 x	galamlar	kalamlar
225	11 x	Gevser	Kevser
225	8 x	gemendidi	kemendidi
225	6 x	teg	tek
225	3 x	gipriglerin	kipriklerin
225	3 x	tögür	tökür
225	1 x	gamane	kamane
225	1 x	eger gi	eğer ki
226	11	gamandı	kamandı
226	13	çegerem	çekerem
226	13	şeger	şeker
226	19	SANIM	CANIM
226	21	sanım	canım
226	22	geglig	keklik
226	23	şeger	şeker
226	23	sanım	canım
226	12 x	çeger	çeker
226	16 x	çeger	çeker
226	10 x	çeger	çeker
226	8 x	gelmeli	kelmeli
226	8 x	Gevser	Kevser
226	6 x	meleg	melek
226	4 x	ağızdan	ağızda
226	1 x	teg	tek
227	3	tezlig	tezlik
227	3	Hergess	Herkes
227	4	gözüm	gözün
227	4	gönlüm	könlüm
227	4	gemendini	kemendini
227	9	sitemgara	sitemkara
227	12	tüleg	tülek
227	13	geçe	keçe
227	16	derg	derk
227	17	nageslerin	nakeslerin
227	18	şigarını	şikarını
227	20	çegse	çekse
227	11 x	çegerem	çekerem
227	7 x	gamansan	kamansan
227	16 x	meleg	melek
227	4 x	Ülger	Ülker
228	5	engebud	enkebud
228	5	teg	tek
228	8	şah gi	şah ki
228	11	üsu	ucu
228	15 x	şevget	şevket